

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Katedra německých a rakouských studií

Disertační práce

2019

Pavel Dvořák

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Katedra německých a rakouských studií

Pavel Dvořák

**Vliv USA a dalších států NATO
na německou politiku a nasazení
Bundeswehru v misi ISAF v Afghánistánu**

Disertační práce

Praha 2019

Autor práce: **PhDr. Pavel Dvořák**

Školitel: **JUDr. Vladimír Handl, CSc.**

Rok obhajoby: 2019

Bibliografický záznam

DVOŘÁK, Pavel. *Vliv USA a dalších států NATO na německou politiku a nasazení Bundeswehru v misi ISAF v Afghánistánu*. Praha, 2019. 249 s. Disertační práce (Ph.D.). Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut mezinárodních studií. Katedra německých a rakouských studií. Vedoucí disertační práce: JUDr. Vladimír Handl, CSc.

Abstrakt

Předložená disertační práce se zabývá německou politikou a způsobem nasazení Bundeswehru v rámci mise ISAF v Afghánistánu v letech 2001 až 2014, tedy otázkami, které budou na počátku zasazeny do kontextu zahraniční angažovanosti německé armády po roce 1990. Hlavním záměrem přitom bude zhodnotit, jak se při rozhodování německé vlády a poslanců konkrétně projevoval ohled na spojenecké vazby s USA a dalšími důležitými členskými státy NATO. V této souvislosti se německá vláda snažila udržet si vliv v Alianci a současně reputaci spolehlivého a odpovědného spojence. Vliv tohoto externího (spojeneckého) faktoru bude analyzován i s ohledem na tzv. kulturu zdrženlivosti, tedy tradiční zdrženlivost Německa při nasazení ozbrojené síly. Kromě konkrétních případů rozhodování německé vlády o posílení vojenského angažmá v Afghánistánu ve vztahu ke spojencům se proto disertační práce zaměří i na některé bojové operace mise ISAF, do kterých se zapojily německé jednotky. Závěrem se bude věnovat i důsledkům mise ISAF pro německou politiku a budoucí nasazení Bundeswehru v zahraničí. K naplnění výzkumného rámce disertační práce budou použity konstruktivistické koncepty logika vhodnosti, logika očekávaných následků a teorie rolí.

Abstract

This dissertation focuses on Germany policy concerning the deployment of the Bundeswehr within the ISAF mission in Afghanistan between 2001 and 2014. These issues will be examined in the context of the German army's foreign engagement after 1990. The main goal will be to assess how the decision-making process of the German government and the members of the parliament was affected by their taking into consideration Germany's ties to the USA and other important NATO members. The

German government strived to maintain its influence within the NATO alliance and, at the same time, its reputation of a reliable and responsible ally. The impact of this external (alliance-related) factor will also be analysed with respect to the “culture of restraint”–Germany’s traditionally restrained approach to its armed forces deployment. Thus in addition to concrete examples of the German government’s decisions on strengthening its military engagement in Afghanistan in relation to their NATO partners, the dissertation will concentrate on some ISAF combat operations in which German troops were involved. In the end, this work will elaborate on the consequences of the ISAF mission for Germany’s future policy concerning the deployment Bundeswehr abroad. The research methods applied in this dissertation include constructivist concepts: the logic of appropriateness, the logic of expected consequences and the role theory.

Klíčová slova

Německo, Afghánistán, ISAF, OEF, Bundeswehr, NATO

Keywords

Germany, Afghanistan, ISAF, OEF, Bundeswehr, NATO

Rozsah práce: 499 752.

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne ...

Pavel Dvořák

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval zejména školiteli disertační práce panu JUDr. Vladimíru Handlovi, CSc. za jeho vytrvalou podporu a ochotu, včetně mnohých rad a připomínek, které byly nezbytné ke zdárnému dokončení disertační práce. Současně mu patří velké díky za zprostředkování výzkumné stáže při hamburském institutu Institut für Friedensforschung und Sicherheitspolitik (IFSH) v roce 2011. V jeho rámci jsem měl možnost obhajovat výzkumný záměr disertační práce při doktorandském koloquiu vedeném tehdejšími řediteli institutu Prof. Dr. Michaellem Brzoskou nebo při konzultacích s dalšími pracovníky institutu Dr. Hansem-Georgem Ehrhartem a Dr. Johannem Schmidem. Na základě výzkumnému pobytu v Hamburku jsem mohl uskutečnit i několik interview, za což bych rád poděkoval i stipendijní podpoře nadace Schnabel Stiftung a Univerzitě Karlově v tomto rámci. Přitom nelze opomenout výraznou podporu Katedry německých a rakouských studií IMS FSV vedenou doc. PhDr. Otou Konrádem při zprostředkování opakovaných výzkumných pobytů při Univerzitě Heinricha Heineho v Düsseldorfu s finanční podporou Německé akademické výměnné služby (DAAD) a současně podnětné připomínky získané během doktorandského semináře pod vedením prof. PhDr. Jaroslava Kučery. V neposlední řadě bych rád ze srdce poděkoval svým rodičům a zejména dceři Maruše, která mi byla hlavním motivačním faktorem v těch nejtěžších momentech závěrečné fáze psaní disertační práce, aniž by si to vzhledem ke svému ranému věku ještě uvědomovala.

Obsah

ÚVOD.....	11
1. BEZPEČNOSTNÍ POLITIKA SRN V KONTEXTU ZAHRANIČNÍCH VOJENSKÝCH MISÍ V OBDOBÍ 1990 AŽ 2001	36
1.1. VÝVOJ NĚMECKÉ STRATEGICKÉ KULTURY PO 1945	36
1.2. CHARAKTER BUNDESWEHRU A JEHO NASAZENÍ DO ROKU 1989	38
1.3. REAKCE NĚMECKÉ POLITIKY NA PROMĚNU BEZPEČNOSTNÍHO PROSTŘEDÍ PO ROCE 1990	40
1.4. ZAPOJENÍ NĚMECKA DO ZAHRANIČNÍCH VOJENSKÝCH MISÍ OD ROKU 1990	43
2. VNITŘNÍ FAKTORY PŮSOBÍCÍ NA ROZHODOVÁNÍ O NASAZENÍ BUNDESWEHRU V ZAHRANIČÍ	55
2.1. VÝZNAM NĚMECKÉ STRATEGICKÉ KULTURY	55
2.2. HLAVNÍ AKTÉŘI V PROCESU ROZHODOVÁNÍ O NASAZENÍ BUNDESWEHRU	57
2.2.1. <i>Spolková vláda</i>	57
2.2.2. <i>Spolková ministerstva</i>	60
2.2.3. <i>Parlament</i>	63
2.2.4. <i>Role ostatních aktérů</i>	65
2.3. PROCES ROZHODOVÁNÍ O NASAZENÍ BUNDESWEHRU V ZAHRANIČÍ.....	69
3. VÝZNAM AMERICKÝCH A ALIANČNÍCH VZTAHŮ PRO NĚMECKOU POLITIKU A NASAZENÍ ARMÁDY V ZAHRANIČÍ.....	72
3.1. PROMĚNA NĚMECKO-AMERICKÝCH VZTAHŮ PO ROCE 1990	72
3.2. KRIZE VZTAHU V SOUVISLOSTI S VOJENSKÝM ZÁSAHEM V IRÁKU V ROCE 2003.....	74
3.2.1. <i>Příčiny krize</i>	78
3.2.2. <i>Následky krize</i>	82
3.2.3. <i>Závěry</i>	85
3.3. VÝZNAM NATO A VZTAHŮ MEZI ČLENSKÝMI STÁTY	86
4. NĚMECKÉ VOJENSKÉ ANGAŽMÁ V AFGHÁNISTÁNU V KONTEXTU TERORISTICKÝCH ÚTOKŮ 11. ZÁŘÍ 2001	89
4.1. PRVOTNÍ REAKCE NĚMECKÉ POLITIKY NA 11. ZÁŘÍ 2001	89
4.2. PARLAMENTNÍ DEBATY TÝKAJÍCÍ SE MISE OEF	95
4.2.1. <i>Parlamentní debata k návrhu mandátu pro misi OEF</i>	95
4.2.2. <i>Parlamentní debata ke schválení mandátu k misi OEF</i>	100
4.3. DŮLEŽITÉ ASPEKTY SOUVISEJÍCÍ S NASAZENÍM BUNDESWEHRU V AFGHÁNISTÁNU	103
4.4. PARLAMENTNÍ DEBATA K MANDÁTU PRO MISI ISAF V PROSINCI 2001	107
4.5. HODNOCENÍ PARLAMENTNÍCH DEBAT V ROCE 2001	110
4.6. SITUACE V AFGHÁNISTÁNU V OBDOBÍ 2002 AŽ 2006.....	112
5. KONKRÉTNÍ PŘÍPADY ROZHODOVÁNÍ O NASAZENÍ BUNDESWEHRU V RÁMCI MISE ISAF	118
5.1. SUMMIT NATO V RIZE	118
5.2. NASAZENÍ PRŮZKUMNÝCH LETADEL TORNAO.....	124
5.3. MEZINÁRODNÍ KONFERENCE O AFGHÁNISTÁNU V LONDÝNĚ	137
5.4. NASAZENÍ NĚMECKÝCH VOJÁKŮ V RÁMCI ALIANČNÍCH LETOUNŮ AWACS	146
5.5. HODNOCENÍ KONKRÉTNÍCH PŘÍPADŮ	152
6. NASAZENÍ BUNDESWEHRU VE VZTAHU KE STRATEGICKÉ KULTUŘE.....	156
6.1. PROMĚNA BEZPEČNOSTNÍ SITUACE V AFGHÁNISTÁNU V OBDOBÍ 2006 AŽ 2008.....	156
6.2. VOJENSKÁ REALITA V ROZPORU S TEZÍ O RELATIVNĚ KLIDNÉM SEVERU	158
6.2.1. <i>Operace Harekate Yolo II</i>	159
6.2.2. <i>Bojová jednotka Quick Reaction Force pod německým velením</i>	161
6.2.3. <i>Působení německé speciální jednotky Task Force 47</i>	165
6.2.4. <i>Přelomové „válečné“ léto v roce 2009</i>	167
6.2.5. <i>Důvody vedoucí k veřejným iluzím o afghánské misi</i>	169

6.2.6.	<i>Shrnutí dosažených závěrů</i>	172
6.2.7.	<i>Případ Kundúz</i>	174
6.3.	SHRNUTÍ.....	181
7.	DŮSLEDKY ZAPOJENÍ BUNDESWEHRU DO MISE ISAF	184
7.1.	DŮSLEDKY MISE ISAF PRO NĚMECKOU POLITIKU.....	184
7.2.	REFLEXE AFGHÁNSKÉ MISE VE VLÁDNÍCH DOKUMENTECH A PROJEKTECH.....	191
7.3.	IMPLIKACE PRO NASAZENÍ BUNDESWEHRU V ZAHRANIČÍ PO ROCE 2014.....	195
7.4.	SHRNUTÍ.....	200
	ZÁVĚR	202
	SUMMARY	212
	POUŽITÁ LITERATURA	217
	SEZNAM PŘÍLOH	241
	PŘÍLOHY	242

Úvod

„Nasazení německé armády v Afghánistánu v rámci mise ISAF představuje složitou kapitolu německých dějin, která se zde uzavírá (v prosinci 2014, pozn. autora). Bylo to sporné nasazení a postupně se stávalo čím dál více nepopulární. Německo chtělo pomoci a změnit Afghánistán k lepšímu. Ale tamější válka změnila také Německo, jeho politiku, veřejné mínění i jeho vnímání ve světě.“

Tato citace autorů týdeníku Der Spiegel z posledních dnů mise ISAF v Afghánistánu v několika větách velmi dobře vystihuje dopad, který měla tato mise na Německo. Zapojení německé armády do této mise představovalo pro německou politiku a veřejnost zlomovou zkušenost a mělo řadu následků. Žádné z předchozích zahraničních nasazení Bundeswehru netrvalo déle (bylo delší než první a druhá světová válka dohromady) a nezapříčinilo smrt tolika německých vojáků. V rámci mise ISAF bylo nasazeno 135 000 německých vojáků (někteří opakovaně) a zahynulo jich 55, což je více než za všechny předchozí zahraniční mise Bundeswehru dohromady (viz příloha č. 5).¹ Zatímco v 90. letech zahynuli němečtí vojáci ve spíše humanitárních akcích, často i vinou nehody, v Afghánistánu umírali mnozí na následky útoků povstaleckých skupin² nebo během bojových střetů s nimi. To bylo dáno mj. tím, že poprvé od roku 1990 nevystupovali němečtí vojáci v průběhu celé mise jako síla na udržení míru, ale spíše jako jedna ze stran konfliktu.

Z pohledu disertační práce je přitom zásadní otázkou, jakým způsobem mise ISAF změnila německou politiku, zejména s ohledem na způsob nasazení Bundeswehru. Otázka nasazování armády v zahraničí je přitom v Německu vzhledem k historickým zkušenostem i více než 70 let po konci druhé světové války stále citlivým tématem. Zejména pokud se jedná o nasazení vojenské síly naplňující atributy bojového nasazení. Jinak tomu nebylo ani u nasazení Bundeswehru v rámci mise ISAF v letech 2001 až 2014, zejména v jeho druhé polovině.

Vymezení výzkumného záměru a cílů práce

Předmětem výzkumu disertační práce je empiricko-teoretická analýza zapojení německé armády do mise ISAF v Afghánistánu v letech 2001 až 2014. Hlavním

---

¹ KURBJUWEIT, Dirk – REPINSKI, Gordon. „Auf Messers Schneide“. Der Spiegel, 52/2014, s. 19.

² Pod pojmem povstalec rozumí autor jednotlivce a skupiny, které útočí na mezinárodní síly ISAF, afghánské státní a bezpečnostní struktury nebo civilisty. Mezi ně spadají i členové hnutí Tálibán.

výzkumným záměrem práce je podrobit analýze působnost vnějších faktorů, které měly vliv na německou politiku a povahu nasazení německých vojenských jednotek v této zemi.

V této souvislosti je třeba si uvědomit, že výsledná podoba zahraniční politiky daného státu nevychází jen z vnitropolitických faktorů a postavení jednotlivých aktérů, nýbrž také z mezinárodního prostředí, ve kterém je daný stát zakotven. Proto je důležitá jeho geografická poloha, velikost disponibilních zdrojů, míra zapojení do mezinárodních organizací a také chování ostatních států, zejména důležitých spojenců. Vnějšími faktory tak mohou být např. závazky Německa vyplývající z členství v mezinárodních organizacích.³ Lze mezi ně ale zařadit i specifické vazby na spojenecké státy, např. mimořádnou politickou, hospodářskou a bezpečnostní vazbu na USA, nebo také bezpečnostní situaci v oblasti nasazení armády.

Vnější faktory přitom nemají přímý vliv na zahraniční a bezpečnostní politiku státu. Ovlivňují je pouze zprostředkovaně přes politický rozhodovací proces, v tomto případě o nasazení Bundeswehru v zahraničí. Charakter rozhodovacího procesu a rozhodující političtí činitelé přitom mají s velkou pravděpodobností vliv na působení externích faktorů. Z těchto důvodů musí být externí vlivy posuzovány v souvislosti s vnitřními poměry daného státu.⁴ To je ostatně důvod, proč jsou vedle externích faktorů v disertační práci pojednány i některé faktory interní, např. strategická kultura.

V souvislosti se zahraniční misí v Afghánistánu stála na jedné straně oficiální politika spolkové vlády a příslušných resortů, ministerstva zahraničních věcí, ministerstva obrany, ministerstva vnitra a ministerstva pro hospodářskou spolupráci a rozvoj, která zdůrazňovala význam této vojenské mise pro bezpečnost Německa a stabilitu Afghánistánu, potažmo celého tamějšího regionu. V rámci této politické linie se Německo stavělo do role příkladné mocnosti, která si je vzhledem ke své velikosti, postavení a významu v Evropě a ve světě vědoma zodpovědnosti za bezpečnost a stabilitu světového uspořádání.

Na straně druhé lze ale doložit, že se Německo dostávalo do této role spíše pod tlakem vnějších okolností, než aby se této role ujímalo z vlastní iniciativy. V této souvislosti

---

³ PHILIPPI, Nina. *Bundeswehr-Auslandseinsätze als außen- und sicherheitspolitisches Problem des geeinten Deutschlands*. Frankfurt am Main, Berlin, Bern, New York, Paris, Wien: Lang, 1997, s. 15.

⁴ PETERS, Dirk. Ansätze und Methoden der Außenpolitikanalyse, s. 817 a 819. In: HELLMANN, Gunther – WOLF, Reinhard. *Handbuch zur deutschen Außenpolitik*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2007.

uvedme pro příklad varování Carlo Masaly z Univerzity Bundeswehru v Mnichově před tím, aby Německo nebylo jako ochotný „juniorní partner USA“ vtaženo do konfliktů, které nejsou v evropském, ani německém zájmu.⁵

Vnějšími okolnostmi, lépe řečeno faktory, které dostávaly SRN do výše zmíněné role, autor míní především nátlak a očekávání, které jsou spojovány s Německem, jak ze strany spojenců v rámci NATO, zejména s ohledem na motivy členských zemí pro účast na poválečné rekonstrukci Afghánistánu, tak zejména ze strany USA. V případě mise ISAF spojenci prakticky po celou dobu konání mise požadovali, aby se Německo více vojensky angažovalo a aktivněji sdílelo zátěž a rizika spojená s misí ISAF. Podle spojenců mělo do Afghánistánu vyslat více vojenské techniky a příslušníci měli podstupovat stejnou míru rizika jako jejich kolegové z USA a dalších členských států NATO. V této souvislosti se nabízí otázka, zda byli němečtí politici nuceni na základě tohoto externího tlaku měnit své původní politické preference. Pokud se tak dělo, o jak zásadní změny se jednalo?

Z uvedených důvodů se disertační práce soustřeďuje zejména na prozkoumání interakce a působení mezinárodních a domácích faktorů a jejich vlivu na rozhodování německých politických elit, zejména pokud jde o větší vojenskou angažovanost v Afghánistánu. Jaké hlavní motivy tedy vedly vládu a německé politiky k výslednému jednání? Co primárně motivovalo německou vládu k navyšování vojenské angažovanosti v Afghánistánu? Jakou argumentaci používala německá vláda pro zdůvodňování svého rozhodnutí v tomto směru? Jak velkou roli hrály v této argumentaci spojenecké důvody? Klíčová otázka přitom bude, jak se vedoucí představitelé státu snažili udržet rovnováhu mezi požadavky spojenců a domácími limity pro nasazení Bundeswehru v rámci politického rozhodovacího procesu.

Tento vnější tlak a snaha spojencům vyhovět větší vojenskou angažovaností ale narážely na německou strategickou kulturu, jejíž součástí je i tzv. kultura (vojenské) zdrženlivosti (Kultur der Zurückhaltung). Zatímco strategická kultura vymezuje legitimitu a přiměřenost nasazení vojenských sil, kultura zdrženlivosti vytváří rámeček a omezuje způsob nasazení německých vojenských sil v zahraniční misi. Odráží se v politickém mandátu pro danou misi, který obsahuje limity pro nasazení vojenských

---

⁵ MASALA, Carlo. Möglichkeiten einer Neuorientierung deutscher Außen- und Sicherheitspolitik, s. 22-27. In: *Außen- und Sicherheitspolitik*. Aus Politik und Zeitgeschichte. Bonn: Bundeszentrale für politische Bildung, 2008, 43.

jednotek (tzv. caveats).⁶ V případě mise ISAF např. mandát pro misi zpočátku vyloučil aktivní bojové nasazení německých vojenských jednotek a omezil i jejich působnost na oblast severu a hlavního města Kábulu. Severní oblast přitom v porovnání s ostatními regiony a četností ozbrojených střetů patřila spíše mezi klidnější a bezpečnější části země.⁷

Skutečnost, že se Německo dostávalo pod vnější tlak, byla dána mj. pasivní a reaktivní politikou Německa na úrovni NATO, ve vztahu k USA nebo při postkonfliktní péči v Afghánistánu. To lze doložit na řadě praktických případů, kterými autor ukáže působení vztahové roviny mezi Německem na jedné straně a USA a dalšími spojenci na straně druhé. Poukáže přitom na některé důležité aspekty, které byly symptomatické pro celé období působení Německa v rámci mise ISAF. Konkrétně se zaměří na summit NATO v Rize v listopadu 2006 v kontextu geografického omezení pro nasazení Bundeswehru v Afghánistánu, nasazení průzkumných letadel Tornado v roce 2007, mezinárodní konferenci o Afghánistánu v Londýně v lednu 2010 a na rozhodnutí o nasazení aliančních letadel včasné výstrahy AWACS v roce 2011.

Uvedené případy si autor vybral zejména kvůli tomu, že představují vhodný studijní materiál k posouzení vlivu spojenců na rozhodování a politiku německé vlády. Analýzou těchto případů lze ukázat, jak představitelé německé vlády reagovali na tlak, požadavky a kritiku spojenců a zejména USA, které požadovaly větší vojenskou angažovanost v Afghánistánu. Autor se přitom bude ptát také na to, zda německá vláda za takové situace byla schopna uhájit své původní postoje a zda a jakým způsobem případně měnila způsob své argumentace. Uvedené případy jsou důležité také kvůli tomu, že v Německu vyvolaly velkou politickou a veřejnou diskusi týkající se nasazení Bundeswehru v Afghánistánu.

Pokud jde o vojenskou angažovanost Německa v Afghánistánu, hrála velkou roli i proměna mise ISAF z původně humanitární, respektive stabilizační, v operaci, v které se kvůli zhoršující se bezpečnostní situaci do popředí dostaly hlavně vojenské aspekty, včetně boje proti povstalcům. Poté již nestačilo mír pouze udržovat (peace-keeping), ale také vynucovat (peace-enforcement). Proto je z pohledu výzkumného záměru disertační práce důležité zaměřit se i na to, jakým způsobem se proměna bezpečnostní situace kromě

---

⁶ JUNGBAUER, Stefan. *Die Bundeswehr in Afghanistan. Die innerstaatlichen Restriktionen des deutschen ISAF-Einsatzes*. Hamburg: Verlag Dr. Kovač, 2010, s. 45.

⁷ KRONING-HEITMANN, Imken. *Deutsche Sicherheitspolitik zwischen „never alone“ und „never again“*. *Der Auslandseinsatz der Bundeswehr in Afghanistan*. Opladen, Berlin, Toronto: Barbara Budrich, 2015, s. 57 a 58.

německé politiky podepsala na působení německé armády v Afghánistánu. Autor se proto blíže podívá na některé bojové operace mise ISAF, do kterých se zapojily i německé jednotky, v některých případech právě kvůli spojeneckým ohledům. Mezi tyto bojové operace patří spojenecká operace Harekate Yolo II z roku 2007, působení bojové jednotky Quick Reaction Force v letech 2008 až 2010, činnost německé speciální jednotky Task Force 47 (aktivní od října 2007) a také letecký útok v Kundúzu ze září 2009 nařízený německým velitelem a vedoucí k mnoha civilním obětem. Zejména poslední případ byl velkým mezníkem německé vojenské angažovanosti v Afghánistánu a související politické a společenské debaty.

Disertační práce je časově vymezena obdobím 2001 až 2014, tedy trváním mezinárodní mise ISAF. Představuje tak ideální časový a obsahový rámec, neboť tato mise skončila na konci roku 2014 a následná mise Resolute Support měla odlišné cíle, koncepci a charakter (hlavně výcvik). Při koncipování disertační práce se ukázalo jako nerealizovatelné rozdělit působení německé politiky a armády v rámci mise ISAF na periody podle jednotlivých německých vlád. V průběhu mise ISAF se postupně vystříдалo pět vlád⁸ složených v různých variantách ze stran SPD, Zelení, CDU/CSU a FDP. Kromě postkomunistické PDS, resp. pozdější Die Linke, tak v tomto období vládly všechny strany zastoupené ve Spolkovém sněmu. K rozhodnutí nerozdělovat disertační práci podle jednotlivých vlád vedlo autora několik důvodů. Zaprvé se práce nevěnuje komplexně působení německé politiky a armády v průběhu celé mise ISAF. Soustřeďuje se pouze na vybrané aspekty německé angažovanosti související s otázkou spojenectví. Zadruhé se v průběhu mise ISAF lišila bezpečnostní situace v Afghánistánu a bylo na ni třeba reagovat jiným způsobem. Zatřetí řada souvisejících kroků nebo procesů probíhala neohledně na konec či počátek legislativního období vlády. Začtvrté poslední německé vlády vzniklé roku 2013 se mise ISAF týkala pouze několik měsíců, neboť v prosinci 2014 skončila.

Vzhledem k výzkumnému záměru zformuloval autor tři pracovní hypotézy, které se v disertační práci pokusí potvrdit nebo vyvrátit:

- 1. Míra zapojení Německa do mise ISAF byla do velké míry motivována snahou nezhoršit kvalitu vztahu s USA a dalšími důležitými spojenci a nepoškodit postavení Německa jako odpovědného a spolehlivého spojence. Proto byl manévrovací postoj***

---

⁸ V období 1998 až 2002 SPD a Zelení, 2002 až 2005 SPD a Zelení, 2005 až 2009 CDU/CSU a SPD, 2009 až 2013 CDU/CSU a FDP a od roku 2013 CDU/CSU a SPD.

- Německa poněkud omezen, neboť zástupci spolkové vlády nechtěli poškodit renomé a snížit vliv země ve vztahu k USA a dalším členským státům NATO.*
- 2. Požadavkům spojenců ohledně rozšíření vojenské angažovanosti v Afghánistánu se Německo bránilo, ale pod rostoucím vnějším tlakem se jim snažilo i nějakým způsobem vyhovět. Proto činilo některé ústupky postupně vedoucí k větší angažovanosti německé armády v zemi. To ale mělo značný dopad na povahu nasazení Bundeswehru v Afghánistánu a z toho vyplývající rizika pro německé vojáky a současně na veřejnou a politickou debatu v Německu. Konečným výsledkem byla účast německých vojáků na bojovém nasazení a boji proti povstalcům.*
  - 3. V souvislosti s kvalitativním nárůstem vojenské angažovanosti Německa v Afghánistánu docházelo k napětí mezi dvěma základními pilíři německé poválečné strategické kultury: mezi důrazem na multilaterální řešení mezinárodních konfliktů a zdrženlivým postojem při nasazení vojenské síly. Výsledkem tohoto napětí byla v některých případech ambivalentní politika německé vlády, která mezi spojenci vzbuzovala nedůvěru a vedla ke kritice až zpochybňování spojenecké solidarity a odhodlanosti Německa.*

Metodologie a teoretický rámec

Základním metodologickým rámcem disertační práce bude kvalitativní metoda jedinečné případové studie interpretativní povahy, která je vzhledem k výzkumným otázkám vhodným nástrojem pro detailní analýzu předmětu výzkumu a zkoumání příčinných jevů. Při tvorbě metodologického řešení výzkumné otázky se autor inspiroval studií Jana Eichlera a Nika Hynka, kteří se zaměřili na faktory ovlivňující účast armády ČR na obnově a rekonstrukci Afghánistánu a činnost českého provinčního rekonstrukčního týmu (Provincial Reconstruction Team, PRT) v Afghánistánu.⁹

Případová studie se zabývá detailní analýzou zvoleného případu a zohledňuje ho „v celkovém kontextu události či objektu (politického, historického), fenoménu či děje“. Jejím hlavním záměrem je dodat hluboké pochopení nebo příčinné vysvětlení daného případu. Ten představuje „dostatečně ohraničený aspekt historické epizody či dostatečně

---

⁹ EICHLER, Jan – HYNEK, Nikola. *Obnova Afghánistánu: bezpečnostní kontext české účasti*, s. 102-125. In: DRULÁK, Petr – STRÍTECKÝ, Vít a kol. *Hledání českých zájmů. Mezinárodní bezpečnost*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2010.

ohraničená historická epizoda sama o sobě¹⁰. Jedná se tedy o konkrétní událost či jev. S ohledem na výzkumný záměr disertační práce bude tím případem německá politika a způsob nasazení Bundeswehru v rámci mise ISAF.

Jedinečná případová studie zkoumá zvolený případ kvůli jeho vnitřnímu charakteru, pro jeho jedinečnost. Nesnaží se o poznání obecnějšího fenoménu nebo o příspěvek k vývoji abstraktních teoretických konstrukcí. Interpretativní případová studie přitom neusiluje o kauzální vysvětlení a zaměřuje se hlavně na porozumění případu. V souvislosti s použitím této metody je nutné zdůraznit, že záměrem disertační práce je identifikovat zejména rozsah podmínek, které se projevují v rámci příčinného mechanismu. Právě v tomto směru je použití případové studie velmi vhodné.¹¹ Autor proto nebude usilovat o precizní posouzení míry vlivu těchto podmínek. Jeho hlavním záměrem tedy bude posoudit spíše to, zda a jakým způsobem vnější faktory (spojenecké ohledy, tlak USA na větší vojenskou angažovanost) působily na rozhodování německých politiků a způsob nasazení Bundeswehru v Afghánistánu, než se soustředit na to, do jaké míry.

Při analýze vlivu politiky USA a dalších spojenců NATO na chování německé vlády použije autor pojetí faktorů, které ovlivňují sociopolitické jevy a podílejí se na jejich vytváření. Z toho důvodu se v práci vyhne použití závislých a nezávislých proměnných, které určují a způsobují v kauzálním smyslu. Disertační práce bude ve výzkumné rovině kombinovat jak metody empirické, zejména metodu pozorování, tak i obecně teoretické vědní metody (analýza, syntéza, dedukce, indukce).

Vzhledem k nastíněným cílům disertační práce využije autor několik teoretických konceptů, jejichž hlavním přínosem bývá větší porozumění zahraniční politiky daného státu. Jedná se o tři teoretické koncepty: logiku vhodnosti, logiku očekávaných následků a teorii rolí. Hlavním důvodem jejich výběru byla podobnost jejich zaměření, vhodnost jejich použití pro stanovený výzkumný záměr a použitou empirii, ale také skutečnost, že se v disertační práci v některých případech doplňují. Mohou tak potvrzovat závěry vyplývající z použití jiného konceptu, nebo je naopak vyvracet a dokládat jiné výsledky. Všechny tyto teoretické koncepty patří mezi konstruktivistické.

---

¹⁰ KOŘAN, Michal. Jednopřípadová studie, s. 32-33. In: DRULÁK, Petr a kol. *Jak zkoumat politiku. Kvalitativní metodologie v politologii a mezinárodních vztazích*. Praha: Portál, 2008.

¹¹ KOŘAN M., Jednopřípadová studie, s. 32, 33, 34 a 40.

Konstruktivismus vychází z toho, že ve způsobu, jak lidé, respektive politické elity, přistupují k politickým událostem, se zásadním způsobem projevují normy, hodnoty a myšlenky.¹² Na jednotlivé aktéry konstruktivismus pohlíží vždy v širším rámci a v souvislosti s historickým vývojem a společenským kulturním prostředím daného státu.¹³ Akceptované normy (zachycené např. v mezinárodním právu nebo institucích) přitom legitimizují cíle, určují zájmy politických elit a ovlivňují jejich rozhodování a chování. Účinek norem souvisí s procesem socializace, v jehož průběhu dle původního sociologického významu aktér na základě očekávání okolního sociálního prostředí uznává institucionalizovaný způsob myšlení a chování za správný. Současně se s ním identifikuje a podle toho upravuje svoje zájmy a preference.¹⁴

V konstruktivistickém pojetí aktéři následují spíše logiku vhodnosti než logiku očekávaných následků. Zatímco v prvním případě je politické chování výsledkem norem, které navrhuji způsob vhodného chování za dané situace, v druhém případě je politické chování státu tvarováno úvahami racionálně uvažujících aktérů vedoucí k maximalizaci zájmů.¹⁵

V oblasti zahraničněpolitického rozhodování probíhají dva socializační procesy současně. Zaprvé se jedná o transnacionální socializaci. Ta označuje proces, při kterém si politické elity přisvojují mezinárodní normy, tedy přijímají očekávání vhodného chování založeného na hodnotách za své. Zahraniční politika státu je tedy vytvářena zejména mezinárodním prostředím. Státy se řídí vnějším očekáváním, neboť jsou součástí hodnotového společenství států (mezinárodní organizace) a usilují o to, aby byly v tomto společenství uznávány za plnohodnotné členy, respektive si tuto pozici upevnily.¹⁶

Zadruhé probíhá v oblasti rozhodování o zahraniční politice sociální (sozialer) proces. Podle něho závisí jednání států na zahraniční úrovni na normách a hodnotách

---

¹² MILOSEVIC, Nik. *Deutsche Kriegsbeteiligung und -verweigerung. Analyse der Einflussfaktoren im politischen Entscheidungsprozess der Fälle Kosovo, Afghanistan, Irak und Libyen*. Hamburg: Diplomica Verlag, s. 20.

¹³ BARŠA, Pavel – CÍSAŘ, Ondřej. *Anarchie a řád ve světové politice*. Praha: Portál, 2008, s. 299 a 300.

¹⁴ BOEKLE, Henning – RITTBERGER, Volker – WAGNER, Wolfgang. Normen und Außenpolitik: Konstruktivistische Außenpolitiktheorie. *Tübinger Arbeitspapiere zur Internationalen Politik und Friedensforschung* [online]. 1999, s. 9 [cit. 2014-3-11]. Dostupné na <https://publikationen.uni-tuebingen.de/xmlui/handle/10900/47198>

¹⁵ JOHNSTON, Lynn Karin. *Germany, Afghanistan and the process of decision making in German foreign policy: Constructing a framework for analysis*. College Park, 2011. Dissertation. Faculty of the Graduate School of the University of Maryland, s. 48.

¹⁶ BOEKLE, H., Normen und Außenpolitik, s. 9, 10, a 11.

sdílených uvnitř národního společenství.¹⁷ V této souvislosti je třeba říci, že politické elity jsou vystaveny oběma socializačním procesům zároveň. Na mezinárodní úrovni vystupují jako příjemci vnějšího očekávání vhodného chování, které se v rámci mezinárodní organizace požaduje. Naopak domácí společnost od nich očekává, že budou naplňovat zásady vhodného chování sdílené společností.¹⁸

Logika vhodnosti a logika očekávaných následků

Vzhledem k výzkumnému záměru disertační práce, zejména pokud jde o motivaci Německa pro vojenskou angažovanost v misi ISAF, použije autor konstruktivistické koncepty logiku vhodnosti a logiku očekávaných následků. Logika vhodnosti (logic of appropriateness) se zaměřuje na vysvětlování lidské činnosti, zahrnující mj. vytváření politiky. Tato činnost se řídí pravidly vhodného nebo příkladného chování uplatňovaného státem na úrovni mezinárodních organizací. Pravidla vhodného chování vymezují, co je v určité instituci považováno za normální, smysluplné, co se očekává a na co je možné se v této komunitě spolehnout. Jinými slovy, co lze v různých situacích očekávat např. od občana nebo zvoleného politického zástupce.¹⁹ Mezi tato pravidla lze zařadit např. různé role, zaběhnuté postupy, společenské zvyklosti, normy i způsob fungování té které nadnárodní instituce.²⁰

Lidé, resp. političtí lídři, se řídí těmito pravidly, neboť je považují za přirozená, správná a legitimní. Snaží se dostat závazkům daným pravidly, identitou, členstvím v politické komunitě, jejím fungováním a očekáváním ostatních členů (např. v rámci NATO).²¹ V praktické rovině nastává dané chování až v momentě, kdy představitelé státu již interpretovali vzniklou situaci v souvislosti s vlastní identitou a vyhodnotili si různé alternativní postupy pro jednání. Nakonec zvolí možnost, kterou považují za nejvíce vhodnou. Vzhledem k uvedenému je teoretický koncept logiky vhodnosti zásadní pro

---

¹⁷ BENEŠ, Vít. Teorie rolí. Konceptuální rámec pro konstruktivistickou analýzu zahraniční politiky. *Mezinárodní vztahy*, 2010, ročník 45, č. 4, s. 82.

¹⁸ BOEKLE, H., Normen und Außenpolitik, s. 11.

¹⁹ MARCH, G. James – OLSEN, P. Johan. Elaborating the „New Institutionalism“. *Arena working papers* [online]. 2005, s. 9 [cit. 2016-12-04]. Dostupné na https://www.sv.uio.no/arena/english/research/publications/arena-working-papers/2001-2010/2005/wp05_11.pdf

²⁰ SCHULZ, Martin. *Logic of Consequences and Logic of Appropriateness* [online]. 2014, s. 2 [cit. 2015-12-01]. Dostupné na http://www.martinshub.org/Download/LoC_LoA_PrePub.pdf

²¹ MARCH, G. James – OLSEN, P. Johan. The logic of appropriateness. *Arena working papers* [online]. 1999, s. 3 [cit. 2016-12-04]. Dostupné na https://www.sv.uio.no/arena/english/research/publications/arena-working-papers/2001-2010/2004/wp04_9.pdf

porozumění toho, jak se jednotlivci, respektive představitelé státu, chovají a rozhodují, a současně jak na sebe navzájem působí na úrovni nadnárodních institucí.²²

Je třeba si ale uvědomit, že pravidla vhodného nebo příkladného chování neřídí chování členských států mezinárodní organizace za každé situace. Proto je nutné porozumět procesům, skrze které tato pravidla utvářejí aktuální chování, a současně faktorům, které posilují nebo naopak oslabují vliv určitého pravidla na konkrétní chování. Pravidla mohou řídit chování a činit některá rozhodnutí více pravděpodobnými, neurčují však výsledky politického jednání. Pravidla, identity a instituce spíše poskytují mantinely pro určité chování, než aby ho diktovaly. Někdy proto mohou státy pozměnit chování, aniž by opustily základní pravidla a struktury.²³ V zásadě tak nelze dojít k závěru, že německá zahraniční politika je v naprostém souladu s uznávanými normami. Žádný stát se při svém jednání neřídí pouze normativními principy.²⁴

Jedním z prvků, které jsou klíčové pro chování státu, je proces adaptace týkající se jeho vlastní historie. Pravidla vhodnosti lze označit za „nositele ponaučení ze zkušeností sdílených jednotlivci nebo skupinami“. V průběhu času se mohou vyvíjet, když představitelé státu vykládají význam nových zkušeností a začleňují je do již zaběhnutých pravidel. Základní set vhodných pravidel se však mění pomalu. K jejich změně je třeba časově náročný proces a politická většina. Platí to zvláště u základních pravidel týkajících se historické kolektivní identity společnosti. Z toho důvodu dochází někdy k situacím, kdy představitelé státu vytrvávají na své tradiční pozici, tedy uplatňují tradiční sadu pravidel, i když jsou si vědomi toho, že jejich chování za dané situace bude mít pro stát negativní důsledky.²⁵ Tehdy může dojít např. k poškození vztahu s důležitým spojencem. Může za tím stát ale i skutečnost, že tradiční sadu pravidel nelze flexibilně měnit.

Zatímco logika vhodnosti se řídí pravidly vhodného chování, logika očekávaných následků (logic of expected consequences) se zaměřuje na jednání řízené očekávanými důsledky a prioritními zájmy. V tomto případě se aktéři (organizace, státy, politické elity) rozhodují mezi několika variantami jednání a zvažují jejich pravděpodobné následky pro osobní nebo kolektivní cíle.²⁶ V podstatě tak provádějí analýzu budoucích důsledků

---

²² BECKER, Markus – STIEGLITZ, Nils. *Toward a logic of appropriateness? Rules, identities and organizational coordination*. Paper presented at the 25th Celebration conference 2008: Entrepreneurship and innovation – organizations, institutions, systems and regions. Copenhagen: 17 – 20. June 2008, s. 4.

²³ MARCH, G. J. – OLSEN, P. J., *The logic of appropriateness*, s. 7 a 10.

²⁴ JOHNSTON, L. K., *Germany, Afghanistan*, s. 54.

²⁵ MARCH, G. J. – OLSEN, P. J., *The logic of appropriateness*, s. 12, 13, 14 a 18.

²⁶ MARCH, G. J. – OLSEN, P. J., *Elaborating the „New Institutionalism“*, s. 949.

vzniklých na základě přijatých rozhodnutí.²⁷ Nakonec se přikloní k takové variantě, u které očekávají největší výtěžek.²⁸ Tedy jak nejlépe naplní zájmy státu v dané otázce, co tím získají nebo naopak ztratí. Je tedy orientována zejména na výsledek zvolené akce.

Na základě uvedeného lze konstatovat, že jeden z hlavních rozdílů mezi oběma logikami je ten, že logika vhodnosti se ohlíží na pravidla chování, akceptovaná, uplatňovaná a osvědčená v minulosti. Naopak logika očekávaných následků se zaměřuje na budoucnost, když zvažuje možné následky konání. Působnost nebo vliv obou logik nelze zpravidla jasně oddělit, neboť někdy se v rámci rozhodovacího procesu navzájem doplňují, respektive výsledné politické jednání obsahuje prvky obou logik. Je to způsobeno mj. tím, že politické elity se řídí státními zájmy, kdy hodnotí možné následky svého jednání, a současně se řídí pravidly založenými na identitě státu a politických institucích. Jinými slovy zvažují následky a současně následují pravidla.²⁹ Přitom může nastat i situace, že daná pravidla nejsou pro tu kterou situaci relevantní, a politickým aktérům se při analýze možných alternativ ukáže nová potřeba.³⁰ Ačkoliv mezi oběma logikami existuje tato interakce, jsou natolik odlišné, že je nutné je použít jako oddělené vysvětlující nástroje.³¹

Na základě uvedeného aplikuje autor obě logiky zejména v rámci zvolených praktických případů. Zaměří se i na to, zda se představitelé spolkové vlády vhodnými pravidla řídí a jaké motivy je k tomu vedou. Současně bude posuzovat i situace, kdy členové vlády racionálně upřednostní maximalizaci užitku, respektive dojde ke znatelnému působení obou logik nebo převaze jedné z nich.

Teorie rolí

Dalším analytickým a konceptuálním rámcem, který bude v disertační práci použit, je koncept teorie rolí. Uplatnění tohoto konceptu umožňuje popis a analýzu zahraniční politiky daného státu a současně hledání vysvětlení pro jeho chování.³² Teorie rolí se zaměřuje na spojení identity státu s vývojem jeho zahraničněpolitické kultury a různými politikami, které dlouhodobě prosazuje. Koncept teorie rolí vzešel z oboru sociální

---

²⁷ SCHULZ, M., *Logic of Consequences*, s. 2.

²⁸ BECKER, M. – STIEGLITZ, N., *Toward a logic of appropriateness*, s. 5.

²⁹ MARCH, G. James – OLSEN, P. Johan. *The Institutional Dynamics of International Political Orders. International Organization*, autumn 1998, 52, 4, s. 952.

³⁰ SCHULZ, M., *Logic of Consequences*, s. 4.

³¹ MARCH, G. J. – OLSEN, P. J., *The Institutional Dynamics*, s. 953.

³² JAKOBS, Nadine. *Deutsche Sicherheitspolitik nach dem 11. September 2001. Studien zur Deutschen und Europäischen Außenpolitik*, 2005, s. 10.

psychologie a mikrosociologie.³³ V těchto oborech slouží k vysvětlení lidského chování v prostředí sociálních vztahů. Samotnou roli lze zjednodušeně chápat jako chování jedince zastávajícího určité společenské postavení (např. otec), které se očekává při styku s ostatními.³⁴

V případě této práce představuje teorie rolí trvalý model zahraničněpolitického chování státu, který je založen na očekávání vyplývající z dané role ze strany ostatních států (role expectations). Tato vnější očekávání, označovaná také jako předpisy role, jsou spojena s normami a představami a mají vliv na postoje státu k různým otázkám a jeho chování na zahraniční úrovni.³⁵ Stát přitom autor chápe jako kolektiv relevantních politiků, kteří rozhodují o zahraniční politice. Právě vrcholní představitelé státu, nejčastěji členové vlády, jsou skutečnými nositeli rolí.

Teorii rolí jako konceptuální nástroj pro analýzu zahraniční politiky představil jako první ve své studii v roce 1970 Kalevi Holsti. V té se zabýval rolami různých států, které zastávaly během druhé poloviny 60. let 20. století. Na základě analýzy projevů vysoce postavených zahraničněpolitických představitelů těchto států poté vytvořil 17 nejvíce se vyskytujících koncepcí rolí (např. věrný spojenec).³⁶ Holsti ve svém článku definoval některé důležité pojmy. Zaprvé zavedl pojem realizace role (role performance). Jedná se o konkrétní zahraničněpolitická rozhodnutí a jednání, která vytváří roli, tedy chování státu za dané situace. Realizace role se odvíjí od představ politických elit o tom, jaké úkoly a politiku má stát sledovat v mezinárodním systému nebo v podřazeném regionálním systému.³⁷ Vzniká sloučením vnitřních a vnějších očekávání, tedy koncepcí národní role a předpisů role.³⁸

Koncepce národní role (role conceptions) označuje podle Holstiho „funkci, pokud vůbec nějaká existuje, kterou má stát trvale hrát v mezinárodním systému nebo v podřazeném regionálním systému“. Je tedy představou politických elit o vhodné

---

³³ TEWES, Henning. Between Deepening and Widening: Role Conflict in Germany's Enlargement Policy. *IGS Discussion Paper*, 1997, 97/14, s. 3.

³⁴ KIRSTE, Knut – MAULL, W. Hanns. Zivilmacht und Rollentheorie. *Zeitschrift für Internationale Beziehungen*, 1996, 3. Jahrgang, Heft 2, s. 286.

³⁵ TEWES, H., Between Deepening, s. 3.

³⁶ HOLSTI, J. Kalevi. National Role Conceptions in the Study of Foreign Policy. *International Studies Quarterly*, September 1970, Vol. 14, No. 3, s. 233-309.

³⁷ HOLSTI, J. K., National Role, s. 244 a 245.

³⁸ TEWES, H. Between Deepening, s. 4.

politice, kterou má stát hrát na zahraniční úrovni.³⁹ Typickou rolí může být mediátor, který zprostředkovává řešení konfliktů.

Dalším příkladem koncepce národní role, tentokrát se přímo týkající Německa, je civilní mocnost. Jedná se o jakýsi ideální typ role sdílené německými politickými elitami. Představuje zahraničněpolitický styl a hodnotově orientované jednání státu zaměřené na civilizování mezinárodní politiky.⁴⁰ Jinými slovy je koncepce národní role „sadou norem vyjadřujících očekávané zahraničněpolitické chování státu a jeho sklon k jednání.“ Lze ji přitom chápat jako vodítko pro politiky vytvářející zahraniční politiku státu.⁴¹

Koncepce národní role se vytvářejí na základě zdrojů, které má daný stát k dispozici. Jedná se např. o tradičně uplatňované politiky a socioekonomické potřeby vyjádřené politickými stranami, zájmovými skupinami, národními hodnotami, státními doktrínami nebo ideologiemi, veřejným míněním nebo zájmy klíčových politiků.⁴² Některé koncepce národní role vznikají na základě aktivity externích aktérů, např. pokud se ostatní státy snaží dotlačit daný stát do nějaké role. Jiné naopak vycházejí z převažující kultury ve společnosti (např. kultura zdrženlivosti). Další mohou být výsledkem osobních charakteristik politických elit zapojených do vedení státu.⁴³ Představitelé státu ale dané koncepce národní role nemusí následovat za každé situace. Zvažují důsledky svého chování a v některých případech mohou být nositeli změny, tedy role se může proměnit, nebo způsobí konflikt rolí.⁴⁴

Zatímco koncepce národní role mají svůj původ ve vnitřní politice, předpisy role naopak v té zahraniční. Holsti definoval předpisy role (role prescriptions) jako „normy a očekávání, které kultury, společnosti, instituce či skupiny přisuzují jednotlivým pozicím“. Předpisy role vyplývají z rámce daného např. strukturou mezinárodního systému, hodnotami uznávanými v systému, pravidly, tradičními postupy a představami států vyplývajících ze smluv mezinárodních a regionálních organizací.⁴⁵ Jedná se např. o vnější očekávání spojované s chováním daného státu. Příkladem mohou být představy

---

³⁹ HOLSTI, J. K., *National Role*, s. 246.

⁴⁰ KIRSTE, K. – MAULL, W. H., *Zivilmacht und Rollentheorie*, s. 297.

⁴¹ AGGESTAM, Lisbeth. *Role Conceptions and the Politics of Identity in Foreign Policy. Arena Working Papers*, 1999, 8, s. 2.

⁴² HOLSTI, J. K., *National Role*, s. 246.

⁴³ BRUMMER, Klaus. *The Contested Origins of National Role conceptions: Lessons from Germany*. Paper prepared for the Annual meeting of the International Studies association, San Diego, CA, April 1-4, 2012, s. 6.

⁴⁴ AGGESTAM, L., *Role Conceptions*, s. 10.

⁴⁵ HOLSTI, J. K., *National Role*, s. 239 a 246.

členských států NATO o tom, jakou roli má Německo zaujímat v Alianci, potažmo v Afghánistánu.

K Holstimu je třeba říci, že se ve své analýze zaměřil zejména na vnitrostátně sdílené představy o roli státu na mezinárodní úrovni (koncepce národních rolí). Očekávání vnějšího prostředí (předpisy role) nepovažoval Holsti za tak důležitá. To vycházelo z jeho skeptického postoje k vlivu mezinárodních norem a představ ostatních vlád na zahraničněpolitické vystupování daného státu.⁴⁶ Pozdější autoři ale tento skeptický postoj nesdíleli a vnější očekávání jako předpisy role zahrnují do konceptuálního rámce teorie rolí. Patrně to bylo zejména u kolektivu autorů okolo Ole Elgströma⁴⁷ a Michaela Smithe.⁴⁸ Předpisy role a koncepce národní role měly v jejich pojetí stejnou váhu. Takový přístup uplatní i autor tohoto textu. Teorií rolí se při analýze zahraniční politiky zabývali také např. Lisbeth Aggestamová⁴⁹, Sebastian Harnisch a Ulrich Krotz.⁵⁰

Státy mohou hrát na mezinárodní úrovni současně několik odlišných rolí. Ty se mohou navzájem doplňovat, nebo se naopak ocitát ve vzájemném napětí. Poté hovoříme o konfliktu rolí. V mezinárodní politice dochází podle Henninga Tewese ke konfliktu rolí pouze v situaci, kdy dvě nebo více rolí zastávané současně vyžadují rozdílné chování státu na mezinárodní úrovni. Pokud se do rozporu dostanou vnitrostátně sdílené představy o roli státu (koncepce národní role) s vnějším očekáváním (předpisy role), stát je poté zpravidla nucen své chování na mezinárodní úrovni pozměnit.⁵¹

Podle Sebastiana Harnische mohou konflikt rolí způsobit i další příčiny. Zprvé nemusí mít daný stát pro realizaci dané role k dispozici dostatek potřebných zdrojů. Zadruhé se může dostat do konfliktu jako členský stát dvou mezinárodních organizací, které uplatňují rozdílné normy a očekávání. Zatřetí může konflikt vyvolat postoj a vystupování politických elit státu, jejichž charakterové vlastnosti, vlastní zkušenosti a zájmy nejsou v souladu s mezinárodním očekáváním. Začtvrté může konflikt vzniknout kvůli citlivosti nějakého tématu. V případě Německa patří mezi takové citlivé otázky

---

⁴⁶ BENEŠ, V., *Teorie rolí*, s. 78.

⁴⁷ ELGSTRÖM, Ole – SMITH, Michael (Eds.). *The European Union's Roles in International Politics: Concepts and Analysis*. London: Routledge, 2006, 260 s.

⁴⁸ BENEŠ, V., *Teorie rolí*, s. 83.

⁴⁹ AGGESTAM, L., *Role Conceptions*, 27 s.

⁵⁰ KROTZ, Ulrich. *National Role Conceptions and Foreign Policies: France and Germany Compared*. *Working Paper*, 2002, Vol. 2, No. 1.

⁵¹ TEWES, Henning. *Germany, Civilian Power and the New Europe: enlarging NATO and European Union*. Basingstoke: Palgrave, 2002, s. 29.

vojenská síla a způsob jejího nasazení. Výkon role může být poté tímto aspektem narušen nebo i znemožněn.⁵²

Pokud se vrátíme k zmíněnému třetímu příkladu, může v koaličních vládách docházet ke konfliktu rolí mezi jednotlivými členy vlády, např. mezi kancléřem a ministrem zahraničí nebo mezi jednotlivými ministry. Příčinou takového konfliktu mohou být rozdílné stranické ideologie.⁵³ Tento konflikt nastal i v rámci německé politiky v Afghánistánu, zejména v souvislosti s londýnskou konferencí o Afghánistánu v lednu 2010.

Při zpracování konfliktu rolí využije autor modelu Henninga Tewese. Ten se zaprvé zaměřil na politiku Německa související s prohlubováním evropské integrace a rozšiřováním Evropského společenství v období 1990 až 1994. Zadruhé se zabýval německou politikou týkající se pozdějšího rozšíření NATO.⁵⁴

Jako příklad uvede autor pouze konflikt rolí v případě EU. Ten vyplýval z toho, že Německo nemohlo současně prosazovat prohloubení integrace a rozšíření o státy střední Evropy, neboť rozšíření zpravidla brání nebo probíhá na úkor hlubší integrace. Obě tyto priority německé politiky se dostaly na počátku 90. let do napětí, což vedlo ke konfliktu rolí německé zahraniční politiky. Podle Tewese se představitelé německé vlády snažili řešit tento problém třemi různými způsoby. Zaprvé striktně odmítali, že takový konflikt vůbec existuje (role conflict denial). Zadruhé se pokusili rozdělit svou politiku do dvou neoddělitelných rolí „prohlubovatele“ a „rozšiřovatele“ (role segregation)⁵⁵. Zatřetí se pokusili obě role sloučit do jedné (role merger).⁵⁶

Ve snaze popírat konflikt role (role conflict denial) spočívající v nekompatibilitě zastávání dvou nebo více rolí na mezinárodní úrovni, může stát předstírat, že k žádnému takovému konfliktu nedošlo. Ignorováním takového konfliktu ovšem jeho příčiny nezmizí a stát je dříve nebo později nucen k tomu upravit koncepci národní role a své

---

⁵² HARNISCH, Sebastian. *Conceptualizing in the minefield: Role theory and foreign policy learning*. Contribution to the ISA-Workshop „Integrating Foreign Policy Analysis and International Relations through Role Theory at the Annual ISA-Conference, New Orleans, 15 – 20. February 2010, s. 5 a 6.

⁵³ BRUMMER, Klaus – THIES Cameron. The Contested Selection of National Role conceptions. *Foreign Policy Analysis*, July 2015, Volume 11, Issue 3, s. 278 a 290.

⁵⁴ TEWES, H., Germany, Civilian Power, 251 s.

⁵⁵ V roce 2002 pracoval Tewes místo s oddělováním rolí s pojmem alternování rolí (role alternation). V takovém případě může stát zaujímat již zavedenou roli současně s novou rolí, kterou se teprve učí vykonávat. Takovéto řešení konfliktu role ale nelze uplatňovat dlouhodobě.

⁵⁶ TEWES, H., Between Deepening, s. 2.

chování.⁵⁷ V případě oddělování rolí ještě není vyřešen konflikt a stát mezi danými rolemi osciluje. Hlavním záměrem je přitom snaha vyhnout se vytvoření zcela nové mezinárodní role.⁵⁸ Další možností je pokusit se protikladné role sloučit (role merger) a vykonávat je současně. Řešením je vytvoření kompromisu mezi protikladnými rolemi, což vede ke vzniku nové koncepce národní role vyjádřené novým chováním.⁵⁹

Pokud jde o příklad Tewesovy analýzy německé integrační politiky, ukázalo se, že konflikt rolí nebylo možné dále popírat. Německo se nejprve pokusilo role oddělit a na počátku 90. let se snažilo stabilizovat státy střední Evropy prostřednictvím jejich postupného začleňování do EU, aniž by to mělo negativní dopad na fungování stávajících unijních politik a institucí.⁶⁰ V některých případech tak prosazovalo prohloubení integrace, jindy zase rozšíření EU. Obě role tedy oddělilo. Nejpozději od roku 1995 ale bylo patrné, že Německo neuspělo ani s popíráním konfliktu, ani s oddělením rolí. Proto se pokusilo o sloučení rolí.⁶¹ Jako řešení se nabízela koncepce tzv. vícerychlostní integrace navržená v plánu Wolfganga Schäubleho a Karla Lamerse. Mělo se jednat o podporu intenzivního prohloubení evropské integrace omezenou na tzv. jádro EU a rychlé rozšíření o malou skupinu států. Plán ale nebyl přijat. Přestože tedy německá vláda postupně uplatnila tři způsoby řešení konfliktu mezi prohloubením integrace a rozšířením EU, svoji evropskou roli kompletně nezměnila a tento problém nevyřešila, konflikt rolí trval i nadále.⁶²

V případě německé politiky v Afghánistánu se autor bude zabývat konfliktem mezi rolemi spolehlivého spojence jednajícího na základě multilateralismu na jedné straně a zdrženlivým postojem politiky a veřejnosti k nasazení ozbrojených sil v zahraničí na straně druhé, zejména pokud jde o zapojení německých vojáků do bojových operací. Hlavním záměrem přitom bude zjistit, jak německá politika k tomuto konfliktu přistupovala a jak ho případně řešila, resp. zda a jakým způsobem ho vyřešila. Při analýze německé zahraniční a bezpečnostní politiky související s misí Bundeswehru v Afghánistánu použije autor interpretativní povahu teorie rolí. Pomocí deduktivního

---

⁵⁷ TEWES, H., *Germany, Civilian Power*, s. 29 a 30.

⁵⁸ TEWES, H., *Between Deepening*, s. 17.

⁵⁹ TEWES, H., *Germany, Civilian Power*, s. 30.

⁶⁰ TEWES, H., *Between Deepening*, s. 17.

⁶¹ TEWES, H., *Germany, Civilian Power*, s. 92 a 103.

⁶² TEWES, H., *Between Deepening*, s. 20 a 25.

přístupu porovná konkrétní případy této politiky (např. vyslání letadel Tornado) s rolemi, kterou se spolkové vlády snažily zastávat.

Metoda expertního interview

Kvalitativní výzkum disertační práce bude doplněn metodou expertního interview. Tato metoda se zaměřuje na přímé účastníky procesu tzv. insidery, kteří disponují (exkluzivními) interními informacemi. Lze ji použít také při rozhovorech s akademickými a výzkumnými pracovníky, experty na danou problematiku, kteří mají k výše uvedeným účastníkům procesu pravidelný přístup.

Na základě výzkumného pobytu na Universität Hamburg a stáže při Institut für Friedensforschung und Sicherheitspolitik (IFSH) v roce 2011 uskutečnil autor celkem šest interview s následujícími experty. Kromě jedné výjimky se jednalo o akademiky nebo výzkumné pracovníky působící na institucích v Hamburku: Prof. Dr. Rudolf A. Mark a Prof. Dr. phil. Michael Staack z Universität der Bundeswehr, Dr. Hans-Georg Ehrhart a Dr. Johann Schmid z IFSH, Dr. Klaus Naumann z Hamburger Institut für Sozialforschung a Prof. Dr. Florian Kühn z Humboldt-Universität v Berlíně. Ve srovnání s ostatními dotazovanými mohl navíc Schmid jako důstojník Bundeswehru nabídnout kromě akademického také vojenský rozměr. Vyplývalo to z jeho působení na ministerstvu obrany, v rámci velících vojenských struktur NATO a také z jeho přímých zkušeností z nasazení Bundeswehru v Kosovu v roce 1998. Autor disertační práce uvedeným předložil dotazy zabývající se hlavně otázkou spojení v kontextu německé politiky a způsobu nasazení Bundeswehru v Afghánistánu (zejména ve vztahu k USA) a souvisejícím důsledkům.

Doplnění k použitým teoretickým modelům

Autor zvažoval i použití dalších teoretických konceptů. Ty se ale v porovnání s aplikovanými neukázaly vzhledem výzkumnému záměru práce a zejména k použité empirii jako vhodné. Jednalo se např. o model Johna S. Duffielda,⁶³ který ve svém konceptu pracuje především s vnitřními faktory, konkrétně s rolí politické kultury. Hlavním důvodem pro nevyužití jeho konceptu byla skutečnost, že se autor disertační práce zaměřil zejména na vnější faktory ovlivňující německou politiku a způsob nasazení

---

⁶³ DUFFIELD, S. John. *World Power Forsaken. Political Culture, International Institutions, and German Security Policy After Unification*. Stanford: Stanford University Press, 1998, 385 s.

Bundeswehru v Afghánistánu, a vnitřní faktory zasazoval pouze do kontextu, tedy nepřikládal jim stejnou hodnotu jako těm vnějším.

Dalším teoretickým konceptem, jehož použití autor zvažoval, byl model dvouúrovňové hry od Roberta Putnama. Tento teoretický liberální koncept se zaměřuje na analýzu zahraniční politiky státu, konkrétně na vzájemné a paralelní působení domácí politiky a diplomacie. Podle Roberta Putnama lze proces rozhodování na mezinárodní úrovni chápat jako hru na dvou úrovních (two-level game), a to na domácí (vnitrostátní) a mezinárodní, mezi kterými se ta která vláda pohybuje.⁶⁴ Rozhodnutí nepoužít tento model mělo podobné důvody jako u modelu Johna S. Duffielda. Vycházelo zejména z toho, že Putnam přisuzuje stejnou důležitost vnitřním a vnějším faktorům, a to není v souladu s výzkumným záměrem disertační práce.

Při koncipování výzkumného záměru disertační práce uvažoval autor i o použití konceptu post-decisional politics. Podle tohoto konceptu jsou zásadní politická rozhodnutí přijímána na úrovni mezinárodních organizací a tradiční domácí politika je redukována pouze na úroveň „automatického schvalovacího razítka“. Přitom se může projevit i zjištění, že výsledky vyjednané na mezinárodní úrovni zásadně neodpovídají preferencím, které měl stát vyjednat.⁶⁵ Hlavním důvodem k nevyužití tohoto konceptu byla skutečnost, že v případě německé politiky týkající se mise ISAF nebyl zásadní rozdíl mezi pohledem vlády a parlamentní opozice (kromě Die Linke). To nastávalo až v závěrečné fázi mise ISAF.

Operacionalizace

Vzhledem k aplikaci uvedených konceptů se autor disertační práce zaměří na analýzu prohlášení a projevů členů spolkové vlády, poslanců a dalších politiků (ve Spolkovém sněmu, v médiích) a také vysoce postavených lidí na resortech (náměstci, státní tajemníci) týkající se zahraniční mise Bundeswehru v Afghánistánu. V této souvislosti bude hledat také rozhovory s poslanci vládních stran, kteří se vymezovali proti většinovému stanovisku v té které straně a odmítali podpořit celkový postoj strany při hlasování.

---

⁶⁴ PUTNAM, D. Robert. Diplomacy and Domestic Politics: The Logic of Two-Level Games. *International Organization*, Summer 1988, Volume 42, Issue 3, s. 427-460.

⁶⁵ JORDAN, Andrew. "Overcoming the Divide" Between Comparative Politics and International Relations Approaches to the EC: What role for "Post-Decisional" Politics? Paper presented at the 1997 European Community Studies Association (ECSA), Biennial International Conference, Seattle, Washington, May 29 – June 1 1997.

K těmto pramenům se autor dostane na základě volně dostupných protokolů a stenografických zápisů z jednání Spolkového sněmu, včetně plenárního zasedání, i tiskové parlamentní služby zveřejňující interpelace a reakce vlády související s tématem ve formě tiskopisu (např. interpelace opozičních stran, písemné stanovisko vlády). V neposlední řadě bude autor sbírat potřebná data v rozhovorech relevantních aktérů pro média nebo v článkách, kde se k uvedené záležitosti vyjadřují. Příkladem jsou pravidelná interview německého rozhlasu s experty nebo politiky na dané téma. Současně autor zanalyzuje politické preference a priority vládních stran v této otázce. K tomu poslouží mj. stranické a vládní dokumenty k tématu.

Výsledkem této analýzy budou mj. hlavní argumenty uvedených aktérů souvisejících s angažovaností německé armády v rámci mise ISAF. Autor se přitom zaměří zejména na argumenty týkající se spojenecké roviny, multilateralismu a zachování vlivu a postavení Německa jako spolehlivého partnera a spojence v NATO (zejména ve vztahu k USA). Hledat tedy bude např. prohlášení odkazující na nutnost udržení spojenecké důvěryhodnosti spojené s požadavky na rozšiřování vojenské angažovanosti Německa v Afghánistánu.

Na vnější úrovni bude autor analyzovat prohlášení politických, diplomatických a vojenských představitelů USA, dalších důležitých členských států NATO (např. Kanady) a také samotné Aliance (např. generálního tajemníka), která kritizovala působení Německa v Afghánistánu, případně zpochybňovala odhodlání a spojení Německa, a požadovala větší vojenskou angažovanost německé armády v této zemi.

Užitečným pramenem budou i publikace německých vojáků, kteří se přímo zúčastnili afghánské mise a ztvárnili své zkušenosti v knižní podobě. Příkladem je kniha důstojníka Bundeswehru Marca Lindemanna.⁶⁶ V této souvislosti bude autor hledat kritické reakce a argumentaci týkající se německé politiky v Afghánistánu v kontextu naplňování role spojence a postupného zvyšování vojenského angažmá Bundeswehru v této zemi směrem k bojovému nasazení. Přitom je ale nutné uvést, že autor si uvědomuje kritéria objektivity, která nemusí být v případě bývalých příslušníků Bundeswehru vždy naplněna. Mohou mít např. důvod se negativně vypořádat se svou minulostí u armády. Kromě toho bude autor hledat i kritické výroky vojáků, kteří se pro německá média nebo při rozhovorech s akademií vyjadřovali k misi ISAF pod zachováním anonymity.

---

⁶⁶ LINDEMANN, Marc. *Unter Beschuss. Warum Deutschland in Afghanistan scheitert*. Berlin: Econ, 2010, 282 s.

Zhodnocení použité literatury

Téma zahraniční mise Bundeswehru v Afghánistánu, které tvoří hlavní záměr disertační práce, zpracovalo ve svých knihách několik autorů, převážně z německé akademické oblasti. Jednalo se zejména o empirický výzkum německé politiky v Afghánistánu, většinou bez teoretického zastřešení. Kromě toho existuje málo odborné literatury zaměřené na rovinu zahraničněpolitického rozhodování a příčiny motivující evropské členy NATO k angažmá v misi ISAF, respektive na faktory tvarující rozhodovací proces o zahraničních misích Bundeswehru. Publikace věnující se detailně výzkumnému rámci disertační práce a současně s použitím uvedených teoretických konceptů není k dispozici. Nejblíže tomu byla kniha Imken Heitmannové-Kroningové⁶⁷ z roku 2015, která se věnovala střetu mezi multilaterální orientací německé politiky a kulturou zdrženlivosti. Sice se ve své práci zčásti zabývala také konfliktem rolí, koncepčně, empiricky i teoreticky postupovala jiným způsobem. Při řešení konfliktu rolí nevyužila model Henninga Tewese, ani logiku vhodnosti nebo logiku očekávaných následků.

Kromě této publikace lze mezi zásadní knihy zaměřené na zahraniční misi Bundeswehru v Afghánistánu zařadit zejména komplexní práce Stefana Jungbauera⁶⁸ z roku 2010 a Ulfa von Krauseho⁶⁹ z roku 2011. Zatímco Jungbauer se ve své monografii zaměřil zejména na vliv vnitřních limitů na zapojení Německa do mise ISAF, Ulf von Krause ve své původně disertační práci spojil německé vojenské angažmá v Afghánistánu v letech 2001 až 2014 s domácím politickým rozhodovacím systémem v kontextu eskalace konfliktu v této zemi a související argumentací německé vlády.

Misi v Afghánistánu se věnovali také další autoři. Příkladem je sborník Institutu sociálních věd Bundeswehru (SOWI) z roku 2012, který se mj. zabýval otázkou, jak afghánskou misi vnímala německá veřejnost a co tato mise znamenala pro nasazení Bundeswehru.⁷⁰ Opomenout nelze v tomto rámci také sborník Rainera L. Glatze a kolektivu autorů, který se věnoval celé řadě aspektů týkajících se nasazení německé

---

⁶⁷ KRONING-HEITMANN, I., *Deutsche Sicherheitspolitik*, s. 57 a 58.

⁶⁸ JUNGBAUER, S., *Die Bundeswehr in Afghanistan*, 172 s.

⁶⁹ KRAUSE, von Ulf. *Die Afghanistaneinsätze der Bundeswehr. Politischer Entscheidungsprozess mit Eskalationsdynamik*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2011, s. 156.

⁷⁰ LANGER, C. Phil – PIETSCH, Carsten – SEIFERT, Anja (Hrsg.). *Der Einsatz der Bundeswehr in Afghanistan. Sozial- und politikwissenschaftliche Perspektiven*. Wiesbaden: VS-Verlag, 2012, 240 s.

armády v Afghánistánu.⁷¹ Uvést je třeba také relevantní články z odborných periodik. V tomto rámci lze vyzdvihnout speciální vydání časopisu *Zeitschrift für Außen – und Sicherheitspolitik*⁷² z roku 2011 zaměřeného na různé aspekty zahraniční mise Bundeswehru v Afghánistánu. Mezi autory, kteří se v odborných periodikách pravidelně zabývali afghánskou misí, patří zejména Markus Kaim, Sebastian Merz nebo Timo Noetzel. Řadu studií k různým prvkům mise Bundeswehru v Afghánistánu vydal i berlínský výzkumný institut *Stiftung Wissenschaft und Politik*.⁷³

Speciálním pramenem k misi v Afghánistánu byly monografie německých vojáků, kteří se přímo, i opakovaně, zapojili do mise ISAF. Jedná se např. o již zmíněného Marca Lindemanna,⁷⁴ zpravodajského důstojníka nasazeného v oblasti PRT v Kundúzu. Působil ve zpravodajském týmu jako analytik i operativní zpravodajec v terénu. Byl zodpovědný za získávání a zpracovávání bezpečnostně relevantních informací, psal situační analýzy a byl v úzkém kontaktu s afghánským obyvatelstvem, spojeneckými jednotkami a zpravodajskými službami. Dalším podobným pramenem byla kniha Andrease Timmermanna-Levanase, podplukovníka vedoucího v rámci německého kontingentu v rámci mise ISAF tiskové a informační oddělení.⁷⁵

Dále jsou v disertační práci využity odborné publikace věnující se zahraničním misím Bundeswehru a jejich souvisejícím aspektům. Příkladem jsou publikace Anne Kerry Longhurstové,⁷⁶ Hanse J. Gießmanna a Armina Wagnera,⁷⁷ Vladimíra Handla,⁷⁸ Jana Ryjáčka,⁷⁹ Zdeňka Kříže⁸⁰ a Stephana Bierlinga.⁸¹ Autor využil také vědecké práce

---

⁷¹ GLATZ, L. Rainer (Hrsg.). *Am Hindukusch – und weiter? Die Bundeswehr im Auslandseinsatz: Erfahrungen, Bilanzen, Ausblicke*. Bonn: Bundeszentrale für politische Bildung, 2015.

⁷² BRUMMER, Klaus – FRÖHLICH, Stefan (Hrsg.). *Zehn Jahre Deutschland in Afghanistan*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2011, 310 s.

⁷³ BROSE, Ekkehard. *Parlamentsarmee und Bündnisfähigkeit: ein Plädoyer für eine begrenzte Reform des Parlamentsbeteiligungsgesetzes*. *SWP-Studie*, September 2013, S 18, 21 s.

⁷⁴ LINDEMANN, M., *Unter Beschuss*, 282 s.

⁷⁵ TIMMERMANN-LEVANAS, Andreas – RICHTER, Andrea. *Die reden. Wir sterben. Wie unsere Soldaten zu Opfern der deutschen Politik werden*. Frankfurt/New York: Campus Verlag, 2010, 268 s.

⁷⁶ LONGHURST, Kerry Anne. *Germany and the use of force*. Manchester: Manchester University Press, 2004, s. 83 a 84.

⁷⁷ GIESSMANN, Hans-Joachim (Hrsg.). *Armee im Einsatz: Grundlagen, Strategien und Ergebnisse einer Beteiligung der Bundeswehr*. Baden-Baden: Nomos, 2009, 409 s.

⁷⁸ HANDL, Vladimír (ed.). *Německo v čele Evropy? SRN jako civilní mocnost a hegemon eurozóny*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2011, 376 s.

⁷⁹ RYJÁČEK, Jan. *Spolkový sněm a nasazení ozbrojených sil v zahraničí*. Praha: Karolinum, 2012, 328 s.

⁸⁰ KŘÍŽ, Zdeněk. *Německá bezpečnostní politika: Adaptace civilní mocnosti*. In: HANDL, Vladimír (ed.). *Německo v čele Evropy? SRN jako civilní mocnost a hegemon eurozóny*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2011.

⁸¹ BIERLING, Stephan. *Vormacht wider Willen. Deutsche Außenpolitik von der Wiedervereinigung bis zur Gegenwart*. München: C. H. Beck OHG, 2014, s. 303.

zabývající se vývojem zahraniční politiky od znovusjednocení.⁸² V jejich rámci se ale hlavní prvky disertační práce objevovaly pouze v omezeném rozsahu. Přesto autor pro vytvoření kontextu využil zejména témata jako vývoj zahraničních misí Bundeswehru do roku 2001 a tradiční zahraničněpolitické směřování Německa.

Pokud jde o denní tisk, jsou v práci využity zejména články a publikace novinářů, kteří se dlouhodobě věnovali tématu afghánské mise. Patří mezi ně zejména Matthias Gebauer a Severin Weiland z redakce Der Spiegel, Eric Chauvistré, Marco Seliger nebo Stefan Kornelius. Někteří z nich napsali k afghánské misi i vlastní knihu.⁸³ Cenným pramenem byly i rozhovory s relevantními aktéry (např. v německém rozhlasu) nebo články, obsahující citované výroky vojáků nasazených v Afghánistánu, vysoce postavených politiků nebo představitelů vojenských sil (např. USA a Kanady). V případě německé politiky využil autor i kritické výroky a články, které napsal poslanec za Zelené Winfried Nachtwei. Ten se tímto tématem intenzivně zabýval, často Afghánistán navštěvoval a na svých webových stránkách uveřejňoval i zápisky z těchto cest. Mezi německými politiky patřil mezi největší znalce této země.

V případě teoretického konceptu logiky vhodnosti a logiky očekávaných následků jsou v práci využity zejména studie autorů této metody Jamese G. Marche a Johana P. Olsena.⁸⁴ Současně jsou v textu zohledněny i studie dalších expertů, kteří se těmito metodám věnovali: Martina Schulze⁸⁵ a Markuse Beckera společně s Nilsem Stieglitzem.⁸⁶ V případě teorie rolí využil autor zejména texty Henninga Tewese,⁸⁷ Kalevi J. Holstiho,⁸⁸ Lisbeth Aggestamové⁸⁹ a Víta Beneše.⁹⁰

V souvislosti s disponibilní literaturou k tématu je nutné uvést, že analýza dat týkajících se zahraniční a bezpečnostní politiky, zvláště pokud se jedná o nasazení

---

⁸² Například HELLMANN, Gunther – WOLF, Reinhard. *Handbuch zur deutschen Außenpolitik*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2007, 968 s.; BÖCKENFÖRDE, Stephan – GAREIS, Bernhard Sven (Hrsg.). *Deutsche Sicherheitspolitik: Herausforderungen, Akteure und Prozesse*. Opladen & Toronto: Verlag Barbara Budrich, 2014.; JÄGER, Thomas (Hrsg.). *Deutsche Außenpolitik. Sicherheit, Wohlfahrt, Institutionen und Normen*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2007.

⁸³ CHAUVISTRÉ, Eric. *Wir Gutkrieger. Warum die Bundeswehr im Ausland scheitern wird*. Frankfurt/New York: Campus Verlag, 2009, 188 s.; KORNELIUS, Stefan. *Der Unerklärte Krieg. Deutschlands Selbstbetrug in Afghanistan*. Berlin: Körber Stiftung, 2009, 100 s.

⁸⁴ MARCH, G. J. – OLSEN, P. J., The logic of appropriateness. MARCH, G. J. – OLSEN, P. J., The Institutional Dynamics.

⁸⁵ SCHULZ, M., Logic of Consequences.

⁸⁶ BECKER, M. – STIEGLITZ, N., Toward a logic of appropriateness.

⁸⁷ TEWES, H. Between Deepening. TEWES, H., Germany, Civilian Power.

⁸⁸ HOLSTI, J. K., National Role.

⁸⁹ AGGESTAM, L., Role Conceptions.

⁹⁰ BENEŠ, V., Teorie rolí.

Bundeswehru, může autora ve výzkumném záměru omezit. Některé procesy totiž probíhají interně, resp. v utajovaném režimu, a nejsou tak plně zdokumentovány nebo zpřístupněny odborné veřejnosti. V tom spočívá riziko, že z některých zveřejněných materiálů, které pouze částečně popisují nějaké jednání, lze vyvodit chybné závěry. Kromě toho mohou být veřejné materiály šířeny s určitým záměrem, aniž by naplňovaly kritéria objektivit. Autor si je tohoto omezení vědom. Vzhledem k tomu, že jde v tomto rámci mj. o politická rozhodování, ve kterých hraje roli parlament a vláda, lze přesto některé úrovně rozhodování poměrně dobře pokrýt a zhodnotit.

Pokud jde o posuzování ofenzivních bojových operací, do kterých se zapojil i Bundeswehr, nebylo autorovým primárním záměrem hodnotit charakter válečné operace. Cílem bylo spíše upozornit na rozpor v rétorice německých politiků ve vztahu k reálným poměrům v Afghánistánu. Přestože tyto operace probíhaly v utajení a nejsou o nich zpravidla zveřejňovány informace, lze na základě dostupných zdrojů a s pomocí výpovědí samotných vojáků, expertů na dané téma nebo bývalých důstojníků dojít k podstatným závěrům.

Struktura

Po této úvodní části budou následovat tři kapitoly, které budou vytvářet kontextuální rámec pro hlavní výzkumný předmět disertační práce, zahraniční misi Bundeswehru v Afghánistánu v rámci mise ISAF. Na základě těchto tří kapitol bude snazší porozumět některým důležitým otázkám týkajícím se německé vojenské angažovanosti v zahraničí jako roli zásadních aktérů rozhodovacího systému o nasazení německé armády v zahraničí a také speciální vazbě Německa a USA. Čtvrtá, pátá, šestá a sedmá kapitola poté budou představovat hlavní těžiště disertační práce a jejího výzkumného rámce. Jedná se o studie zapojení Německa do mise ISAF v Afghánistánu zaměřené na uvedené výzkumné hypotézy.

První kapitola se zaměří zejména na politiku Německa v souvislosti s proměnou bezpečnostního prostředí po roce 1990 a účastí Bundeswehru na zahraničních misích v období 1990 až 2001. Účelem této kapitoly není popsat všechny zahraniční mise Bundeswehru od roku 1990, nýbrž vybrat takové, které nejvíce změnily německou politiku a způsob nasazení Bundeswehru. Okrajově se bude kapitola věnovat i německé strategické kultuře a charakteru nasazení Bundeswehru před rokem 1989. Přehled o vojenské angažovanosti Německa po roce 1990 se všemi jejími důležitými aspekty je

zásadní kvůli pozdějšímu navázání na zahraniční misi Bundeswehru v Afghánistánu. Již v 90. letech se projevovala řada aspektů, které měly pro německou politiku důležitý význam i během mise ISAF.

Druhá kapitola nejprve zhodnotí význam strategické kultury, respektive tzv. kultury zdrženlivosti, pro německou politiku, a pojedná o hlavních aktérech německého rozhodovacího procesu týkajícího se zahraničních misí Bundeswehru. Důležité to je zejména kvůli tomu, aby se s přihlédnutím k jejich postavení a vlivu v rámci německého rozhodovacího systému mohla lépe zhodnotit jejich role během mise ISAF. V tomto směru nabídne kapitola i krátký popis procesu rozhodování o nasazení německé armády v zahraničí, zejména pokud jde o stanovené limity (tzv. caveats) vyplývající z mandátu pro misi.

Třetí kapitola se zaměří na význam vztahu k USA pro koncipování německé zahraniční a bezpečnostní politiky. Důraz přitom bude kladen zejména na spory mezi oběma státy týkající se války v Iráku v roce 2003, které byly některými experty hodnoceny jako zásadní proměna německo-amerického vztahu. V této souvislosti bude obsahem kapitoly i pojednání o německé politice v NATO, a to zejména ve vztahu k USA.

Čtvrtá kapitola se již bude věnovat politickému a vojenskému angažmá Německa v rámci mise ISAF. Zaměří se na počáteční reakci německé politiky na teroristické útoky 11. září 2001 a související aspekty. Těžištěm této kapitoly budou analýzy debat Spolkového sněmu k mandátu pro mise OEF a ISAF v druhé polovině roku 2001. Současně bude obsahovat stručný popis situace v Afghánistánu v období 2002 až 2006 a související německou politiku.

Pátá kapitola se bude zabývat praktickými případy, na základě kterých lze ukázat působení vztahové roviny mezi Německem a jeho důležitými spojenci v rámci mise ISAF. Konkrétně bude autor analyzovat případ geografického omezení nasazení Bundeswehru v souvislosti se summitem NATO v Rize v listopadu 2006, rozhodování o nasazení německých průzkumných letadel typu Tornado v roce 2007, politiku spolkové vlády v kontextu mezinárodní konference v Londýně v lednu 2010 a nasazení německých vojáků v rámci aliančních letadel AWACS v roce 2011.

Šestá kapitola se bude věnovat nasazení Bundeswehru v rámci mise ISAF ve vztahu k německé strategické kultuře, resp. ke kultuře zdrženlivosti. Kromě proměny

bezpečnostní situace v této zemi v letech 2006 až 2008 se zaměří na případy nasazení německých vojáků při spojeneckých nebo výhradně německých bojových operacích. Konkrétně se jedná o operaci Harekate Yolo II, působení bojové jednotky Quick Reaction Force pod německým velením, činnost německé speciální jednotky Task Force 47 a v neposlední řadě o letecký útok v Kundúzu v září 2009. Tyto operace přitom budou zasazeny do kontextu politické a veřejné debaty v Německu.

Sedmá kapitola se v souvislosti s předchozími třemi zaměří na důsledky nasazení Bundeswehru v Afghánistánu v rámci mise ISAF na německou politiku. Bude se zabývat také tím, zda se tato mise nějakým způsobem podepsala na přijetí koncepčních vládních dokumentů a na politické diskusi o budoucím nasazení Bundeswehru, respektive zda bylo možné v tomto rámci kvůli zkušenostem z mise ISAF očekávat nějaké změny do budoucna.

Závěr poté zhodnotí veškeré důležité výsledky dosažené v rámci disertační práce, a to i v kontextu použitých teoretických konceptů. V této části se autor také vypořádá se stanovenými hypotézami.

1. Bezpečnostní politika SRN v kontextu zahraničních vojenských misí v období 1990 až 2001

1.1. Vývoj německé strategické kultury po 1945

Zkušenosti ze dvou světových válek, z nacistické ideologie a s tím související morální odmítání války se pevně usadily v kolektivním vědomí a v individuálních postojích německých obyvatel.⁹¹ To se odrazilo i v německé poválečné bezpečnostní kultuře, postavené na následujících normách: nedůvěra v bezpečnostní aparát státu, z Německa již nikdy nesmí vzejít válka (nie wieder Krieg vom deutschen Boden), Německo již nikdy nesmí jednat izolovaně (nie wieder allein) a usilovat o velmocenskou politiku a jeho zájmy musí být v souladu s normami.⁹² Německé politické elity si na základě historických zkušeností uvědomovaly, že unilaterální jednání vede k diplomatické izolaci a konfliktu. Proto podporovaly mezinárodní spolupráci a integraci do mezinárodních struktur. Za vhodný nástroj k prosazování státních zájmů považovaly princip multilateralismu, který se stal pro mnohé politiky nepsaným ústavním pravidlem. Sloužil také k ujišťování sousedních států o tom, že z Německa již nevychází žádné nebezpečí.⁹³ Kromě toho byl považován za užitečný nástroj k řešení zahraničněpolitických konfliktů a civilizování mezinárodních vztahů. Celkově přispíval k zajištění vnější bezpečnosti státu.⁹⁴ V německém případě se přitom nejednalo o účelové využívání principů multilateralismu, nýbrž o vlastní úsilí při prosazování principů spolupráce a rozvoje multilaterálních institucí. V této souvislosti se někdy hovoří také o reflexivním multilateralismu. Ten spočíval v tom, že se Německo snažilo při řešení mezinárodních problémů automaticky o multilaterální formát, aniž by řešilo situace individuálně nebo bilaterálně.⁹⁵

Vedoucí představitelé nového německého státu prosazovali normy, které ztělesňovaly mezinárodní organizace, a zasazovali se o to, aby byla německá zahraniční a bezpečnostní politika stabilní a předvídatelná. Německo mělo být spolehlivým a důvěryhodným

---

⁹¹ GEIS, Ann. Die Zivilmacht Deutschland und die Enttabuisierung des Militärischen. *HFSK Standpunkte* [online]. Nr. 2/2005, s. 2 [cit. 2007-1-10]. Dostupné na [http://hsfk.de/fileadmin/downloads/Standpunkte-2-2005\(druckfrei\).pdf](http://hsfk.de/fileadmin/downloads/Standpunkte-2-2005(druckfrei).pdf)

⁹² MARWAN, Taam Abou. *Deutsche Sicherheit im Spannungsfeld des internationalen Terrorismus und der Weltordnungspolitik*. Hamburg, 2007. Dissertation, Universität Göttingen, 234 s.

⁹³ DUFFIELD, S. J., *World Power*, s. 65.

⁹⁴ MARWAN, T. A., *Deutsche Sicherheit*, s. 235.

⁹⁵ HANDL, Vladimír. Rámce zahraniční politiky a role sjednoceného Německa, s. 31. In: HANDL, Vladimír (ed.). *Německo v čele Evropy? SRN jako civilní mocnost a hegemon eurozóny*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2011.

partnerem. Společně s veřejností ale odmítali jeho vedoucí roli v mezinárodních záležitostech, zejména pokud jde o bezpečnostní otázky.⁹⁶ Na zahraniční úrovni se snažily o získání vlivu namísto moci, jako tomu bylo během nechvalně proslulého období německé historie. Při prosazování svých cílů a zájmů sázely na vytváření koalic a nalézání kompromisních řešení. Zásadní roli hrála vnější důvěra v konání německého státu, kterou si Německo od roku 1949 systematicky budovalo. Díky tomu vnímali spojenci Německo jako spolehlivého a důvěryhodného partnera.⁹⁷

Důležitým prvkem německé strategické kultury bylo nové postavení a role ozbrojených sil. V německé společnosti se následkem druhé světové války zakořenil silný antimilitarismus až pacifismus. Většina Němců odmítala uznat ozbrojené síly za legitimní nástroj zahraniční a bezpečnostní politiky. Stála za tím obava z obnovení militarismu a dominance vojenského uvažování při rozhodování o bezpečnostních otázkách a s tím spojená nedůvěra ve vojenské instituce. Z těchto důvodů Němci odmítali vznik profesionální armády, ze které by mohl vzniknout stát ve státě jako v období mezi první a druhou světovou válkou.⁹⁸ Přednost měla všeobecná branná povinnost, která byla spatřována jako záruka zdrženlivého konání v bezpečnostní politice.⁹⁹

Prvky nové strategické kultury se odrazily i v německé ústavě, Základním zákonu (Grundgesetz), který obsahuje mj. legislativní podmínky týkající se ozbrojených sil. V článku 26 zakazuje Základní zákon přípravu a vedení útočných válek: „Jednání, jež jsou způsobilá a předsevzata s úmyslem narušovat mírové soužití národů, zejména připravovat útočnou válku, jsou protiústavní. Postihují se trestem.“ Článek 87a dále uvádí: „Kromě obrany mohou být ozbrojené síly nasazeny, jen pokud to Základní zákon výslovně připouští“.¹⁰⁰ To znamenalo, že německá armáda mohla být nasazena pouze pro obranné účely, tedy k teritoriální obraně Západního Německa a spojenců v NATO.

V souvislosti s vytvářením německé strategické kultury je nutné si uvědomit, že politiku Západního Německa omezovaly během studené války některé strukturální limity. Jednalo se např. o hrozby vyplývající z politiky a vojenské síly SSSR, když Západní

---

⁹⁶ DUFFIELD, S. J., *World Power*, s. 66.

⁹⁷ MAULL, W. Hanns. Abkehr von vertrauten Pfaden. Wird die deutsche Außenpolitik „normal“?, s. 136. In: MEIER-WALSER, Reinhard. *Die Außenpolitik der Bundesrepublik Deutschland. Anspruch, Realität, Perspektiven*. München: Hanns-Seidel-Stiftung, 2012.

⁹⁸ DUFFIELD, S. J., *World Power*, s. 63 a 64.

⁹⁹ LONGHURST, K. A., *Germany and the use*, s. 130.

¹⁰⁰ KLOKOČKA, Vladimír – WAGNEROVÁ, Eliška. *Ústavy států Evropské unie. Díl první*. Praha: Linde, 2004, s. 242 a 262.

Německo vytvářelo pomyslnou přední linii případného vojenského střetu mezi Východem a Západem. S cílem zajistit primárně bezpečnost státu vůči SSSR usilovali představitelé německého státu o udržování silných spojeneckých vazeb s ostatními státy západního bloku. Mimo Evropu ale v oblasti diplomacie a vojenských záležitostí uplatňovali opatrnou politiku, aby nezvyšovali napětí mezi západními státy a SSSR. Dalším limitem byla závislost Západního Německa na USA a v menší míře na ostatních státech západní Evropy, mj. pokud jde o vlastnictví jaderných zbraní. Ztráta ochrany ze strany USA a dalších západních spojenců by pro bezpečnost Německa představovala příliš velké riziko. Podporu západních spojenců potřebovalo Německo i kvůli své snaze dosáhnout sjednocení celé země. Proto se vyhýbalo střetům se spojenci v bezpečnostních otázkách. Kromě toho musel Berlín dbát obav a nedůvěry sousedních států vyplývajících z historie. Z toho důvodu realizoval kroky zaměřené na ujištění sousedních států (např. integrace Bundeswehru do NATO), že Německo pro ně již nikdy nebude představovat hrozbu a vyhne se akcím, které by podobné obavy vyvolávaly.¹⁰¹

1.2. Charakter Bundeswehru a jeho nasazení do roku 1989

Jedním z nástrojů, který byl důležitý pro zajištění podpory západních spojenců, bylo postupné vyzbrojování německé armády, ačkoliv to byla pro Německo i ostatní evropské státy citlivá otázka. Rozhodujícím faktorem v tomto rámci bylo vzájemné odcizení a narůstající napětí mezi spojenci z druhé světové války, tedy mezi západními mocnostmi Velké Británie, Francie a USA na jedné a SSSR na druhé straně ústící později ve studenou válku.

Vytvoření německých vojenských sil bylo důležité i s ohledem na sdílení obranné zátěže a zamezení vytvoření neutralizované zóny ve středu Evropy.¹⁰² Současně to byl nutný předpoklad k integraci Německa do západních nadnárodních a mezinárodních organizací. Obnovení armády ale rázně odmítali němečtí sociální demokraté, odbory, antimilitaristická hnutí a velká část veřejnosti. Obávali se oživení prusko-německého militarismu a zamezení perspektivy sjednocení celého Německa kvůli vstupu do vojenského paktu namířeného proti SSSR.¹⁰³ Aby došlo ke změně tohoto postoje, bylo

---

¹⁰¹ DUFFIELD, S. J., *World Power*, s. 41-43.

¹⁰² LONGHURST, K. A., *Germany and the use*, s. 29.

¹⁰³ WAGNER, Wolfgang – SCHLOTTER, Peter. *Zwischen Multilateralismus und militärischer Zurückhaltung: die Sicherheits- und Verteidigungspolitik Deutschlands*, s. 448. In: SCHMIDT, G. Manfred (Hrsg.). *Regieren in der Bundesrepublik Deutschland. Innen- und Außenpolitik seit 1949*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2006.

nutné nově nastavit postavení armády a vojáků ve společnosti. To si vyžádalo právní zakotvení vznikajících vojenských sil v rámci fungujícího demokratického systému a vytvoření nové vnitřní organizace armády na základě principu „vnitřního velení“ (innere Führung), tedy morálního velení. Hlavním prvkem přitom měl být primát politiky (Primat der Politik), jinak řečeno nadřazenost politiky nad vojenskými záležitostmi. To mělo zaručit, aby byly všechny aspekty vytváření bezpečnostní politiky v souladu s ústavním právem. Výsledkem bylo, že ozbrojené síly a bezpečnostní politika podléhaly výkonné moci a civilní kontrole. Za vrchní velení armády byl odpovědný civilní ministr obrany nebo kancléř v případě krize. Nejvýše postaveným vojákem v rámci armády se stal generální inspektor, jehož funkce spočívala spíše v poradenství pro jeho civilně nadřízené, tedy ministra obrany a kancléře.¹⁰⁴

Tyto formující prvky měly zajistit, aby demokracii v budoucnosti nenahradila vojenská moc. Na jejich základě vznikl vojenský zákon (Soldatengesetz), který dal vzniknout identitě vojáka jako občana se všemi jeho svobodnými právy, tedy „občana v uniformě“ (Bürger in Uniform). Cílem bylo vojáky „vychovat“ tak, aby slepě nenásledovali rozkazy nadřízených, pokud jim v tom brání morální zásady. Konání ve smyslu „rozkaz je rozkaz“ sloužilo u bývalých vojáků Wehrmachtu jako prostředek k vyhnutí se zodpovědnosti za zločiny spáchané během druhé světové války. Každý voják se měl stát plnoprávným členem společnosti, aby se tak zamezilo propasti mezi armádou a společností, se všemi jeho právy (včetně politických) a odpovědností.¹⁰⁵ Současně od něj byla v rámci služby požadována kritická reflexe, zda je jeho vojenské konání v souladu s právem.¹⁰⁶

Přestože nakonec došlo ke znovuvyzbrojení německé armády, panovala v německé politice a společnosti široká shoda nad tím, že Bundeswehr nelze nasazovat v zahraničí, tedy mimo oblast NATO. Funkce německé armády se omezovala na obranu státu a Aliance. Přes tento zdrženlivý postoj pomáhalo Německo v některých případech svým spojencům např. poskytnutím svého území a leteckého prostoru nebo tím, že se němečtí vojáci účastnili misí po celém světě. V této fázi se však jednalo výhradně o humanitární, logistické a sanitární podpůrné operace, při kterých nebyli němečtí vojáci ozbrojeni.

---

¹⁰⁴ LONGHURST, K. A., Germany and the use, s. 40.

¹⁰⁵ Tamtéž, s. 41 a 42.

¹⁰⁶ GAREIS, Bernhard Sven. Militärische Beiträge zur Sicherheit, s. 119. In: BÖCKENFÖRDE, Stephan – GAREIS, Bernhard Sven (Hrsg.). *Deutsche Sicherheitspolitik: Herausforderungen, Akteure und Prozesse*. Opladen & Toronto: Verlag Barbara Budrich, 2014.

Nasazení vojenských sil bylo přestavitelné pouze v případě ohrožení svobodného a demokratického řádu, nikoliv k prosazování bezpečnostních zájmů v zahraničí.¹⁰⁷

Již v roce 1960 se německá armáda zapojila do první humanitární zahraniční mise, když vyslala letecké a sanitární jednotky do města Agadir v Alžírsku, zasaženého silným zemětřesením. Během dalších let následovaly humanitární mise po celém světě, v oblastech postižených přírodními katastrofami (zemětřesení, povodně, lesní požáry) nebo i politickými krizemi jako např. v Izraeli v roce 1978. Zapojení německých vojáků do humanitárních misí vyvolávalo v poválečném období pozitivní mezinárodní ohlas a zvyšovalo reputaci Německa.¹⁰⁸ Tyto mise současně představovaly velmi dobrou přípravu na vojenské mise v zahraničí, kterých se německá armáda začala účastnit v devadesátých letech 20. století.

Přesto již od poloviny 70. let narůstaly požadavky spojenců a zejména USA, aby se Německo angažovalo vojensky i mimo oblast NATO. Spojenci byli nespokojeni s tím, že Německo není pevnou součástí krizového managementu v zahraničí.¹⁰⁹ V této souvislosti je třeba uvést, že navzdory zapojování německých vojáků do zahraničních humanitárních misí zůstalo antimilitaristické uvažování a vyhýbání se použití ozbrojené síly pevnou součástí německé bezpečnostní politiky až do konce studené války.¹¹⁰

1.3. Reakce německé politiky na proměnu bezpečnostního prostředí po roce 1990

Konec studené války, znovusjednocení Německa a rozšíření NATO a EU v následujících letech zásadně změnilo bezpečnostní prostředí v Evropě. Německo ztratilo postavení frontového státu a poprvé ve své historii se ocitlo v situaci, kdy bylo obklopené přáteli a spojenci. Nehrozila mu již přímá vojenská hrozba a porušení teritoriální integrity ze strany sousedního státu, jako tomu bylo při konfliktu mezi Západem a Východem.

Nicméně se objevily nové bezpečnostní hrozby a narostl význam těch, které byly v průběhu studené války potlačeny. Mezi největší patřily nejistá transformace Ruska,

---

¹⁰⁷ Tamtéž, s. 119 a 120.

¹⁰⁸ RAUCH, M. Andreas. *Auslandseinsätze der Bundeswehr*. Baden-Baden: Nomos Verlagsgesellschaft, 2006, s. 47, 51 a 52.

¹⁰⁹ HACKE, Christian. *Die Außenpolitik der Bundesrepublik Deutschland. Von Konrad Adenauer bis Gerhard Schröder*. Berlin: Ullstein, 2003, s. 391.

¹¹⁰ LONGHURST, K. A., *Germany and the use of force*, s. 50.

nestabilní vývoj na Balkáně, potenciál vojenského konfliktu ve střední a východní Evropě a na území bývalého SSSR a s tím spojený příliv uprchlíků, šíření zbraní hromadného ničení (ZHN), energetická bezpečnost, nárůst mezinárodního organizovaného zločinu a terorismus. Vedle klasických mezistátních vzrostl potenciál konfliktů asymetrických, tedy střetů mezi státy a nestátními aktéry, často v oblastech velmi vzdálených od Německa. Tyto regionální krize a konflikty mohly potenciálně poškodit německé hospodářství kvůli jeho silné exportní orientaci.¹¹¹

Celkově se po roce 1990 rozšířil manévrovací prostor, svoboda jednání a potenciálně silové zdroje Německa. To bylo dáno mj. navýšením počtu obyvatelstva z 63 na 80 mil., zvětšením rozlohy státu z 248 000 na 357 000 km², nabytím plné suverenity a zánikem práv spojenců nad Německem v souvislosti s podpisem smlouvy 2+4, absencí konfliktního potenciálu mezi oběma německými státy a poklesem bezpečnostní a obranné závislosti na západních spojencích.¹¹² Současně již Německo nemuselo vydávat tolik zdrojů na vojenské síly a odstrašovací opatření kvůli pominutí nebezpečí masivní ofenzivy ze strany sovětského bloku a zohledňovat tolik možné obavy Ruska z některých jeho kroků.¹¹³ To se projevilo i v obranném rozpočtu a disponibilitě zdrojů pro účely adaptace odzbrojených sil na nové bezpečnostní podmínky.

Zásadní změna bezpečnostního prostředí vyvolala vedle obav z příliš silného Německa také nová mezinárodní očekávání. Sjednocené Německo mělo převzít větší odpovědnost a více přispívat k udržování světového řádu a bezpečnosti. Vedoucí představitelé spojeneckých států a mezinárodních organizací vyvíjeli tlak na německé politiky a opakovaně žádali, aby sjednocený stát více přispěl ke sdílení spojeneckého břemene a na mezinárodní úrovni hrál takovou roli, která je úměrná jeho nové ekonomické síle a politickému postavení. Tato očekávání se vztahovala i na vojenské síly, což se projevilo v souvislosti s válkou v Perském zálivu v roce 1991 a ještě více při pozdějším konfliktu na Balkáně. Konkrétně se jednalo o to, aby Německo revidovalo svoji vojenskou zdrženlivost a vysílalo do zahraničí vojenské jednotky pro řešení krizí a konfliktů v zahraničí.

---

¹¹¹ Bundesministerium der Verteidigung. Verteidigungspolitische Richtlinien. Bonn, 26. November 1992, 18 s.; Bundesministerium der Verteidigung. Weißbuch 1994. Weißbuch zur Sicherheit der Bundesrepublik Deutschland und zur Lage und Zukunft der Bundeswehr. Bonn, 1994, 160 s.

¹¹² GLASER, Kristian. *Das vereinte Deutschland und die Transformation der NATO (1990-2008)*. Hamburg: Kovač, 2011, s. 57.

¹¹³ DUFFIELD, S. J., *World Power*, s. 45.

Pro německé politiky se jako klíčová jevila otázka jak se nejlépe adaptovat na nové bezpečnostní prostředí charakteristické zvýšením počtu krizí a konfliktů ve vzdálených oblastech.¹¹⁴ Němečtí politici si během studené války zvykli na to, že klíčová rozhodnutí o evropské, respektive německé bezpečnosti přijímali ostatní, a oni tak nemuseli mnohé otázky ani řešit. Tento jev výstižně vystihl Egon Bahr: „nám Němcům se vedlo dobře, když jsme nemuseli dělat velké chyby a byli jsme dobře uschováni pod ochranným deštníkem a odpovědností těch větších. Zvykli jsme si na to“.¹¹⁵

Velkým testem zahraniční a bezpečnostní politiky Německa a jeho vojenské zdrženlivosti po skončení studené války byla tzv. druhá válka v Perském zálivu v letech 1990 a 1991, poté co Irák v srpnu 1990 vojensky obsadil Kuvajt.¹¹⁶ Spojenci požadovali, aby se Německo zapojilo do mezinárodní koalice a přispělo k vojenské operaci svými vojenskými jednotkami.

Ministr obrany USA Dick Cheney např. požadoval, aby se součástí mezinárodní koalice pro zásah v Iráku staly německé vojenské jednotky. Německo mělo pro účely operace Pouštní bouře (Desert Storm) vyslat letecké a námořní kapacity a také jednotky na obranu proti zbráním hromadného ničení (ZHN). Nehledě na proces znovusjednocení očekávali Američané od Německa, považovaného za speciálního partnera a spojence, nový přístup ke sdílení rizik při obraně společných zájmů a hodnot. Kohlova vláda ale vyslání vojenských jednotek do Iráku odmítla a prosazovala mírové a diplomatické řešení krize.¹¹⁷

Vláda Helmuta Kohla, plně vytížena procesem sjednocování země, nebyla s to vyslat pro účely mezinárodní mise a obnovení suverenity Kuvajtu vojenské jednotky.¹¹⁸ Hlavním důvodem byla skutečnost, že vyslání německých jednotek mimo oblast NATO bylo v rozporu s interpretací německé ústavy. Důležitou roli hrála také skutečnost, že Kohl a ministr zahraničí Genscher zásadně odmítali válku jako ultima ratio politiky a že se v prosinci 1990 konaly parlamentní volby.¹¹⁹ Navíc se mezi německými politiky

---

¹¹⁴ LONGHURST, K. A., Germany and the use, s. 141.

¹¹⁵ BAHR, Egon. *Deutsche Interessen: Streitschrift zu Macht, Sicherheit und Außenpolitik*. München: Blessing, 1998, s. 155.

¹¹⁶ Po vypršení ultimáta mezinárodního společenství 15. ledna 1991, které měl Irák na ukončení okupace Kuvajtu, začaly vojenské operace spojeneckých sil proti iráckým.

¹¹⁷ HACKE, Ch., Die Außenpolitik der Bundesrepublik, s. 393.

¹¹⁸ LÖFFLMANN, Georg. *Verteidigung am Hindukusch? Die Zivilmacht Deutschland und der Krieg in Afghanistan*. Hamburg: Diplomica-Verl, 2008, s. 59.

¹¹⁹ BIERLING, S., Vormacht wider Willen, s. 27 a 28.

projevovala obava, že vojenská účast na operaci Pouštní bouře by mohla vyvolat neočekávanou reakci SSSR.¹²⁰ SSSR ratifikoval smlouvu 2+4 až 4. března 1991.

Mezinárodní mise pro osvobození Kuvajtu ukázala nové dilema německé strategické kultury, když dostala do rozporu vojenskou zdrženlivost s principem multilateralismu. Výsledkem byla paralýza Německa v oblasti bezpečnostní politiky, které se omezilo pouze na logistickou a finanční podporu operace.¹²¹ Pro podporu vojenských operací USA a dalších států mezinárodní koalice dala spolková vláda k dispozici své vojenské základny a poskytla finanční obnos ve výši 18 mld. marek. Současně vyslala mj. 18 bojových letadel a 212 vojáků do Erhanu v Turecku v rámci mise NATO (Allied Mobile Force) pro případ napadení Turecka ze strany Iráku. Po skončení války vyslala do krizového regionu minolovky.

Konflikt v Iráku změnil bezpečnostní politiku Německa: ukázal mj., že se politika tohoto státu nemůže omezovat pouze na bezpečnostní problémy Evropy a opomíjet odpovědnost za udržování míru i mimo oblast NATO, kdy je potřeba nasadit vojenské síly.¹²² Kromě toho se projevila „akutní nevyváženost mezi rolí, jakou by Německo podle přání jeho spojenců mělo hrát a tím, co bylo Německo schopno a ochotno plnit“. Ve vzájemném napětí se tak ocitl význam věrohodnosti a spolehlivého spojení v rámci euroatlantického společenství a zdrženlivý a rezervovaný postoj ve využití ozbrojených sil nad rámec obrany státu nebo Aliance.¹²³ Členové spolkové vlády si uvědomili, že do budoucna již nebudou moci zcela odmítat požadavky spojenců a OSN ohledně vojenské podpory, aniž by přitom neohrožovali postavení Německa jako spolehlivého partnera. Zapojení německých vojenských jednotek do misí OSN např. opakovaně požadoval Butrus Butrus-Ghálí, generální tajemník OSN v letech 1992 až 1997.¹²⁴

1.4. Zapojení Německa do zahraničních vojenských misí od roku 1990

Vzhledem ke konfliktům vznikajících po skončení studené války a výzvám spojenců, aby se Německo zapojovalo do mezinárodních misí i mimo oblast NATO, již nebyla déle

---

¹²⁰ HACKE, Ch., Die Außenpolitik der Bundesrepublik, s. 393.

¹²¹ LÖFFLMANN, G., Verteidigung am Hindukusch, s. 59.

¹²² DUFFIELD, S. J., World Power, s. 181.

¹²³ LONGHURST, K. A., Germany and the use, s. 98 a 99.

¹²⁴ BIERLING, S., Vormacht wider Willen, s. 28 a 29.

udržitelná čistě obranná role Bundeswehru. To si velmi dobře uvědomovali i členové spolkové vlády CDU/CSU a FDP. Od konce roku 1990 hledali proto možnosti jak rozšířit působnost německé armády. Usilovali o to, aby se němečtí vojáci mohli zapojovat do zahraničních misí, které jsou zastřešeny mandátem OSN. Proto se snažili nalézt podporu pro novou interpretaci ústavy, respektive ústavních článků, které se týkaly nasazení ozbrojených sil.¹²⁵

V roce 1991 si nechali vypracovat expertní zprávu, podle které bylo možné rozšířit roli armády nad rámec národní obrany. Autoři zprávy rovněž konstatovali, že je tento krok nutný k tomu, aby Německo bylo schopné přispívat k zajišťování mezinárodní bezpečnosti prostřednictvím multilaterálních institucí jako NATO, OSN a případně OBSE.¹²⁶ To však na německé politické úrovni narazilo na zamítavý postoj některých parlamentních stran či jejich částí. V této době začala fáze diskuse a hledání konsensu týkající se ústavních otázek a legitimitosti nasazení německých ozbrojených sil mimo teritorium NATO (tzv. out of area debate). Předmětem debaty byly zejména ústavní články č. 24 a 87a, které podle v té době platného právního výkladu omezovaly funkci německé armády na obranu v prostoru NATO nebo pro účely humanitárních operací v zahraničí.

V rámci vládní koalice panovala shoda o tom, že je možné vysílat německé vojáky mimo oblast NATO, pokud je ta která mise autorizována mandátem Rady bezpečnosti OSN (RB OSN). Vládní strany CDU/CSU a FDP se ale rozcházely v tom, zda je kvůli tomu nutné měnit ústavu. FDP trvala na změně ústavy, neboť její stávající podoba nepovolovala žádné nasazení německé armády mimo oblast NATO. Politici CDU/CSU naproti tomu prosazovali názor, že ústava tuto otázku pokrývá, a proto ji není nutné měnit. Kladli přitom ale podmínku, že se takové nasazení může uskutečnit pouze v multilaterálním rámci. Na základě sjednocení a obnovení suverenity mělo Německo nést větší odpovědnost za mír a bezpečnost ve světě, i za cenu nasazení vojenských sil. Pokračování vojenské zdrženlivosti v dosavadní podobě by snížilo prestiž, důvěryhodnost a pověst spolehlivého partnera a vedlo k politické izolaci státu. Postoj FDP v otázce změny ústavy sdílela opoziční SPD. Ta sice souhlasila s tím, aby se německé jednotky účastnily mírových misí OSN (tzv. modré přilby), k tomu však bylo

---

¹²⁵ WAGNER, W. – SCHLOTTER, P., *Zwischen Multilateralismus*, s. 451.

¹²⁶ JACOBSEN, Hans-Adolf. *Die künftigen Aufgaben der Bundeswehr: Abschlussbericht und Empfehlungen*. Bonn: Unabhängige Kommission für die künftigen Aufgaben der Bundeswehr, 1991, 39 s.

třeba změnit ústavu. Bez toho směla německá armáda mimo oblast NATO vykonávat pouze humanitární asistenci. Někteří členové SPD ale odmítali jakékoliv nasazení německé armády mimo oblast NATO, neboť se obávali razantního nárůstu vojenské angažovanosti státu a oživení tradičního militarismu.¹²⁷

Ve snaze vyřešit tyto sporné otázky předložily vládní strany v lednu 1993 návrh na změnu ústavy, který se týkal doplnění článku č. 24. Cílem návrhu bylo umožnit zapojení německé armády do misí schválených RB OSN a většinou poslanců Spolkového sněmu. Návrh ale odmítla opozice: sociální demokraté v takovém případě požadovali změnu ústavy a Zelení a postkomunistická PDS nasazení armády mimo oblast NATO odmítali z principu.¹²⁸

Vedle vyjasnění ústavní problematiky týkající se zahraničních misí se spolková vláda snažila o to, aby si německá veřejnost postupně navykla na rozšíření role Bundeswehru zapojováním do zahraničních misí, nejprve čistě humanitárního charakteru, později s rostoucími vojenskými prvky.¹²⁹ Zásadními body v tomto směru byla mise OSN v Kambodži (United Nations Transitional Authority in Cambodia, UNTAC), které se od května 1992 až do října 1993 zúčastnilo 140 německých vojenských zdravotníků, a mise v Somálsku v letech 1993 až 1994, do které se zapojilo 1700 německých vojáků.¹³⁰

Zatímco v případě mise UNTAC, jako první operace Bundeswehru v rámci modrých přileb, nenastaly žádné velké kontroverze, mise v Somálsku (United Nations Operation in Somalia II, UNOSOM II) naopak vedla k vnitropolitickým sporům, neboť se jednalo o nasazení mimo oblast NATO. Poté co RB OSN v prosinci 1992 rozhodla o mezinárodní vojenské misi s cílem ukončit občanskou válku v této zemi,¹³¹ navrhl německý ministr obrany Volker Rühle vyslání průzkumných, zásobovacích a transportních oddílů za účelem humanitární asistence silám OSN.¹³² Měly být rozmístěny pouze v oblastech, kde jim nehrozilo zapojení do ozbrojených střetů. Pro případ, že by taková situace nastala,

---

¹²⁷ DUFFIELD, S. J., *World Power*, s. 182, 184 a 185.

¹²⁸ RAUCH, M. A., *Auslandseinsätze der Bundeswehr*, s. 62 a 63.

¹²⁹ Kromě kolektivu autorů kolem Wolfganga Wagnera (WAGNER, W. – SCHLOTTER, P., *Zwischen Multilateralismus*) zmiňuje stejnou tezi i Olaf Theiler (THEILER, Olaf, *Bundeswehr und NATO*, s. 187. In: GIESSMANN, H.-J., *Armee im Einsatz*) a Johannes Varwick (VARWICK, Johannes, *Bundeswehr*. In: HELLMANN, Gunther – WOLF, Reinhard. *Handbuch zur deutschen Außenpolitik*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2007), kde tuto tezi spojuje s tehdejšími ministrem obrany Volkerem Rühlem.

¹³⁰ WAGNER, W. – SCHLOTTER, P., *Zwischen Multilateralismus*, s. 451.

¹³¹ Mise UNOSOM II měla robustní mandát autorizující použití zbraní k sebeobraně nebo k vynucení cílů operace. Účastnilo se jí 28 států, kromě Německa také USA, Turecko, Itálie, Francie, Norsko a Řecko.

¹³² HACKE, Ch., *Die Außenpolitik der Bundesrepublik*, s. 416.

byly ozbrojeny, poprvé mimo oblast NATO od roku 1945. Podle členů vlády byla účast vojáků s odkazem na humanitární charakter mise v souladu s ústavou.¹³³ Odkazovali přitom na článek č. 24 (2): „Spolek se může za účelem zachování míru začlenit do soustavy vzájemné kolektivní bezpečnosti; svolí přitom k omezení svých svrchovaných práv, jež přivodí a zajistí pokojný a trvalý řád v Evropě a mezi národy ve světě“.¹³⁴

Opoziční sociální demokraté s vysláním vojáků do Somálska nesouhlasili, neboť vzhledem k pokračujícím bojům v této zemi nebylo možné zaručit jejich bezpečnost. Když OSN požádala o další logistickou podporu pro misi a rozšíření německého vojenského kontingentu, podali stížnost ke Spolkovému ústavnímu soudu.¹³⁵ Soudci v červnu 1993 odsouhlasili zapojení do mise UNOSOM II do té doby, dokud nebudou vyřešeny sporné ústavní otázky týkající se nasazení ozbrojených sil mimo oblast NATO. Současně ale doporučili, aby do rozhodovacího procesu v této otázce byli více zapojeni poslanci. Ti počátkem července schválili zákon, který autorizoval účast německých vojáků na této misi.¹³⁶ Nasazení německé armády v Somálsku bylo hodnoceno jako úspěšné a zvýšilo prestiž Německa na mezinárodní úrovni. Jeho partneři a spojenci vnímali německé angažmá jako potvrzení toho, že Německo je několik let po sjednocení ochotné a schopné zapojit se do vojenských aktivit mezinárodního společenství.¹³⁷

Odlišný výklad ústavy v otázce nasazení ozbrojených sil mimo oblast NATO a s tím spojené politické spory se projeví i po vypuknutí ozbrojeného konfliktu v oblasti bývalé Jugoslávie. Zpočátku se Německo angažovalo na diplomatické úrovni a prosazovalo např. ekonomické sankce. V uvažování německých politických elit se stále projevovala silná averze k užití vojenských prostředků. Kromě toho v případě Balkánu rezonovaly historické důvody odkazující na brutální okupaci regionu německou armádou během druhé světové války. Z těchto důvodů nebyla otázka rozmístění německých vojenských sil v této oblasti ani předmětem diskuse.¹³⁸

V souvislosti s eskalací konfliktu na území bývalé Jugoslávie přijala RB OSN v květnu 1992 rezoluci č. 757, která zřizovala ekonomické sankce vůči nástupnickým

---

¹³³ DUFFIELD, S. J., *World Power*, s. 198.

¹³⁴ KLOKOČKA, V. – WAGNEROVÁ, E., *Ústavy států*, s. 241.

¹³⁵ BIERLING, S., *Vormacht wider Willen*, s. 35.

¹³⁶ DUFFIELD, S. J., *World Power*, s. 200.

¹³⁷ KOLLMER, H. Dieter. In die Wüste geschickt? Der Deutsche Unterstützungsverband Somalia im Rahmen von UNOSOM II, s. 299. In: GIESSMANN, Hans-Joachim (Hrsg.). *Armee im Einsatz: Grundlagen, Strategien und Ergebnisse einer Beteiligung der Bundeswehr*. Baden-Baden: Nomos, 2009.

¹³⁸ DUFFIELD, S. J., *World Power*, s. 192.

republikám Jugoslávie Srbsku a Černé Hoře (operace Sharp Guard).¹³⁹ Dodržování embarga v Jaderském moři měly od července 1992 na starost letecké a námořní jednotky NATO a ZEU. Ačkoliv se do operací na Balkánu Německo původně nechtělo zapojit, pod tlakem spojenců vyslalo ve prospěch této mise jedno válečné plavidlo a tři průzkumná letadla. Spolková vláda zdůvodňovala účast na této misi zvýšenou mezinárodní odpovědností Německa a potřebou udržet pověst spolehlivého spojence. Opoziční sociální demokraté takové zdůvodnění odmítali a tvrdili, že mise není v souladu s německou ústavou.¹⁴⁰ Jednalo se ale o nevojenskou misi, a tak byla všeobecně vnímána jako legitimní.

Odlišná situace nastala v případě dodržování bezletové zóny nad Bosnou a Hercegovinou, které podle mandátu RB OSN kontrolovaly od října 1992 alianční letouny včasné výstrahy AWACS (Operation Deny Fly). Provoz těchto letounů měli na starosti i příslušníci německé armády (až 500 vojáků), kteří tvořili čtvrtinu celkového aliančního personálu AWACS. V prosinci 1992, kdy se připravovala nová rezoluce RB OSN,¹⁴¹ se jednalo o to, zda zůstanou němečtí vojáci i nadále součástí mise. Spojenci na tom trvali, neboť by se jejich absence výrazně podepsala na operačních schopnostech těchto letounů. Křesťanští demokraté s pokračováním účasti německých vojáků v rámci této mise souhlasili.¹⁴²

Primární úlohou příslušníků jednotek AWACS bylo navádění bojových letadel NATO na potenciální cíle, které narušovaly bezletovou zónu nad Bosnou a Hercegovinou. Dle některých expertů se tato činnost dala vykládat jako bojová operace, do které by se němečtí vojáci zapojili poprvé od konce druhé světové války. Takový scénář odmítali připustit vládní svobodní demokraté. Když spolková vláda navzdory jejich zamítavému postoji odsouhlasila setrvání německých příslušníků v misi, podali stížnost ke Spolkovému ústavnímu soudu.¹⁴³ Podle FDP byli vojáci do činnosti letounů AWACS při vynucování bezletové zóny (včetně sestřelení narušitelů), zapojeni do bojů nepřímo, což bylo v rozporu s dosavadní interpretací ústavy. Proto požadovali změnu ústavy.¹⁴⁴

---

¹³⁹ V oblasti Jaderského moře probíhaly v té době dvě mise: námořní operace Maritime Monitor pod velením NATO a vzdušná operace Sharp Vigilance pod politickou kontrolou ZEU. V červnu 1993 byly obě operace sloučeny do jedné pod názvem Sharp Guard za operativního velení NATO.

¹⁴⁰ DUFFIELD, S. J., *World Power*, s. 195.

¹⁴¹ Jednalo se o rezoluci č. 816 přijatou 31. března 1993, na základě které mohly letouny NATO vynucovat dodržování bezletové zóny nad Bosnou a Hercegovinou, tedy i sestřelit narušitele této zóny.

¹⁴² DUFFIELD, S. J., *World Power*, s. 196.

¹⁴³ RAUCH, M. A., *Auslandseinsätze der Bundeswehr*, s. 63.

¹⁴⁴ DUFFIELD, S. J., *World Power*, s. 197.

Ústavní stížnost podali také opoziční sociální demokraté. Ti považovali účast německých vojáků za protiústavní nejen v případě operací nad Bosnou a Hercegovinou, ale také při dodržování embarga v Jaderském moři a mise UNOSOM II v Somálsku. Podle SPD se nejednalo o humanitární, nýbrž o vojenské operace v rozporu s článkem 87a (2). Předmětem debaty byl význam slova „obrana“ uvedeném v tomto ústavním článku. Někteří experti byli toho názoru, že německou armádu lze nasadit pouze pro účely obrany státního území. Kladli si ale otázku, zda lze nasadit ozbrojené síly i v jiných případech, např. vyslat je na misi mimo oblast NATO, což by se vztahovalo k článku 24 (2). Pokud jde o článek 24 (2), byl předmětem diskuse i výraz „soustava vzájemné kolektivní bezpečnosti“. Dle některých právních expertů se tento pojem vztahoval pouze na OSN, nikoliv však na NATO. Otázkou tedy bylo, zda je nasazení Bundeswehru pod mandátem těchto organizací legitimní. Další experti prosazovali stanovisko, že kvůli závazkům Německa vyplývajících z členství v NATO a OSN patřila kolektivní obrana k hlavním úkolům německé armády již od té doby, co Německo vstoupilo do těchto organizací.¹⁴⁵

Žalobu týkající se účasti na operacích letounů AWACS Spolkový ústavní soud v dubnu 1993 zamítl a schválil rozhodnutí vlády v této otázce. Soud se při svém rozhodnutí řídil politickými důsledky, které se týkaly účasti nebo neúčasti německých vojáků na misi AWACS. Přitom zmínil nevýhody vyplývající ze stažení německých vojáků z této mise. To by podle soudu vedlo k nenapravitelné ztrátě důvěry spojenců. Nadto soudci zdůraznili, že se jejich rozhodnutí týká pouze sporných otázek o misi AWACS a nikoliv toho, jaké operace armády jsou v souladu s ústavou a jaké nikoliv.¹⁴⁶

Kromě otázky nasazení německých vojáků v rámci bezletové zóny nad Bosnou a Hercegovinou bylo nutné rozhodnout i o dalších ústavních stížnostech. Spolkový ústavní soud ve svém rozsudku z 12. července 1994 zamítl žádosti FDP a SPD týkající se zapojení Bundeswehru do operací v Somálsku a na území bývalé Jugoslávie. Potvrdil pozici CDU/CSU, dle které byla rozšířená působnost německé armády v souladu s ústavou, a proto ji nebylo třeba měnit. Mise, kterých se německá armáda v té době účastnila, byly legitimní. Soud označil mezinárodní organizace OSN, NATO a ZEU za systémy kolektivní bezpečnosti, neboť realizují kroky na zajištění míru. Úkoly vyplývající z členství v těchto organizacích povoluje dle soudu článek 24 (2), jeho

---

¹⁴⁵ RAUCH, M. A., *Auslandseinsätze der Bundeswehr*, s. 56, 57, 63 a 64.

¹⁴⁶ Rozhodnutí Spolkového ústavního soudu z 8. dubna 1993, BVerfG.

aplikaci nebrání ani článek 87a. Soud dal za pravdu i ústavním stěžovatelům, neboť stanovil povinnost, že nasazení německých ozbrojených sil mimo oblast NATO musí prostou většinou vždy schválit Spolkový sněm (tzv. konstitutivní výhrada parlamentu). Pro urgentní případy stanovil soud možnost, že spolková vláda může vyslat vojenské jednotky mimo oblast NATO dočasně i bez souhlasu Spolkového sněmu (tzv. nebezpečí z prodlení). Poslanci by měli v takovém případě možnost odvolat vojáky z mise zpět, pokud by se při hlasování v parlamentu nedosáhlo potřebného počtu hlasů.¹⁴⁷ Z těchto důvodů se Bundeswehr od té doby nazývá „parlamentní armáda“.

Na základě rozhodnutí Spolkového ústavního soudu stanovila německá vláda v říjnu 1994 kritéria pro nasazení Bundeswehru, která musí být splněna, aby se němečtí vojáci mohli účastnit misí mimo oblast NATO. Zaprvé nesmí být mise v rozporu s mezinárodním právem. Zadruhé Německo nikdy nepodnikne misi samostatně, nýbrž společně s partnery a v rámci OSN, OBSE, NATO nebo ZEU. Zatřetí musí vždy zodpovědět následující otázky: Má mise jasný mandát? Je vojenská akce součástí politického řešení? Jsou pro úspěch mise k dispozici dostatečné zdroje? Byla stanovena kritéria úspěchu a realistický časový plán k jejich dosažení? Byla podniknuta opatření pro případ nenadálého krachu mise? Začtvrté čím vyšší existuje pravděpodobnost boje a riziko pro vojáky, tím silnější musí být důvody pro jejich nasazení a hodnoty, které mají bránit. Zapáté účast Bundeswehru v zahraničních mírových misích musí odsouhlasit Spolkový sněm, nejlépe ve shodě všech politických stran ještě před samotným hlasováním o misi. Zašesté činnost německých vojáků nesmí vést ke zhoršení konfliktu, např. v oblastech se silnou animozitou, způsobenou německou okupací za druhé světové války.¹⁴⁸

Červencové rozhodnutí Spolkového ústavního soudu nezměnilo chování Německa, pokud jde o nasazení ozbrojených sil v zahraničí. Ačkoliv se němečtí politici dostávali pod tlak spojenců, aby se Německo na Balkánu angažovalo více vojensky, zůstala míra zapojení do takových akcí omezena. Německé politické elity odmítaly vyslání bojových sil do této oblasti přinejmenším do roku 1996. Až poté vyslala spolková vláda ve prospěch mírových misí malý kontingent do oblasti, kde nebyly pravděpodobné ozbrojené střety. Při mezinárodních opatřeních na podporu míru dále sázela primárně na politické a ekonomické nástroje. Zapojení Bundeswehru do misí mimo oblast NATO byla ochotna

---

¹⁴⁷ Rozhodnutí Spolkového ústavního soudu z 12. července 1994, BVerfG.

¹⁴⁸ RYJÁČEK, J., Spolkový sněm, s. 115.

odsouhlasit pouze za předpokladu, že je pro misi jasný mezinárodní mandát a že bude probíhat za úzké spolupráce se spojenci.¹⁴⁹

Německá politika týkající se vysílání vojenských jednotek mimo oblast NATO k řešení krizí a konfliktů byla v první polovině 90. let značně rezervovaná a limitovaná. Němečtí vojáci byli nasazováni pouze v některých mezinárodních misích, v malém počtu a v oblastech, kde nehrozilo riziko ozbrojených střetů. Tuto politiku způsobovala do velké míry německá poválečná strategická kultura. Mnohé politické elity věřily ve svůj antimilitaristický postoj a s tím spojenou kulturu zdrženlivosti, neboť ji vnímaly jako nezbytný nástroj k tomu, aby se Německo vyhnulo opakování excesů z minulosti. Nasazení ozbrojených sil striktně chápaly jako ultima ratio. Jejich postoj ovlivnila ale i nepřipravenost Bundeswehru pro zahraniční mise, která se projevovala nedostatkem vybavení, výcviku, transportních a logistických kapacit nutných k účasti nebo k převzetí větší role v takových operacích. Značný vliv měla v této otázce také veřejnost. Podle průzkumů Němci sice podporovali vojenský příspěvek pro mírové operace OSN, většina z nich ale odmítala zapojení německých vojáků do bojových misí.¹⁵⁰ Přesto nebyly výhrady vůči zahraničním misím Bundeswehru v části veřejnosti tak silné jako v minulosti, což způsobily pozitivní zkušenosti z předchozích humanitárních misí.

Postupně se měnila i pozice opozičních parlamentních stran. Zelení začali po roce 1993 podporovat vládu při hlasování o vyslání německých vojenských jednotek pro účely misí IFOR (Peace Implementation Force) a SFOR (Stabilization Force) v Bosně a Hercegovině. Důležitou roli ve změně postoje této strany k nasazení vojenských sil sehrál její předseda Joschka Fischer. Měnil se i postoj sociálních demokratů. V prosinci 1997 přijali usnesení, ve kterém souhlasili s nasazením německé armády ve vojenských operacích zastřešených mandátem OSN. SPD tak oslabila svůj odmítavý postoj k operacím na vynucování míru (peace-enforcement), trvala však na přísné parlamentní kontrole.¹⁵¹

Do debaty v této otázce zasáhl i Roman Herzog, spolkový prezident v letech 1994 až 1999. Na jaře 1995 při projevu mj. pronesl: „Nastal konec parazitování. Německo patří do koncertu velkých demokracií, ať už chce, nebo ne. A pokud jedna z těchto demokracií stojí stranou, škodí nejen ostatním, nýbrž nakonec také sama sobě. (...) Stále jasněji

---

¹⁴⁹ DUFFIELD, S. J., *World Power*, s. 227.

¹⁵⁰ Tamtéž, s. 219, 220 a 227.

¹⁵¹ LONGHURST, K. A., *Germany and the use*, s. 68.

vidíme, že jednání obávající se rizika může být v dlouhodobé perspektivě více nebezpečné než ochota riziko podstoupit. (...) Pokud se s nebezpečím nebudeme potýkat na místě, kde vzniká, přijde za námi.“¹⁵²

Na změnu postoje SPD a Zelených mělo velký vliv i masové vraždění muslimů ve Srebrenici v červenci 1995¹⁵³, které změnilo uvažování mnohých levicových politiků. Ti začali vnímat princip „nikdy více válku“ jiným způsobem než do té doby. Nově tvrdili, že z německé historie vyplývá nejenom odpovědnost k zabraňování války, ale také agrese. Proto začali prosazovat princip „nikdy více Osvětim“ a obhajovat zahraniční mise Bundeswehru mimo oblast NATO kvůli porušování lidských práv v nestabilních krizích.¹⁵⁴ Podle poslance SPD je třeba si z německé historie vzít dvě ponaučení: „Zprvé nesmí ostatní národy již nikdy více trpět pod násilím německé armády. Zadruhé obzvláště my Němci nesmíme již nikdy přehlížet, když je ostatním národům vyhrožováno násilím.“¹⁵⁵

Představitelé těchto stran si uvědomovali, že striktní dodržování principu „nikdy více válku“, tedy apriorní odmítnutí vyslání ozbrojených sil k ukončení masivního porušování lidských práv, může vést k izolaci Německa mezi jeho spojenci. Masové vraždění ve Srebrenici zvýšilo na německé politické úrovni akceptaci větší vojenské angažovanosti v mezinárodních misích nezbytných k zabránění nebo zastavení rozsáhlého etnického násilí nebo masivního porušování lidských práv. Výsledkem této změny bylo mj. vyslání německých pozemních jednotek do bývalé Jugoslávie v roce 1996 v rámci mise IFOR. Poprvé se jednalo o nasazení německých ozbrojených sil s bezpečnostními úkoly (až 4 000 lehce ozbrojených vojáků, transportní letadla a stíhačky typu Tornado).¹⁵⁶ Během 90. let se Bundeswehr zapojil do řady dalších zahraničních misí (např. v Albánii v roce 1997, v Čechensku v letech 1995 až 1996).

---

¹⁵² Der Bundespräsident. Ansprache von Bundespräsident Roman Herzog bei der Deutschen Gesellschaft für Außenpolitik in Bonn [online] 13. 3. 1995 [cit. 2018-1-11]. Dostupné na http://www.bundespraesident.de/SharedDocs/Reden/DE/Roman-Herzog/Reden/1995/03/19950313_Rede.html

¹⁵³ Srbské ozbrojené síly pronikly do „bezpečné zóny“ ve Srebrenici ve východní části Bosny a Hercegoviny. Síly OSN (mise UNPROFOR) pod nizozemským velením, určené k ochraně tamější muslimské enklávy, tuto oblast opustily. Srbové poté několik dní systematicky vyvraždili odhadem 8 000 muslimských mužů a chlapců.

¹⁵⁴ DALGAARD-NIELSEN, Anja. *Germany, Pacifism, and Peace Enforcement*. Manchester: Manchester University Press, 2006, s. 46 a 47.

¹⁵⁵ GEIS, A., *Die Zivilmacht Deutschland*, s. 5.

¹⁵⁶ DALGAARD-NIELSEN, A., *Germany, Pacifism*, s. 47, 52 a 74.

Lze říci, že s výjimkou postkomunistické PDS, která odmítala jakékoliv nasazení Bundeswehru v zahraničí, panovala na německé politické úrovni v otázce nasazení Bundeswehru v zahraničí v roce 1998 shoda. Němečtí vojáci mohli být mimo oblast NATO nasazeni pouze v případě splnění několika kritérií: mandát OSN, multilaterální rozměr, jasný cíl a rozsah mise a její humanitární dimenze. Tato kritéria ale byla vystavena zkoušce během konfliktu v Kosovu v období 1998 až 1999.¹⁵⁷

Mezinárodní mise v Kosovu (Operation Allied Force) se od ostatních, kterých se před rokem 1998 zúčastnil Bundeswehr, lišila zejména tím, že tentokrát se němečtí vojáci zapojili do ofenzivních bojových operací proti suverénnímu státu, ačkoliv nebyly pokryty mandátem OSN. Čtrnáct německých bojových stíhaček typu Tornado se podílelo na leteckých útocích NATO proti cílům v Srbsku. Přitom mandát OSN byl ve všech předchozích misích nezbytnou podmínkou k účasti německých vojáků na misi mimo oblast NATO. Jednalo se tak o první bojovou misi Bundeswehru od jeho vzniku.¹⁵⁸ Ačkoliv byl příspěvek německých letadel nepatrný (pouze 1,3% podíl na leteckých útocích NATO), měl zásadní politický význam: Německo tímto krokem prokázalo, že je spolehlivý a předvídatelný spojenec.¹⁵⁹

Spolková vláda SPD a Zelených prosazovala v souvislosti s konfliktem v Kosovu diplomatické řešení bez vojenského zásahu. Využila k tomu i předsednictví v Radě EU (např. summit ke Kosovu) a ve skupině G7 v první polovině roku 1999. Sázela přitom na dvojitý přístup, který spočíval v prezentovaném odhodlání k aliančnímu leteckému zásahu ve prospěch Kosova a současně v intenzivních diplomatických aktivitách zaměřených na odvrácení vojenského zásahu. Vláda tedy jednala v souladu s multilaterálním imperativem, když usilovala o řešení konfliktu prostřednictvím mezinárodních institucí.¹⁶⁰

---

¹⁵⁷ Počátkem roku 1998 začala eskalovat situace v Kosovu, Srbské republice, ve které tvořili většinu obyvatelstva Kosovští Albánci. Kosovo mělo do roku 1989 širokou autonomii, ale po rozpadu Jugoslávie ji nahradila přímá správa z Bělehradu. To odmítali mnozí Kosovští Albánci. Výsledkem byly mj. ozbrojené střety mezi srbskými bezpečnostními silami a Kosovskou osvobozenou armádou. Až 300 000 Kosovských Albánců z oblasti uprchlo. Vyjednávání mezi Srby a Kosovskými Albánci na konferenci v Rambouillet v únoru 1999 skončilo odmítnutím předloženého návrhu OSN, 24. března 1999 zahájily letecké síly NATO úder proti srbským cílům.

¹⁵⁸ Během bojové operace NATO v Kosovu uskutečnily německé letouny 428 útoků proti srbské protiletecké ochraně a vypálily 236 raket. Někteří autoři ale tvrdí, že první bojové nasazení Bundeswehru nastalo již v Bosně a Hercegovině v srpnu 1995 v rámci operace NATO Deliberate Force. Do té se zapojily německé letouny Tornado typu ECR a RECCE. Prováděly letecký průzkum, ale neúčastnily se útoků proti pozemním cílům.

¹⁵⁹ BIERLING, S., *Vormacht wider Willen*, s. 89.

¹⁶⁰ LONGHURST, K. A., *Germany and the use*, s. 72.

Ministr zahraničí Joschka Fischer představil počátkem roku 1999 mírový plán začleňující do řešení konfliktu RB OSN a Rusko. Plán spočíval v zastavení bojů, rozmístění mezinárodních mírových sil a v návratu vyhnaných Kosovanů. Fischerova iniciativa byla nakonec úspěšná, neboť Slobodan Milošević souhlasil s ukončením bojů, OSN přijala rezoluci týkající se přechodné správy země a došlo i k rozmístění sil NATO v zemi v rámci mise KFOR (Kosovo Force).¹⁶¹

Vnitrostranickou opozici ve vládních stranách SPD a Zelených vůči vojenskému řešení konfliktu do značné míry překonal morální apel spojený s porušováním lidských práv a vyháněním kosovských Albánců, který byl dáván do souvislosti s obrazy z koncentračních táborů z druhé světové války (nikdy více Osvětim).¹⁶² Důležitá přitom byla také spojenecká rovina. To lze doložit na projevu kancléře Gerharda Schrödera při debatě ve Spolkovém sněmu 16. října 1998. V jeho rámci mj. uvedl, že odmítnutí zapojení německých vojenských jednotek do mise v Kosovu by „způsobilo vážné škody v rámci NATO a asi i v EU. Výsledkem by bylo zásadní poškození reputace a významu Německa“.¹⁶³ Současně by to vedlo k izolaci Německa a ztráty jeho vlivu na politiku NATO. Důvodem pro rozhodnutí spolkové vlády byla také obava z potenciálního masivního přílivu kosovských uprchlíků do Německa, kde měli mnozí svoje příbuzné.¹⁶⁴

Bojové nasazení německých stíhaček potvrdilo změnu německé bezpečnostní politiky, která se uskutečnila již v polovině 90. let dvacátého století v souvislosti s konfliktem v Bosně a Hercegovině. Již v této době existovala na německé politické úrovni nadstranická většina, která se nestavěla odmítavě k bojovému zapojení Bundeswehru do humanitárních intervencí, pokud budou splněny příslušné podmínky.¹⁶⁵ Vystupování Německa během konfliktu v Kosovu ukázalo, že skeptický postoj k nasazení zbraní již není dominujícím elementem zahraniční politiky tohoto státu. Důležitější v tomto případě

---

¹⁶¹ KRONING-HEITMANN, I., *Deutsche Sicherheitspolitik*, s. 101.

¹⁶² WAGNER, W. – SCHLOTTER, P., *Zwischen Multilateralismus*, s. 452.

¹⁶³ Deutscher Bundestag. Stenografischer Bericht. Plenarprotokoll 13/248, 23138 [on-line]. 16. 10. 1998 [cit. 2016-6-7]. Dostupné na <http://dip21.bundestag.de/dip21/btp/13/13248.pdf>

¹⁶⁴ MAULL, W. Hanns. *Germany and the Use of Force: Still a Civilian Power?* Paper prepared for the Workshop on Force, Order and Global Governance, an Assessment of U.S., German and Japanese Approaches, the Brooking Institution, Washington, DC, July 1-2, 1999, s. 18.

¹⁶⁵ MAULL, W. Hanns. Die prekäre Kontinuität: Deutsche Außenpolitik zwischen Pfadabhängigkeit und Anpassungsdruck, s. 432 a 433. In: SCHMIDT, G. Manfred (Hrsg.). *Regieren in der Bundesrepublik Deutschland. Innen- und Außenpolitik seit 1949*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2006.

bylo členství a solidární přístup v rámci NATO a také úsilí zabránit masivnímu porušování lidských práv.¹⁶⁶

To, že otázka nasazení ozbrojených sil zůstávala v Německu nadále velmi citlivou záležitostí, potvrdila politická diskuse spojená s účastí Bundeswehru na misích v Makedonii od roku 2001 (Essential Harvest a pokračující Amber Fox). Ačkoliv byly obě mise hodnoceny jako úspěšné a do určité míry potvrzovaly větší připravenost spolkové vlády vysílat vojáky do misí mimo oblast NATO, vyvolaly na vnitropolitické úrovni spory podobné debatám v devadesátých letech. CDU např. prosazovala zrušení konstitutivní výhrady parlamentu při schvalování misí německé armády, neboť věřila, že to zrychlí proces rozhodování a následně zvýší akceschopnost německé vlády na mezinárodní úrovni v případě krizí a konfliktů.¹⁶⁷ Ostatní parlamentní strany s tím ale nesouhlasily.

---

¹⁶⁶ PHILIPPI, Nina. Civilian Power and war: the German debate about out-of-area operations 1990-99. In: HARNISCH, Sebastian – MAULL, W. Hanns. *Germany as a Civilian Power? The foreign policy of the Berlin Republic*. Manchester/New York: Manchester university Press, 2001.

¹⁶⁷ LONGHURST, K. A., Germany and the use, s. 79.

2. Vnitřní faktory působící na rozhodování o nasazení Bundeswehru v zahraničí

Pro posouzení vlivu vnějších faktorů na německou zahraniční a bezpečnostní politiku je nutné představit i související mechanismy fungující na vnitřněmecké úrovni. Konkrétně se jedná o činnost domácích státních aktérů a procesy, které mají vliv na rozhodovací proces o nasazení Bundeswehru v zahraničí. V samotné kapitole si ale autor neklade ambice komplexně posoudit německý politický rozhodovací systém. Jeho záměrem je identifikovat hlavní vnitřní faktory, respektive domácí aktéry, včetně těch potenciálních, a posoudit jejich vliv na rozhodovací proces týkající se zahraničních misí Bundeswehru. Záměrem této kapitoly je vytvořit výchozí rámec pro empirické analýzy v následujících kapitolách a upozornit přitom na kompetence a důležitost jednotlivých aktérů v této oblasti.

2.1. Význam německé strategické kultury

V 90. letech vymezovala strategická kultura hranice pro jednání německých politiků při rozhodování o nasazení ozbrojených sil. Do jisté míry fungovala jako brzda bránící tomu, aby Německo revidovalo kulturu zdrženlivosti osvědčenou během studené války. V případě války v Perském zálivu v roce 1991 se to projevilo v odmítavém stanovisku politických elit k vyslání německých vojenských jednotek do oblasti. Změnu jejich přístupu k nasazení ozbrojených sil způsobil v následujících letech zejména konflikt v bývalé Jugoslávii, který odhalil zjevnou diskrepanci mezi požadavky a očekáváním spojenců a postojem německé politiky a veřejnosti v otázce, jakou roli má Německo zastávat v mezinárodní politice. Na jedné straně stála kritika spojenců, že Německo není ochotné vojensky přispívat k řešení konfliktů a krizí ve světě, místo toho realizuje tzv. politiku šekové knížky¹⁶⁸ a vyzdvihuje s tím související ústavně-právní otázky. Na druhé straně se v německé veřejnosti projevovaly silné tendence k tomu, aby Německo pokračovalo ve zdrženlivé politice, pokud jde o nasazení vojenské síly, nehledě na nové bezpečnostní prostředí a z toho vyplývající hrozby. Politickým elitám ale bylo zřejmé, že

---

¹⁶⁸ Tento pojem se vžil pro označení německé politiky, kdy se Německo obrazně řečeno „vyplatilo markami“ z požadavku přispět vojenskými jednotkami k osvobození Kuvajtu při konfliktu v Perském zálivu v roce 1991.

napětí vyplývající z této diskrepance nebude již možné řešit dosavadními zaběhlými politickými postupy.¹⁶⁹

Pokud by nedošlo v průběhu 90. let k rozšíření působnosti Bundeswehru, tak by Německo nebylo schopné naplňovat některé atributy, na kterých byla německá zahraniční a bezpečnostní politika založena (např. důvěryhodná a spolehlivá spojenecká politika v NATO).¹⁷⁰ Kvůli tomu se ale ve vzájemném napětí ocitly na jedné straně normativní snaha být vnímán jako spolehlivý partner, resp. spojenec, na straně druhé zdrženlivý postoj k nasazení ozbrojené síly a obranná role Bundeswehru omezená na německé teritorium. Německé vojenské jednotky se přitom stále více zapojovaly do zahraničních misí a operací v oblasti krizového managementu.

Německou politiku formovalo vědomí historické viny a snahy k nápravě. Ačkoliv se rozšířila působnost německé armády a frekvence jejího nasazení, nepovažovaly politické elity ozbrojené síly za přirozený nástroj k prosazování národních zájmů nebo k řešení všech krizí a konfliktů. Trvala zdrženlivost při nasazení ozbrojených sil a důraz na multilaterální povahu řešení mezinárodních krizí.¹⁷¹

Zátěžovým testem německé strategické kultury byla mise NATO v Kosovu, neboť německá armáda se zapojila do operací na vynucení míru. Proběhlo to ale za úzké spolupráce s nejbližšími spojenci Německa v kontextu NATO. V první řadě se jednalo o ukončení válečných operací a masových vražd na území Kosova a zachování mezinárodní stability. Až v druhé řadě hrály roli německé národní zájmy (např. snaha zabránit vlně uprchlíků).¹⁷² Celkově lze říci, že se německá strategická kultura během 90. let úspěšně adaptovala (vyladila) na okolnosti vyplývající z postavení sjednoceného Německa na mezinárodní úrovni a ze souvisejícího bezpečnostního prostředí.¹⁷³

Lze říci, že koncem 90. let neexistovaly pro nasazení německých ozbrojených sil žádné geografické limity. To, zda se Německo zapojí do té které mise, určovala nadále strategická kultura. Německo se zapojovalo pouze do misí, které splňovaly určité podmínky: společně se západními spojenci, vojenská intervence jako poslední možný nástroj a vedle politických a vojenských také přítomnost humanitárního cíle operace.¹⁷⁴

---

¹⁶⁹ LONGHURST, K. A., Germany and the use, s. 148.

¹⁷⁰ Tamtéž, s. 144 a 145.

¹⁷¹ Tamtéž, s. 143.

¹⁷² MAULL, W. H., Die prekäre Kontinuität, s. 428.

¹⁷³ LONGHURST, K. A., Germany and the use, s. 148.

¹⁷⁴ DALGAARD-NIELSEN, A., Germany, Pacifism, s. 150 a 154.

Přestože zůstala otázka nasazení vojenských sil v zahraničí nadále citlivým tématem, německá politika dospěla k obecné shodě, že v některých případech je zapojení vojáků do té které zahraniční mise žádoucí, pokud to má posloužit více důležitým cílům, např. humanitární nebo spojenecké povahy.¹⁷⁵

Vysíláním armády do zahraničních misí se Německo neoddálilo od principů „civilnosti“. Docházelo k tomu ve spolupráci se spojenci a partnery a Německo uplatňovalo primárně nevojenský přístup prosazující doprovodná politická, sociální, ekonomická a humanitární opatření. Zasadilo se o mezinárodní spolupráci a o ochranu lidských práv.¹⁷⁶ Zahraniční mise Bundeswehru mimo oblast NATO tedy neznamenal opuštění zahraničněpolitické identity civilní mocnosti a principu multilateralismu, nýbrž zůstaly s nimi nadále slučitelné.¹⁷⁷ To platilo i v případě mise v Kosovu, neboť pro německou politiku byla určující snaha demonstrovat vůči spojencům spolehlivost a předvídatelnost své politiky a zabránit etnickým čistkám v této oblasti.¹⁷⁸

2.2. Hlavní aktéři v procesu rozhodování o nasazení

Bundeswehru

Mezi rozhodující aktéry působící v rozhodovacím procesu o nasazení Bundeswehru v zahraničí patří zejména spolková vláda a kancléř, relevantní spolková ministerstva a německý parlament. Okrajově bude pojednána i role ostatních aktérů v tomto rámci.

2.2.1. Spolková vláda

V oblasti německé zahraniční a bezpečnostní politiky zastává klíčovou úlohu spolková vláda. Ta odpovídá za diplomatické vztahy s ostatními státy, uzavírání mezinárodních smluv, spolupráci v mezinárodních organizacích a za vysílání vojenských jednotek do zahraničí.¹⁷⁹ Spolková vláda je v podstatě „hlídačem brány mezi vnitrostátní a mezinárodní úrovní“. Jejím cílem je sladit požadavky vycházející jak z domácí, tak

---

¹⁷⁵ CONRAD, Björn – STUMM, Mario. German strategic Culture and Institutional Choice: Transatlanticism and/or Europeanism? *Trierer Arbeitspapiere zur Internationalen Politik*, Dezember 2004, Nr. 9, s. 63.

¹⁷⁶ DALGAARD-NIELSEN, A., Germany, Pacifism, s. 154; MAULL, W. H., Germany and the use, s. 27.
¹⁷⁷ RISSE, Thomas. Deutsche Identität und Außenpolitik, s. 58. In: HELLMANN, Gunther – WOLF, Reinhard. *Handbuch zur deutschen Außenpolitik*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2007.

¹⁷⁸ MAULL, W. Hanns. Deutschland als Zivilmacht, s. 79 a 80. In: HELLMANN, Gunther – WOLF, Reinhard. *Handbuch zur deutschen Außenpolitik*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2007.

¹⁷⁹ GAREIS, Bernhard Sven. Die Organisation deutscher Sicherheitspolitik, s. 93. In: BÖCKENFÖRDE, Stephan – GAREIS, Bernhard Sven (Hrsg.). *Deutsche Sicherheitspolitik: Herausforderungen, Akteure und Prozesse*. Opladen & Toronto: Verlag Barbara Budrich, 2014.

i z mezinárodní úrovně. Může při tom použít různé politické nástroje, které nasazuje k prosazení vlastních zájmů. Vzhledem k tomu, že primárním cílem vlád je uchovat si mocenské postavení ve vnitrostátním prostředí, usilují členové vlády o to, aby rozhodnutí přijatá na mezinárodní úrovni nezpůsobila na domácí úrovni silný odpor nebo politické spory: „političtí lídři se budou vždy ohlížet přes své rameno na domácí úroveň a budou se snažit zajistit, aby byla dohoda v souladu s domácími limity“.¹⁸⁰

Spolkovou vládu vede kancléř, respektive kancléřka, jejichž pravomoci stanovuje ústava v článku 65: „Spolkový kancléř určuje základní směr politiky (Richtlinienkompetenz) a nese za to odpovědnost. V rámci této směrnice vede každý ministr svůj odbor samostatně a na vlastní odpovědnost. Různí-li se mínění mezi spolkovými ministry, rozhoduje spolková vláda. Spolkový kancléř řídí její chod podle jednacího řádu, který přijímá spolková vláda a schvaluje spolkový prezident“.¹⁸¹

Kancléř má tedy v politickém rozhodovacím systému silné postavení: zaprvé určuje odpovědnost ministrů za jejich úkoly (resortní princip, Ressortprinzip), zadruhé společně s ministry stanovuje diskusní a rozhodovací mechanismus spolkové vlády (kolegiální princip, Kollegialprinzip) a zatřetí určuje základní směr politiky a nese za to odpovědnost (kancléřský princip, Kanzlerprinzip).¹⁸² K tomu je ale nutné přidat i koaliční princip (Koalitionsprinzip), neboť vláda musí při své činnosti zohledňovat zájmy a postoje ostatních koaličních stran. To mj. značně omezuje manévrovací prostor vlády na mezinárodní úrovni.¹⁸³

K výkonu své funkce využívá kancléřka Spolkový úřad kancléře (Bundeskanzleramt). Úřad vede ředitel, který koordinuje politiku spolkové vlády a činnost spolkových ministerstev a má na starosti i vztahy s parlamentem a spolkovými zeměmi.¹⁸⁴ Skládá se ze šesti oddělení. V souvislosti s výzkumným cílem práce je klíčové oddělení 2 (Abteilung 2), které odpovídá za oblast zahraniční, bezpečnostní a rozvojové politiky. Od roku 2005 ho vedl ministerský ředitel Christoph Heusgen, který byl současně

---

¹⁸⁰ JUNGBAUER, S., Die Bundeswehr in Afghanistan, s. 24 a 26.

¹⁸¹ KLOKOČKA, V. – WAGNEROVÁ, E., Ústavy států, s. 252.

¹⁸² Bundesregierung, Bundeskanzleramt. Bundeskabinett [online]. [cit. 2015-7-6]. Dostupné na http://www.bundeskanzlerin.de/Webs/BKin/DE/Kanzleramt/Bundeskabinett/bundeskabinett_node.html

¹⁸³ HÖSE, Alexander – OPPERMAN, Kai. Die innenpolitischen Restriktionen deutscher Außenpolitik, s. 49. In: JÄGER, Thomas (Hrsg.). *Deutsche Außenpolitik. Sicherheit, Wohlfahrt, Institutionen und Normen*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2007.

¹⁸⁴ Bundesregierung. Bundeskanzleramt [online]. [cit. 2015-7-5]. Dostupné na <http://www.bundesregierung.de/Content/DE/StatischeSeiten/Breg/element-chef-des-bundeskanzleramtes.html?nn=391346>

poradcem kancléřky.¹⁸⁵ Oddělení 2 se dělí na skupinu 21, která zrcadlí organizační strukturu ministerstva zahraničí, a na skupinu 22 zabývající se bezpečnostní politikou a záležitostmi Bundeswehru.¹⁸⁶ Zpravidla zde zasedají úředníci z ministerstva zahraničí nebo ministerstva obrany.

Spolkový kabinet (spolková vláda) je kolektivní a koordinační grémium, kde zasedají všichni spolkoví ministři. Kabinet se sice zabývá zejména vnitropolitickými otázkami, věnuje se ale také zahraničně a bezpečnostně-politickým tématům.¹⁸⁷ Ačkoliv má v rozhodovacím systému formálně silné postavení, zejména v legislativním procesu, v oblasti zahraničních vztahů není důležitým hráčem. Zpravidla pouze schvaluje rozhodnutí přijatá na úrovni grémií, respektive výborů kabinetu složených z příslušného ministra a jeho poradců.¹⁸⁸

Výborem kabinetu, který se zabývá primárně bezpečnostně a zahraničněpolitickými otázkami, je Bezpečnostní rada státu (Bundessicherheitsrat). Vedle kancléře, který vede jednání rady a rozhoduje při rovnosti hlasů, zasedají v radě ředitel Spolkového úřadu kancléře (status pozorovatele), ministr zahraničí, ministr vnitra, ministr spravedlnosti, ministr obrany, ministr financí, ministr hospodářství a technologií a ministr hospodářské spolupráce a rozvoje. Bezpečnostní rada státu je ale spíše poradním sborem, který rozhoduje zejména o vývozu zbraní, neboť pro koordinaci německé bezpečnostní politiky postrádá ústavněprávní zakotvení.¹⁸⁹ Existuje také tzv. „bezpečnostní kabinet“ složený z kancléře, ministra zahraničí, ministra obrany, ministra vnitra a ředitele Úřadu spolkového kancléře, který slouží k poradám a koordinaci zahraniční a bezpečnostní politiky na nejvyšší úrovni.¹⁹⁰

Celkově lze konstatovat, že spolková vláda má díky politické kultuře země a ústavněprávním zásadám v oblasti zahraničních vztahů poměrně široký manévrovací prostor. To dokládají četné příklady z minulosti, kdy spolkové vlády prosadily svoji politiku navzdory zamítavému postoji některých společenských skupin nebo většiny

---

¹⁸⁵ BANNAS, Günter. Merkels Mann für heikle Missionen, Frankfurter Allgemeine Zeitung [online]. 30. 10. 2013 [cit. 2015-7-5]. Dostupné na <http://www.faz.net/aktuell/politik/sicherheitsberater-christoph-heusgen-merkels-mann-fuer-heikle-missionen-12641115.html>

¹⁸⁶ BIERLING, Stephan. *Die Außenpolitik der Bundesrepublik Deutschland. Normen, Akteure, Entscheidungen*. München, Wien: Oldenbourg Verlag, 1999, s. 46.

¹⁸⁷ GAREIS, B. S., *Die Organisation deutscher*, s. 97.

¹⁸⁸ HÖSE, A. – OPPERMANN, K., *Die innenpolitischen Restriktionen*, s. 46.

¹⁸⁹ HANSEN, Stefan. *Neue deutsche Sicherheitsstruktur*. Frankfurt am Main: Peter Lang, 2009, s. 128.

¹⁹⁰ HÖSE, A. – OPPERMANN, K., *Die innenpolitischen Restriktionen*, s. 47.

veřejnosti a vlastní strany (např. v otázce nasazení Bundeswehru v zahraničí v 90. letech).¹⁹¹

2.2.2. Spolková ministerstva

V oblasti zahraniční a bezpečnostní politiky mají kromě spolkové vlády největší kompetence ministerstvo zahraničí a ministerstvo obrany. Zatímco kompetence ministerstva obrany se projevují pouze v záležitostech týkajících se německé armády, ministerstvo zahraničí má na starosti širokou škálu úkolů.¹⁹² Zastupuje mj. zájmy Německa v zahraničí, udržuje vztahy s ostatními státy a nadnárodními organizacemi. Důležitou úlohu v tomto směru zaujímá na ministerstvu politické oddělení 2, které utváří a koordinuje německou zahraniční politiku vůči EU, NATO, státům Evropy, Severní Ameriky a Střední Asie. Je odpovědné i za transatlantickou bezpečnostní politiku a zahraniční mise Bundeswehru.¹⁹³

Vedle ministerstva zahraničí vytváří a koordinuje diplomatické aktivity vůči Afghánistánu a Pákistánu zmocněnec spolkové vlády pro tuto oblast.¹⁹⁴ Od dubna 2012 jím byl např. velvyslanec Michael Koch. S cílem informovat Spolkový sněm předkládal každoročně zprávu o pokroku v Afghánistánu (Fortschrittsbericht Afghanistan), kterou společně vypracovala ministerstva zapojená do mise v Afghánistánu.¹⁹⁵ Podobně podporuje ministra v oblasti německo-americké relace i koordinátor pro vztahy s USA.

Z pohledu výzkumného záměru doktorské práce jsou v souvislosti s ministerstvem zahraničí zásadní rozhodnutí s dlouhodobou perspektivou. Z nich vznikají strategie, respektive konkrétní zahraničněpolitické koncepty, které dlouhodobě ovlivňují směřování zahraniční politiky státu. Naproti tomu krizová rozhodnutí, která vznikají za neočekávané situace na základě vnějšího nekontrolovatelného vývoje, jsou spíše reaktivní povahy.¹⁹⁶

---

¹⁹¹ BIERLING, S., *Die Außenpolitik der Bundesrepublik*, s. 65.

¹⁹² DUFFIELD, S. J., *World Power*, s. 72.

¹⁹³ Auswärtiges Amt. Abteilungen. Politische Abteilung 2 [online]. [cit. 2015-7-5]. Dostupné na http://www.auswaertiges-amt.de/DE/AAmt/Abteilungen/PolAbteilung2_node.html

¹⁹⁴ Od dubna 2012 jím byl velvyslanec Michael Koch.

¹⁹⁵ Auswärtiges Amt. Koordinatoren und Beauftragte. Afghanistan und Pakistan [online]. [cit. 2015-7-5]. Dostupné na http://www.auswaertiges-amt.de/DE/AAmt/Koordinatoren/AfghanistanPakistan/Afg-Pak-Beauftragter_node.html

¹⁹⁶ HELLMANN, Gunther. *Deutsche Außenpolitik. Eine Einführung*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2006, s. 144 a 149.

Ministerstvo zahraničí od 90. let postupně oslabovalo své dominantní postavení v oblasti zahraničních vztahů. Ostatní resorty totiž začaly vytvářet vlastní síť zahraničních kontaktů, zejména na gesčně relevantní resorty ostatních států. Rozvoj těchto vztahů posilovalo zastoupení ministerstev na mezinárodní úrovni a ta díky tomu postupně pronikala do tradiční domény ministerstva zahraničí.¹⁹⁷ V roce 2005 se v Německu mezinárodními záležitostmi na úrovni spolkových ministerstev zabývalo 340 referátů (Referate).¹⁹⁸

K oslabení ministerstva zahraničí přispěla i skutečnost, že některé odborné tematické celky spadají do gescí dvou a více ministerstev. Ačkoliv existují meziresortní koordinační výbory, ministerstva zpravidla hájí svoje autonomní postavení, pravomoci, odborné znalosti a zkušenosti a někdy nejsou ochotné úzce spolupracovat s ostatními (konkurujícími) resorty. Kvůli tomu vzniká řada meziresortních sporů, kterými se jako nadřazená instance zabývá Spolkový úřad kancléře.

Rostoucí počet aktérů, uplatňujících vlastní politiku na mezinárodní úrovni, ztěžoval realizaci celkové zahraniční politiky státu. Zatímco dříve např. ministerstvo zahraničí řídilo zahraniční agendu a sladilo politické strategie s ostatními ministerstvy, později muselo zohledňovat postoje jednotlivých resortů, kterých se ta která otázka dotýkala.¹⁹⁹ Celkově docházelo k fragmentaci německé zahraniční politiky, která vyžadovala zvýšené koordinační úsilí a vedení ze strany Spolkového úřadu kancléře a ministerstva zahraničí. Z toho důvodu jsou důležité i neformální koordinační a rozhodovací platformy. Jedná se např. o koaliční grémia (Koalitionsrunden). Těchto politických debat se účastní členové vedení a frakcí koaličních stran, příslušní ministři, vysoce postavení ministerští úředníci a experti. Koaliční grémia někdy dokážou vyřešit sporné body vládní agendy a dosáhnout shody mezi koaličními stranami.²⁰⁰

Kompetenční spory ale nevznikají pouze v rámci resortní struktury. Poměrně častým jevem jsou i konflikty mezi ministerstvem zahraničí a Úřadem spolkového kancléře, kdy je ministr zpravidla členem jiné politické strany než kancléř. Někdy se stane, že kancléř chce nějakou zahraničněpolitickou záležitost řídit sám a osobně ji převezme (Chefsache).

---

¹⁹⁷ MESSNER, Dirk. Wettstreit der Akteure. Die internationale Verflechtung revolutioniert das Regieren. *Internationale Politik*, Januar 2005, Bd. 60, 1, s. 16 a 17.

¹⁹⁸ HELLMANN, G., *Deutsche Außenpolitik*, s. 49.

¹⁹⁹ MESSNER, D., *Wettstreit der Akteure*, s. 19.

²⁰⁰ HÖSE, A. – OPPERMANN, K., *Die innenpolitischen Restriktionen*, s. 48 a 50.

Tím tak ministra a celkově ministerstvo připraví o výsadní kompetence a vliv v té které otázce. To se ale stává i ve vztahu Spolkového úřadu kancléřky s jinými resorty.

Spolkové ministerstvo obrany podporuje ministra obrany při plnění jeho úkolů. Podle článku 65a ústavy je „spolkový ministr obrany vrchním velitelem branné moci“. Je tak nejvyšším nadřízeným všech vojáků a civilních zaměstnanců Bundeswehru a ministerstva. Pouze v případě napadení státu přebírá dle článku 115b ústavy velící pravomoc nad armádou spolkový kancléř: „Vyhlášením stavu obrany přechází rozkazovací a velitelská pravomoc na spolkového kancléře“.²⁰¹

Při rozhodování o vyslání vojenských jednotek do zahraničí nelze v rámci ministerstva obrany vynechat potenciální vliv vojenského velení. Jedná se zejména o složky, které podléhají a současně mají blízko k politickému (civilnímu) vedení ministerstva, tedy k ministrowi obrany. Patří mezi ně generální inspektor (Generalinspekteur) a inspektoři jednotlivých částí armády a organizačních jednotek, kteří jsou zodpovědní za zahraniční mise a akceschopnost jednotlivých úseků armády.²⁰² Generální inspektor je v armádě nejvýše postavený voják odpovědný za vytváření celkové koncepce obrany státu a současně vojenský poradce spolkové vlády. Od roku 2010 tuto pozici zastával generál Volker Wierer.²⁰³ Vliv německé armády na politická rozhodování je ale celkově velmi malý, což je dáno politickou kulturou země, která kvůli historickým důvodům brání potenciálnímu vlivu vojenského personálu na politický rozhodovací proces. Z toho důvodu sice mohou vedoucí představitelé armády např. informovat (civilního) ministra obrany, ale nemají k dispozici žádný institucionální nástroj spojující je s kancléřkou a členy parlamentního obranného výboru.²⁰⁴

V oblasti zahraničních misí Bundeswehru uplatňují svůj vliv v menší míře také další ministerstva: ministerstvo pro spolupráci a rozvoj (rozvojové projekty), ministerstvo vnitra a ministerstvo financí. Ministerstvo financí nemá v oblasti bezpečnostní politiky např. žádné kompetence, může ale prosazovat svůj vliv v případech dotýkajících se státního rozpočtu.²⁰⁵ Postavení ministerstev v rámci politického rozhodovacího procesu

---

²⁰¹ KLOKOČKA, V. – WAGNEROVÁ, E., Ústavy států, s. 252 a 278.

²⁰² KRAUSE, von U., Die Afghanistaneinsätze der Bundeswehr, s. 82.

²⁰³ Bundesministerium der Verteidigung, Aufbau und Funktion, Der Generalinspekteur [online].

[cit. 2015-7-5]. Dostupné na

<http://www.bmvg.de/portal/a/bmvg/!ut/p/c4/DcJLDoAgDAXAs3gBunfnLZSNKdqQF6CS8vH6mhny9FOeiNzxKGfa6biwhteFMqMrULQuhIHcLXZGUTHO0FYldRIGNW3LBz3WQCQ!/>

²⁰⁴ DALGAARD-NIELSEN, A., Germany, Pacifism, s. 17.

²⁰⁵ DUFFIELD, S. J., World Power, s. 72.

se kromě právních zásad odvíjí do velké míry od politické situace ve vládní koalici a osobnosti konkrétního ministra. Rozhodující jsou přitom pozice ministra ve vlastní politické straně, jeho kariérní zkušenosti a také oblíbenost na veřejnosti.²⁰⁶

2.2.3. Parlament

Německý parlament může v oblasti zahraniční agendy spolkovou vládu omezovat zejména při schvalování mezinárodních smluv, při nasazení ozbrojených sil v zahraničí (konstitutivní výhrada parlamentu) a při koncipování unijní politiky, neboť to vyžaduje formální ratifikaci ze strany parlamentu.²⁰⁷ V ostatních případech mohou Spolkový sněm (Bundestag) a Spolková rada (Bundesrat) v této oblasti uplatňovat svůj politický vliv spíše omezeně. Spolkový sněm nemá na základě německé ústavy v oblasti zahraničních vztahů žádné iniciativní právo. Má pouze součinná práva (Mitwirkungsrechte) při uzavírání politických smluv, mírových smluv a dohod, která přenášejí výsostná práva na multilaterální organizace a platformy, a také v případě napadení státu.²⁰⁸ Spolková rada může v oblasti zahraničních vztahů spolupůsobit pouze v případě, že se navrhovaný zákon týká jejích práv nebo zájmů.²⁰⁹

Spolkový sněm ale má vůči spolkové vládě kontrolní pravomoci. Může např. působit na určování priorit a objemu finančních prostředků disponibilních pro zahraniční agendu při každoročním schvalování státního rozpočtu. Přestože podobu rozpočtu vypracovávají jednotlivá ministerstva, zapojuje se do jeho vyjednávání prostřednictvím rozpočtového výboru (např. nákup ozbrojené techniky).²¹⁰

Kromě toho mohou poslanci po spolkové vládě vyžadovat dodatečné informace a zdůvodnění dané politiky. Jedná se např. o dotazování vlády ze strany frakce nebo skupiny minimálně 32 poslanců. Mohou využívat malé (Kleine Anfrage) a velké interpelace (Große Anfrage) nebo vyvolat debatu na aktuální téma (Aktuelle Stunde). Zatímco velké interpelace slouží primárně k vyvolání veřejné debaty o té které otázce (během plenárního zasedání), ty malé vyřizuje spolková vláda pouze písemným stanoviskem (Antwort der Bundesregierung), zveřejněným ve formě tiskopisu (Drucksache). Malé interpelace jsou vhodným nástrojem k poskytnutí detailních

---

²⁰⁶ BIERLING, S., Die Außenpolitik der Bundesrepublik, s. 64 a 65.

²⁰⁷ HÖSE, A. – OPPERMANN, K., Die innenpolitischen Restriktionen, s. 52.

²⁰⁸ BIERLING, S., Die Außenpolitik der Bundesrepublik, s. 28 a 36.

²⁰⁹ RYJÁČEK, J., Spolkový sněm, s. 44.

²¹⁰ HÖSE, A. – OPPERMANN, K., Die innenpolitischen Restriktionen, s. 51.

informací k nějaké otázce. Poslanci mohou spolkovou vládu vyzvat k reakci také písemným návrhem (Antrag), ve kterém požadují např. předložení návrhu zákona řešícího určitou záležitost nebo učinění nějakého opatření. Takový návrh musí podat frakce nebo minimálně 32 poslanců.²¹¹

Ačkoliv se o otázkách bezpečnostní politiky rozhoduje během uzavřených jednání koaličních platforem, a nikoliv během plenárních debat, projevuje se nepřímá kontrolní a komunikační funkce Spolkového sněmu při každoročním rozhodování o prodloužení již běžících nasazení Bundeswehru (týkalo se i misí ISAF a OEF). Během plenární debaty mohou poslanci zaujímat kritické stanovisko a vymezovat se vůči vládní politice týkající se konkrétní mise.²¹² Kromě toho se mohou poslanci vyjadřovat k zahraničně a bezpečnostně politickým tématům v rámci Spolkového sněmu ve stálém výboru pro zahraniční věci, výboru pro obranu a výboru pro záležitosti EU, které zřídila ústava v článku 45, respektive 45a.²¹³

Výbor pro zahraniční věci má na starosti zejména kontrolu zahraniční politiky spolkové vlády. Proto se mnohé zahraničněpolitické debaty odehrávají právě v tomto výboru a nikoliv při plenárním zasedání Spolkového sněmu. Zasedání výboru probíhají zpravidla v tajném režimu a nejsou přístupná veřejnosti.²¹⁴ Klíčovou roli má výbor pro zahraniční věci při přípravě závěrů Spolkového sněmu týkajících se zahraničních misí Bundeswehru. Funkce výboru pro obranu spočívá zejména v parlamentní kontrole ozbrojených sil. Podle článku 45a odstavce 2 může tento výbor vytvořit vyšetřovací výbor (Untersuchungsausschuss), k tomu stačí podnět čtvrtiny členů výboru. Vyšetřovací výbor zasedá tajně a má v dané kauze pravomoc vyslýchat svědky a požadovat předložení souvisejících dokumentů.²¹⁵ V souvislosti s mezinárodní misí ISAF v Afghánistánu je důležité uvést příklad vyšetřovacího výboru, který vznikl v prosinci 2009. Jeho cílem bylo ozřejmit politiku spolkové vlády v souvislosti s průběhem a důsledky leteckého útoku v Kundúzu ze 4. září 2009, během kterého zahynuli afghánští civilisté (viz kapitola č. 6).

---

²¹¹ LINN, Susanne – SOBOLEWSKI, Frank. *So arbeitet der Deutsche Bundestag. Organisation und Arbeitsweise. Die Gesetzgebung des Bundes*. Rheinbreitbach: Neue Darmstädter Verlagsanstalt, 2010, s. 55, 62 a 63.

²¹² RYJÁČEK, J., Spolkový sněm, s. 242.

²¹³ GAREIS, B. S., Die Organisation deutscher, s. 98.

²¹⁴ Výjimku tvoří veřejná slyšení výboru, kdy si jeho členové pozvou k rozpravě experty na danou problematiku.

²¹⁵ LINN, S. – SOBOLEWSKI, F., *So arbeitet der Deutsche*, s. 37 a 38.

Na základě článku 45b ústavy byl „jako pomocný orgán Spolkového sněmu při výkonu parlamentní kontroly k ochraně základních práv vojáků ustanoven branný zmocněnec Spolkového sněmu (Wehrbeauftragter).²¹⁶ Zmocněnec při své činnosti dohlíží na dodržování demokratických principů a práv vojáků v ozbrojených silách. Přestože není členem Spolkového sněmu a nemá žádnou sankční či trestní pravomoc, má pro výkon své funkce značné pravomoci: přístup k informacím všech orgánů ozbrojených sil, možnost nahlížet do spisů a uspořádat slyšení stěžovatelů, svědků a případně znalců. Může také navštěvovat vojáky při jejich nasazení v zahraničí. Nadto vydává výroční zprávu uvádějící nedostatky týkající se ozbrojených sil, ke které se musí vyjádřit ministerstvo obrany.²¹⁷

2.2.4. Role ostatních aktérů

Formální pravidla a ustanovení představují pouze část komplexního systému rozhodování a procesů ovlivňujících koncipování zahraniční a bezpečnostní politiky. Zásadní v tomto směru jsou i aktivity dalších aktérů, jakou jsou různé společenské (lobbistické) skupiny, zájmové svazy, nevládní organizace, média a veřejnost.²¹⁸ I tyto skupiny mohou potenciálně ovlivnit rozhodnutí o vyslání vojenských jednotek do zahraničí. Rozhodující jsou ale právní stav daný rozsudky Spolkového ústavního soudu, zákonné normy a parlamentní praxe.²¹⁹

Politické strany

Mezi hlavní aktéry, kteří mají vliv na politický rozhodovací proces o zahraničních misích Bundeswehru, patří parlamentní politické strany, respektive politické frakce a jejich stranická křídla. Platí to zejména v případě, kdy ta která mise Bundeswehru silně rezonuje ve veřejnosti nebo se v dohledné době konají zemské nebo parlamentní volby. O to více je pravděpodobnější, že takovému rozhodnutí budou politické elity přisuzovat větší význam než obvykle.²²⁰ To může mít značný vliv na jejich rozhodnutí.

Politické strany v podstatě limitují činnost členů vlády a poslanců, neboť ti jsou závislí na jejich politické podpoře (např. kvůli znovuzvolení). Ačkoliv nejsou právně vázáni usneseními stranických grémií, ve skutečnosti je tím jejich politická aktivita svázána.

---

²¹⁶ KLOKOČKA, V. – WAGNEROVÁ, E., Ústavy států, s. 247.

²¹⁷ RYJÁČEK, J., Spolkový sněm, s. 44 a 221.

²¹⁸ GAREIS, B. S., Die Organisation deutscher, s. 90.

²¹⁹ KRAUSE, von U., Die Afghanistaneinsätze der Bundeswehr, s. 91.

²²⁰ Tamtéž, s. 80.

Celkově lze ale říci, že politické strany nepředstavují výrazný limit pro aktivity spolkové vlády v zahraničí.²²¹ Mají ale k dispozici některé neformální procedurální normy, kterými mohou ovlivňovat daný rozhodovací proces. Mezi ně patří např. stranická disciplína. Jakmile se politická strana shodne na celostranické pozici k určité otázce, tak se od všech členů strany, kteří jsou zastoupeni ve Spolkovém sněmu, očekává, že se této pozice budou závazně držet. To pomáhá zajistit a stabilizovat hlasovací většinu ve Spolkovém sněmu. Z německé politické kultury vyplývá i snaha vyhýbat se politické konfrontaci a vytvářet konsensus prostřednictvím dialogu a nalézat kompromisní řešení.²²²

Členové spolkových frakcí mají vliv spíše na obecné směřování politiky, než aby spolurozhodovali o každodenní realizaci zahraniční politiky. Svůj vliv ale mohou uplatňovat v rámci výborů Spolkového sněmu a také v pracovních skupinách frakcí. V těchto grémiích se pravidelně setkávají experti na dané téma, často i na úrovni ministerských náměstků, a mohou se zabývat konkrétním tématem ještě před tím, než je projednáváno v příslušném parlamentním výboru.²²³

Externí poradenství

V posledních letech narostl v rámci rozhodovacího systému o zahraničněpolitických záležitostech význam externích poradců. Jedná se zejména o zástupce německých výzkumných institutů, respektive think tanků, které hrají v oblasti analýzy zahraničně a bezpečnostně politických otázek klíčovou roli: Nadace vědy a politiky (Stiftung Wissenschaft und Politik, SWP), Německá společnost pro zahraniční politiku (Deutsche Gesellschaft für Auswärtige Politik, DGAP) a Centrum pro aplikovaný výzkum politiky (Centrum für angewandte Politikforschung, CAP).²²⁴

Vedle expertní analýzy hrají think tanky stále významnější roli i v oblasti politického poradenství. Zatímco dříve spočívala jejich úloha především ve vypracování informativních odborných analýz na určité téma, nyní od nich politici vyžadují rady a doporučení k tomu, jaké stanovisko je nutné zaujmout, případně jaké řešení problematické otázky zvolit. Kromě akademických think tanků ovlivňují politický rozhodovací systém politické nadace, které jsou úzce napojeny na tu kterou politickou

---

²²¹ HÖSE, A. – OPPERMANN, K., Die innenpolitischen Restriktionen, s. 60.

²²² DUFFIELD, S. J., World Power, s. 74.

²²³ VESELÁ, Barbora. Normativní a institucionální rámec tvorby německé zahraniční politiky, s. 130. In: HANDL, Vladimír (ed.). *Německo v čele Evropy? SRN jako civilní mocnost a hegemon eurozóny*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2011.

²²⁴ HELLMANN, G., Deutsche Außenpolitik, s. 57.

stranu. Mezi nejvýznamnější patří Konrad Adenauer Stiftung blízka CDU a Friedrich Ebert Stiftung blízka SPD.²²⁵ Význam těchto politických nadací spočívá i v tom, že mají poměrně rozvinutou síť zahraničních zastoupení.

Média a veřejné mínění

V obecné rovině nastavují média a veřejné mínění manévrovací postoj státu v zahraniční oblasti, jejich vliv na přijetí konkrétních rozhodnutí je ale spíše malý. Z toho důvodu se veřejné mínění v zahraniční oblasti v minulosti spíše přizpůsobovalo politickým rozhodnutím. Svědčí o tom příklad tzv. Východní politiky (Ostpolitik) v 70. letech a také zahraničních misích Bundeswehru v 90. letech. V obou případech se postoj německé veřejnosti postupně přizpůsoboval tomu, o čem dříve rozhodly politické elity země.²²⁶

Význam veřejného mínění pro politický rozhodovací systém sice nelze zpochybňovat, označit ho však přímo za aktéra je sporné. K ovlivnění postoje veřejnosti jsou nutná média. Ta ovlivňují debatu i tím, že nastolují témata veřejné diskuse.²²⁷ Podle Thomase Bulmahna může navíc mediální zpravodajství v krátkodobé perspektivě značně ovlivnit postoj veřejnosti. Významnou roli v tomto ohledu hraje např. intenzita zpravodajství.²²⁸ Během mise ISAF se to výrazně projevilo zejména v rámci již zmíněného leteckého útoku v Kundúzu.

Role veřejného mínění ale může být důležitá během parlamentních a zemských voleb za předpokladu, že nějaká zahraničněpolitická otázka je pro daného voliče bytostně důležitá a mohla by ovlivnit jeho hlasování při volbách. To se projevilo např. během parlamentních voleb v roce 2002 v souvislosti s konfliktem v Iráku (viz kapitola č. 3). Ve většině případů jsou však pro voliče důležitá pouze vnitropolitická témata, o zahraniční agendu obyčejně není mezi voliči zájem.

Zájmové svazy a nevládní organizace

Při rozhodování o nasazení německých vojáků v zahraničí hrají roli také některé společenské skupiny a svazy. Významné postavení v tomto rámci zaujímá Svaz německé armády (Der Deutsche Bundeswehr Verband), který se k zahraničním vojenským misím

---

²²⁵ THUNERT, Martin. Think Tanks in Deutschland – Berater der Politik. *Aus Politik und Zeitgeschichte*, 2003, Bd. 53, 51, s. 30-38.

²²⁶ MAULL, W. H., Die prekäre Kontinuität, s. 437.

²²⁷ KRAUSE, von U., Die Afghanistaneinsätze der Bundeswehr, s. 80 a 81.

²²⁸ JUNGBAUER, S., Die Bundeswehr in Afghanistan, s. 38.

pravidelně vyjadřuje.²²⁹ V této otázce má přímý vliv na rozhodování vlády a parlamentu. Spolková vláda musí např. zohledňovat postoj svazu k mandátu pro danou misi, neboť v jejím zájmu není mít konfrontační vztah k této významné instituci, naopak potřebuje její podporu.²³⁰ Svaz je nestrannou a finančně nezávislou institucí, jejímž hlavním úkolem je zastupování zájmů jeho členů v oblasti služebních, sociálních a zaopatřovacích záležitostí. Členy svazu jsou aktivní a bývalí vojáci, rezervisté, pozůstalí, civilní zaměstnanci armády a podporovatelé.²³¹

Nezanedbatelné jsou rovněž aktivity nevládních organizací. V otázce nasazení armády v zahraničí je v Německu důležité postavení Svazu rozvojové politiky německých nevládních organizací (Verband Entwicklungspolitik und humanitäre Hilfe, VENRO).²³² Svaz zastřešuje a zastupuje zájmy 120 rozvojových a humanitárních nevládních organizací. Hlavním cílem VENRO je spravedlivý průběh globalizace, překonání světové chudoby, dodržování lidských práv a zachování přirozeného prostředí pro život.²³³

Zájmové svazy a nevládní organizace mají zpravidla velmi dobré kontakty na poslance, ministerské úředníky nebo přímo na samotné ministry, kterých využívají k informování o vlastních stanoviscích a cílech. Kromě toho mohou působit na veřejnost, aby ji mobilizovali k podpoře svých vlastních politických zájmů.²³⁴

Reálný vliv médií, veřejnosti a zájmových svazů na rozhodování spolkové vlády v zahraniční oblasti lze však posoudit jen velmi obtížně. Představitelé spolkové vlády sotva přiznají, že by svůj postoj k určité otázce upravili na základě tlaku některé společenské skupiny. Současně přitom není jasné, zda její pozici nevyužila spolková vláda pouze účelově. V této souvislosti je nutné si uvědomit, že rozhodování o zahraničněpolitických otázkách je komplexní proces, ve kterém se projevuje řada faktorů. Ty zpravidla nelze izolovat a odděleně posuzovat jejich význam.²³⁵

---

²²⁹ KRAUSE, von U., Die Afghanistaneinsätze der Bundeswehr, s. 81.

²³⁰ JUNGBAUER, S., Die Bundeswehr in Afghanistan, s. 87, 94 a 95.

²³¹ Deutscher Bundeswehrverband, Über uns [online]. [cit. 2015-7-11]. Dostupné na <https://www.dbwv.de/C12574E8003E04C8/CurrentBaseLink/W27J5CY3090CCHEDE>

²³² KRAUSE, von U., Die Afghanistaneinsätze der Bundeswehr, s. 82.

²³³ Verband Entwicklungspolitik und humanitäre Hilfe, VENRO [online]. [cit. 2015-7-11]. Dostupné na <http://venro.org/venro/venro-ueberuns/>

²³⁴ HELLMANN, G., Deutsche Außenpolitik, s. 160 a 162.

²³⁵ BIERLING, S., Die Außenpolitik der Bundesrepublik, s. 58.

Spolkový ústavní soud

Jak ukázala první kapitola, je v politickém rozhodovacím systému týkajícím se vysílání německých vojáků do zahraničí významným (neformálním) hráčem také Spolkový ústavní soud. V 90. letech opakovaně rozhodoval o sporných právních a ústavních otázkách týkajících se nasazení Bundeswehru v zahraničí a nastolil právní rámec pro rozhodování o této otázce.

V souvislosti s rolí Spolkového ústavního soudu lze potvrdit tezi o tom, že Německo je při řešení klíčových otázek limitované a zůstává polo-suverénním aktérem (semi-sovereignty). Je to dáno mj. tím, že roste vliv vnitropolitických aktérů, zvyšuje se význam finančních a hospodářských otázek, trvá integrace Německa do multilaterálních institucí (NATO a EU) a to všechno svazuje politickou moc Německa. Kvůli tomu nemůže jednat Německo zcela suverénně a naplňovat své představy.²³⁶

Spolkový prezident

Dle německé ústavy má spolkový prezident v oblasti zahraničních vztahů pouze formální pravomoci. Podle článku 59 „Spolkový prezident zastupuje Spolek v mezinárodních stycích. Jménem Spolku uzavírá smlouvy s cizími státy. Pověřuje a přijímá vyslance.“²³⁷ Nemůže však do zahraniční politiky obsahově zasahovat a samostatně jednat. Svá veřejná vystoupení musí sladovat s politikou spolkové vlády, své zahraničněpolitické projevy tak zpravidla konzultuje s ministerstvem zahraničí.²³⁸ Z toho vyplývá, že po formální stránce nemá žádné kompetence při rozhodování o nasazení Bundeswehru v té které misi a je v této otázce okrajovým aktérem.²³⁹

2.3. Proces rozhodování o nasazení Bundeswehru v zahraničí

Proces rozhodování o vyslání německých vojáků do zahraničí začíná na domácí úrovni formálně předložením žádosti spolkové vlády, která musí obsahovat údaje specifikující danou misi: cíl mise, oblast nasazení, právní náležitosti mise, maximální počet nasazených vojáků, vojenské schopnosti vyslaných jednotek, plánovaná délka, náklady

---

²³⁶ HANDL, V., Rámce zahraniční politiky, s. 14 a 15.

²³⁷ KLOKOČKA, V. – WAGNEROVÁ, E., Ústavy států, s. 251.

²³⁸ BIERLING, S., Die Außenpolitik der Bundesrepublik, s. 28.

²³⁹ Někdy ale může překročit své pravomoci nebo podcenit význam projevu nebo interview. Příkladem je rozhovor prezidenta Horsta Köhlera v květnu 2010, ve kterém před německými novináři vyjádřil své dojmy z návštěvy Afghánistánu. Předmětem pozdější kritiky byla zejména jeho slova o tom, že se Německo musí v Afghánistánu angažovat kvůli ochraně exportních tras. Tento rozhovor ovlivnil politickou a veřejnou debatu o misi ISAF a cílech německé bezpečnostní politiky a vedl i k rezignaci spolkového prezidenta.

a financování mise. Návrh poté vláda předkládá ke schválení Spolkovému sněmu, který ho může buď odsouhlasit, nebo zamítnout, nemá právo ho ale pozměnit.²⁴⁰ Jiným slovy takto spolková vláda vymezuje základní podmínky, tedy mandát zahraniční mise.

Součástí mandátu jsou národní limity pro nasazení vojenských jednotek, tzv. caveat. Jedná se o právní restrikce pro nasazení vojenských oddílů v dané zahraniční misi.²⁴¹ K naplnění těchto limitů existují tzv. pravidla nasazení (Rules of Engagement). Ta přesně vymezují, za jakých podmínek mohou vojáci sáhnout k „donucovacím opatřením“. Pravidla jsou pro vojáky závazná, v misi je mají k dispozici v podobě kapesních brožur (Taschenkarte), jsou utajované povahy.²⁴² Tyto příručky ve formátu o velikosti A6 obsahují potřebné předpisy a doporučení (např. z oblasti mezinárodního práva v ozbrojených konfliktech), kterými se voják má řídit, aby reagoval správně v situaci, do které se během mise může dostat.²⁴³

Každý členský stát NATO má nějaké národní limity pro nasazení ozbrojených sil, v rámci mise ISAF jich celkově existovalo 50 až 80. Předložení oficiálních restrikcí pro tu kterou misi je v NATO standardní procedurou. Existují ale také neoficiální národní limity, o kterých jsou informováni pouze hlavní velitelé mise, nikoliv mezinárodní organizace jako taková.²⁴⁴

Spolková vláda se snaží získat souhlasné stanovisko poslanců k nasazení vojáků v zahraničí ještě před tím, než vypracuje samotný návrh. Zpravidla hned poté, co se připravuje vyslání vojenských jednotek na mezinárodní úrovni (např. v Radě NATO). Zástupci vlády proto zjišťují postoj předsedů parlamentních frakcí, stranických mluvčích pro oblast zahraniční a bezpečnostní politiky a také stranických expertů zasedajících v pracovních skupinách. Cílem je identifikovat sporné body mise, kterým se spolková vláda může snažit zabránit během vyjednávacího procesu na mezinárodní úrovni. Do tohoto procesu se zapojují i gesčně příslušné resorty: ministerstvo zahraničí, ministerstvo obrany, ministerstvo pro hospodářskou spolupráci a rozvoj a ministerstvo financí. Koordinaci jejich postojů má na starosti Spolkový úřad kancléře, přičemž kancléř může

---

²⁴⁰ KRAUSE, von U., Die Afghanistaneinsätze der Bundeswehr, s. 85.

²⁴¹ KRONING-HEITMANN, I., Deutsche Sicherheitspolitik, s. 164.

²⁴² JUNGBAUER, S., Die Bundeswehr in Afghanistan, s. 45.

²⁴³ LINDEMANN, M., Unter Beschuss, s. 222.

²⁴⁴ JOHNSTON, L. K., Germany, Afghanistan, s. 220.

v některých případech rozhodovat samostatně.²⁴⁵ Využitím těchto nástrojů může spolková vláda usnadnit a zrychlit celý rozhodovací proces.

---

²⁴⁵ KRAUSE, von U., Die Afghanistaneinsätze der Bundeswehr, s. 79 a 85.

3. Význam amerických a aliančních vztahů pro německou politiku a nasazení armády v zahraničí

Hlavním záměrem této kapitoly není komplexní analýza německo-amerických vztahů v období 1990 až 2003 nebo detailní popis průběhu krize mezi Německem a USA v souvislosti s vojenským zásahem v Iráku. Autorovým záměrem je zhodnotit celkově význam německo-amerických vztahů pro vytváření německé zahraniční a bezpečnostní politiky a upozornit na proměnu vztahu v kontextu vojenského zásahu v Iráku v roce 2003. To bude důležité kvůli analýze německé politiky v rámci mise ISAF v souvislosti s tlakem USA a dalších důležitých spojenců NATO na větší vojenskou angažovanost Bundeswehru v Afghánistánu.

3.1. Proměna německo-amerických vztahů po roce 1990

Během studené války měl vzájemný vztah pro Německo a USA zásadní význam. Z pohledu USA bylo Západní Německo jako frontový stát na hranici železné opony privilegovaný a strategický partner. Německo vytvářelo zhruba polovinu všech pozemních a třetinu leteckých sil NATO v Evropě.²⁴⁶ Naopak USA byly jedinou zemí, která byla schopna s ohledem na ohrožení ze strany SSSR zaručit Západnímu Německu bezpečnost a svobodu, díky vlastnictví atomových zbraní a vojenským jednotkám rozmístěným v Evropě.²⁴⁷ To mělo za následek, že se Německo podrobovalo strategickým prioritám USA i v případě, pokud byly v rozporu s německými zájmy.²⁴⁸ USA byly jasným a nepopíratelným lídrem vztahu, přednost měly politické zájmy Washingtonu. Tuto nerovnováhu ve vztahu tehdejší německé politické elity akceptovaly. Jednalo se o generaci lidí, která zažila období po porážce nacistického Německa a poválečnou závislost na USA při zajišťování bezpečnosti své země.²⁴⁹

Závislost Německa na ochraně ze strany USA se přirozeně promítala i v koncipování jeho zahraniční a bezpečnostní politiky. Strukturální změny proběhnuvší v letech 1989 až

---

²⁴⁶ SPERLING, James. Germany and America in the Twenty-first Century: Repeating the Post-war Patterns of Conflict and Cooperation. *German Politics*, 2010, Bd. 19, 1, s. 54.

²⁴⁷ RÜHE, Volker. Füreinander wichtig sein. Die USA und Europa müssen ihr Verhältnis neu begründen. *Internationale Politik*, März 2005, s. 58.

²⁴⁸ SPERLING, J., Germany and America, s. 54.

²⁴⁹ TIMMERMANN, Martina. *Setting the Stage for a U.S.-German Partnership Befitting the Twenty-First Century*. [online]. 2014 [cit. 2014-3-11]. Dostupné na <https://www.aicgs.org/publication/setting-the-stage-for-a-u-s-german-partnership-befitting-the-twenty-first-century/>

1991, zejména rozpad komunistického bloku a SSSR, však v tomto ohledu mnohé změnilo.

Rozpad SSSR měl na německo-americké vztahy zásadní vliv. Předně oslabil význam USA pro Německo, neboť již nebylo třeba ochrany země před sovětským nebezpečím, a výrazně tak poklesla potřeba spolupráce při vzájemné obraně.²⁵⁰ Současně se snížil význam základní strategie společné USA a Německu, respektive Evropě, spočívající v ochraně a posilování jednoty a soudržnosti západního svobodného světa.²⁵¹

Také z těchto důvodů nebyla využita nabídka amerického prezidenta George W. Bushe z května 1989, aby se Německo stalo „vedoucím partnerem“ (Partners in leadership) USA a převzalo více odpovědnosti.²⁵² Ačkoliv k tomu bylo Německo slovy kancléře Helmuta Kohla v květnu 1991 připraveno, ve skutečnosti tomu bylo jinak. Patrně to bylo zejména v oblasti nasazení vojenské síly v zahraničí.²⁵³ Naplno se to projevilo při konfliktu v Iráku v roce 1991. Po roce 1990 USA očekávaly, že Německo odbourá národní limity pro nasazení vojenských sil a bude spolupracovat při prosazování amerických politických priorit a zájmů podobně jako Velká Británie.²⁵⁴ Celkově mělo sjednocené Německo převzít větší odpovědnost za udržování světového řádu a bezpečnosti. Očekávání USA a ostatních spojenců směrem k Německu se ale během 90. let nenaplnila.

Podle koncepčního dokumentu Bílá kniha z roku 1994 patřilo mezi pět hlavních zájmů, kterými se řídila německá zahraniční a bezpečnostní politika: „dlouhodobé transatlantické partnerství s USA jako světovou mocností, založeném na společenství hodnot a sdílených zájmech.“²⁵⁵ Po vzniku vlády SPD a Zelených²⁵⁶ se nový kancléř Gerhard Schröder ve svém prvním vládním prohlášení 10. listopadu 1998 přihlásil k přátelství s USA a Francií, k mezinárodním organizacím NATO, OSN a EU, a prokazoval tak kontinuitu německé zahraniční politiky. Současně ale hovořil o: „sebevědomí dospělého národa, který se nemusí cítit být nikým převyšován,

---

²⁵⁰ BIERLING, S., *Vormacht wider Willen*, s. 68 a 69.

²⁵¹ KAGAN, Robert. *Labyrinth síly a ráj slabosti. Amerika, Evropa a nový řád světa*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2003, s. 9.

²⁵² President George Bush. A Europe Whole and Free. Remarks to the Citizen in Mainz [online]. 31. 5. 1989 [cit. 2016-6-18]. Dostupné na <http://usa.usembassy.de/etexts/ga6-890531.htm>

²⁵³ GLASER, K., *Das vereinte Deutschland*, s. 85.

²⁵⁴ HANDL, V., *Rámce zahraniční politiky*, s. 35 a 36.

²⁵⁵ Bundesministerium der Verteidigung. *Weißbuch 1994. Weißbuch zur Sicherheit der Bundesrepublik Deutschland und zur Lage und Zukunft der Bundeswehr*. Bonn, 1994, s. 42.

²⁵⁶ Oficiální název politické strany je Bündnis90/Die Grünen. Přesto autor v celé disertační práci používá označení Zelení.

ale také nikým pokládán za slabšího“.²⁵⁷ V únoru 1999 to doplnil slovy o tom, že „také Němci mají právo na prosazování svých zájmů“.²⁵⁸ Na přelomu let 1998 a 1999 ještě nebylo zřejmé, jak se tato nová rétorika promítne do konkrétních kroků spolkové vlády. Zda se jednalo pouze o rétorická cvičení nebo o počátek zásadní proměny německé zahraniční a bezpečnostní politiky.

3.2. Krize vztahu v souvislosti s vojenským zásahem v Iráku v roce 2003

Důležitým mezníkem vztahu mezi Německem a USA byly spory ohledně Iráku v průběhu let 2002 a 2003, které vedly k vážné krizi. Jejím průvodním jevem byla rozdílná interpretace náznaků a prohlášení německého kancléře a amerického prezidenta přizpůsobovaná vlastním zájmům. Platí to např. o návštěvě Schrödera ve Washingtonu 31. ledna 2002, kde měl souhlasit s rychlým vojenským zásahem v Iráku. Později to ale popřel s tím, že Bush nemluví pravdu.²⁵⁹ V únoru 2002 při návštěvě Washingtonu uvedl Schröder čtyři kritéria nezbytná k ospravedlnění vojenské intervence v Iráku: soudržnost mezinárodní aliance, zjevná spojitost iráckého režimu s organizací al-Káida, souhlas RB OSN a tzv. exit strategie.²⁶⁰ Právě v otázce mandátu RB OSN a prokazatelné souvislosti Iráku s mezinárodním terorismem se tento vojenský zásah lišil od mise Afghánistánu.

Při setkání v Berlíně 23. května 2002 ujistil Bush kancléře, že USA nemají připravený žádný plán pro vojenskou operaci v Iráku. Před takovým rozhodnutím by záležitost projednal s německou stranou. Na základě oboustranných rozhovorů došli představitelé americké vlády k závěru, že se německý kancléř proti případnému vojenskému zásahu v Iráku nepostaví. Takovou interpretaci Schröder později popřel.²⁶¹

V souvislosti s kampaní týkající se voleb do Spolkového sněmu Schröder 5. srpna 2002 v Hannoveru prohlásil, že německá vláda se nezapojí do případné války v Iráku: „Pohrávat si s válkou a vojenským zásahem, před tím mohu jen varovat. To společně

---

²⁵⁷ Deutscher Bundestag. Stenografischer Bericht. Plenarprotokoll 14/3 [on-line]. 10. 11. 1998 [cit. 2016-6-7]. Dostupné na <http://dip21.bundestag.de/dip21/btp/14/14003.pdf>

²⁵⁸ STAACK, Michael. Normative Grundlagen, Werte und Interessen deutscher Sicherheitspolitik, s. 80. In: BÖCKENFÖRDE, Stephan – GAREIS, Bernhard Sven (Hrsg.). *Deutsche Sicherheitspolitik: Herausforderungen, Akteure und Prozesse*. Opladen & Toronto: Verlag Barbara Budrich, 2014.

²⁵⁹ BIERLING, S., Vormacht wider Willen, s. 98.

²⁶⁰ HARTENSTEIN, Hendrik. *Deutsche Außenpolitik gegenüber Amerika nach 9/11. Eine kontrafaktische Analyse*. Wiesbaden: Springer, 2015, s. 108.

²⁶¹ BIERLING, S., Vormacht wider Willen, s. 98.

s námi nepůjde. Nejsme k dispozici pro žádné dobrodružství a období diplomacie šekové knížky definitivně skončilo.“ Současně během projevu ostře kritizoval sociální a ekonomické poměry v USA.²⁶² Uvedenými slovy tedy odmítl zapojení německých vojáků do vojenského zásahu v Iráku, i finanční příspěvek Německa celé akci. Navíc zbytečně zatížil komunikaci mezi politiky obou zemí kritikou vnitřních poměrů v USA.

Bush vnímal konfrontační rétoriku německého kancléře jako porušení slova. Jelikož ale měli členové německé vlády z americké politiky dojem, že připravuje vojenský zásah v Iráku,²⁶³ pokračovali s vymezováním se vůči USA. Závěrem srpna 2002 členové spolkové vlády prohlásili, že v případě amerického útoku na Irák stáhnou z Kuvajtu německou vojenskou techniku (vozidla Fuchs) vybavenou zařízením k rozpoznávání ZHN.²⁶⁴ Přitom ještě na jaře 2002 Schröder prohlásil, že tyto jednotky zůstanou na místě a budou v případě potřeby nasazeny, i pokud by došlo k unilaterálnímu zásahu USA v Iráku.²⁶⁵

Schröder dále 5. září 2002 v rozhovoru pro New York Times uvedl, že odmítá vojenskou intervenci v Iráku, i pokud by ho podpořila RB OSN.²⁶⁶ Věřil přitom, že kategorické odmítnutí vojenského zásahu v Iráku nebude mít negativní dopad na spojeneckou solidaritu: „Vojenské zapojení do konfliktu v Kosovu a pozdější souhlas s operací Trvalá svoboda (Enduring Freedom, OEF) v Afghánistánu nám uvolnily ruce k tomu, abychom mohli říci ne zásahu v Iráku.“²⁶⁷

Rétorika kancléře motivovala spolustraníky k rozdmýchávání protiamerické (protibushovské) atmosféry. Příkladem bylo veřejné prohlášení ministryně spravedlnosti Herty Däublerové-Gmelinové o tom, že americký prezident se vojenskou operací snaží odvrátit pozornost od domácích problémů, což byla „oblíbená metoda Adolfa Hitlera“. Výsledkem byla rozhořčená reakce USA, slova bezpečnostní poradkyně Bushe

---

²⁶² Projev kancléře Gerharda Schrödera k zahájení volební kampaně v Hannoveru [online]. 5. 8. 2002 [cit. 2016-6-12]. Dostupné na http://www.nrwspd.de/db/docs/doc_437_20028711260.pdf

²⁶³ Tento dojem podpořil svým prohlášením např. viceprezident USA Dick Cheney, když vyzval k vojenské akci s cílem ukončit režim iráckého diktátora Saddáma Hussejna.

²⁶⁴ BIERLING, S., *Vormacht wider Willen*, s. 99.

²⁶⁵ HEDSTÜCK, Michael – HELLMANN, Gunther. „Wir machen einen deutschen Weg.“ Irak-Abendteuer, das transatlantische Verhältnis und die Risiken der Methode Schröder für die Außenpolitik, s. 5. In: KUBBIG, W. Bernd (Hrsg.). *Brandherd Irak. US-Hegemonieanspruch, die UNO und die Rolle Europas*. Frankfurt am Main, New York: Campus Verlag, 2003.

²⁶⁶ Schröder Gerhard. *Traces of Terror: Perspectives*. 'No One Has a Clear Idea about what the Effects Would Be'. New York Times [online]. 5. 9. 2002 [cit. 2015-7-5]. Dostupné na <http://www.nytimes.com/2002/09/05/world/traces-terror-perspectives-gerhard-schroder-no-one-has-clear-idea-about-what.html?pagewanted=all>

²⁶⁷ BIERLING, S., *Vormacht wider Willen*, s. 99.

Condoleezza Riceové o „otrávené“ atmosféře ve vztahu USA a Německa a také neochota amerického ministra obrany Donalda Rumsfelda setkat se s německým protějškem během summitu NATO ve Varšavě. Přestože Schröder napsal Bushovi dopis, ve kterém celé záležitosti litoval, neomluvil se. Tento incident ještě více poškodil vztah mezi oběma politiky a státy. Americký prezident odmítl telefonický rozhovor s kancléřem a Schröderovi také nepogratuloval k vítězství v parlamentních volbách 22. září 2002.²⁶⁸ Na setkání ministrů obrany NATO ve Varšavě 24. září 2002 poté skutečně nedošlo k rozhovoru amerického a německého ministra, přestože o to Struck usiloval. Na summitu NATO v Praze 21. a 22. listopadu 2002 se o podobné pokusil Schröder s Bushem, ale k rozhovoru nedošlo.²⁶⁹

Od 1. ledna 2003 se Německo na dva roky stalo nestálým členem RB OSN. Přestože RB OSN schválila 8. listopadu 2002 rezoluci č. 1441, která hrozila iráckému režimu „vážnými následky“, pokud nebude spolupracovat se zbrojními inspektory OSN,²⁷⁰ nebyl s tím spojován vojenský zásah.²⁷¹ V kontextu zemských voleb v Dolním Sasku prohlásil 21. ledna 2003 Schröder v Goslaru: „Německo se za mého vedení nezúčastní vojenského zásahu v Iráku (...) Nepočítejte s tím, že bude Německo hlasovat pro rezoluci legitimující válku, nepočítejte s tím“.²⁷² V této otázce ho podpořil i francouzský prezident Jacques Chirac o den později při oslavách 40letého výročí podepsání Elysejské smlouvy v Paříži. Oba státníci se shodli na úzké spolupráci při hledání mírového řešení pro Irák a na snaze zabránit vojenské intervenci prosazované USA.²⁷³

Rozpory obou států se projeví i na úrovni NATO. Od konce roku 2002 se pracovalo na nouzových plánech pro případ vojenského zásahu proti iráckému režimu. Jednalo se o nasazení aliančních letounů AWACS, rozmístění raket Patriot v Turecku a nahrazení amerických sil na Balkáně, které se přesunuly do oblasti Blízkého východu. To ale v lednu 2003 odmítly Francie, Německo a Belgie. Kromě toho německá vláda prezentovala záměr stáhnout německé vojáky z posádek letounů AWACS, pokud by měly být nasazeny v kontextu konfliktu v Iráku. USA na to reagovaly vyvoláním konzultací na základě článku IV smlouvy o NATO v případě ohrožení bezpečnosti členského státu.

---

²⁶⁸ Tamtéž, s. 99.

²⁶⁹ HARTENSTEIN, H., *Deutsche Außenpolitik*, s. 144 a 145.

²⁷⁰ United Nations, Security Council, Resolution 1441 [online]. 8. 11. 2002. [cit. 2015-8-3]. Dostupné na <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N02/682/26/pdf/N0268226.pdf?OpenElement>

²⁷¹ BIERLING, S., *Vormacht wider Willen*, s. 100.

²⁷² Schröder schließt Ja zur Kriegsresolution aus, *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, 22. 1. 2003.

²⁷³ HARNISCH, Sebastian. German Non-Proliferation Policy and the Iraq conflict. *German Politics*, 2004. Volume 13, Issue 1, s. 22.

Související setkání ministrů obrany 10. února 2003 v Bruselu skončilo neúspěchem a spíše dále prohloubilo vzájemné rozpory.²⁷⁴ Francie, Německo a Belgie zablokovaly v Radě NATO přijetí opatření na ochranu Turecka. Německá vláda nechtěla takový krok schválit, neboť se obávala toho, že je to předstupeň k vojenskému zásahu v Iráku. Dne 17. února 2003 ale nakonec na úrovni ministrů obrany (bez Francie, která nebyla součástí vojenské struktury Aliance) NATO rozhodlo o vyslání letadel AWACS a rozmístění raket Patriot v Turecku.²⁷⁵

Kromě toho na úrovni RB OSN předložily USA společně s Velkou Británií a Španělskem 24. února 2003 k projednání návrh rezoluce opravňující mezinárodní společenství k vojenskému zásahu proti Iráku. Ve stejný den ale tento návrh odmítla francouzská a německá vláda ve společném prohlášení se zástupci Ruska a Číny.²⁷⁶ Nesouhlas s rezolucí zopakovali 5. března 2003 i ministři zahraničí Francie, Německa a Ruska.²⁷⁷

V německé politice se v únoru a březnu 2003 promítala snaha vyhnout se za každou cenu vojenskému konfliktu. Proto Německo trvalo společně s Francií a Ruskem na prodloužení mise inspektorů OSN vyslaných do Iráku a dlouho se stavělo odmítavě také k formálnímu schválení návrhu USA na obranu Turecka v případě konfliktu v Iráku.²⁷⁸

Německo-americké spory v souvislosti s možným vojenským zásahem v Iráku a neochota je řešit konstruktivní cestou vedla k oslabení NATO a také k utvrzení americké administrativy v tom, že své zájmy bude raději prosazovat mimo struktury NATO.²⁷⁹ Německo přispělo k tomu, že USA nezískaly pro vojenský zásah v Iráku většinu v RB OSN. Jakmile zástupci americké administrativy poznali, že se jim nepodaří pro tento zásah získat mandát OSN, již o to dále neusilovali. Společně s ostatními státy, tzv. koalicí ochotných, zahájily 20. března 2003 vojenský útok na Irák.²⁸⁰ Prvního května 2003 prohlásil Bush vojenské operace v Iráku za ukončené, vojenské síly USA a Velká Británie obsadily Irák.

Užší spolupráce s Francií byla pro Schrödera příležitostí, jak se vymanit z pasivní role a znovu převzít vedoucí roli, kterou ztratil při sporu s prezidentem USA. Od jeho

---

²⁷⁴ BIERLING, S., *Vormacht wider Willen*, s. 102 a 103.

²⁷⁵ HARTENSTEIN, H., *Deutsche Außenpolitik*, s. 153.

²⁷⁶ HARTENSTEIN, H., *Deutsche Außenpolitik*, s. 160.

²⁷⁷ HARNISCH, S., *German Non-Proliferation Policy*, s. 24.

²⁷⁸ LONGHURST, K. A., *Germany and the use*, s. 92.

²⁷⁹ BIERLING, S., *Vormacht wider Willen*, s. 103.

²⁸⁰ HARTENSTEIN, H., *Deutsche Außenpolitik*, s. 162.

znovuzvolení 22. září 2002 byly pozice Německa a Francie spoluvytvářeny na úrovni pracovních skupin, zejména v oblasti zahraniční a bezpečnostní politiky, včetně irácké krize a společného hlasování v RB OSN. Francouzská a německá vláda viděly v irácké krizi příležitost ke vzniku společné evropské zahraniční politiky. Tento postoj ale vedle americké a britské nesdílely ani mnohé další evropské vlády.²⁸¹

V dubnu 2003 Německo společně s Belgií, Francií a Lucemburskem představilo iniciativu, která měla učinit evropskou bezpečnostní a obrannou politikou nezávislou na kapacitách NATO: měl vzniknout vojenský štáb pro vojenské mise EU. USA a proamerické evropské státy tuto iniciativu odmítly.²⁸²

Postupně se ale obě strany snažily urovnat vzájemné rozpory, zvláště když výsledek německých voleb v roce 2002 znamenal pokračování vlády SPD a Zelených. Za formální konec krize mezi USA a Německem se považuje bilaterální setkání Gerharda Schrödera a George W. Bushe během zasedání Valného shromáždění OSN 24. září 2003. Oba státníci prohlásili, že již překonali vzájemné neshody a budou znovu spolupracovat.²⁸³

3.2.1. Příčiny krize

Podívejme se nyní na důvody, které vedly k tak závažné krizi mezi USA a Německem. Podle Rona Asmuse ji měl zaprvé způsobit špatný politický management, vyjádřený spojením problému Iráku s volebním bojem, přehnanou rétorikou a nedostatečným ohledem na potřeby a zájmy partnera. To mělo konflikt zbytečně přiosřít a zabránit shodě. Zadruhé krizi způsobily strukturální změny dané rozdílným silovým postavením obou států.²⁸⁴

Na úrovni německé vlády se ve vzájemném vztahu promítala nedůvěra, pochybnosti a obavy vyplývající z nové politiky USA. Ta se vyznačovala úvahami o preemptivních útocích proti ostatním státům, unilaterálním jednáním a agresivní rétorikou (osa zla) zahrnující státy jako Irán, Irák a Severní Korea.²⁸⁵ Jako příklad může posloužit projev náměstka ministra obrany Paula Wolfowitz na mnichovské bezpečnostní konferenci v únoru 2002, kde hovořil o tom, že USA jsou stále ve válce a Washington musí vzhledem

---

²⁸¹ Tamtéž, s. 147 a 148.

²⁸² BIERLING, S., *Vormacht wider Willen*, s. 105.

²⁸³ SZABO, F. Stephen. *Germany and the United States After Iraq: From Alliance to Alignment. International Politics and Society*, 2004, 1, s. 41.

²⁸⁴ DEMBINSKI, Matthias. *Ein Sturm im Wasserglas? Deutsche Außenpolitik im Zeichen transatlantischer und europäischer Verwerfungen. HSFK-Report*, 2003, 12, s. 6.

²⁸⁵ LONGHURST, K. A., *Germany and the use*, s. 87.

k novým hrozbám jednat preemptivně a přenést válku k nepříteli.²⁸⁶ Ostatně nástroj preemptivních vojenských zásahů proti státům „osy zla“ byl součástí nové Národní bezpečnostní strategie ze září 2002.

Americká veřejnost se klonila k postoji vlády, že irácký režim představuje v souvislosti s mezinárodním terorismem a se ZHN hrozbu pro bezpečnost země, a proto je třeba ho odstranit, i vojenským zásahem.²⁸⁷ Přestože se jednalo pouze o potenciální ohrožení, bylo nutné preventivně zasáhnout. To však bylo z německého pohledu neakceptovatelné – potenciální nebezpečí nemůže být nikdy důvodem pro vojenský zásah.²⁸⁸ Z pohledu spolkové vlády se jednalo o nezodpovědný zásah proti vládnoucímu režimu bez spojitosti s bojem proti terorismu.²⁸⁹ Členové americké administrativy navíc nedokázali předložit přesvědčivé důvody pro nevyhnutelnost vojenského zásahu v Iráku.²⁹⁰ Němečtí politici chtěli řešit terorismus v kontextu jeho kořenů (sociální a ekonomické), nikoliv čistě vojenskou cestou.²⁹¹

Členové spolkové vlády si přitom velmi dobře uvědomovali křehkost politické podpory pro misi v Afghánistánu, což se ukázalo během hlasování o účasti německých vojáků na misi OEF. Aby kancléř Schröder získal potřebný počet hlasů, musel to spojit s hlasováním o důvěře vládě. Tato zkušenost do jisté míry omezovalo možnosti, která měla vláda vzhledem k případné účasti na misi v Iráku.

Sklon americké administrativy k unilaterálnímu jednání a k prosazování robustního nasazení vojenských sil narazil na samé základy německé strategické kultury. Ostatně zásadních rozporů mezi strategickými kulturami obou států bylo více.²⁹² Projevovalo se to zejména v rozdílném postoji obou států k nasazení vojenské síly a k multilateralismu.²⁹³ Z německého pohledu bylo např. nepřijatelné, že USA se snažily obejít NATO a redukovat jeho roli na tzv. tool-box, ze kterého využívaly pouze to, co se jim hodí.

---

²⁸⁶ Remarks of U.S. Deputy Secretary of Defense Paul Wolfowitz, 38th Munich Conference on Security Policy [online]. 2. 2. 2002 [cit. 2016-6-24]. Dostupné na http://avalon.law.yale.edu/sept11/wolfowitz_003.asp

²⁸⁷ HARTENSTEIN, H., *Deutsche Außenpolitik*, s. 107.

²⁸⁸ RÜHE, V., *Füreinander wichtig sein*, s. 59.

²⁸⁹ STEINBERG, Guido. Counter-Terrorism and German-American Relations: A German Perspective. *AICGS Issue brief*, October 2008, s. 2

²⁹⁰ KAMP, Heinz-Karl. Die Zukunft der deutsch-amerikanischen Sicherheitspartnerschaft. *Aus Politik und Zeitgeschichte*, 2003, B46, s. 18.

²⁹¹ LONGHURST, K. A., *Germany and the use*, s. 87.

²⁹² SZABO, F. Stephen. Parting Ways: The German-American Relationship after Iraq, s. 129. In: MAULL, W. Hanns (Hrsg.). *Germany's Uncertain Power. Foreign Policy of the Berlin Republic*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2006.

²⁹³ HANDL, V., *Rámce zahraniční politiky*, s. 35.

Ve sporu obou států hrála jistou roli i skutečnost, že s nástupem Schrödera do kancléřské pozice se na nejvyšší politické úrovni v Německu začala prosazovat nová generace politiků, kteří byli více pragmatičtí a měli slabší emoční vazbu na Spojené státy než jejich předchůdci. Chyběla jim bezprostřední zkušenost s poválečným obdobím – to mělo vliv na jejich postoje a konání. Ve vztahu k Washingtonu nebyli ochotni dělat ústupky nebo kompromisy jen proto, aby za každou cenu uchovali dobré vzájemné vztahy a vyhnuli se sporům.²⁹⁴ Ukázalo se, že Američané a Němci vnímají vzájemný vztah více pragmaticky a posuzují potřebu transatlantické spolupráce podle konkrétního druhu hrozby. Během studené války přitom takové možnosti oba státy neměly a byli odkázáni na tandemovou spolupráci.²⁹⁵

Nelze opomenout také skutečnost, že motivací německé vlády byla i snaha získat prestiž na mezinárodní scéně a vymezit se vůči USA. Nejednalo se tedy pouze o „řemeslnou chybu“. Svědčí o tom poměrně rychlá změna pozice německé vlády z neomezené solidarity v kontextu 11. září 2001 k zásadnímu odmítání zahraniční politiky USA. Německo se vůči USA nevymezovalo pouze rétoricky, ale i praktickými kroky: např. zorganizováním většiny v RB OSN proti záměru USA. Ukázalo se, že nová rétorika německého kancléře se nevztahovala pouze na přístup státu k mezinárodnímu boji proti terorismu, ale také na rovinu vztahu s USA, konkrétně na oslabení tradičně zdrženlivé a integrující role Německa, zejména v rámci NATO.²⁹⁶

Současně se do vztahu obou státníků promítl rozdílný sociální a politický původ a životní zkušenost, které měly vliv na jejich postoje a vytváření politiky. Zatímco Schröder vnímal politiku a spojenectví jako záležitost zájmů, nikoliv osobní důvěry, Bush sázel na osobní loajalitu a důvěru.²⁹⁷ Schröder byl přitom realista a oportunist.

Ve výčtu důvodů, které hrály důležitou roli při zhoršování německo-amerických vztahů, nelze opomenout význam německých parlamentních voleb v září 2002. Podle předvolebních průzkumů neměl kancléř Schröder v létě 2002 příliš velké vyhlídky na znovuzvolení.²⁹⁸ V rozhodování vlády hrála důležitou roli také skutečnost, že 75 % voličů

---

²⁹⁴ OVERHAUS, Marco. Civilian Power under Stress: Germany, NATO and the European Security and Defence Policy, 67 a 68. In: MAULL, W. Hanns (Hrsg.). *Germany's Uncertain Power. Foreign Policy of the Berlin Republic*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2006.

²⁹⁵ PÖTZSCHKE, Jana – RATTINGER, Hans – WAGNER, Corina. *A Threat to Partnership? Perceived Threat and Attitudes toward German-American Relations*. Paper prepared for presentation at the 53rd Annual Convention of the International Studies Association (ISA), San Diego, 2012.

²⁹⁶ HARTENSTEIN, H., *Deutsche Außenpolitik*, s. 181, 183 a 184.

²⁹⁷ SZABO, F. S., *Parting Ways*, s. 129.

²⁹⁸ HARTENSTEIN, H., *Deutsche Außenpolitik*, s. 114.

odmítalo účast německých vojáků na vojenském zásahu proti Iráku.²⁹⁹ Navíc se v Německu v období po 11. září 2001 přes veřejnou solidaritu s oběťmi útoků vytvořila v části společnosti atmosféra, která považovala za jednu z příčin teroristického útoku americkou politiku ve světě a požadovala po německé vládě, aby se od této politiky distancovala.³⁰⁰

V této souvislosti lze vyslovit domněnku, že kancléř Schröder využil skeptický postoj vůči vojenskému zásahu v Iráku a s tím spojenou protiamerickou atmosféru v zemi během parlamentních voleb v září 2002, když diskutovaný vojenský zásah v Iráku učinil jedno z volebních témat.

Čím více se Schröder vymezoval vůči USA a možnému vojenskému zásahu v Iráku, o to větší voličskou podporu pro SPD ukazovaly předvolební průzkumy. Patrné to bylo zejména ve východním Německu, kde začala výrazně ztrácet postkomunistická PDS, do té doby jediná strana, která se rozhodně stavěla proti možné vojenské intervenci v Iráku.³⁰¹ To přispělo k tomu, že Schröder nakonec volby vyhrál a zůstal kancléřem.

Spory týkající se možného vojenského zásahu v Iráku ale nebyly jediným a rozhodujícím aspektem krize vzájemného vztahu. Názory obou států se rozcházely i v dalších oblastech: klimatická politika, rozvojová politika, protiraketová obrana, politika vůči Rusku, řešení izraelsko-palestinského konfliktu, sdílení spojenecké zátěže v rámci NATO apod.

Zatímco spory strategického charakteru, tedy o cílech a způsobu jejich dosažení, byly v období studené války běžné, v kontextu konfliktu v Iráku se projevilo i rozcházení se v oblasti společných hodnot. Bylo to patrné např. v rozdílném vnímání role a významu mezinárodních institucí a práva, zásad volného obchodu a režimu kontroly zbrojení.³⁰² Ostatně na tento problém poukazyval v létě 2002 Robert Kagan v článku *Power and Weakness*. Obě strany vyzval k tomu, aby se kriticky zamyslely nad tím, zda skutečně sdílejí stejný pohled na svět. Zatímco pro USA má velký význam vojenská síla a její použití, Evropané prosazují umírněnou a integrační politiku, která se osvědčila během studené války. Proto při řešení konfliktů sází na vyjednávání a všeobecně platné normy

---

²⁹⁹ HEDSTÜCK, M. – HELLMANN, G., *Wir machen*, s. 4.

³⁰⁰ HARTENSTEIN, H., *Deutsche Außenpolitik*, s. 87.

³⁰¹ BUSSE, Nikolas. Die Entfremdung vom wichtigsten Verbündeten. Rot-Grün und Amerika, s. 29. In: MAULL, W. Hanns – HARNISCH, Sebastian – GRUND, Constantin. *Deutschland im Abseits? Rot-grüne Außenpolitik 1998-2003*. Baden-Baden: Nomos, 2003.

³⁰² ŠEDIVÝ, Jiří. Sřet identit? USA a Evropa po 11. zářĩ. *Mezinárodní vztahy*, 2002,4, s. 6.

chování.³⁰³ USA i Evropa navíc různým způsobem hodnotí bezpečnostní hrozby a rozcházejí se ve způsobu jak jim čelit. Současně mají rozdílný názor na to, jakou roli mají hrát mezinárodní instituce a mezinárodní právo a jak vyvažovat diplomacii a použití síly v mezinárodních vztazích. Podle Kagana se na kvalitě vztahu negativně podepsal i hrubý nepoměr vojenských sil. Patrné to bylo zejména při válce v Kosovu, kdy USA vojensky dominovaly, realizovaly např. většinu náletů.³⁰⁴ Evropané, včetně Němců, si v této souvislosti uvědomili, že nejsou vlastními silami schopni zajistit bez USA bezpečnost ani v tak blízkém regionu.

Kromě toho se na kvalitě vzájemného vztahu negativně podepsala i skutečnost, že z pohledu americké administrativy se význam Evropy jako centra bipolární konfrontace výrazně snížil, byla považována za stabilizovaný kontinent. Hlavní bezpečnostně-politické výzvy se týkaly jiných regionů (Blízký východ, východní Asie).³⁰⁵

Během let 2002 až 2003 se v kontextu Iráku tedy nejednalo o krátkodobou, nýbrž spíše o strukturální krizi mající více příčin.³⁰⁶ Spory ohledně možného vojenského zásahu v Iráku přitom představovaly vrchol všeobecného odcizení mezi velkou částí politických elit obou zemí v oblasti zahraniční politiky.³⁰⁷ Dovršil se tak proces zásadní proměny německo-amerického vztahu, který byl zapříčiněn velkou proměnou mezinárodního systému, měnicími se podmínkami domácí politiky na obou stranách Atlantiku a také rozdílnými osobnostmi vedoucích představitelů německého a amerického státu.³⁰⁸

3.2.2. Následky krize

Svým vystupováním a předčasným a kategorickým odmítnutím vojenského zásahu v Iráku ohrozil Schröder tradiční pozici Německa jako prostředníka mezi Paříží a Washingtonem a současně jako obhájce zájmů středoevropských států. Snahou postavit Evropu proti USA přispěl k rozdělení kontinentu a vyvolal obavy z německo-francouzské hegemonie.³⁰⁹ Ukázalo se, že pro německé politiky je stále těžší udržovat za nových okolností tradičně vyvážený vztah vůči USA a Francii.

---

³⁰³ KAGAN, Robert. „Power und Weakness“. *Policy Review*, June/July 2002, Nr. 113, s. 3.

³⁰⁴ KAGAN, R., *Labyrinth síly*, s. 56 a 66.

³⁰⁵ DEMBINSKI, M., *Ein Sturm im*, s. 24.

³⁰⁶ OVERHAUS, M., *Civilian Power*, s. 67 a 68.

³⁰⁷ BUSSE, N., *Die Entfremdung vom*, s. 19.

³⁰⁸ SZABO, F. Stephen. *Vereinigte Staaten von Amerika: politische und Sicherheitsbeziehungen*, s. 357. In: HELLMANN, Gunther – WOLF, Reinhard. *Handbuch zur deutschen Außenpolitik*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2007.

³⁰⁹ BIERLING, S., *Vormacht wider Willen*, s. 104.

Během krize vztahu s USA upřednostnilo Německo užší vazby na Francii. Opustilo tak politiku založenou na tom, že se vztah Německa s Francií neměl vyvíjet na úkor vazby s USA a naopak. Současně se ukázalo, že NATO již nepředstavuje institucionální rámec pro uplatňování evropského vlivu na politiku USA, spočívající v konzultování norem a společném rozhodování.³¹⁰

Tím, že se německá vláda spojila ve svých záměrech s čínskou a ruskou stranou dodala rovině německo-americké sporu brizanci. Zvláště k přihlédnutím k faktu, že americká vojska již byla v bojovém nasazení a počítalo se s případnými vysokými vojenskými ztrátami. Zejména úzká spolupráce mezi Ruskem a Německem vyvolávala reminiscence na nechvalně proslulou kapitolu německých dějin (např. pakt Molotov-Ribbentrop). Navíc z toho Američané mohli získat dojem, že se Němci společně s Francií a Ruskem snaží vytvořit alianci nahrazující úzké partnerství a spojenectví s USA.

Rudozelená koalice přitom neriskovala jen neúspěch v otázce vojenské intervence v Iráku, ale vážně ohrožovala také desetiletí budované spojení: důvěru a vypočitatelnost německé zahraniční politiky v oblasti transatlantických vztahů.³¹¹ Tedy spojení, které zajišťovalo bezpečnost Německa během studené války a umožnilo znovusjednocení země v roce 1990. Odmítnutím vojenského zásahu v Iráku předem, i za předpokladu mandátu RB OSN, konala spolková vláda v rozporu se zásadami multilateralismu. Tímto krokem ztratila zbývající vliv na rozhodování americké administrativy a zmírnění jejího postoje vůči Iráku.

V zahraniční politice Německa se v souvislosti s krizí vztahu s USA projevil nově nastupující trend patrný během druhé Schröderovy vlády. Německo se začalo pomalu vyvazovat ze svých starých vazeb a vydalo se novým kursem.³¹² Poškodilo své postavení nejen ve vztahu s USA, ale také vůči řadě evropských států. Z pohledu USA byly oslabeny dva základní aspekty důležitosti Německa: spolehlivost a postavení v EU. Americká administrativa a některé státy EU měly značné pochyby o spolehlivosti Německa a německo-francouzském tandemu.³¹³

---

³¹⁰ RUDOLF, Peter. The Transatlantic Relationship: A View from Germany, s. 139. In: MAULL, W. Hanns (Hrsg.). *Germany's Uncertain Power. Foreign Policy of the Berlin Republic*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2006.

³¹¹ HACKE, Christian. Deutschland, Europa und der Irakkonflikt. *Aus Politik und Zeitgeschichte*, 2003, B 24–25, s. 9 a 10.

³¹² MAULL, W. Hanns. „Normalisierung“ oder Auszehrung? Deutsche Außenpolitik im Wandel. *Aus Politik und Zeitgeschichte*, 2004, B11, s. 17.

³¹³ KAMP, H.-K., Die Zukunft der deutsch-amerikanischen, s. 20.

V německé politice se projevila změna vnímání USA, které již nebyly považovány za garanta svobody a faktor stability a bezpečnosti ve světě. Kontakty a ustálené vazby a vzájemné porozumění mezi politiky obou stran poklesly. Současně se na základě zkušenosti z irácké krize proměnil i vztah samotný: výrazně oslabila snaha řešit společně konflikty, vnímat perspektivu druhé strany a činit kompromisy ve prospěch společných politických návrhů.³¹⁴

Kromě toho krize poškodila pohled německé veřejnosti na USA. Podle průzkumů z léta 2003 zásadně poklesla důvěra v USA, Němci začali USA nově vnímat jako mocnost stejnou jako ostatní historické velmoci uplatňující zajímavé silové nástroje. V evropské veřejnosti měla být tato změna nejvýraznější právě mezi Němci.³¹⁵ Zatímco v říjnu 2001 mělo podle průzkumů pozitivní vztah k USA ještě 79 % Němců, v květnu 2004 jich bylo pouze 34 %. Současně v USA společně se Severní Koreou a Íránem spatřovali po Izraeli největší hrozbu pro světový mír.³¹⁶

Německo sice nakonec během války v Iráku např. poskytlo svůj letecký prostor, aby mohly americké síly využívat vojenské struktury na německém území, vojáci Bundeswehru hlídali vojenské základny USA v Německu, trvalo ale dlouho, než se vztahy obou zemí normalizovaly.³¹⁷ Přestože i během studené války docházelo ke střetům osobností na nejvyšších postech, např. mezi Johnem F. Kennedym a Konradem Adenauerem o Berlín a détente, k tak hluboké krizi vzájemného vztahu, jako mezi Bushem mladším a Schröderem, do té doby nedošlo.³¹⁸ Během studené války se oběma stranám dařilo třecí plochy izolovat a konstruktivně je řešit: kvalita vztahu se za těchto situací nezhoršila.³¹⁹ V tomto případě tomu ale bylo jinak, neboť společné struktury vztahu se proměňovaly a nedokázaly utlumit vznikající konflikt.³²⁰

Během krize v období 2002 až 2003 se německý kancléř poprvé v historii vzájemného vztahu rozhodně postavil americkému prezidentovi v záležitosti, která měla pro USA životně důležitý význam.³²¹ Někteří experti docházeli na základě zkušenosti z irácké krize k závěru, že návrat k hluboce důvěrnému vztahu nebude do budoucna možný. Jinak než

---

³¹⁴ HARTENSTEIN, H., *Deutsche Außenpolitik*, s. 185.

³¹⁵ SZABO, F. S., *Germany and the United*, s. 43 a 44.

³¹⁶ BIERLING, Stephan. *Auseinander gelebt – Das Ende der transatlantischen Sonderbeziehungen. Internationale Politik*, Oktober 2004, Jahrgang 59, Nummer 10.

³¹⁷ BIERLING, S., *Vormacht wider Willen*, s. 104.

³¹⁸ SZABO, F. S., *Parting Ways*, s. 124.

³¹⁹ DEMBINSKI, M., *Ein Sturm im*, s. 1.

³²⁰ SZABO, F. S., *Germany and the United*, s. 42.

³²¹ SZABO, F. S., *Parting Ways*, s. 124.

v případě SSSR, vnější hrozby spíše oba státy rozdělovaly, než aby jim čelily společně.³²² Společné zdůrazňování hodnot jako demokracie, lidská práva a tržní hospodářství nemohou nahradit zvláštní povahu strategického vztahu daného studenou válkou.³²³ Spolupráce mezi oběma státy tak již nebyla samozřejmá, zvláštní vztah USA a Německem skončil.³²⁴

Přitom podle obranně-politických směrnic, přijatých spolkovou vládou v roce 2003, mělo transatlantické partnerství zůstat základem německé bezpečnosti. Dokument hovoří dále o tom, že „bez USA nelze zaručit evropskou bezpečnost. Německo proto bude nadále poskytovat zásadní příspěvek k transatlantickému partnerství“.³²⁵ V této souvislosti je nutné si uvědomit, že Německo jako stát bez jaderných zbraní nemá náhradu za strategické garance USA.

3.2.3. Závěry

Spolková vláda opustila v případě vojenského zásahu v Iráku princip multilateralismu, jednu z hlavních a tradičních zásad své zahraniční a bezpečnostní politiky, a současně riskovala poškození vztahů s klíčovým spojencem. Unilaterální přístup Německa k řešení irácké krize, zejména pokud jde o předčasné zamítnutí vojenské účasti i s mandátem RB OSN, navíc přispěl k rozdělení Evropy a vyvolal obavy z německo-francouzské hegemonie. Kromě toho Německo přispělo k zablokování dohody na úrovni multilaterálních organizací OSN a NATO.

Přesto německá vláda podpořila vojenské operace USA neoficiálně. Takže i na příkladu války v Iráku lze prokázat, že snaha udržet si pověst spolehlivého partnera a spojence fungovala přinejmenším na pozadí konfliktu, nehledě na oficiální rétoriku. Bylo to ale výrazně zatlačeno do pozadí, přednost dostaly národní zájmy.

Podle Harnische irácká krize ukázala, že německá zahraniční politika není tažena pouze externími nebo pouze domácími faktory, nýbrž kombinuje obé. Přesto ale nelze podceňovat vliv externích tlaků, respektive očekávání, a to zejména ze strany USA. Schröder se do jisté míry snažil naplnit očekávání USA, ale měl k tomu velmi omezený

---

³²² DEMBINSKI, M., Ein Sturm im, s. 24.

³²³ BIERLING, Stephan. Auseinander gelebt.

³²⁴ HARTENSTEIN, H., Deutsche Außenpolitik, s. 185.

³²⁵ Bundesministerium der Verteidigung. Verteidigungspolitische Richtlinien für den Geschäftsbereich des Bundesministers der Verteidigung, 2003, s. 22.

prostor daný vnitřními faktory.³²⁶ Přitom je zřejmé, že Německo nemůže zcela ignorovat požadavky a očekávání tak důležitého spojence jako USA, aniž by později nečelilo vážným důsledkům. Stále je závislé na ochraně americkými atomovými zbraněmi.³²⁷

3.3. Význam NATO a vztahů mezi členskými státy

Přestože je NATO založeno na konsensuálním rozhodování a každý členský stát má formálně právo veta, je nutné v rámci aliančního rozhodovacího procesu počítat s nadstandardním zákulisním vlivem USA dominujícího v NATO.

Pro německé vlády představovalo členství v NATO od samého počátku záruku teritoriální integrity, bezpečnosti a politické suverenity země. Považovaly ji také za hlavní platformu určenou pro konzultace a spolupráci v oblasti transatlantických bezpečnostních vztahů.³²⁸ NATO fungovalo v podstatě jako permanentní konzultační orgán mezi USA a západoevropskými státy. Opíralo se o velkou politickou spřízněnost spočívající ve stejném pohledu na komunismus, společné liberální demokratické instituce a také na způsob politického rozhodování. Kromě toho bylo založeno na sdílených zájmech, zejména pokud jde o bezpečnostní spolupráci, politické a institucionální vazby, ekonomickou provázanost a sociálně kulturní spřízněnost.³²⁹ Z pohledu německých bezpečnostních kruhů tedy NATO přes veškeré rozdíly členských států představovalo i hodnotové společenství.³³⁰

Členství v NATO skýtalo pro Německo během studené války řadu výhod: ochranu před možnou agresí Varšavského paktu, vliv přesahující reálné postavení Německa ve světě, podíl na transatlantickém rozhodovacím procesu, budování důvěry ve vztahu k ostatním členským státům a úsporu nákladů na zajištění vlastní obrany na základě bezpečnostních záruk USA.³³¹

---

³²⁶ HARNISCH, S., German Non-Proliferation Policy, s. 33 a 34.

³²⁷ WAGENER, Martin. The Labyrinth of German Iraq Policy. *German Foreign Policy in Dialogue*, 2002, Nr. 8, s. 41.

³²⁸ KAIM, Markus. Die deutsche NATO-Politik, s. 87 a 88. In: JÄGER, Thomas (Hrsg.). *Deutsche Außenpolitik. Sicherheit, Wohlfahrt, Institutionen und Normen*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2007.

³²⁹ HYDE-PRICE, Adrian. Continental Drift? Transatlantic Relations in the Twenty-First Century. *Defense Studies*, 2002, No. 2, s. 2 a 3.

³³⁰ VARWICK, Johannes. Deutsche Sicherheits- und Verteidigungspolitik in der Nordatlantischen Allianz: Die Politik der rot-grünen Bundesregierung 1998-2003, s. 17. In: HARNISCH, Sebastian (Hrsg.). *Deutsche Sicherheitspolitik. Eine Bilanz der Regierung Schröder*. Baden-Baden: Nomos, 2004.

³³¹ KAIM, M., Die deutsche NATO-Politik, s. 77.

Podle obranně-politických směrnic z roku 1992 a Bílé knihy z roku 1994 zůstalo NATO základem bezpečnosti Německa. Podle Bílé knihy navíc NATO ztělesňovalo strategickou jednotu evropských a severoamerických aliančních partnerů. Politické a strategické partnerství mezi Evropou a Severní Amerikou spočívalo na stejných hodnotách a sdílených zájmech.³³²

Znovusjednocení změnilo důležitost NATO pro německou bezpečnost. Do roku 1989 bylo Německo frontovým státem mezi Západem a Východem, a proto pro něj mělo NATO existenční vojenský a geopolitický význam. V devadesátých letech však již bylo obklopeno přáteli a nehrozila mu bezprostřední vojenská hrozba. Hlavní význam NATO spatřovalo Německo v institucionalizaci transatlantických vazeb s USA a multilaterálním zakotvení německé bezpečnosti a obranné politiky.³³³

Přes všechny výhody bylo členství v NATO pro Německo spojeno s určitým konfliktním potenciálem. Atlantická orientace Německa se mohla dostat do napětí s evropským integračním procesem, zejména pokud se jednalo o snahu Francie vytvářet evropské obranné struktury v protíváze vůči USA.³³⁴ Německé poválečné vlády se napětí mezi těmito dvěma orientacemi chtěly vždy vyhnout. Proto v konfliktních případech upřednostňovaly pozici USA na úkor Francie. Krize vztahu kvůli vojenskému zásahu v Iráku mezi lety 2002 až 2003 to ale změnila. Nutno dodat, že v této otázce se již během první Schröderovy vlády v letech 1998 až 2002 ukazyvaly znatelné rozdíly mezi stanovisky Úřadu spolkového kancléře a ministerstva obrany, tradičně orientovaného na vazby s USA.³³⁵

Z německého pohledu zůstalo NATO i po znovusjednocení hlavní platformou k dosahování dohod s USA v bezpečnostní oblasti a také nástrojem k udržení vlivu na vytváření americké bezpečnostní politiky.³³⁶ Podle obranně-politických směrnic, přijatých spolkovou vládou v roce 2003 bylo členství v NATO základem německé

---

³³² Bundesministerium der Verteidigung. Verteidigungspolitische Richtlinien. Bonn, 26. November 1992 a Bundesministerium der Verteidigung. Weißbuch 1994. Weißbuch zur Sicherheit der Bundesrepublik Deutschland und zur Lage und Zukunft der Bundeswehr. Bonn, 1994, s. 50.

³³³ HYDE-PRICE, A., *Continental Drift*, s. 143 a 144.

³³⁴ VARWICK, J., *Deutsche Sicherheits- und Verteidigungspolitik*, s. 15.

³³⁵ VARWICK, Johannes. *Nordatlantische Allianz*, s. 773. In: HELLMANN, Gunther – WOLF, Reinhard. *Handbuch zur deutschen Außenpolitik*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2007.

³³⁶ CONRAD, B. – STUMM, M., *German strategic Culture*, s. 25.

bezpečnosti. Bylo i nadále „garant stabilní bezpečnosti v Evropě, kolektivní obranný pakt a transatlantické konzultační fórum.“³³⁷

V souvislosti s členstvím Německa v NATO je důležité poukázat i na vliv Německa v Alianci. Kromě formální možnosti uplatnění veta v rámci rozhodovacího procesu a zablokování předložených návrhů má Německo v rámci NATO, založeném tradičně na konsensuálním rozhodování, také neformální vliv spočívající v jeho hospodářské a vojenské síle. Německo je v Alianci zpravidla schopné zablokovat nebo zpomalit procesy nevýhodné z pohledu jeho politických nebo finančních zájmů. Jeho politiku v NATO lze charakterizovat jako konstantně reaktivní reagující zpětně na události a iniciativy ostatních členských států. S takovým politickým přístupem ale nelze konstruktivně ovlivňovat rozhodování o nových cílech, koncepcích a schopnostech Aliance. Pokud si chce Německo udržet nebo dále rozšiřovat svůj vliv v NATO, nesmí ve spojenecko-politické oblasti vzbuzovat pochyby ostatních členských států, pokud jde o jeho spojeneckou solidaritu a připravenost konkrétními kroky sdílet spojeneckou zátěž.³³⁸

---

³³⁷ Bundesministerium der Verteidigung. Verteidigungspolitische Richtlinien für den Geschäftsbereich des Bundesministers der Verteidigung, 2003.

³³⁸ THEILER, O., Bundeswehr und NATO, s. 190.

4. Německé vojenské angažmá v Afghánistánu v kontextu teroristických útoků 11. září 2001

4.1. Prvotní reakce německé politiky na 11. září 2001

Teroristická organizace al-Káida provedla 11. září 2001 čtyřmi unesenými civilními letadly útok na USA. Následkem útoku byly zničeny dvě budovy Světového obchodního centra (World Trade Center) v New Yorku, silně poškozeno ministerstvo obrany (Pentagon) ve Washingtonu a zahynulo až 3 000 lidí. Již večer 11. září 2001 se k teroristickým útokům oficiálně vyjádřil německý kancléř Gerhard Schröder: „Nyní jde o solidaritu s USA. Jde o skutečnost, že Německo stojí pevně na straně Spojených států a vykonává neomezenou solidaritu.“³³⁹

Den po útoku schválila Rada bezpečnosti Organizace spojených národů (RB OSN) rezoluci č. 1368, ve které označila útoky na USA za akt mezinárodního terorismu ohrožující světovou bezpečnost. Rezoluce vyzvala členské státy k uskutečnění všech nutných kroků proti takovému ohrožení a zdůraznila právo jednotlivců nebo kolektivů na obranu.³⁴⁰ Ve stejný den prohlásila Rada NATO, že teroristické útoky z 11. září 2001 lze, pokud byly realizovány proti USA ze zahraničí, považovat za útok na všechny členské státy ve smyslu povinnosti poskytnout pomoc na základě článku č. 5 Smlouvy o NATO.³⁴¹ Dne 28. září 2001 přijala RB OSN rezoluci č. 1373 vyzývající členské státy k přijetí opatření týkajících se boje proti terorismu politickými, hospodářskými, policejními a zákonodárnými prostředky.³⁴² Německá vláda se v souvislosti s rozhodnutími OSN a NATO a jejich podporou pro vojenskou intervenci v Afghánistánu ocitla pod velkým tlakem. Kromě toho mediální pokrytí teroristických útoků německými a mezinárodními televizními stanicemi přispělo k tomu, že na podzim 2001 až 60 % Němců souhlasilo s německým vojenským příspěvkem pro boj USA proti terorismu

---

³³⁹ GEYER, Matthias – KURBJUWEIT, Dirk – SCHNIBBEN, Cordt. *Operation rot-grün. Geschichte eines politischen Abenteurers*. München: Deutsche Verlags-Anstalt, 2005, s. 154.

³⁴⁰ United Nations. Security Council, Resolution 1368 [online]. 12. 9. 2001. [cit. 2015-8-3]. Dostupné na <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N01/533/82/pdf/N0153382.pdf?OpenElement>.

³⁴¹ KRAUSE, von U., Die Afghanistaneinsätze der Bundeswehr, s. 122.

³⁴² United Nations. Security Council, Resolution 1373 [online]. 28. 9. 2001. [cit. 2015-8-3]. Dostupné na https://www.unodc.org/pdf/crime/terrorism/res_1373_english.pdf

a považovalo vojenský zásah amerických vojenských jednotek v Afghánistánu za oprávněný.³⁴³

K teroristickým útokům na USA pronesl během debaty ve Spolkovém sněmu 12. září 2001 prohlášení kancléř Schröder. Ve svém projevu se věnoval mj. tématu spojenectví a solidarity ve vztahu k USA, ujistil amerického prezidenta o „neomezené solidaritě“ a nabídl pomoc i při vyšetřování a stíhání teroristů stojících za útoky. Podle kancléře jsou teroristické útoky na USA „vyhlášením války celému civilizovanému světu a ohrožují principy lidského soužití ve svobodě a bezpečí“. Proto je podle něho nutné uničit neprodleně efektivní opatření i proti aktérům, kteří teroristy podporují nebo ochraňují. Na slova kancléře navázal v parlamentní debatě jeho stranický kolega z SPD Peter Struck: „Společně se spolkovou vládou ujišťujeme naše americké přátele o tom, že je v těchto hodinách nenecháme osamocené. (...) Společně s americkým lidem uděláme vše pro to, abychom těmto ďábelským silám překazili řemeslo.“³⁴⁴

K prokázání solidarity vyzýval za opoziční poslaneckou frakci CDU/CSU i Friedrich Merz: „V těchto těžkých hodinách stojíme na straně Ameriky. Víme, kde je naše místo. Nikdo z nás by tu neseděl, tedy ve Spolkovém sněmu v Berlíně, kdyby s námi Němci nebyli před 50 lety solidární Američané. Myslím si, že nikdo na světě nemá tak závažný důvod být nyní solidární s Amerikou jako my.“ Michael Glos k tomu ještě za CDU/CSU doplnil, že jeho poslanecká frakce se doslovně připojuje k ujištění kancléře Schrödera o neomezené solidaritě s USA.³⁴⁵ S tím v té době souhlasily dvě třetiny německého obyvatelstva. Současně důvěřovaly členům spolkové vlády, že budou adekvátně reagovat. Těsná polovina německé veřejnosti očekávala, že mezinárodní síly provedou letecké útoky proti teroristům, Němci ale nepočítali s nasazením pozemních jednotek.³⁴⁶

Představitelé německé vlády i hlavní opoziční strany CDU/CSU se ve svých prvotních vyjádřeních rozhodně přihlásili k solidaritě s USA. Přitom volili velmi závazná slova (uděláme vše) a mohli tím na americké straně do budoucna vzbuzovat příliš velká očekávání. V rámci této politiky se silně projevovala logika vhodnosti, tedy je třeba udělat správnou věc a maximálně pomoci USA. Pokud jde o konflikt rolí, ten za této situace

---

³⁴³ HARSCH, F. Michael. A Reluctant Warrior. The German Engagement in Afghanistan. *PRIO Paper*, 2011, s. 10.

³⁴⁴ Deutscher Bundestag. Stenografischer Bericht. Plenarprotokoll 14/186, 18 293, 18 294, 18 295 [online]. 12. 9. 2001 [cit. 2016-6-6]. Dostupné na <http://dipbt.bundestag.de/doc/btp/14/14186.pdf>

³⁴⁵ Deutscher Bundestag. Stenografischer Bericht. Plenarprotokoll 14/186, 18 294 a 18 297.

³⁴⁶ MILOSEVIC, N., *Deutsche Kriegsbeteiligung*, s. 69.

zatím neexistoval. Tedy Německo konalo multilaterálně, bylo spolehlivým spojencem a jeho politika nebyla v rozporu se zdrženlivým postojem k nasazení ozbrojených sil.

Spolkový sněm ve svém usnesení 19. září 2001 ostře odsoudil teroristické útoky na USA, oznámil solidaritu německého státu s americkým lidem a přihlásil se k rezoluci RB OSN č. 1368. Němečtí poslanci v usnesení dále podpořili spolkovou vládu k přijetí konkrétních opatření na pomoc USA. Mezi ně patřila „politická a hospodářská podpora a současně poskytnutí vojenského příspěvku v boji proti mezinárodnímu terorismu“.³⁴⁷

Během debaty ve Spolkovém sněmu ve stejný den pronesl kancléř Schröder v souvislosti s teroristickými útoky na USA následující slova: „Spojenecká povinnost, kterou jsme převzali, koresponduje s právem na poskytování informací a oboustranných konzultací. My jako Němci a Evropané chceme dosáhnout neomezené solidarity s USA při všech nutných opatřeních. Zdůrazňuji přitom: Německo je připraveno podstoupit rizika, také vojenská, ale nikoliv nějaká dobrodružství.“ Během projevu také řekl, že Německo nikdy nezapomene na to, co pro tuto zemi udělaly USA poražením nacismu, podporou při budování nového demokratického státu, zajišťováním bezpečnosti v poválečném období a pozitivní rolí USA při znovusjednocení. Jeho stranický kolega a současně ministr obrany Rudolf Scharping volil ve vztahu k USA podobná slova: „V posledních 50 letech jsme se spoléhali na solidaritu západních demokratických států. Ta Německu výrazně prospěla. Proto mají západní demokratické státy a zejména USA nárok na to, že učiníme nyní více, než je jen podpoříme.“ Proto se musí Německo podle Scharpinga společně s USA zasadit o sdílené zájmy a hodnoty.³⁴⁸

Kerstin Müllerová z koaliční vládní strany Zelení se ve svém projevu také jasně přihlásila k solidaritě s USA: „Proto jsme Ameriku ujistili o naší solidaritě, nejen kvůli spojenecké povinnosti vyplývající z NATO a kvůli tomu, že nás Amerika podpořila při budování demokracie a liberalismu. Jsme s Amerikou solidární, protože se shodujeme v obraně našich hodnot, demokracie, svobody a tolerance před terorem a nelidskostí.“³⁴⁹

Opoziční politik CDU Friedrich Merz během debaty poukázal na provázanost německé politické reakce na 11. září 2001 s budoucím vývojem vztahů mezi Německem a USA: „Naše chování, tedy jak se my jako Němci budeme v následujících týdnech

---

³⁴⁷ Deutscher Bundestag. Entschließungsantrag. Drucksache 14/6920, s. 2 [on-line]. 19. 9. 2001 [cit. 2016-6-6]. Dostupné na <http://dipbt.bundestag.de/doc/btd/14/069/1406920.pdf>

³⁴⁸ Deutscher Bundestag. Stenografischer Bericht. Plenarprotokoll 14/187, 18301, 18302 a 18325 [on-line]. 19. 9. 2001 [cit. 2016-3-6]. Dostupné na <http://dipbt.bundestag.de/doc/btp/14/14187.pdf>

³⁴⁹ Deutscher Bundestag. Stenografischer Bericht. Plenarprotokoll 14/187, 18312.

a měsících prezentovat vůči americkým přátelům, bude po desetiletí utvářet vztah mezi Německem a USA. (...) My Němci máme povinnost vrátit v rámci Severoatlantické aliance část solidarity, které se nám dostávalo po více než 50 let, a to zejména od Ameriky.“ Jeho stranický kolega Michael Glos ve svém příspěvku zdůraznil nutnost vojenské pomoci USA: „Musíme dát samozřejmě k dispozici dostupné kapacity, také Bundeswehr má své silné stránky. Musíme ale udělat něco pro to, abychom v dlouhodobé perspektivě zlepšili stav našich ozbrojených sil, vyjednávání o rozpočtových otázkách brzy nastanou. Jedná se o naši svobodu a naši spojeneckou solidaritu. Tu lze naplnit pouze tehdy, pokud jsou k dispozici dostatečné zdroje.“³⁵⁰

Celkově lze říci, že kancléř Schröder během tohoto počátečního období vyzdvihoval důležitost spojenecké pomoci USA, která se měla týkat též vojenské oblasti. Odkázal přitom na historický „závazek“ Německa vůči USA. Současně však slovy o „dobrodružství“ stanovil limity pro související kroky německé vlády, ačkoliv zatím v nekonkrétní podobě. Nutnost prokázání solidarity a pomoci USA zdůrazňovali ve svých příspěvcích v parlamentní debatě také jeho straniční kolegové z SPD. Podobně se vyjadřovali i zástupci koaličního partnera strany Zelení a hlavní opoziční frakce CDU/CSU. Ve většině případů se zde projevovalo působení logiky vhodnosti, tedy snaha vystupovat jako spolehlivý partner a spojenec, který neváhá pomoci a poskytuje potřebné kapacity. Pokud ale vezmeme v úvahu prohlášení Merze v parlamentní debatě z 19. září 2001, byl patrný i vliv logiky očekávaných následků. Tedy že reakce Německa ovlivní vývoj budoucích vztahů s USA. Za této situace nebylo působení obou logik v rozporu, naopak se v argumentaci německých politiků doplňovalo.

Vliv logiky vhodnosti na rozhodování německé vlády v tomto období potvrdil během rozhovoru s autorem v podstatě i Johann Schmid. Podle něho nebyl původní motivací německé vlády externí, tedy spojenecký tlak, naopak se jednalo o vlastní motivaci a dobrovolnou aktivitu, ovlivněnou přirozeně teroristickými útoky 11. září 2001. Stála za tím skutečnost, že německá vláda během tohoto období vnímala důležitost spojenecké solidarity, její představitelé to v tomto ohledu mysleli vážně a upřímně. K tomu aby bylo Německo spojenecky solidární, nebylo třeba externího tlaku členských států NATO.³⁵¹

V souvislosti s možným vysláním německých vojáků do Afghánistánu po teroristických útocích v září 2001 realizoval německý kancléř Schröder aktivní zahraniční

---

³⁵⁰ Tamtéž, 18 305 a 18 319.

³⁵¹ Rozhovor autora s Dr. Johannem Schmidem, 27. 7. 2011.

politiku orientovanou na spojence, přičemž jí ohlášená neomezená solidarita byla základem pro účast příslušníků Bundeswehru na misi v Afghánistánu.³⁵² Podle Ulfa von Krauseho byla také rozhodnutím německých politických elit s cílem přisuzovat transatlantickým vztahům vždy prioritu, nehledě na mezinárodněprávní nebo ústavněprávní náležitosti. Vedle naplňování norem v rámci OSN bylo právě poskytnutí solidarity s USA dominujícím aspektem účasti německých vojáků na afghánské misi.³⁵³ Ke stejnému závěru došel i Guido Steinberg. Na rozdíl od nutnosti aktivně podpořit USA po teroristických útocích přisuzoval situaci v Afghánistánu při rozhodování spolkové vlády marginální roli.³⁵⁴

Dne 4. října 2001 aktivovala Severoatlantická rada článek 5 Smlouvy o NATO, neboť teroristické útoky organizace al-Káida představovaly ozbrojený útok na USA, potažmo na celé NATO.³⁵⁵ Jednalo se ale v zásadě pouze o gesto solidarity, neboť Operaci trvalá svoboda (Operation Enduring Freedom, OEF) neprovedlo NATO, nýbrž USA společně s mezinárodní koalicí. V té době nehrálo NATO pro misi OEF ještě žádnou zvláštní roli, ani v počáteční fázi mise ISAF.³⁵⁶

Z aktivace článku 5 Smlouvy o NATO vyplýval pro Německo závazek pomoci USA společně s dalšími spojenci v NATO v boji proti terorismu. USA požadovaly potrestání útočníků, kteří měli vazby na režim Tálibánu. Jelikož radikální hnutí Tálibán odmítlo vydat vůdce této skupiny Usámu Bin Ládina, zahájily společně s Velkou Británií 7. října 2001 letecké útoky a pozemní operaci proti Tálibánu a organizaci al-Káida v Afghánistánu, které byly součástí mise OEF. Vojenská operace USA podpořená tzv. Severní aliancí vedla k porážce hnutí Tálibán a oslabení teroristické sítě al-Káida.

Poté co americká vláda formálně požádala představitele německé vlády o vojenský příspěvek, prohlásil Schröder během parlamentní debaty 11. října 2001: „V této situaci se od Německa očekává aktivní solidarita a odpovědné jednání, solidarita, která se nemůže vyčerpat pouhým přitakáním. Očekává se politika, která je přiměřená odpovědnosti Německa ve světě a také odpovědnosti spolkové vlády za lidi v Německu. (...) Právě my

---

³⁵² MILOSEVIC, N., *Deutsche Kriegsbeteiligung*, s. 73.

³⁵³ KRAUSE, von U., *Die Afghanistaneinsätze der Bundeswehr*, s. 109 a 204.

³⁵⁴ STEINBERG, Guido. *Im Visier von Al-Qaida. Deutschland braucht eine Anti-Terror-Strategie*. Hamburg: Körber Stiftung, 2009, s. 64.

³⁵⁵ Statement to the Press by NATO Secretary General, Lord Robertson, on the North Atlantic Council Decision On Implementation Of Article 5 of the Washington Treaty following the 11 September Attacks against the United States. North Atlantic Treaty Organization [on-line], 4. 10. 2001, [cit. 2016-11-20]. Dostupné na <https://www.nato.int/docu/speech/2001/s011004b.htm>

³⁵⁶ MILOSEVIC, N., *Deutsche Kriegsbeteiligung*, s. 62.

Němci, kteří jsme díky pomoci a solidaritě našich amerických a evropských přátel a partnerů překonali následky dvou světových válek, (...) máme nyní povinnost dostát plně naší nové odpovědnosti. To zahrnuje doslova, a to říkám naprosto srozumitelně, také účast na vojenských operacích k hájení svobody a lidských práv, a také k vytváření stability a bezpečnosti. (...) Dal jsem americkému prezidentovi jasně najevo, že Německo dostojí své zodpovědnosti ve všech oblastech. To zahrnuje explicitně také vojenskou spolupráci. Tato povinnost pro nás vyplývá z článku 5 Smlouvy o NATO. Připravenost zajišťovat bezpečnost také vojenskými prostředky je důležitým přihlášením se k partnerům a spojencům Německa. A nejen to. Ochota dostát naší větší odpovědnosti za mezinárodní bezpečnost znamená také další posun v chápání německé zahraniční politiky. Přebírat mezinárodní odpovědnost a přitom se vyhýbat každému bezprostřednímu riziku nesmí a nemůže být směrnicí německé zahraniční a bezpečnostní politiky.“ Kromě toho se v projevu Schröder přihlásil k rozhodnému boji proti terorismu: „My, to platí pro nás všechny, jsme si tento konflikt nepřáli. Byl nám vnucen barbarskými útoky na USA. Tento boj s terorismem přijímáme a společně ho také vyhrajeme.“³⁵⁷

K prohlášení německého kancléře ve Spolkovém sněmu je ale nutné doplnit, že ve svém vystoupení 11. října 2001 zmínil také citlivost tzv. kultury zdrženlivosti: „Skutečnost že se naše společnost stala více zdrženlivou vůči potřebě vojenských operací a jejich provedení, než jak tomu bylo kdy v německé historii, chápu jako civilizační pokrok, přestože to ztěžuje vlastní argumentaci týkající se těchto potřeb. Pro mě osobně je zdrženlivý přístup německé společnosti, která si právem zakládá na svém civilním charakteru, vždycky milejší než každá forma hurá patriotismu.“³⁵⁸

Z uvedených slov je patrné, že Schröder i měsíc po teroristických útocích dále mluvil o aktivní solidaritě, odpovědném jednání a o nové roli Německa ve světě zahrnující také účast německých jednotek na vojenských operacích. Navíc použil velmi silná slova o boji proti mezinárodnímu terorismu. Přestože nezmínil explicitně USA, bylo zřejmé, že Německo se mělo účastnit boje proti terorismu po boku svého nejdůležitějšího spojence. Těmito slovy dále zvýšil očekávání americké strany do budoucna.

O vojenskou pomoc v boji proti terorismu požádala americká administrativa německou vládu 5. listopadu 2001. Konkrétně se měla týkat vyslání vojenské jednotky

---

³⁵⁷ Deutscher Bundestag. Stenografischer Bericht. Plenarprotokoll 14/192, 18 680, 18 682 a 18 683 [online]. 11. 10. 2001 [cit. 2016-3-6]. Dostupné na <http://dipbt.bundestag.de/doc/btp/14/14192.pdf>

³⁵⁸ Tamtéž, 18 683.

pro boj proti ZHN, speciální jednotky a také leteckých přepravních kapacit, námořních sil, evakuačních sil apod. Se způsobem vyjadřování a chování předních představitelů vlády souhlasila v souvislosti s teroristickými útoky většina německých obyvatel. Současně projevovala s USA solidaritu, kdy 57 % Němců podporovalo zapojení Německa do odvetné reakce podpořené vyhlášením článku 5. Smlouvy o NATO. Sympatie vůči americkému lidu v německé veřejnosti vzrostly, o 10 % oproti roku 2000 na 54 %.³⁵⁹

4.2. Parlamentní debaty týkající se mise OEF

K mandátu pro misi OEF proběhly ve Spolkovém sněmu dvě zásadní debaty. Zatímco během té první 7. listopadu 2001 byl předmětem debaty pouze návrh mandátu pro vyslání německých vojáků, během druhé debaty 16. listopadu 2001 bylo cílem vlády předložený mandát i schválit.

4.2.1. Parlamentní debata k návrhu mandátu pro misi OEF

Spolková vláda předložila 7. listopadu 2001 návrh mandátu týkajícího se nasazení německých vojenských sil na podporu společné reakce na teroristické útoky na USA, tedy v rámci mise OEF. V úvodu návrhu vláda odkazuje na článek č. 51 Charty OSN, článek 5 Smlouvy o NATO a na rezoluce RB OSN č. 1368 (2001) a 1373 (2001). Podle mandátu se německé jednotky měly zapojit do boje proti mezinárodnímu terorismu v rámci OEF. Cílem mise bylo vyřadit vedoucí a výcvikové struktury teroristů, bojovat proti teroristům, zadržet je a postavit před soud. Současně bylo cílem odradit v dlouhodobé perspektivě potenciální podporovatele teroristických aktivit. Mandát pro nasazení německých vojenských sil platil 12 měsíců a zahrnoval také humanitární pomoc. Pro účely mise OEF vyčlenila spolková vláda až 3 900 příslušníků Bundeswehru. Konkrétně se jednalo o 800 vojáků sil na obranu proti ZHN, 250 vojáků zdravotnického sboru, 100 vojáků speciální jednotky KSK (Kommando Spezialkräfte), 500 vojáků obhospodařujících leteckou přepravu, 1 800 vojáků námořních sil (včetně leteckých námořních sil) a 450 vojáků podpůrných oddílů. Místem jejich nasazení byla oblast zahrnující Arabský poloostrov, střední Asii (tedy i Afghánistán), severovýchodní Afriku a přilehlé mořské oblasti.³⁶⁰

---

³⁵⁹ JAKOBS, N., Deutsche Sicherheitspolitik, s. 56 a 65.

³⁶⁰ Deutscher Bundestag. Antrag der Bundesregierung. Drucksache 14/7296, s. 1, 3 a 4 [on-line]. 7. 11. 2001 [cit. 2016-3-6]. Dostupné na <http://dipbt.bundestag.de/doc/btd/14/072/1407296.pdf>

V souvislosti s návrhem mandátu k OEF je nutno poznamenat, že primárním cílem této operace bylo zničení teroristické organizace al-Káida a vládnoucího režimu Tálibánu v Afghánistánu, který tuto organizaci podporoval. Kvůli masivním leteckým úderům a nasazení speciálních sil měla mise OEF již od počátku povahu robustní vojenské operace.³⁶¹

K mandátu proběhla 8. listopadu 2001 debata ve Spolkovém sněmu. Kancléř Schröder ve svém projevu uvedl, že „teroristické útoky na USA nebyly jen útokem na hodnoty, na základě kterých Američané staví svůj politický systém, nýbrž byly útokem i na hodnoty, které jsou politicky závazné i pro nás, tedy na hodnoty Základního zákona. Proto se nejedná pouze o formální závazek vyplývající ze spojeneckých povinností. (...) Jde mnohem více o to, že spojenecká solidarita nesmí být v NATO žádnou jednosměrnou ulicí. Po desetiletí se nám spojenecké solidarity dostávalo. Proto je jednoduše naší povinností (...), když v současné situaci spojeneckou solidaritu oplatíme“. V souvislosti s vysláním německých vojáků do mise OEF dále kancléř před poslanci řekl: „Nejedná se ani o německou účast na leteckých útocích ani o nasazení německých jednotek v bojových pozemních operacích. Příspěvek, který chceme poskytnout, je také výrazem naší připravenosti dostat zvýšené odpovědnosti Německa ve světě konkrétní kroky. Přitom musí být zřejmé, že nejde o nějakou zahraničněpolitickou strategii; jde o zastupování našich zájmů a ochranu hodnot, podle kterých žijeme a dále chceme žít.“³⁶²

Na závěr svého projevu kancléř Schröder zdůraznil význam vztahů s USA pro Německo: „Více než 50 let (...) k nám byly USA solidární. Byli to Američané, kteří nám umožnili návrat do mezinárodního společenství, kteří zajišťovali naši bezpečnost, a podpořili tak naši státní jednotu a znovusjednocení. Mnohá desetiletí jsme tuto solidaritu Ameriky považovali za samozřejmou a měli jsme z toho užitek. Spojenecká solidarita ale není jednosměrnou ulicí. Proto nyní jde o to (...) poskytnout náš praktický příspěvek k solidaritě, který se týká našich společných hodnot, cílů a budoucnosti v bezpečí a svobodě.“³⁶³

Z uvedeného vyplývá, že kromě potřeby prokázat spojenectví a vděčnost, a tedy být solidární, zdůrazňoval kancléř Schröder ve vztahu s USA i důležitost společných hodnot. Ostatně argumentace týkající se zapojení Německa do mise OEF a otázky spojenectví

---

³⁶¹ KRONING-HEITMANN, I., *Deutsche Sicherheitspolitik*, s. 126.

³⁶² Deutscher Bundestag. Stenografischer Bericht. Plenarprotokoll 14/198, 19284 a 19285 [on-line]. 8. 11. 2001 [cit. 2016-5-1]. Dostupné na <http://dipbt.bundestag.de/doc/btp/14/14198.pdf>

³⁶³ Tamtéž, 19287.

byla v projevu primárně zaměřena právě na USA. Během projevu se kancléř snažil také zdůraznit, že vojenský příspěvek pro operaci OEF není pouhou pomocí zahraničnímu partnerovi, ale že odpovídá německým zájmům a je nutný k obraně německých hodnot. Pokud se podíváme na projev kancléře Schrödera, nesl se jasně ve znamení logiky vhodnosti. Bylo možné z něho odvodit, že Německo činí to, co ze svého pohledu považuje za správné.

Skutečnost, že nasazení v boji proti terorismu je v německém národním zájmu, zdůraznil během parlamentní debaty za poslaneckou frakci CDU/CSU i Friedrich Merz: „Jsme pevně přesvědčeni o tom, že je správné pomoci Američanům a všem ostatním národům protiteroristické aliance v boji proti terorismu také vojenskými prostředky. (...) Podporujeme spolkovou vládu v jejím záměru vyslat jednotky Bundeswehru a přispět k rozbití teroristických struktur. Činíme tak, (...) protože USA vděčíme za svobodu a hlavně za jednotu naší země. (...) Není to ale jenom kvůli Americe, proč takto konáme. Stejně důležité pro nás je, že účast Německa na vojenském nasazení proti terorismu je v našem vlastním národním zájmu“. Podle poslance Merze musí spolková vláda konat v souladu s uvedenou rétorikou i po ukončení vojenských operací: „Jde o důvěryhodnost německé politiky. Jak v oblasti vnitřních záležitostí, tak i v zahraniční politice a vůči lidem, kteří naši podporu a pomoc potřebují.“³⁶⁴

Gernot Erler z vládní SPD poté v souvislosti s mírovým procesem v Afghánistánu vnesl do debaty nový prvek zdůvodňující účast na misi OEF. Jednalo se o potenciální ztrátu vlivu Německa na rozhodování v rámci mezinárodního společenství: „Kdo chce, aby spolková vláda v této politické oblasti nadále něčím aktivně přispívala, nemůže chtít rozdělovat práci na úkoly s rizikem a bez rizika, nýbrž musí také podpořit rizikový vojenský příspěvek Německa. Naši přátelé a spojenci nebudou akceptovat takové rozdělení práce, při kterém se omezíme na bezrizikové politické a populární záležitosti s tím, že vše ostatní necháme na nich.“ Ke stejnému tématu se vyjádřil také jeho stranický kolega a současně ministr obrany Rudolf Scharping. Ten si během parlamentní debaty položil otázku, co se stane, pokud se Německo do této protiteroristické mise nezapojí. Ministr Scharping došel k závěru, že: „Ztratíme naši schopnost ovlivňovat Ameriku a prosazovat politiku zaměřenou na multilaterální odpovědnost a společné jednání. Ztratíme naše vlastní možnosti v NATO. (...) Ztratíme náš vliv na vytváření zahraniční

---

³⁶⁴ Tamtéž, 19287, 19288 a 19289.

a bezpečnostní politiky EU. V sázce není jen úspěch boje proti terorismu, nýbrž také politická role Německa v NATO a EU, zakládající se na multilaterální odpovědnosti.³⁶⁵

Oba politici SPD vnesli do debaty nový prvek. Při zdůvodňování angažovanosti v Afghánistánu upozorňovali na riziko ztráty vlivu Německa na úrovni mezinárodního společenství, NATO a EU a také ve vztahu s USA. Také v tomto rámci se výrazně projevila snaha nezatížit vztahy se spojenci, zejména s USA. Snaha neztratit vliv Německa na mezinárodní úrovni přitom souvisela i se zachováním důvěryhodnosti německé politiky. Tento aspekt vyzdvihl poslanec Merz. Z vyjádření politiků SPD Erlera a Scharpinga i představitelů opoziční CDU/CSU Merze jasně vyplývalo silné působení logiky očekávaných následků. Tedy německá vláda musí konat tímto způsobem, jinak Německo ztratí na vlivu ve vztahu k USA, v EU a NATO, a dojde k poškození jeho důvěryhodnosti a zájmů. Podobným způsobem se navíc vyjadřoval i předseda vládních Zelených a současně ministr zahraničí.

Joschka Fischer se ve svém projevu zaměřil zejména na spojeneckou rovinu vztahu s USA. Podle Fischera museli poslanci v souvislosti s angažmá v Afghánistánu rozhodnout tu nejdůležitější a klíčovou otázku: „Můžeme za této situace, ve které bylo obyvatelstvo a vláda USA napadeno, nechat našeho nejdůležitějšího spojence, který na tento útok odpovídá a brání se mu v souladu s mezinárodním právem, osamoceného? Ano, nebo ne? Pokud na tuto otázku odpovíme zamítavě, bude to mít dalekosáhlé důsledky pro Německo, jeho bezpečnost a spojeneckou způsobilost. (...) Bude to mít také dalekosáhlé důsledky pro další vývoj Evropy, neboť všichni naši partneři v Evropě vedou stejnou vnitropolitickou diskusi. Všichni (...) mají stejnou vnitropolitickou situaci. Ale všichni důležití partneři dochází k závěru, že by pro ně, pro Evropu a pro naši společnou bezpečnost bylo fatální chybou, pokud bychom nechali USA osamocené.“³⁶⁶

Zde je nutné zdůraznit, že v souvislosti s útoky z 11. září 2001 a vyhlášením článku 5 Radou NATO se někteří němečtí poslanci cítili pod silným vnějším tlakem. Joschka Fischer to vystihl slovy: „Každé otálení nebo delší zvažování, ano také jen zdání nerozhodnosti při odpovědi na položenou spojeneckou otázku, by mohlo mít pro Německo fatální následky.“ Mnozí aktéři považovali vyjádření nesouhlasu a tedy případnou neúčast Německa na misi OEF za vyloučenou.³⁶⁷ V souvislosti s předsedou

---

³⁶⁵ Tamtéž, 19291 a 19299.

³⁶⁶ Tamtéž, 19294 a 19295.

³⁶⁷ KRONING-HEITMANN, I., Deutsche Sicherheitspolitik, s. 130.

Zelených a rozpolceností této strany ohledně nasazení Bundeswehru v Afghánistánu je zajímavé uvést skutečnost, že při obhajování svého postoje nabídl Fischer během zasedání poslanecké frakce 8. listopadu 2001 složení své předsednické funkce,³⁶⁸ pokud by Zelení většinově odmítli hlasovat pro účast na misi OEF. Vzhledem k jeho oblíbenosti a silnému postavení ve straně tak Fischer ještě posílil tlak na rozhodnutí některých váhavých poslanců.

Ve vládní straně Zelení se velmi silně projevovala obava, že podpora USA v jejich vojenské kampani a rostoucí počet civilních obětí bude mít negativní dopad na vnitřní identifikaci s mírovou stranou.³⁶⁹ Také z těchto důvodů se osm poslanců strany Zelení vyjádřilo v písemném stanovisku k nasazení Bundeswehru v Afghánistánu odmítavě: „Válka proti Afghánistánu je politicky chybná, neslouží cílenému boji proti terorismu, je nezodpovědná z hlediska humanitárního a vytváří nové politické problémy.“ V té době 15 poslanců strany Zelení odmítalo podpořit nasazení německých vojáků v rámci mise OEF. Z toho bylo patrné, že spolková vláda SPD a Zelení neměla pro schválení mise ve Spolkovém sněmu dostatečný počet hlasů. Hlasovat proti navíc chtěli i dva poslanci SPD.³⁷⁰

Z debaty ve Spolkovém sněmu 8. listopadu 2001 vyplynulo několik zajímavých aspektů. Předně z ní bylo patrné, jakým způsobem zdůvodňují německé vládní strany vojenské angažmá v rámci OEF. Kromě obecné potřeby potírat terorismus jako mezinárodní hrozbu a dodat Afgháncům novou perspektivu bez vlády Tálibánu hrály v diskusi důležitou roli zejména apely na spojeneckou rovinu. Konkrétně mělo Německo prokázat spojenectví a solidaritu s partnerskými státy, zejména s klíčovým spojencem USA. V opačném případě hrozila dle členů vlády ztráta důvěryhodnosti a vlivu Německa jak na úrovni mezinárodního společenství, multilaterálních organizací NATO a EU, tak i právě ve vztahu s USA. Ve svých projevech toto nebezpečí vyzdvihovali přední poslanci SPD, CDU i předseda Zelených Fischer. Právě zde se kromě působení logiky vhodnosti projevovala velmi silně i logika očekávaných následků. Kancléř Schröder se navíc během debaty snažil zabránit tomu, aby sdělení vlády nevyznělo tak, že spojenecké důvody jsou jediný a ten nejdůležitější aspekt pro vojenské zapojení Německa do mise OEF. Proto se zaměřil i na důvody, které se netýkaly výhradně spojenecké oblasti. Schröder např.

---

³⁶⁸ GEYER, M. – KURBJUWEIT, D. – SCHNIBBEN, C., Operation rot-grün, s. 159.

³⁶⁹ JOHNSTON, L. K., Germany, Afghanistan, s. 139.

³⁷⁰ GEYER, M. – KURBJUWEIT, D. – SCHNIBBEN, C., Operation rot-grün, s. 164.

upozorňoval na nezbytnou obranu německých hodnot, které jsou mj. společné s USA, a skutečnost, že vojenský příspěvek Německa pro operaci OEF je v národním zájmu země.

V souvislosti s parlamentní debatou je zajímavé uvést i skutečnost, že s německou politikou týkající se angažovanosti v Afghánistánu souhlasila v té době již jen zhruba polovina německé veřejnosti. Důvodem byla zejména skutečnost, že oproti původním informacím ze září 2001 měli být v Afghánistánu nasazeni i němečtí vojáci.³⁷¹

4.2.2. Parlamentní debata ke schválení mandátu k misi OEF

Druhá parlamentní debata o afghánské misi se uskutečnila 16. listopadu 2001. Tentokrát navíc poslanci schvalovali samotný mandát pro nasazení vojenských jednotek pro účely OEF. Přes parlamentní debatu z 8. listopadu 2001 a další vnitrostranické diskuse zůstaly výhrady některých poslanců SPD a Zelených tak silné, že ti své odmítavé stanovisko k nasazení Bundeswehru v Afghánistánu avizovali již dopředu. Aby Schröder získal dostatečnou podporu pro schválení mandátu ve Spolkovém sněmu, spojil 16. listopadu 2001 hlasování o účasti na misi OEF s hlasováním o důvěře vlády.

Ve svém projevu Schröder uvedl mj. důvody, kterého ho k tomu vedly: „Jde zkráceně řečeno o spolehlivost naší politiky, o spolehlivost vůči občanům, vůči našim přátelům v Evropě a vůči našim mezinárodním partnerům. (...) Spolková vláda během minulého týdne podle požadavků USA konkretizovala německý solidární příspěvek a připravenost německých vojenských sil. (...) Tímto příspěvkem dostojí sjednocené a suverénní Německo své zvýšené odpovědnosti ve světě. Musíme uznat jedno: po epochálních změnách od podzimu 1989 získalo Německo znovu svoji plnou suverenitu. Tím ale také převzalo nové povinnosti, které nám připomínají naši spojenci.“³⁷²

Využití nástroje hlasování o důvěře vládě Schröder obhajoval i v rozhovoru pro týdeník Der Spiegel v roce 2013: „USA byly 11. září 2001 napadeny na vlastním teritoriu, tím platil článek 5 Smlouvy NATO. Současně o tom jednohlasně rozhodla RB OSN. Za takové situace říci ne, to by nás úplně izolovalo. (...) Pokud by se Německo rozhodlo jinak, byli bychom izolováni a dostali bychom se ve vztahu s USA do velkých potíží.“³⁷³ Tím tedy po letech potvrdil skutečnost, že při rozhodování o účasti na misi OEF hrála

---

³⁷¹ MILOSEVIC, N., Deutsche Kriegsbeitiligung, s. 69 a 70.

³⁷² Deutscher Bundestag. Stenografischer Bericht. Plenarprotokoll 14/202, 19 857 [on-line]. 16. 11. 2001 [cit. 2016-5-1]. Dostupné na <http://dipbt.bundestag.de/doc/btp/14/14202.pdf>

³⁷³ „Führen, nicht auftrumpfen“. Der Spiegel 14/2013, s. 28-30.

velkou roli logika očekávaných následků. V tomto případě se jednalo o obavu z následné izolace a poškození vztahu s USA. Ve stejném smyslu se ostatně vyjadřoval i jeho stranický kolega Peter Struck.

Peter Struck ve svém příspěvku k parlamentní debatě mj. uvedl, že při boji proti mezinárodnímu terorismu nejde jen o to prokázat solidaritu s USA, nýbrž spíše se jedná o německý národní zájem bojovat proti terorismu v rámci mezinárodní koalice. Současně je nutné podpořit pozice OSN. Jinak Struck velkou část svého příspěvku věnoval spojenectví: „V této otázce jde o mnohem více než jen o vyslání vojáků. Pro Německo jde o to, že jeho spolehlivost jako spojeneckého partnera je ohrožena. Jde o to, že Německo by při zamítavém stanovisku parlamentu muselo vystoupit z mezinárodní protiteroristické koalice, stalo by se nedůvěryhodným partnerem v NATO a samo by se izolovalo. Žádný stát, USA, Velká Británie, Francie nebo další partneři v EU, už vůbec ne země jako Česká republika, která je také ochotna nasadit své vojenské kapacity, by nepochopil naše stanovisko, které signalizuje: Udělejte tu špinavou práci s bojem proti Tálibánu a terorismu sami; my poté poskytneme ošetrovatelskou péči. To nemůže být německá politika! (...) Spolková republika žila více než 50 let s různými vládami a za různých koaličních konstelací. Mohla ale žít a rozvíjet se ve svobodě jen díky tomu, že si mohla být jista spojeneckou solidaritou svých partnerů v NATO jako neměnnou konstantou.“ Jeho stranický kolega Gert Weisskirchen se ve svém příspěvku věnoval důvodům pro nasazení Bundeswehru v rámci protiteroristické mise OEF. Kromě nutnosti účastnit se boje proti terorismu v rámci mezinárodní koalice spojoval nasazení Bundeswehru mj. s prosazením míru v Afghánistánu.³⁷⁴

Fridrich Merz uvedl, že opoziční poslanecká frakce CDU/CSU souhlasí s nasazením jednotek Bundeswehru pro účely mise OEF. Současně se během projevu přihlásil k solidaritě s USA: „Solidarita s Amerikou a vlastní národní zájem naší země nám přikazují nasadit naše vojenské síly k zajištění naší vlastní bezpečnosti.“ Podobným způsobem se během debaty za poslaneckou frakci CDU/CSU vyjadřoval i Michael Glos: „Nasazení vojenských sil považujeme za nevyhnutelné. Chceme bojovat proti organizaci al-Káida. Všude tam, kde je to možné, bychom měli vyhubit kořeny terorismu. (...) Stojíme si za spojeneckými závazky naší země. Víme, že bezpečnost našich občanů závisí na tom, zda Německo zůstane i do budoucna spolehlivým spojencem a zda si zaslouží

---

³⁷⁴ Deutscher Bundestag. Stenografischer Bericht. Plenarprotokoll 14/202, 19863, 19864, 19 865 a 19 889.

důvěru. Potřebujeme zejména důvěru Ameriky.“ Přestože poslanci CDU/CSU schvalovali nasazení německých vojenských jednotek v Afghánistánu, odmítli hlasovat pro návrh kancléře. Důvodem k zamítnutí návrhu bylo zejména jeho spojení s otázkou vyslovení nedůvěry vládě. Poslanci ve svých příspěvcích zmiňovali také vnitropolitické důvody: krizi vládních stran, neschopnost vlády při provádění důchodové reformy apod.³⁷⁵

Další opoziční strana FDP nasazení vojenských sil v Afghánistánu stejně jako CDU/CSU podporovala, ale hlasovala proti návrhu, a vyslovila tak vládě SPD a Zelených nedůvěru. Strana demokratického socialismu (PDS, pozdější Die Linke) hlasovala jak proti vojenskému nasazení, tak i proti vyslovení důvěry spolkové vládě. S vysláním německých vojenských jednotek do Afghánistánu v rámci OEF souhlasilo při hlasování v parlamentu 16. listopadu 2001 celkem 336 poslanců, proti bylo 326 poslanců. Rozdíl mezi přijetím a nepřijetím návrhu, respektive mezi pokračováním nebo ukončením vlády, byl tedy pouze deset hlasů. Proti misi hlasovaly PDS, FDP, CDU a CSU. Výsledek hlasování a vládu nakonec zachránilo 16 poslanců a poslankyň SPD. Přestože odmítali účast Bundeswehru na misi v Afghánistánu a celkově nasazení německé armády mimo oblast NATO, nechtěli způsobit pád vlády, a proto hlasovali pro návrh.³⁷⁶ Přestože s misí nesouhlasili i někteří poslanci za Zelené, podařilo se během zasedání poslanecké frakce 6. a 7. listopadu 2001 nalézt kompromis: z osmi odpůrců mise hlasovala polovina poslanců proti misi, ostatní pro.³⁷⁷

Parlamentní debata z 16. listopadu 2001 ukázala, že mezi poslanci byla v zásadě vůle prokázat solidaritu vůči USA a kvůli tomu podpořit německou vojenskou účast na misi OEF. Z tohoto pohledu mělo být hlasování jasnou záležitostí. Těsný výsledek hlasování ale zapříčinilo spojení schvalování vyslání Bundeswehru do Afghánistánu s hlasováním o důvěře kancléři. Ovlivněno to bylo konkurenčním vztahem mezi vládními stranami a opozicí. Ta v hlasování viděla příležitost jak docílit změny vlády.³⁷⁸ Podle Winfrieda Nachtweie, poslance za Zelené, ale kvůli způsobu schválení mandátu, tedy vynucením výsledku prostřednictvím hlasováním o důvěře, chyběla misi OEF od počátku spolehlivá podpora přesvědčených poslanců vládní koalice. Ke schválení mandátu k misi OEF

---

³⁷⁵ Tamtéž, 19859, 19860, 19874 a 19876.

³⁷⁶ Tamtéž, 19881-19883, 19891 a 19893.

³⁷⁷ KRONING-HEITMANN, I., *Deutsche Sicherheitspolitik*, s. 137.

³⁷⁸ MILOSEVIC, N., *Deutsche Kriegsbeteiligung*, s. 78.

rozhodnou měrou přispěl vnitropolitický zájem na tom, aby se nerozpadla vládní koalice SPD a Zelených.³⁷⁹

K parlamentní debatě 16. listopadu 2001 lze celkově říci, že vláda SPD a Zelených se snažila prokázat, že je spolehlivý spojenec podporující misi v Afghánistánu a naplňující zásady multilateralismu. Projevovalo se zde tedy působení logiky vhodnosti. Ostatně v tomto směru se vyjadřovali i představitelé opoziční CDU/CSU Merz a Glos. Kromě toho zde ale byl patrný i vliv logiky očekávaných následků, což vyplývá z vyjádření kancléře Schrödera, jeho kolegy Strucka i opozičního poslance Glose. Tedy Německo musí uplatnit spojeneckou solidaritu, aby si uchovalo postavení spolehlivého spojence a důvěryhodného partnera, zejména ve vztahu k USA. Z parlamentní debaty také vyplývalo, že kromě zdůrazňování spojenecké solidarity vůči USA poukazovali zástupci vládních stran také na další důvody vedoucí k vyslání německých vojenských jednotek do Afghánistánu. Jednalo se např. o spojování boje proti terorismu s německými národními zájmy.

Argumentační linie stran vládní koalice SPD a Zelených, uplatňované během obou parlamentních debat k misi OEF, byly velmi podobné. Především obsahovaly apely na spojeneckou rovinu, kdy Německo mělo prokázat postavení spolehlivého a solidárního spojence, zejména ve vztahu k USA. V opačném případě ztratí na důvěryhodnosti a vlivu na úrovni mezinárodních organizací. Lze dojít k závěru, že během obou parlamentních debat se projevila logika vhodnosti i logika očekávaných následků, navíc se doplňovaly navzájem.

4.3. Důležité aspekty související s nasazením Bundeswehru v Afghánistánu

Nasazení Bundeswehru v Afghánistánu doprovázely některé důležité aspekty, na které je třeba upozornit. Zaprvé se Německo kromě vojenského příspěvku snažilo podpořit USA i politickými, respektive diplomatickými aktivitami. Patrné to bylo v souvislosti s mezinárodní konferencí o Afghánistánu, kterou uspořádalo na podnět OSN v Petersbergu u Bonnu v období 27. listopadu až 5. prosince 2001. Závěry konference odkazují mj. na sestavení přechodné vlády a politickou obnovu Afghánistánu a také

---

³⁷⁹ NACHTWEI, Winfried. Die Politik und Afghanistan: persönliche Bilanz und Ausblick eines politischen Auftraggebers, s. 313. In: GLATZ, L. Rainer (Hrsg.). *Am Hindukusch – und weiter? Die Bundeswehr im Auslandseinsatz: Erfahrungen, Bilanzen, Ausblicke*. Bonn: Bundeszentrale für politische Bildung, 2015, s. 313.

vytvoření mezinárodních vojenských sil ISAF, které měly podporovat přechodnou afghánskou vládu.³⁸⁰ K jejich vzniku došlo v prosinci 2001 na základě rezoluce RB OSN č. 1386.³⁸¹

V rámci konference v Petersbergu se hodně angažoval ministr zahraničí Joschka Fischer. Celkově byla německá vláda v souvislosti s konferencí aktivnější, než tomu bylo v případě OEF. Bylo to dáno mj. historicky tradičně dobrými vztahy Německa s Afghánistánem.³⁸² Nicméně německá vláda odmítla v rámci konference převzít zprostředkující a vedoucí roli. Současně reagovala odmítavě na vnější pobídku zaujmout vedoucí politickou roli v rámci plánované mise ISAF. Výsledkem konference a iniciativou pro vznik mezinárodní mírové mise získala sice německá vláda mezinárodní prestiž, nicméně její vystupování na mezinárodní úrovni odpovídalo spíše minimalistické a reaktivní zahraniční a bezpečnostní politice. Německá vláda v podstatě jen reagovala na žádost USA uspořádat konferenci v Petersbergu. Nepředložila žádnou vlastní strategii nebo politické plány týkající se mezinárodního terorismu a Afghánistánu. Kroky německé vlády po 11. září 2001 ovlivňovala více snaha prokázat spojeneckou solidaritu vůči USA než politika založená na vlastních národních zájmech.³⁸³

Zadruhé se německá vláda od počátku snažila o striktní rozdělení mandátů pro OEF a ISAF. Cílem bylo udržet oddělení mírové mise ISAF založené na multilaterálním rámci s mandátem OSN od vojenských komponentů protiteroristické mise OEF, přestože v jejím rámci došlo k nasazení speciální jednotky KSK. Díky tomu vláda následovala tradiční princip multilateralismu a pro angažmá v Afghánistánu upřednostnila civilní prvky pro řešení konfliktu.³⁸⁴ Ostatně o tomto záměru německé vlády svědčí i slova Petera Strucka o jasném oddělení a odlišnostech misí OEF a ISAF, která pronesl během parlamentní debaty 22. prosince 2001: „Existuje jasné oddělení mírové mise OSN a americké operace Trvalá svoboda. (...) Stanovení úkolů a politické poslání obou misí je zcela odlišné: americké vojenské síly bojují proti zbylým teroristům, kdežto jednotky

---

³⁸⁰ Petersberg (Bonn-). Accord signed on December 5, 2001.

³⁸¹ United Nations. Security Council, Resolution 1386 [online]. 20. 12. 2001. [cit. 2015-8-3]. Dostupné na <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N01/708/55/pdf/N0170855.pdf?OpenElement>

³⁸² KRONING-HEITMANN, I., Deutsche Sicherheitspolitik, s. 138 a 139.

³⁸³ MILOSEVIC, N., Deutsche Kriegsbeteiligung, s. 60, 61 a 63.

³⁸⁴ Tamtéž, s. 63.

OSN zajišťují mírový proces. Zatímco v jednom případě se jedná o aktivní vojenské jednání, v druhém případě se má vojenským konfliktům zabraňovat a potlačovat je.³⁸⁵

V této souvislosti je třeba si uvědomit, že v porovnání s cíli OEF měla mise ISAF v té době zcela jinou povahu a úkoly. Jejím hlavním záměrem bylo zajištění poválečné obnovy Afghánistánu a podpora nové afghánské vlády. Nejednalo se tedy jako v případě OEF o ofenzivní bojovou misi. ISAF se zakládala na přímém mandátu RB OSN a pozvání vedoucích představitelů Afghánistánu. Primárně se tedy zaměřovala na mírovou konsolidaci a rekonstrukci země, měla spíše asistenční funkci a byla koncipována jako stabilizační. Proto se mezinárodní společenství rozhodlo realizovat vojenský příspěvek v podobě méně početných vojenských sil a omezené oblasti nasazení. Kromě toho ovlivnila rozhodnutí také snaha zacházet opatrně s afghánským „okupačním traumatem“, chybějícími kapacitami a nedostatečnou politickou vůlí států účastnících se mise v Afghánistánu. Celkový počet vojáků nasazený na počátku mise ISAF ve výši 5 000 tak byl např. v porovnání s misemi na Balkánu nízký.³⁸⁶

Mise ISAF byla pro německou politiku mnohem přijatelnější než kontroverzní mise OEF. V případě mise ISAF to bylo dáno silným zapojením OSN, politickým a diplomatickým procesem předcházejícím rozhodování o misi, nesporným mandátem opírajícím se o mezinárodní právo a zaměřeným na defenzivní operace. Kromě toho se spolková vláda v rámci mezinárodního společenství prosadila ve snaze striktně oddělovat misi ISAF od kontroverzní protiteroristické mise OEF a zachovat rozdílné velící struktury, ačkoliv to vedlo k velkým sporům s dalšími aliančními státy Francií a Velkou Británií. Přestože vyslala německá vláda pro účely mise ISAF do Afghánistánu o dost více vojáků, proběhl rozhodovací a schvalovací proces bez velkých sporů a mnohem lépe, než tomu bylo v případě OEF. Ta mezi politiky a v německé veřejnosti vyvolávala četné neshody a kontroverzní debatu. Podle Heitmannové-Kroningové se tedy již na samotném počátku nasazení Bundeswehru v Afghánistánu projevoval silný kontrast mezi negativně vnímanou misí OEF a naopak pozitivně viděnou misí ISAF.³⁸⁷

Podle Markuse Kaima ale nebylo ve skutečnosti možné mise OEF a ISAF kvůli operativním záležitostem oddělovat, zejména v pozdějším období. Současně mohlo

---

³⁸⁵ Deutscher Bundestag. Stenografischer Bericht. Plenarprotokoll 14/210 20832 [on-line]. 22. 12. 2001 [cit. 2016-3-6]. Dostupné na <http://dipbt.bundestag.de/doc/btp/14/14210.pdf>

³⁸⁶ KRONING-HEITMANN, I., Deutsche Sicherheitspolitik, s. 126, 139 a 140.

³⁸⁷ Tamtéž, s. 142 a 144.

docházet k situacím, že jednotky OEF vojensky podporovaly činnost ISAF apod.³⁸⁸ Jeho slova potvrdil i velvyslanec Daan Everts, vrchní civilní zástupce NATO v Afghánistánu: „Ten, kdo je pro striktní oddělení obou misí, popírá realitu. Na bojišti není možné, aby mezi misemi OEF a ISAF neprobíhala komunikace nebo spolupráce.“³⁸⁹ Podle Klause Naumana měla německá vláda k oddělování obou mandátů politický motiv. Od prvního schvalování mandátu OEF se v hlavách poslanců pevně usadilo rozdělování na „ten dobrý“ ISAF a tu „šedou zónu“ neoblíbené OEF.³⁹⁰

Zatřetí se německá vláda snažila o to vystavit nasazené příslušníky Bundeswehru co nejmenšímu možnému riziku. To se projevilo i v úsilí spolkové vlády nasadit německé vojáky v bezpečnější oblasti. V říjnu 2003 prodloužil Spolkový sněm nasazení Bundeswehru v Afghánistánu a rozhodl o zřízení provinčně rekonstrukčního týmu (PRT) v severoafghánském městě Kundúz (viz příloha č. 1). Oblast Kundúzu si Němci vybrali mj. kvůli logistickým důvodům, neboť byl vzdálen jen 150 km od Termezu na jihu Uzbekistánu, kde mohla přistávat německá přepravní letadla Transall.³⁹¹ Stála za tím ale také právě snaha nevystavit kvůli vnitropolitickému tlaku vojáky nebezpečným situacím. Zatímco někteří politici odmítali přijmout teorii o tom, že si německá vláda vybrala pro svoje angažmá v Afghánistánu bezpečný region, jiní to naopak veřejně přiznávali.³⁹² Peter Struck pronesl během parlamentní debaty 24. října 2003: „Pro oblast Kundúz hovoří bezpečnostní situace a ochota lokálních autorit spolupracovat. (...) Proto jsem rád, že nejdeme do regionu, kde člověk musí každý den počítat s útokem na příslušníky Bundeswehru.“³⁹³

Struckova slova potvrzuje i Heitmannová-Kroningová, která v této záležitosti provedla dvě interview s poslanci Spolkového sněmu. Anita Schäferová z poslanecké frakce CDU/CSU k tomu řekla: „Samozřejmě jsme si vybrali oblast, kde jsme si mysleli, že ji bude snadné zvládnout, tedy oblast severu.“ Rainer Arnold z SPD měl v této otázce podobný postřeh: „Sever jako oblast, za kterou bude odpovídat Německo, jsme si

---

³⁸⁸ JUNGBAUER, S., *Die Bundeswehr in Afghanistan*, s. 64.

³⁸⁹ MEREY, Can. *Die afghanische Misere. Warum der Westen am Hindukusch zu scheitern droht.* Weinheim: WILEY-VCH, 2008, s. 222.

³⁹⁰ JUNGBAUER, S., *Die Bundeswehr in Afghanistan*, s. 64.

³⁹¹ WAGENER, Martin. *Auf dem Weg zu einer „normalen“ Macht? Die Entsendung deutscher Streitkräfte in der Ära Schröder*, s. 97. In: HARNISCH, Sebastian (Hrsg.). *Deutsche Sicherheitspolitik. Eine Bilanz der Regierung Schröder.* Baden-Baden: Nomos, 2004.

³⁹² KRONING-HEITMANN, I., *Deutsche Sicherheitspolitik*, s. 156.

³⁹³ Deutscher Bundestag. *Stenografischer Bericht. Plenarprotokoll 15/70, 5989* [on-line]. 24. 10. 2003 [cit. 2016-6-7]. Dostupné na <http://dipbt.bundestag.de/doc/btp/15/15070.pdf>

nevybrali bezdůvodně. Věděli jsme samozřejmě, že se jedná o jednodušší prostředí“.³⁹⁴ Již v té době totiž bylo podle Marca Lindemanna zřejmé, že etnické složení na severu Afghánistánu by mělo znamenat relativně stabilní prostředí. Bylo to dáno mj. tím, že Tádžikové a Uzbeki, kteří v oblasti působnosti Bundeswehru vytvářeli většinu obyvatelstva, nikdy nepatřili ve velké míře k hnutí Tálibán.³⁹⁵

Volba severu země jako oblasti pro působení německých vojáků ukazuje nejednoznačnost německé politiky v Afghánistánu. Zatímco na jedné straně nelze zpochybňovat odhodlání vlády převzít rozšířením vojenského angažmá v Afghánistánu větší odpovědnost na mezinárodní úrovni, tak za zacílením na sever jako nejvíce stabilním regionem země stála snaha udržet nasazení vojáků na nízké úrovni. Vláda přitom chtěla zabránit riziku velkého počtu ztrát v řadách německých vojáků, a tím tak této misi nedodávat mediální „atraktivitu“.³⁹⁶ Spojenci s výběrem severu země jako oblasti pro působnost Bundeswehru zpočátku souhlasili, neboť byli velmi dobře obeznámeni se zdrženlivostí Německa ve vojenských záležitostech.³⁹⁷

Začtvrté bylo pro působení Bundeswehru v Afghánistánu důležité zaměření na civilně-vojenskou spolupráci (tedy činnost PRT) a zdůrazňování civilní obnovy země a méně intenzivního zapojení vojenských sil.³⁹⁸ Ve vedení německých PRT vždy stáli vojenský velitel a diplomat, kteří měli formálně rovnocenné postavení. K PRT přidělovali své zástupce také ministerstvo vnitra a ministerstvo pro hospodářskou spolupráci a místní rozvoj. PRT byly prezentovány jako civilně-rekonstrukční týmy s vojenskou ochranou. Záměrem spolkové vlády přitom bylo vyzdvihovat civilní charakter působení Bundeswehru v Afghánistánu.³⁹⁹

4.4. Parlamentní debata k mandátu pro misi ISAF v prosinci 2001

Spolková vláda předložila 21. prosince 2001 návrh mandátu pro nasazení německých vojenských jednotek v rámci mise ISAF. Mandát umožňoval vyslání až 1200 německých vojáků a byl platný na šest měsíců. Mise ISAF se z počátku týkala pouze regionu hlavního

---

³⁹⁴ KRONING-HEITMANN, I., *Deutsche Sicherheitspolitik*, s. 156.

³⁹⁵ LINDEMANN, M., *Unter Beschuss*, s. 198.

³⁹⁶ NOETZEL, Timo. *Germany's Small War in Afghanistan: Military Learning amid Politico-Strategic Inertia*. *Contemporary Security Policy*, December 2010, No. 3, s. 488.

³⁹⁷ LINDEMANN, M., *Unter Beschuss*, s. 198.

³⁹⁸ KRONING-HEITMANN, I., *Deutsche Sicherheitspolitik*, s. 156.

³⁹⁹ HARSCH, F. M., *A Reluctant Warrior*, s. 15.

města Kábulu a okolí. Němečtí vojáci měli dle mandátu „podporovat státní orgány při zajišťování bezpečnosti, aby mohla dočasná afgánská vláda a zaměstnanci OSN pracovat v bezpečném prostředí.“ Kromě toho mandát autorizoval jednotky ISAF k realizaci „všech nutných opatření, včetně použití ozbrojené síly, aby bylo možné naplnit cíle mise podle rezoluce 1386 (2001)“.⁴⁰⁰

O den později proběhla ve Spolkovém sněmu k mandátu debata. Německý kancléř Schröder ve svém projevu mj. poukázal na důležitost mise ISAF v kontextu německé politiky: „Mezinárodní mírová mise je důsledkem politického rozhodnutí a jednání. Je důsledkem solidarity, kterou jsem nazval neomezenou, a u toho zůstanu, neboť se vztahuje na použití vojenských nástrojů.“ Jeho stranický kolega Rudolf Scharping odrazilo v souvislosti s německou politikou v Afghánistánu od toho, aby Německo v této zemi a v rámci mise ISAF převzalo vedoucí roli (lead nation). Podle jeho slov k tomu nemělo dostatečné struktury ani kapacity.⁴⁰¹

Rezzo Schlauch, poslanec vládní strany Zelení, ve svém příspěvku poukázal na jedinečnou šanci mezinárodního společenství výrazně zlepšit situaci v Afghánistánu: „Poprvé dnes pro Afghánistán vzniká realistická šance přerušit strašlivý koloběh války, ničení, vražd a vyhánění, za kterého nepředstavitelně trpělo afghánské obyvatelstvo více než 20 let. Poprvé po více než 20 letech může dnes afghánské obyvatelstvo doufat v budoucnost v míru a svobodě.“ Dále k tomu uvedl: „Účast Německa na misi ISAF je výrazem naší odpovědnosti v mezinárodním společenství pod zastřešením OSN. Přitom musí být každému jasné, že vyslání jednotek OSN znamená pro vojáky riziko a nebezpečí. (...) Iluzi o nasazení vojáků bez rizika by se neměl v zásadě nikdo podat.“⁴⁰² Jako jeden z mála poslanců tak Schlauch v rámci afghánské mise upozornil na možná rizika pro německé nasazené vojáky. Přitom lze vyslovit domněnku, že toto téma bylo v debatě záměrně potlačováno, aby to neohrozilo konsensus vládních stran při hlasování o zapojení se do mise ISAF a současně to nemělo negativní dopad na veřejné mínění.

Opoziční politik CDU Friedrich Merz ve svém příspěvku vyjádřil potřebu poděkovat USA za provedení úspěšné vojenské operace v Afghánistánu a propojit ji s německými zájmy a bezpečností: „Za tuto vojenskou operaci jsme Američanům dlužni poděkování, neboť oni tím jednali také v zájmu naší země a bezpečnosti.“ Merz navázal i na slova

---

⁴⁰⁰ Deutscher Bundestag. Antrag der Bundesregierung. Drucksache 14/7930 [on-line]. 21. 12. 2001 [cit. 2016-6-6]. Dostupné na <http://dipbt.bundestag.de/doc/btd/14/079/1407930.pdf>

⁴⁰¹ Deutscher Bundestag. Plenarprotokoll 14/210, 20822 a 20841.

⁴⁰² Tamtéž, 20835 a 20836.

kancléře Schrödera o německých zájmech a bezpečnosti: „Jako frakce hlasujeme pro účast na této misi, protože chceme afghánskému lidu a zejména statisícům dětí v této zemi pomoci a dodat jim životní perspektivu. Hlasujeme pro i kvůli tomu, že zajištění bezpečnosti v Afghánistánu je také příspěvkem pro ochranu naší země před teroristickými útoky fanatických extremistů.“ Jeho stranický kolega Volker Rühle v této souvislosti uvedl jako hlavní důvod pro německé vojenské angažmá v Afghánistánu následující: „Posíláme vojáky do Afghánistánu, abychom rozhodujícím způsobem bojovali proti mezinárodnímu terorismu, aby neměl žádnou šanci provést teroristické útoky také v Německu. Z toho důvodu tam musíme vybudovat státní a politické struktury“.⁴⁰³

Účast na misi ISAF odsouhlasili poslanci 22. prosince 2001 v poměru 538 ku 35 hlasům, 8 poslanců se zdrželo hlasování. Proti hlasovali zejména poslanci postkomunistické PDS, ale také poslankyně vládní SPD Gudrun Roosová. Další dva její straničtí kolegové se zdrželi hlasování. To samé učinili také čtyři poslanci za Zelené.⁴⁰⁴

Na základě analýzy parlamentní debaty z 22. prosince 2001 lze vyvodit následující závěry. Představitelé vládních stran propojovali účast na misi ISAF s prokázáním solidarity s USA a odpovědnosti v mezinárodním společenství pod patronací OSN. V této souvislosti tak konali v souladu s logikou vhodnosti. Slova poslance Schlaucha o šanci afghánského obyvatelstva na mír a svobodu v souvislosti s angažmá mezinárodního společenství v zemi svědčí ale také o působení logiky očekávaných následků. Ostatně podobně hovořili i Volker Rühle a Merz jako představitelé hlavní opoziční frakce CDU/CSU. Potřebu dodání budoucí perspektivy pro Afghánistán propojovali se zlepšením bezpečnosti Německa bojem proti terorismu. Za této situace tak působily obě logiky zároveň a současně se doplňovaly. K tomu přispěla i skutečnost, že nasazení německých vojáků v rámci mise ISAF nebylo v porovnání s OEF kontroverzní a hlasování v parlamentu proběhlo bez větších nesnází.

Podle Heitmannové-Kroningové se poslanci během debaty snažili udržet soulad mezi charakterem mise ISAF a kulturou zdrženlivosti zakotvenou v německé společnosti. Proto pro ně bylo důležité označovat misi ISAF za mírovou nebo stabilizační a odmítat tezi o tom, že by se mohlo jednat o bojové nasazení. Heitmannová-Kroningová si v souvislosti s parlamentní debatou všimla další zajímavé skutečnosti. Na základě rozhovoru s čelnými představiteli SPD, Rainerem Arnoldem a Gernotem Erlerem,

---

⁴⁰³ Tamtéž, 20823, 20834 a 20826.

⁴⁰⁴ Tamtéž, 20850 a 20853.

zjistila, že německá vláda při odůvodňování účasti na misi ISAF cíleně používala některá chytlavá hesla. Vhodná byla zejména taková, která vzbuzovala emoce a která německá společnost snáze přijala. Příkladem byla nedostatečná práva afghánských žen.⁴⁰⁵

S nasazením příslušníků Bundeswehru v rámci mise ISAF souhlasila koncem roku 2001 těsná většina Němců. Třetina německé veřejnosti naopak tuto misi odmítala. To svědčí o vlivu kultury zdrženlivosti při nasazení ozbrojené síly. Přitom je nutné říci, že krátce po teroristických útocích v září 2001 byla veřejná podpora v této otázce ještě vysoká. Kvůli pokračující militarizaci mise a přílišnému důrazu na roli vojenské síly při řešení konfliktu ale výrazně klesala.⁴⁰⁶

4.5. Hodnocení parlamentních debat v roce 2001

K parlamentním debatám v listopadu a prosinci 2001 lze celkově říci, že se v nich silně projevoval princip spojenecké solidarity. Bezprostředně po 11. září a v případě OEF stála v popředí solidarita s USA a spojenecká solidarita v NATO. V souvislosti s misí ISAF zdůrazňovali poslanci více posílení multilateralismu a podpůrnou roli OSN. Kultura zdrženlivosti sice v tomto rámci hrála roli, nebyla ale rozhodující pro samotné rozhodnutí německé vlády o účasti na misi.⁴⁰⁷

Při rozhodování o misi OEF zdrženlivý postoj k nasazení vojenské síly působil silně. Naopak během rozhodovacího procesu o misi ISAF se neprojevoval tak silně proti celé misi a ovlivňoval spíše výslednou podobu způsobu nasazení zdůrazňující i civilní aspekty mise. Nakonec bylo možné prezentovat misi ISAF jako v souladu s kulturou zdrženlivosti. Umožnily to zejména diplomatické aktivity německé vlády na konferenci v Petersbergu, mandát opírající se o mezinárodní právo a limitující nasazení Bundeswehru a také pozitivní účinky humanitární pomoci. Účast na misi ISAF v této fázi nevedla ke střetu principů spojenecké solidarity a kultury zdrženlivosti. Naopak v rámci mise OEF se vzhledem k charakteru této operace tento rozpor projevil, zejména během debaty o nasazení speciální jednotky KSK. Bylo patrné, že zástupci německé vlády se snažili sladit očekávání mezinárodních partnerů týkající se nasazení vojenských sil se skeptickým postojem na vnitropolitické úrovni. Proto dala vláda pro účely mise OEF k dispozici velký počet vojáků (3 900) a do Afghánistánu vyslala i speciální jednotku

---

⁴⁰⁵ KRONING-HEITMANN, I., *Deutsche Sicherheitspolitik*, s. 142 a 143.

⁴⁰⁶ MILOSEVIC, N., *Deutsche Kriegsbeteiligung*, s. 70.

⁴⁰⁷ KRONING-HEITMANN, I., *Deutsche Sicherheitspolitik*, s. 144.

KSK. Přitom ale zadala do mandátu jasné limity pro nasazení a zdůrazňovala defenzivní zaměření jednotek na obranu proti ZHN. Podle Heitmannové-Kroningové bylo možné na základě analýzy rozhodovacího procesu o misích OEF a ISAF a souvisejících mandátů dojít k závěru, že se politici již od počátku snažili zastírat skutečný vojenský charakter nasazení Bundeswehru. Účast na obou misích tak zdůvodňovali mj. humanitárními důvody. Tento „příběh“ mohl podporovat relativně dlouho legitimitu nasazení německých vojáků v misi ISAF. Později se však tato taktika ukázala jako problematická.⁴⁰⁸

V období po 11. září 2001 vystupovala německá vláda svou rétorikou, chováním a praktickými kroky jako solidární a spolehlivý spojenec USA. Dokládají to opakovaná prohlášení německého kancléře a dalších členů vlády, zejména z SPD, ve kterých Schröder vyzdvihoval spojeneckou povinnost Německa a aktivní solidaritu při pomoci USA týkající se také vojenského příspěvku. Současně přitom poukazoval na historický „závazek“ Německa vůči USA. Německá vláda to dokazovala zejména konkrétními kroky (vyslání německých vojáků do Afghánistánu apod.). Navíc kancléř se kvůli této otázce postavil proti opozici ve své vlastní straně a hlasováním o vyslovení nedůvěry riskoval budoucnost celé vlády i vlastní politickou kariéru. To ocenili zvláště zástupci americké administrativy. Ačkoliv bylo nasazení německých vojáků v Afghánistánu pro řadu poslanců a členů rudozelené koalice sporné, kancléř si souhlas Spolkového sněmu dokázal vynutit.

Lze konstatovat, že v počátečním období vojenské angažovanosti v Afghánistánu dokázala německá vláda vyřešit dilema, spočívající v neslučitelnosti vystupování jako důvěryhodného partnera USA na jedné straně a zdrženlivého postoje při nasazení vojenské síly na straně druhé. V tomto případě tedy konflikt rolí ještě nenastal, přestože potenciál k jeho vzniku již existoval. Německá vláda zastávala obě dosavadní role zároveň a ještě nebyla nucena řešit konflikt rolí. K tomu je ale třeba podotknout, že v této fázi byla afghánská mise a úkoly z ní vyplývající dosti omezené a zdaleka ne tak náročné nebo nebezpečné jako v pozdějších letech. Lze říci, že v tomto období hrál princip logiky vhodnosti velmi silnou, jestli ne vůbec nejsilnější roli. Německá vláda činila vše možné, aby prokázala loajalitu a reputaci spolehlivého spojence jak v rétorické rovině, což se ukazovalo i během parlamentních debat, tak zejména konkrétními kroky. Plnila tedy vnější očekávání, resp. naplňovala pravidla vhodného chování. To svědčí o silném

---

⁴⁰⁸ Tamtéž, s. 144 a 145.

působení logiky vhodnosti. Jak ale vyplývá z předchozích částí textu, v konání a argumentaci německých politiků se silně projevovala i logika očekávaných následků. Lze říci, že obě logiky se navzájem doplňovaly a nevedly k žádnému rozporu.

4.6. Situace v Afghánistánu v období 2002 až 2006

Po poražení Tálibánu začalo v Afghánistánu v roce 2002 poměrně klidné období. Bezpečnostní situace byla relativně stabilní, což umožňovalo politickou obnovu země, zavádění principů demokratického režimu, vznik přechodné afghánské vlády a také návrat uprchlíků do země. Takový vývoj vzbudil pozitivní očekávání států zapojených do mezinárodní koalice, včetně německých politiků. Postupně se však bezpečnostní situace v zemi začala zhoršovat, což bylo dáno mj. konfliktem v Iráku a souvisejícím stahováním velké části amerických jednotek z Afghánistánu.⁴⁰⁹ Pro německé politiky byl signálem změny bezpečnostní situace v Afghánistánu útok na autobus Bundeswehru s vojáky ISAF 7. června 2003. Zahynuli při něm čtyři němečtí vojáci a 29 jich bylo zraněno, zčásti těžce.⁴¹⁰

Kvůli narůstajícím útokům povstalců nebyly nevládní organizace schopny na jihu Afghánistánu pokračovat v civilní obnově země a požadovaly rozšíření mise ISAF i na další oblasti a zlepšení ochrany civilních pracovníků.⁴¹¹ Ke geografickému rozšíření mise ISAF na oblasti mimo Kábul došlo v říjnu 2003 na základě rezoluce č. 1510 RB OSN. Úkolem ISAF byla podpora afghánské vlády při vytváření bezpečného prostředí pro humanitární aktivity a civilní obnovu země.⁴¹² Afghánistán byl rozdělen do pěti regionálních velitelství (Regional Command, RC): RC hlavní město Kábul spravovali Francouzi, RC jih střídavě Britové, Kanadčané a Nizozemci, RC západ Italové, RC východ Američané a RC sever Němci (viz příloha č. 1). Přitom si byli zástupci všech zúčastněných států od počátku vědomi toho, že největší rizika budou spojená s působností na východě, jako oblasti na hranicích s neklidnými provinciemi Pákistánu, a na jihu, jako tradičním a hlavním působištěm Tálibánu. Oblast severu, za kterou převzali Němci

---

⁴⁰⁹ KRONING-HEITMANN, I., *Deutsche Sicherheitspolitik*, s. 146 a 147.

⁴¹⁰ Vier Bundeswehr-Soldaten getötet [online]. 7. 6. 2003 [cit. 2015-7-3]. Dostupné na <http://www.spiegel.de/politik/ausland/afghanistan-vier-bundeswehr-soldaten-getoetet-a-252046.html>

⁴¹¹ KRONING-HEITMANN, I., *Deutsche Sicherheitspolitik*, s. 148.

⁴¹² United Nations. Security Council, Resolution 1510 [online]. 13. 10. 2003 [cit. 2015-8-3]. Dostupné na [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1510\(2003\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1510(2003))

odpovědnost, byla rozlehlá 160 000 km², tedy zhruba jako východ Německa a Bavorsko dohromady. Skládala se z devíti provincií, rozdělených na 117 obcí (Distrikt).⁴¹³

V souvislosti s rozšiřováním mise ISAF začali Němci snižovat počet vojáků vyčleněných pro misi OEF. Z celkového počtu 1 800 vojáků v roce 2002 jich bylo o dva roky později už jen 250 až 300, pozornost německé politiky se přesouvala na ISAF.⁴¹⁴ Podle mandátu z října 2003, který rozšířil působení Bundeswehru kromě Kábulu a okolí i na region Kundúz (provincie Kundúz, Badachšán, Baghlán, Tachár), mohly být nasazeny německé jednotky i k časově a obsahově omezené mobilní podpoře k zajištění voleb v Afghánistánu. Mandát navyšoval počet nasazených vojáků na 2 250, přičemž 450 z nich působilo v regionu Kundúz.⁴¹⁵

Přestože spolková vláda rozšíření mise ISAF ještě v roce 2002 odmítala, o rok později svůj postoj v této otázce změnila. Stálo za tím zhoršení transatlantických vztahů v kontextu konfliktu v Iráku v roce 2003, přesun pozornosti a zájmů USA na Irák, převzetí mise ISAF ze strany NATO a také zhoršující se bezpečnostní situace v Afghánistánu, zejména v kontextu prezidentských voleb v roce 2004. Pro německou vládu byl ale nejdůležitějším momentem pro rozšíření mise ISAF konflikt v Iráku, neboť bylo potřeba nahradit část amerických sil v zemi přesouvané do Iráku. V německém rozhodování o posílení vojenské angažovanosti v Afghánistánu hrála také roli snaha odčinit německou neúčast Bundeswehru v konfliktu v Iráku, a zlepšit tak vztahy s USA.⁴¹⁶ Dokládají to i slova Klause Olshausena, generála ve výslužbě a v té době německého vojenského zástupce ve vojenském výboru NATO: „Také německá vláda měla zájem na rozšíření působnosti NATO v Afghánistánu, neboť po politické aktivitě proti USA v kontextu konfliktu v Iráku 2003 hledala cestu, jak opět zlepšit německo-americké vztahy.“ Jednou z možností bylo podle Olshausena převzít PRT, kterých bylo pod OEF celkem 16. Německá vláda si vybrala PRT v Kundúzu a včlenila ho do mandátu ISAF.⁴¹⁷ V roce 2004 navíc zahájil činnost další německý PRT ve Fajzabádu.

Podobná slova jako generál Olshausen zvolil i Winfried Kühne, podle kterého nebylo větší zapojení Německa do činnosti PRT motivováno zejména zájmy v Afghánistánu,

---

⁴¹³ LINDEMANN, M., *Unter Beschuss*, s. 23 a 78.

⁴¹⁴ KRONING-HEITMANN, I., *Deutsche Sicherheitspolitik*, s. 151.

⁴¹⁵ Deutscher Bundestag. Antrag der Bundesregierung. Drucksache 15/1700 [on-line]. 15. 10. 2003 [cit. 2016-6-6]. Dostupné na <http://dipbt.bundestag.de/doc/btd/15/017/1501700.pdf>

⁴¹⁶ KRONING-HEITMANN, I., *Deutsche Sicherheitspolitik*, s. 155. To samé tvrdí i KRAUSE, von U., *Die Afghanistaneinsätze der Bundeswehr*, s. 212.

⁴¹⁷ KRAUSE, von U., *Die Afghanistaneinsätze der Bundeswehr*, s. 154.

nýbrž ho způsobila do značné míry dohoda kancléře Gerharda Schrödera a George Bushe. Záměrem německé vlády v souvislosti s touto dohodou bylo zmírnit tlak americké administrativy způsobený německou neúčastí na válce v Iráku.⁴¹⁸ Ostatně taková argumentace se objevila i během parlamentní debaty v říjnu 2003. Poslanec Jürgen Koppelin z FDP v písemném prohlášení k debatě uvedl: „Úvahy německé vlády k prodloužení a zejména k rozšíření mandátu v Afghánistánu je pokus jak větší angažovaností v Afghánistánu dosáhnout přízně USA a současně jak od počátku války v Iráku setrvat na německé cestě.“⁴¹⁹ Snahu zlepšit německo-americké vztahy po rozkolech v kontextu války v Iráku v roce 2003 viděl i Hellmann.⁴²⁰

Celkově lze říci, že se mezinárodnímu společenství v Afghánistánu v prvních letech dařilo naplňovat cíle Bonnské konference a uvádět do chodu afghánské státní instituce. V roce 2004 schválilo kmenové shromáždění Loja Džirga novou afghánskou ústavu a uskutečnily se prezidentské volby. V roce 2005 proběhly v Afghánistánu také parlamentní volby. Na přelomu ledna a února 2006 se na konferenci v Londýně afghánská vláda a mezinárodní společenství domluvily na spolupráci pro období 2006 až 2010 a přijetí koncepčního dokumentu Afghanistan Compact^{421, 422}.

Během prvních let spočívalo angažmá německých vojáků v rámci mise ISAF většinou v hlídkování v okolí základen. Vyznačovalo se nasazením co nejmenšího počtu vojáků, získáváním zpravodajských informací a zajištěním bezpečnosti základen. Vzhledem k tomu, že sever země byl v porovnání s jihem a východem relativně klidnou oblastí, takové nasazení Bundeswehru postačovalo a umožňovalo civilní rozvoj a rekonstrukci.⁴²³

Přes uvedené úspěchy se mezinárodnímu společenství a afghánské vládě nedařilo prosazovat státní moc mimo oblast hlavního města Kábulu. To vedlo k proměně charakteru mise ISAF a jejímu rozšíření na celý Afghánistán^{424, 425}. Přestože byl režim

---

⁴¹⁸ KÜHNE, Winrich. Interessen, Kriterien, Probleme deutscher Beteiligung an Friedenseinsätzen. Wann? Wohin? Warum? *Die Friedenswarte: Journal of International Peace and Organization*, 2007, Bd. 82, 1, s. 3.

⁴¹⁹ Deutscher Bundestag. Stenografischer Bericht. Plenarprotokoll 15/70, 6054 [on-line]. 24. 10. 2003 [cit. 2017-3-6]. Dostupné na <http://dipbt.bundestag.de/doc/btp/15/15070.pdf>

⁴²⁰ KRAUSE, von U., Die Afghanistaneinsätze der Bundeswehr, s. 212 a 213.

⁴²¹ Jednalo se o politickou dohodu mezi mezinárodním společenstvím a afghánským státem. Ta obsahovala všeobecné rozvojové principy pro obnovu Afghánistánu, stanovila odpovědnost afghánské vlády za vývoj vlastní země a přislíbila dalekosáhlou podporu mezinárodního společenství.

⁴²² KRONING-HEITMANN, I., Deutsche Sicherheitspolitik, s. 160.

⁴²³ NOETZEL, T., Germany's Small War, s. 493.

⁴²⁴ Nejprve se jednalo o severní (do října 2004), poté o západní (do září 2005), jižní (do července 2006) a nakonec o východní Afghánistán (do října 2006).

⁴²⁵ KRONING-HEITMANN, I., Deutsche Sicherheitspolitik, s. 160.

Talibánu po útocích koaličních skupin pod vedením USA závěrem roku 2001 poražen, jeho vedoucí představitelé a tvrdé jádro se stáhli do paštunských oblastí v těžko přístupných pohraničních regionech s Pákistánem. Kvůli nedostatečnému rozmístění pozemních jednotek ISAF režim Talibánu a spřízněné oddíly postupně posilovaly a vytvářely tlak na vojenské síly Kanady, USA, Velké Británie a Nizozemí rozmístěné v jižních provinciích Afghánistánu.⁴²⁶

V květnu 2006 přijalo NATO nový operační plán, který se vyznačoval mj. zvýšením aktivit při výcviku a doprovázení afghánských rekrutů v terénu.⁴²⁷ Nový operační plán NATO a také nově nastavená pravidla pro nasazení byla kvůli zhoršené bezpečnostní situaci v Afghánistánu přepracována a přizpůsobena nové situaci. Pro jejich účel zadala spolková vláda své národní výhrady, kterými omezila působení německých vojáků v rámci této mise. Tyto výhrady zakazovaly německým vojákům např. rozmístění na jihu země (kromě časově omezené pomoci v nouzi), aktivní účast v boji proti drogám a zapojení se do ofenzivních operací proti povstalcům. Němečtí vojáci přitom měli dbát zejména o svoji ochranu. V této souvislosti se v médiích objevily zprávy např. o tom, že němečtí vojáci mají kvůli zvýšeným bezpečnostním rizikům zakázáno létat s helikoptéry po setmění.⁴²⁸

Kromě geografického omezení působnosti německé armády a snahy striktně oddělovat mise OEF a ISAF označil Michael Harsch za hlavní národní limity v období 2002 až 2006 další dva aspekty. Zaprvé bylo restriktivně omezeno působení německých vojáků. Němečtí vojáci nesměli např. použít zbraně, dokud útok povstalců již nezačal nebo bezprostředně nehrozil. Nesměli také střílet na ustupující povstalce. Zadruhé německá vláda omezila mobilitu německých vojenských jednotek, když nasadila v Afghánistánu nedostatečný počet obrněných helikoptér. Poté nebylo možné naplnit přísné německé podmínky pro poskytování zdravotní pomoci nasazeným vojákům.⁴²⁹

Rozšíření působnosti ISAF na celý Afghánistán a výše zmíněný operační plán NATO si vyžádaly výrazné navýšení počtu vojáků a rozdělení země na pět regionů s místním velením. Na začátku června 2006 převzali Němci odpovědnost za severní regionální

---

⁴²⁶ JUNGBAUER, S., Die Bundeswehr in Afghanistan, s. 80 a 81.

⁴²⁷ NATO. Revised operational plan for NATO's expanding mission in Afghanistan [on-line]. 18. 5. 2006 [cit. 2016-1-6]. Dostupné na <http://reliefweb.int/report/afghanistan/revised-operational-plan-nato-s-expanding-mission-afghanistan>

⁴²⁸ KRONING-HEITMANN, I., Deutsche Sicherheitspolitik, s. 165.

⁴²⁹ HARSCH, F. M., A Reluctant Warrior, s. 14.

velitelství s hlavním sídlem v Mazár-e-Šaríf, kde postavili svoji hlavní vojenskou základnu.⁴³⁰

Podle mandátu Spolkového sněmu ze září 2006 bylo nadále cílem ISAF „podporovat Afghánistán při zajišťování bezpečnosti, aby mohly afghánské státní úřady, personál OSN a další mezinárodní civilní personál, zvláště takový který se věnuje obnově země a humanitárním úkolům, pracovat v bezpečném prostředí.“⁴³¹

Navzdory uvedeným krokům a opatřením se nejpozději od roku 2006 začala v Afghánistánu zásadně zhoršovat bezpečnostní situace, která ohrožovala provádění civilní obnovy země. Patrné to bylo zejména na jihu a východě země, kde byli povstalci ve střetu s mezinárodními jednotkami nejaktivnější. Dokládají to i poznatky úřadu Afghanistan NGO Safety Office (ANSO), podle kterého došlo během roku 2006 v průměru v měsíci k 150 až 200 útokům ozbrojených skupin (sebevražedné útoky, nástražná výbušná zařízení apod.). V důsledku povstaleckých aktivit zahynulo v roce 2006 v Afghánistánu 130 příslušníků mezinárodních sil. Jednalo se zejména o Američany, Brity a Kanadány, zemřelo jich 117. Mezi Němci nebyl v roce 2006 ani jeden padlý (viz příloha č. 5).⁴³²

Na dramatické zhoršení situace v Afghánistánu, a to již během roku 2005, upozorňovali ve Spolkovém sněmu v září 2006 i poslanci postkomunistické Die Linke. Podle levicových poslanců vzrostl počet útoků na mezinárodní síly a afghánská vláda neměla přes angažmá mezinárodních sil ISAF v podstatě kontrolu nad svým územím.⁴³³

Celkové zhoršování bezpečnostní situace v Afghánistánu dokládají i údaje NATO. Zatímco v roce 2003 dosahoval celkový počet útoků pomocí nástražných výbušných zařízení 50, v roce 2004 to bylo již 185, v roce 2005 384, v roce 2006 883 a v roce 2007 1 256. Mezi lety 2005 až 2006 výrazně narostly také počty sebevražedných útoků a přímých útoků na mezinárodní jednotky: z 2 400 na 6 400. V roce 2007 mělo dojít k jejich dalšímu zdvojnásobení.⁴³⁴ Mise se tedy výrazně proměnila. Již nebylo možné mluvit o stabilizační misi, jak se nazývala během prvních let. Vzhledem k „nerovnoměrnému rozdělení zátěže“ mezi spojenci, vyjádřeném mj. počtem obětí

---

⁴³⁰ KRONING-HEITMANN, I., Deutsche Sicherheitspolitik, s. 161.

⁴³¹ Deutscher Bundestag. Antrag der Bundesregierung. Drucksache 16/2573, s. 1 [on-line]. 13. 9. 2006 [cit. 2016-3-6]. Dostupné na <http://dipbt.bundestag.de/doc/btd/16/025/1602573.pdf>

⁴³² KRONING-HEITMANN, I., Deutsche Sicherheitspolitik, s. 161, 162 a 163.

⁴³³ Deutscher Bundestag. Entschließungsantrag. Drucksache 16/2623, s. 1 [on-line]. 20. 9. 2006 [cit. 2016-3-6]. Dostupné na <http://dipbt.bundestag.de/doc/btd/16/026/1602623.pdf>

⁴³⁴ KRAUSE, von U., Die Afghanistaneinsätze der Bundeswehr, s. 179.

a přijetím různého stupně rizika nasazení v té které části země, se stále více zvyšoval tlak na spolkovou vládu, aby rozmístila německé jednotky také na jihu země.

Německou politiku týkající se nasazení Bundeswehru v Afghánistánu od roku 2002 až po první polovinu roku 2006 lze označit za defenzivní, limitovanou a vyhýbající se riziku. Německá vláda vyčlenila v tomto období pro afghánskou misi velmi skromné civilní a vojenské zdroje. Snažila se vyhnout rizikům pro nasazené vojáky a vytrvale odmítala tlak spojeneckých zemí, aby rozšířila své vojenské angažmá nad rámec severní oblasti, v porovnání s ostatními bezpečnější částí Afghánistánu. Na mezinárodní úrovni koncipovala vojenskou angažovanost v Afghánistánu jako minimální, což bylo v souladu s počátečním přístupem NATO. Hlavním cílem bylo spíše ukázat solidaritu a loajalitu s USA (později s NATO) než transformovat Afghánistán, aby se znovu potenciálně nestal teroristickou hrozbou. Výsledkem bylo polovičaté nasazení, kdy bylo důležitější být více vidět než výrazně pokročit v cílech mise. Na domácí úrovni se vláda snažila udržet mírný nezájem německé veřejnosti o misi tím, že se snažila minimalizovat potenciální ztráty na životech německých vojáků a Afghánců prostřednictvím různých caveats.⁴³⁵

V rámci uvedeného lze upozornit zejména na ambivalenci německé politiky, která byla postupně donucena reagovat a nasazovat větší množství vojáků, přestože byla v období 2002 až 2006 převážně pasivní a snažila se zachovat podobu své politiky a vojenské angažovanosti v Afghánistánu bez velkých změn. Příkladem byl její počáteční odmítavý postoj k rozšíření mise ISAF na ostatní části země. Kvůli zhoršování bezpečnostní situace v Afghánistánu a související politice mezinárodního společenství s tím ale německá vláda nakonec souhlasila. Současně ale v tomto rámci hrála důležitou roli snaha odčinit německou neúčast na vojenském zásahu v Iráku v roce 2003 a zlepšit kvůli tomu poškozené německo-americké vztahy. Kromě vyslání většího počtu vojáků navíc převzala od Američanů PRT v Kundúzu a později zprovoznila další. V souvislosti s novým operačním plánem NATO v květnu 2006 je vhodné také zmínit nové národní výhrady německé vlády pro nasazení Bundeswehru v Afghánistánu usilující o zajištění bezpečnosti německých vojáků.

---

⁴³⁵ HARSCH, F. M., *A Reluctant Warrior*, s. 5, 6, 8 a 11.

5. Konkrétní případy rozhodování o nasazení

Bundeswehru v rámci mise ISAF

V této části se autor zaměří na čtyři praktické případy, na jejichž základě se pokusí ukázat působení vztahové roviny mezi Německem a USA. Konkrétně se jedná o případy geografického omezení nasazení Bundeswehru v Afghánistánu v souvislosti se summitem NATO v Rize v listopadu 2006, rozhodování o nasazení německých průzkumných letadel Tornado v roce 2007, politiku spolkové vlády v kontextu mezinárodní konference o Afghánistánu v Londýně v lednu 2010 a o nasazení německých vojáků v rámci aliančních letadel AWACS v roce 2011.

5.1. Summit NATO v Rize

Nejpozději od léta 2006 některé členské státy NATO stále silněji požadovaly, aby byly státy zodpovědné za správu do té doby stabilních regionů Afghánistánu aktivnější, upustily od svých národních limitů pro nasazení ozbrojené síly a zapojily se ve větší míře do boje proti povstalcům. V konečném efektu tak měly odlehčit přetíženým spojeneckým silám na jihu země.⁴³⁶ Jasným způsobem to formuloval velvyslanec USA v Afghánistánu Ronald Neumann v interview pro týdeník *Der Spiegel* v září 2006: „Myslím si, že všechny členské státy NATO by měly zrušit své limity pro nasazení vojenských sil. (...) Myslím si, že každý národ, který nechce dělat veškeré kroky a nemůže plnit svoje závazky, se jednou bude muset dívat na to, jaký dopad bude mít jeho selhání na NATO.“⁴³⁷

Diskuse na toto téma se zintenzivnila v listopadu 2006 krátce před summitem NATO v Rize, kde se mělo mj. projednávat navýšení celkového počtu aliančních vojáků v Afghánistánu. Krátce před summitem se v německých médiích objevila zpráva o tom, že němečtí vojáci v létě 2006 údajně odepřeli kanadským vojákům pomoc v nouzi během operace *Medusa* na jihu Afghánistánu. Velitel německého kontingentu generál Markus Kneip měl na žádost spojenců sdělit, že sice má k dispozici vojáky, kteří by mohli pomoci,

---

⁴³⁶ KRONING-HEITMANN, I., *Deutsche Sicherheitspolitik*, s. 165.

⁴³⁷ „We are not going to evacuate. We are not going anywhere.“ *Der Spiegel* [online]. 26. 9. 2006 [cit. 2016-7-3]. Dostupné na <http://www.spiegel.de/international/spiegel/spiegel-interview-with-the-us-ambassador-to-afghanistan-we-are-not-going-to-evacuate-we-are-not-going-anywhere-a-439270.html>

ale nedostane k tomu svolení z Berlína. Německé ministerstvo obrany označilo uvedené skutečnosti za nepravdivé a uvedlo, že k žádné takové žádosti nedošlo.⁴³⁸

K různým limitům, které uplatňovaly státy zapojené do ISAF, se kriticky vyjádřil i James Jones, americký generál a vrchní velitel NATO: „Omezují flexibilitu a manévrovací prostor regionálních velitelů. Zvyšují také náklady za celou misi, neboť je třeba nasadit více vojenských sil, které mají neomezený mandát.“ Proto měl v úmyslu přesvědčovat státy s takovými národními caveats, aby se jich vzdaly. Na téma spojenecké solidarity dále pronesl: „Když některé členské státy nepomohou při střetu s nepřítelem svým kolegům z NATO v jejich afghánském regionu, jak mohou poté očekávat, že jim ostatní pomohou v případě nouze?“⁴³⁹ Zřejmě při tom narážel na údajné odepření pomoci ze strany německých vojáků.

Vyslání německých vojáků na jih Afghánistánu prosazovali také zástupci amerických, kanadských a britských vojenských sil. Ukázalo se to především v kontextu summitu NATO v Rize ve dnech 28. a 29. listopadu 2006. Britský důstojník v této souvislosti uvedl: „Už nemohu více poslouchat, že je Bundeswehr v Afghánistánu. Rozhodující přitom přece je, že Němci nejsou tam, kde jsou potřeba.“⁴⁴⁰ ⁴⁴¹ Vůči působení německých vojáků v Afghánistánu byl velmi kritický i šéf obranného výboru britské dolní sněmovny Bruce George: „Zatímco jedni pijí čaj a pivo, ostatní riskují svůj život“. Kvůli přístupu německé vlády byl krátce před summitem v Rize konfrontován i Karsten Voigt, vládní pověřenec pro německo-americké vztahy. Zástupce americké administrativy mu sdělil, že se Němci zaměřují pouze na obnovu země a zajištění míru a nepříjemné věci nechávají na USA. Velmi otevřeně se v této souvislosti vyjádřili také Kanadčané: „Je nejvyšší čas, aby Němci vylezli ze svých spacáků a naučili se zabíjet.“⁴⁴² V této souvislosti se v Afghánistánu mezi spojenci začalo kriticky hovořit o „dvouúrovňovém“ NATO.

---

⁴³⁸ GEBAUER, Matthias – WEILAND, Severin. USA und Briten überziehen Deutschland mit Kritik-Kampagne. Der Spiegel [online]. 17. 11. 2006 [cit. 2015-7-3]. Dostupné na <http://www.spiegel.de/politik/deutschland/afghanistan-einsatz-usa-und-briten-ueberziehen-deutschland-mit-kritik-kampagne-a-449160.html>

⁴³⁹ BUCK, Christian. Zwei-Klassen-Kämpfer, Die Welt, 29. 10. 2006.

⁴⁴⁰ V té době platný mandát připouštěl dočasné nasazení německých vojáků na jihu Afghánistánu, pouze pokud to bylo bezpodmínečně nutné pro záměry celé ISAF.

⁴⁴¹ Unmut über die Bundeswehr wächst. Die Welt [online]. 14. 9. 2006 [cit. 2015-12-04]. Dostupné na <https://www.welt.de/politik/article152598/Unmut-ueber-die-Bundeswehr-waechst.html>

⁴⁴² HAMMERSTEIN, von Konstantin – HOYNG, Hans – SCHLAMP, Jürgen-Hans – SZANDAR, Alexander. Das Afghanistan-Abenteuer. Der Spiegel, 47/2006.

Zatímco američtí, kanadští a britští vojáci bojují každý den proti Tálíbanu, zaměřují se státy jako Německo ve svých bezpečnějších sektorech pouze na rekonstrukční aktivity.⁴⁴³

K vyslání vojáků na jih a zrušení národních limitů pro nasazení vojenských sil vyzýval Německo a další státy v říjnu 2006 i Nicholas Burns, tajemník amerického ministerstva zahraničí.⁴⁴⁴ Podle Američanů snižují tyto limity politickou soudržnost spojenců a akceschopnost NATO v Afghánistánu. Současně narušují princip rovnoměrného sdílení zátěže, neboť některé národní jednotky podstupují větší rizika než ty ostatní.⁴⁴⁵ Jeho slova o nerovnoměrném sdílení zátěže mezi spojenci potvrzovaly i statistické údaje v té nejcitlivější oblasti. Během bojů v Afghánistánu přišlo do té doby o život 350 Američanů, 42 Kanadčanů a 41 Britů. Němců zemřelo „pouze“ 18 (viz přílohy č. 4 a 5).⁴⁴⁶

Krátce před summitem v Rize se v kanadském Quebecu konala konference Parlamentního shromáždění NATO. V jejím průběhu došlo k vyhoceným diskusím mezi kanadskými, britskými a americkými poslanci na jedné straně a jejich německými kolegy na straně druhé. Jeden z přítomných německých poslanců Winfried Nachtwei popsal tuto diskusi slovy: „Ano, od britského kolegy se ke mně během zasedání Parlamentního shromáždění dostalo, jak se do nás opřel. Trochu jsme se pak do sebe pustili. Neboť to byl velmi zjednodušený pohled na to, co se stalo na severu“. Narážel přitom na zprávu publikovanou v médiích o tom, že britský poslanec během zasedání Parlamentního shromáždění NATO německému kolegovi vyhoceně vyčítal, že Němci pijí na severu pivo, zatímco Britové sbírají na jihu své mrtvé.⁴⁴⁷

Z uvedeného vyplývá, že v případě spojenecké kritiky týkající se vojenské angažovanosti Německa v Afghánistánu se nejednalo pouze o kritiku oficiálních představitelů vlád a vrcholných představitelů NATO, nýbrž také o neoficiální (anonymní) kritické výroky uveřejňované v médiích. V první řadě šlo o prohlášení zástupců spojeneckých vojenských složek, kteří přišli přímo do styku s německými vojáky a souvisejícími limity pro nasazení. Kromě toho byli v osobní rovině s výhradami

---

⁴⁴³ BUCK, Ch., *Zwei-Klassen-Kämpfer*.

⁴⁴⁴ GALLU, Joshua. *Avoiding the Violence in Afghanistan*. Der Spiegel [online]. 25. 10. 2006 [cit. 2015-12-04]. Dostupné na <http://www.spiegel.de/international/criticism-of-germany-and-france-avoiding-the-violence-in-afghanistan-a-444666.html>

⁴⁴⁵ MEIERS, Josef-Franz. *Crossing the red lines? The grand coalition and the paradox of German foreign policy*. *AICGS Policy report*, s. 18 [online]. 2008 [cit. 2015-11-04]. Dostupné na <http://www.aicgs.org/publication/crossing-the-red-lines-the-grand-coalition-and-the-paradox-of-german-foreign-policy/>

⁴⁴⁶ HAMMERSTEIN, von K. – HOYNG, H. – SCHLAMP, J.-H. – SZANDAR, A., *Das Afghanistan-Abenteuer*.

⁴⁴⁷ KRONING-HEITMANN, I., *Deutsche Sicherheitspolitik*, s. 166.

spojenců konfrontování i zástupci německé vlády a parlamentu. Spojenci vyvíjeli na Německo tlak současně na několika úrovních. V případě USA se jednalo jak o příslušníky armádních složek, tak i o politiky a diplomaty. Německo nebyl zdaleka jediný stát, který v Afghánistánu nasadil své vojáky s nějakými limity, zaměřovala se na něj ale největší míra kritiky.

Závěrem září 2006 proběhla ve Spolkovém sněmu debata k prodloužení mandátu k nasazení Bundeswehru v Afghánistánu. Přestože do summitu NATO v Rize zbývalo ještě několik týdnů, rezonovalo toto téma i během parlamentní debaty. Podle Eckarta von Klaedena z vládní poslanecké frakce CDU/CSU bylo nutné zamyslet se nad následky posledního vývoje v Afghánistánu: „Musíme udělat všechno pro to, abychom zabránili zhroucení mise mezinárodního společenství, která je založena na mezinárodním právu. Jaké následky by to mělo? (...) Většina afghánského obyvatelstva, které stojí na naší straně, by se od nás odvrátila, pokud bychom je nechali ve štychu, stali by se obětmi režimu Tálibán. (...) Současně by se zásadním způsobem zhoršila důvěryhodnost NATO a mezinárodních organizací.“⁴⁴⁸ Z projevu poslance Klaedena jasně vyplývalo působení logiky očekávaných následků. Tedy Německo, respektive mezinárodní společenství se musí v Afghánistánu dále angažovat, jinak dojde ke ztrátě důvěry afghánského obyvatelstva a také k zásadnímu poklesu důvěry v NATO.

Vliv logiky očekávaných následků byl patrný i z vyjadřování poslankyně FDP Birgit Homburgerové: „FDP dnes podpoří prodloužení mandátu k misi ISAF; neboť jsme toho názoru, že bychom udělali chybný krok, když bychom v současné situaci stáhli německé vojenské síly. To by Afghánistán uvrhlo v chaos a zničilo by to všechnu dosavadní snahu a pokrok.“⁴⁴⁹

Přes výše uvedené stanovisko poslanecké frakce CDU/CSU dali zástupci spolkové vlády ještě před summitem NATO v Rize jasně najevo, že nehodlají navýšit tamější německý kontingent. Současně odmítali přesunout vojáky nasazené na severu země na jih. Kancléřka Angela Merkelová pronesla, že není nutné měnit mandát pro nasazení Bundeswehru. Podobně to viděl i ministr zahraničí Frank-Walter Steinmeier, podle kterého nemělo žádný smysl v tom „stáhnout bezhlavě personál a vojáky ze severu

---

⁴⁴⁸ Deutscher Bundestag. Stenografischer Bericht. Plenarprotokoll 16/54, 5211[on-line]. 28. 9. 2006 [cit. 2016-3-6]. Dostupné na <http://dipbt.bundestag.de/doc/btp/16/16054.pdf>

⁴⁴⁹ Tamtéž, 5217.

a přemístit je někam na jih“. Proti bojovému nasazení německých vojáků na jihu Afghánistánu se stavělo podle průzkumů z roku 2006 až 82 % německých obyvatel.⁴⁵⁰

V souvislosti s požadavky spojenců vyzdvihovali němečtí politici příspěvek své země ke stabilizaci severního Afghánistánu, který si vyžadoval působnost velké části rozmístěných jednotek. Podle německých politiků by přesun německých vojáků na jih ohrozil bezpečnost a stabilitu severní oblasti. Dále zmiňovali německý přístup spočívající v důrazu na civilní obnovu a zdrženlivost při nasazení vojenské síly, který se lišil od ostatních spojenců. V této souvislosti kritizovali USA kvůli jejich vedení boje proti povstalcům a pronásledování teroristů. Kromě toho vyzdvihovali svůj civilně vojenský přístup, ze kterého si měly ostatní státy vzít příklad. Podle šéfa frakce SPD Petera Strucka byla situace na severu Afghánistánu klidnější právě díky tamějšímu přístupu německých vojáků. Současně podle něho Američané svou politikou zdůrazňující vojenské aspekty udělali chybu.⁴⁵¹

Celkově německý pohled na věc a související rétorika vyvolávaly dojem, že Němci hrají pouze roli mentorů a mají tendenci jen ostatní poučovat, že právě oni zvolili jedinou správnou politiku a všichni ostatní se mýlili. Takový postoj ale u spojenců vyvolával velké emoce. Zvláště pokud se přihlédlo ke ztrátám na životech souvisejících s nasazením v méně bezpečných regionech Afghánistánu než na severu.

V uvažování německých politiků byla patrná snaha nasadit vojáky v Afghánistánu s co nejmenšími riziky, aby tak nesnížili zbývající podporu veřejnosti pro tuto misi. Otevřeně o tom hovořil poslanec Rainer Arnold: „Pokud to uděláme a podstoupíme rizika (*tedy vyšleme vojáky na jih Afghánistánu, pozn. autora*), která se nedají zhodnotit, ohrozíme tím souhlasné stanovisko mé politické strany, poslanecké frakce a asi i německé veřejnosti. Abychom vůbec mohli zůstat loajální, bylo pro mě důležité zachovat celý proces přehledný a srozumitelný.“ Brigádní generál Hans-Werner Wiermann k tomu pronesl: „Na výběr nejsou vojáci s limity pro nasazení nebo bez nich, nýbrž vojenské síly s takovými limity, nebo žádné. A pokud se musím rozhodnout, pak raději vezmu vojáky s limity než vůbec žádné.“⁴⁵²

---

⁴⁵⁰ HAMMERSTEIN, von K. – HOYNG, H. – SCHLAMP, J.-H. – SZANDAR, A., Das Afghanistan-Abendteuer.

⁴⁵¹ KRONING-HEITMANN, I., Deutsche Sicherheitspolitik, s. 167 a 168.

⁴⁵² Tamtéž, s. 167 a 169.

Jistá míra nespokojenosti spojenců s počínáním německých politiků se projevila i během projevu generálního tajemníka NATO Jaap de Hoop Scheffera: „Mluvil jsem opakovaně o národních caveats, které zhoršují flexibilitu vojenského velení a podkopávají operativní efektivitu. Stejně jako potřebujeme bojové síly schopné rekonstrukční činnosti, sotva si můžeme dovolit vojenské síly neschopné boje a zaměřené pouze na poválečnou obnovu země.“⁴⁵³ Ačkoliv Německo ve své řeči explicitně nezmínil, bylo zřejmé, že ho má také na mysli.

Zástupci spolkové vlády svá původní prohlášení a postoje nakonec při vyjednávání na summitu v Rize v menší míře nakonec změnili. Ve finální fázi vyjednávání souhlasili s tím, že němečtí vojáci mohli být nově dočasně nasazeni i na jihu Afghánistánu, pokud se spojenci dostanou do nouzové situace. Kancléřka v prohlášení k summitu hovořila o záchraně zraněných, evakuaci obklíčených vojáků i o vojenském průzkumu.⁴⁵⁴

Podle Heitmannové-Kroningové německá vláda na summitu uhájila své původní pozice a zabránila většímu vojenskému nasazení Bundeswehru v Afghánistánu nehledě na silné napětí mezi zdrženlivým postojem k nasazení ozbrojených sil a spojeneckou solidaritou. Přes velký tlak ostatních spojenců upřednostnila zásady kultury zdrženlivosti a rozhodně setrvala na své odmítavé pozici. Německá vláda sice do Afghánistánu vyslala velký počet vojáků a převzala odpovědnost za oblast severu, snažila se ale současně překonat napětí mezi vnitropolitickým tlakem a očekáváním spojenců. Proto bylo jejím záměrem koncipovat nasazení německých vojáků v Afghánistánu jako co nejméně rizikové, podmíněné národními caveats.⁴⁵⁵

Zástupci spolkové vlády si byli vědomi toho, že na domácí půdě by nebyli schopni obhájit vyslání německých vojenských sil na jih Afghánistánu. Proto to tak vehementně odmítali. V této souvislosti hrály důležitou roli limity pro nasazení vojenských sil vyplývající ze strategické kultury státu. Přesto pod tlakem spojenců nakonec odsouhlasili alespoň pomoc spojencům v případě nouze. V průběhu summitu si totiž velmi dobře uvědomili, že pokud setrvají na svých původních pozicích a nevyjdou spojencům

---

⁴⁵³ Keynote speech by NATO Secretary General Jaap de Hoop Scheffer at the Riga Conference. North Atlantic Treaty Organisation [on-line], 28. 11. 2006, [cit. 2015-11-20]. Dostupné na <https://2001-2009.state.gov/p/eur/rls/rm/77025.htm>

⁴⁵⁴ Bundesregierung. Das Wortprotokoll der Pressekonferenz. Bundeskanzlerin Angela Merkel am 29. November 2006 anlässlich des NATO-Gipfels in Riga [on-line]. 29. 11. 2006 [cit. 2015-11-22]. Dostupné na <http://www.ag-friedensforschung.de/themen/NATO/riga-merkel.html>

⁴⁵⁵ KRONING-HEITMANN, I., Deutsche Sicherheitspolitik, s. 171.

nějakým způsobem vstříc, a to kvůli zásadnímu zhoršení bezpečnostní situace v Afghánistánu, negativně to ovlivní kvalitu vztahů se spojenci.

Na základě uvedeného lze dojít k závěru, že působení logiky vhodnosti se v tomto případě projevilo pouze v tom, že Německo mělo jasnou pozici spočívající v zamítavém stanovisku k navýšení počtu německých vojáků v Afghánistánu, respektive jejich přesunu mimo oblast severu, a v obhajování „správného“ a úspěšného přístupu německé politiky při obnově severního regionu země. Spojenecká rovina v tomto směru roli nehrála. Naopak dílčí změna postoje německé vlády svědčí i o působení logiky očekávaných následků. Podle členů vlády bylo nutné se v Afghánistánu dále angažovat kvůli tomu, aby se neztratila důvěra afghánského obyvatelstva, nedošlo ke snížení důvěryhodnosti NATO a dalších mezinárodních organizací a také ke zhoršení kvality vztahu se spojenci.

Na základě uvedeného lze dojít k závěru, že v případě aliančního summitu v Rize se již jasně projevil konflikt rolí. To ale vláda zprvu popírala a pokusila se konflikt řešit oddělením rolí. Ani v tomto ohledu ale nebyla zcela úspěšná, neboť souhlasem s pomocí v nouzi opustila částečně svoji původní pozici, založenou na snaze nevystavovat německé vojáky většímu riziku a vycházející z kultury zdrženlivosti. Konflikt rolí tak zůstal nevyřešen.

Pokud se vrátíme k tezi Heitmannové-Kroningové o tom, že německá vláda na řížském summitu zabránila rozhodnutí vedoucímu k většímu vojenskému nasazení Bundeswehru v Afghánistánu, lze s ní v podstatě souhlasit. Další vývoj ale ukázal, že pozice německé vlády, odmítající striktně vyslání dalších vojáků do Afghánistánu, již nebyla dále udržitelná. Naplno se to projevilo v dalším praktickém případě, kterým bylo rozhodnutí o vyslání průzkumných letadel typu Tornado Recce do Afghánistánu v roce 2007.

5.2. Nasazení průzkumných letadel Tornado

Velmi záhy po summitu NATO v Rize v listopadu 2006 požádal zástupce velitele jednotek NATO v Evropě představitel německé vlády o vyslání letadel typu Tornado do Afghánistánu. Přestože vláda do počátku roku 2007 nezaujala v této otázce jasné stanovisko, přislíbil v souvislosti se schůzkou ministrů zahraničí NATO vyslání průzkumných letadel na konci ledna 2007 Peter Struck, předseda poslanecké frakce SPD.

Ministr zahraničí Frank-Walter Steinmeier ale později takový krok odmítl.⁴⁵⁶ Ukazovalo se, že SPD není v této otázce jednotná.

Vedoucí představitelé SPD nebyli schopni domluvit se ani na např. tom, zda je kvůli nasazení průzkumných letadel Tornado v Afghánistánu nutné předložit parlamentu ke schválení nový mandát. Státní tajemník ministerstva zahraničí Gernor Erler např. tvrdil, že nového mandátu by bylo potřeba pouze za předpokladu, že by ten stávající pro tento účel nestačil. Naopak Hans-Peter Bartels, člen parlamentního výboru pro obranu, požadoval předložení nového mandátu.⁴⁵⁷ K tomu lze dodat, že tato otázka vzbuzovala nejistotu v celém parlamentu. Vedl k tomu zejména předpoklad sdílený poslanci, že německá letadla budou nasazena na území celého Afghánistánu, tedy i mimo oblast severu, kde působili němečtí vojáci. Poslanci se obávali toho, že nasazení letadel Tornado mimo oblast severu povede k rozmístění německých vojáků na jihu Afghánistánu. Navíc snímky pořízené letadly Tornado by mohli spojenci využít při bojových operacích sil mezinárodní koalice, potažmo k bombardování strategických cílů.⁴⁵⁸ Spojenci by takové poznatky mohli využít i při boji proti Tálibánu daného misí OEF. Za takové situace by ale šlo o bojové nasazení letadel, které nepokrýval stávající mandát pro nasazení Bundeswehru.⁴⁵⁹

Představitelé vládních stran CDU/CSU a SPD odmítali uznat, že by se v případě nasazení letadel Tornado mělo jednat o bojové nasazení. Poslanec CDU Karl Lamers k tomu v rozhovoru pro německý rozhlas uvedl: „Nejedná se vůbec o bojový úkol. Jedná se čistě o průzkumné aktivity a ty jsou důležité pro zhodnocení bezpečnostní situace v celé oblasti, za kterou odpovídá ISAF. (...) O bojové úkoly se přitom vůbec nejedná. Je důležité to znovu a jasně říci. Nejedná se o žádný příkaz k bojovému nasazení. Slouží to k ochraně a zajištění bezpečnosti civilních a vojenských sil mezinárodního společenství

---

⁴⁵⁶ LABUHN, Wolfgang. Hintergrund: Bundeswehr-Tornados nach Afghanistan. Vom Kabinettsbeschluss zur Abstimmung im Bundestag. Deutschlandfunk [online]. 27. 2. 2007 [cit. 2014-12-04]. Dostupné na https://www.deutschlandfunk.de/bundeswehr-tornados-nach-afghanistan.724.de.html?dram:article_id=98712

⁴⁵⁷ Zustimmung in der Regierung zu Tornado-Einsatz. Frankfurter Allgemeine Zeitung [online]. 21. 12. 2006 [cit. 2012-12-02]. Dostupné na <https://www.faz.net/aktuell/politik/ausland/neues-mandat-noetig-zustimmung-in-der-regierung-zu-tornado-einsatz-1387058.html>

⁴⁵⁸ GEBAUER, Matthias – WEILAND, Severin. Tornados in begrenzter Mission. Der Spiegel [online]. 5. 2. 2007 [cit. 2014-12-03]. Dostupné na <http://www.spiegel.de/politik/deutschland/afghanistan-mandat-tornados-in-begrenzter-mission-a-464406.html>

⁴⁵⁹ LABUHN, W., Hintergrund: Bundeswehr.

v Afghánistánu a je to ku prospěchu mise ISAF.⁴⁶⁰ Podobným způsobem se k tomu vyjádřila i Ulrike Mertenová, poslankyně SPD a předsedkyně obranného výboru Spolkového sněmu: „Podle definice se nejedná o bojové nasazení, nýbrž o nasazení za účelem průzkumu a kontroly“.⁴⁶¹ Z uvedených výroků vyplývá, že představitelé vlády se snažili zejména vyhnout označení nasazení letadel jako bojové nasazení. Poté by již nebyl udržitelný „příběh“ německých vojáků v Afghánistánu jako o stabilizačních pracovnících.

Mezi poslanci SPD ale byli i tací, kteří situaci viděli zcela jinak. Mezi ně patřil Walter Kolbow, místopředseda poslanecké frakce. Podle Kolbowa by němečtí vojáci předáváním dat získaných z průzkumné činnosti letadel Tornado aktivně podporovali případné útoky vojenských sil USA v Afghánistánu proti povstalcům. Podle poslance mělo nasazení letadel Tornado sloužit k boji proti Tálibánu a současně zvýšit ochranu německých jednotek a civilních pracovníků. Letadla se tak aktivně zapojí do válečných střetů.⁴⁶² O tom, že se bude jednat o bojové nasazení, hovořili i Peter Struck, předseda poslanecké frakce SPD, a stranický tajemník Hubertus Heil. Podle tajemníka SPD se jednalo o bojové nasazení, nikoliv o nějaký „akt rozvojové pomoci nebo něčeho podobného“.⁴⁶³

Prohlášení členů SPD, kteří ve vyslání letadel Tornado do Afghánistánu viděli bojové nasazení, podpořil i německý generál ve výslužbě Klaus Naumann: „Úkolem nasazených letadel Tornado je podpora boje pomocí průzkumu. (...) Proto nelze říci, že se jedná o něco podobného jako humanitární akce. To je absolutní nesmysl. Také přece kvůli tomu letadla nenatřeme bílou barvou.“⁴⁶⁴

---

⁴⁶⁰ MÜLLER, Dirk. „Es geht rein um Aufklärung“. CDU-Politiker erwartet Tornado-Entsendung nach Afghanistan. Deutschlandfunk [online]. 26. 1. 2007 [cit. 2013-12-03]. Dostupné na https://www.deutschlandfunk.de/es-geht-rein-um-aufklaerung.694.de.html?dram:article_id=64148

⁴⁶¹ FRIEDMANN, Jan – HENGST, Björn. Einsatz im Kampfgebiet, aber kein Kampfeinsatz. Der Spiegel [online]. 8. 2. 2007 [cit. 2013-12-03]. Dostupné na <http://www.spiegel.de/politik/deutschland/tornado-debatte-einsatz-im-kampfgebiet-aber-kein-kampfeinsatz-a-465256.html>

⁴⁶² HEINLEIN, Stefan. Kolbow: Tornados dienen dem Schutz der eigenen Truppen. SPD-Politiker für Entsendung nach Afghanistan. Deutschlandfunk [online]. 31. 1. 2007 [cit. 2013-11-03]. Dostupné na https://www.deutschlandfunk.de/kolbow-tornados-dienen-dem-schutz-der-eigenen-truppen.694.de.html?dram:article_id=64168

⁴⁶³ FRIEDMANN, J. – HENGST, B., Einsatz im Kampfgebiet.

⁴⁶⁴ DURAK, Elke. „Selbstverständlicher Akt von Solidarität“. Naumann begrüßt Tornado-Einsatz in Afghanistan. Deutschlandfunk [online]. 10. 2. 2007 [cit. 2013-11-03]. Dostupné na https://www.deutschlandfunk.de/selbstverstaendlicher-akt-von-solidaritaet.694.de.html?dram:article_id=64209

Oficiálně požádal německou vládu o nasazení průzkumných letadel v Afghánistánu v lednu 2007 generální tajemník NATO Jaap de Hoop Scheffer, když zmínil nedostatek takových vojenských kapacit v zemi.⁴⁶⁵

Vedle SPD a zatím nejasného postoje FDP byla ve svém stanovisku k vyslání letadel Tornado do Afghánistánu rozdělena i strana Zelení. Zatímco např. poslanec Winfried Nachtwei prosazoval, aby strana hlasovala pro jejich nasazení, někteří jeho straničtí kolegové to odmítali.⁴⁶⁶ Nachtwei přitom nasazení letadel Tornado označil za „podporu boje“. Potíže spojené se správným definováním jejich nasazení, tedy zda se jedná o bojovou misi nebo jen o průzkumnou činnost, vnímal jako „výraz toho, že se německá vláda dosud k afghánské misi nepostavila otevřeným a čestným způsobem“. Zcela jasný postoj měla k nasazení letadel strana Die Linke, podle které se tím Německo zapojilo do bojového nasazení.⁴⁶⁷

Rozdělenost strany Zelení v této otázce se projevila i na stranickém sjezdu v Göttingenu 15. září 2007. Výsledkem sjezdu bylo usnesení, podle kterého strana odmítla nasazení letadel Tornado v Afghánistánu a tedy i souhlasné stanovisko některých členů strany v této záležitosti. Poslanecká frakce měla do budoucna odmítnout prodloužení mandátu pro nasazení letadel Tornado i jeho případné začlenění do mandátu ISAF nebo OEF. Při hlasování o prodloužení mandátu ISAF 12. února 2007 hlasovalo 28 poslanců za Zelené proti, pouze 15 pro.⁴⁶⁸

Na základě mandátu předloženého ke schválení parlamentu měla letadla provádět průzkumné lety a analyzovat data získaná z oblasti celého Afghánistánu. K vyslání letadel bylo nutné navýšit počet německých vojáků v zemi o 500 (piloti, technická podpora, analytici). Cílem bylo zlepšit průzkumné kapacity ISAF a ochranu vojáků, civilních pracovníků a afghánského obyvatelstva. Kvůli uvedeným poslaneckým výhradám bylo působení německých letadel striktně omezeno na průzkumné aktivity. Současně bylo vyloučeno, aby letadla Tornado mohla vykonávat leteckou podporu při pozemních operacích (close air support). Data získaná z leteckého průzkumu navíc měla primárně

---

⁴⁶⁵ Tornados für Afghanistan. N-TV [online]. 12. 1. 2007 [cit. 2013-12-03]. Dostupné na <https://www.n-tv.de/politik/Tornados-fuer-Afghanistan-article208089.html>

⁴⁶⁶ KRONING-HEITMANN, I., Deutsche Sicherheitspolitik, s. 177.

⁴⁶⁷ FRIEDMANN, J. – HENGST, B., Einsatz im Kampfgebiet.

⁴⁶⁸ KRAUSE, von U., Die Afghanistaneinsätze der Bundeswehr, s. 249.

sloužit pro účely mise ISAF, jejich využití pro potřeby mise OEF bylo restriktivně omezeno.⁴⁶⁹

V souvislosti s vysláním letadel Tornado do Afghánistánu se uskutečnily dvě parlamentní debaty, a to 28. února a 9. března 2007. Během březnové debaty navíc poslanci schvalovali související mandát. Během únorové debaty zdůvodňoval ministr zahraničí Steinmeier mj. nutnost nasadit letadla Tornado v Afghánistánu: „Vyslání letadel Tornado je symbolem naší podpory misi ISAF a NATO v Afghánistánu v obtížném období. Říkám: z mého pohledu tuto solidaritu Alianci dlužíme.“ Dále Steinmeier ve svém projevu uvedl: „Musíme zabránit tomu, aby se Afghánistán znovu stal výcvikovým místem mezinárodního terorismu.“ Podle jeho stranického kolegy Detlefa Dzembritzkiho bylo nasazení letadel Tornado nutné k ukázkou solidarity Německa s jeho partnery.⁴⁷⁰

Podle Andrease Schockenhoffa z partnerské koaliční strany CDU/CSU bylo vyslání letadel Tornado nutným doplněním stávajícího mandátu pro misi ISAF: „Jde o to vyplnit mezeru v rámci leteckého průzkumu, která vznikla rozšířením mise ISAF na území celého Afghánistánu. To je nutné pro lepší a včasnější rozpoznání nebezpečí doprovázející současné zhoršení bezpečnostní situace v Afghánistánu a také pro lepší ochranu našich vojáků a spojenců, civilních pracovníků a afghánského obyvatelstva před teroristickými útoky ze strany Tálibánu a organizace al-Káida. (...) Vysláním letadel Tornado a monitorováním aktivit povstaleckých skupin ze vzduchu můžeme podpořit naše spojence.“ Podle Schockenhoffa se navíc Afghánistán nesmí stát „znovu zhrouceným státem (failing state), ze kterého vychází teroristická hrozba pro mezinárodní společenství a tím také pro naši vlastní bezpečnost.“⁴⁷¹

Werner Hoyer z opoziční FDP si ve svém příspěvku k debatě položil otázku, co by se stalo, kdyby Spolkový sněm nasazení letadel Tornado zamítl: „Pokud Německo odmítá poskytnout nějaké kapacity, které můžeme dát k dispozici lépe než ostatní členské státy NATO, zpochybňuje to základy Aliance a naši schopnost se na nich podílet.“⁴⁷²

Podle Paula Schäfera z opoziční strany Die Linke se Německo vysláním letadel Tornado stane součástí robustního bojového nasazení: „Snímky pořízené letadly Tornado

---

⁴⁶⁹ Deutscher Bundestag. Antrag der Bundesregierung. Drucksache 16/4298, s. 2, 3 a 4 [on-line]. 8. 2. 2007 [cit. 2015-3-6]. Dostupné na <http://dipbt.bundestag.de/doc/btd/16/042/1604298.pdf>

⁴⁷⁰ Deutscher Bundestag. Stenografischer Bericht. Plenarprotokoll 16/81, 8129 a 8141 [on-line]. 28. 2. 2007 [cit. 2015-3-6]. Dostupné na <http://dipbt.bundestag.de/doc/btp/16/16081.pdf>

⁴⁷¹ Tamtéž, 8136 a 8137.

⁴⁷² Tamtéž, 8128 a 8129.

nebudou určeny ani pro rodinné album, natož pro meteorologickou mapu. Ty budou označovat cíle důležité z vojenského hlediska, proti kterým budou využity vojenské nástroje, tedy bomby a rakety. (...) ISAF vede v současnosti v Afghánistánu leteckou válku a účastní se robustních pozemních operací.“ Gert Winkelmeier, poslanec bez příslušnosti k poslanecké frakci, na závěr debaty poukázal na to, že německá vláda před svými občany zakrývá skutečnost, že se v Afghánistánu vede válka. Z jasného bojového nasazení se přitom snaží učinit něco podobného jako humanitární misi.⁴⁷³

Z uvedeného jasně vyplývá, že představitelé vlády během únorové parlamentní debaty zdůvodňovali nasazení letadel zejména nutností podpořit ostatní členské státy NATO v Afghánistánu, a prokázat tak spojeneckou solidaritu. V tomto směru považovali tento krok za správný, což svědčí o vlivu logiky vhodnosti. Současně se v jejich vyjádřeních, ale i opoziční FDP (zpochybnění základů NATO), objevovalo působení logiky očekávaných následků. Bylo to patrné např. z prohlášení o tom, že nasazením letadel Tornado je třeba zabránit tomu, aby se Afghánistán znovu nestal „výcvikovým centrem mezinárodního terorismu“. V souvislosti s rozhodováním o vyslání letadel Tornado do Afghánistánu tedy působily obě logiky zároveň, navzájem se doplňovaly. To bylo patrné z prohlášení Steinmeiera i Schockenhoffa jako zástupců dvou hlavních stran vládní koalice. S ohledem na únorovou parlamentní debatu jsou důležitá také slova poslance Paula Schäfera z Die Linke o letecké válce a robustních pozemních operacích v rámci mise ISAF. Takovému označení, tedy prezentovat afghánskou misi za bojové nasazení, se přitom představitelé vlády úzkostlivě vyhýbali.

Dne 9. března 2007 proběhla ve Spolkovém sněmu další důležitá debata k vyslání letadel Tornado do Afghánistánu, v jejímž závěru došlo ke hlasování o souvisejícím mandátu. Během debaty si Gert Weisskirchen z vládní SPD v souvislosti s nízkou podporou kanadské veřejnosti pro afghánskou misi a nejistým výsledkem hlasování kanadského parlamentu v této otázce položil otázku, co by to znamenalo pro nově zvolený kanadský parlament, kdyby německý parlament odmítl nyní nasadit šest letadel: „Jsem si docela jistý tím, že kanadští poslanci by poté řekli: To je od Vás ale solidární, my teď rozhodneme proti Vám.“ Weisskirchen dále zdůvodňoval nasazení letadel Tornado potřebou zajistit v Afghánistánu dostatečnou míru bezpečnosti, aby afghánská vláda mohla do budoucna rozhodovat o vlastním vývoji v zemi. K tomu uvedl: „Není možné zajistit bezpečnost bez rozvoje. Ale platí také opačně položená věta: Nelze zajistit

---

⁴⁷³ Tamtéž, 8132, 8141 a 8142.

žádný rozvoj, pokud k tomu nejsou bezpečné podmínky. Taková míra bezpečnosti musí být nyní vytvořena.“⁴⁷⁴

Poslanec Weisskirchen tedy při své argumentaci ve prospěch nasazení letadel Tornado využil kromě zajištění větší bezpečnosti zejména téma solidarity a spojení s Kanadou, členským státem NATO zapojeného rovněž do mise v Afghánistánu. Podle poslance bylo nutné podpořit rozhodnutím Spolkového sněmu o nasazení letadel Tornado spojence v NATO před klíčovým hlasováním v nově zvoleném kanadském parlamentu. V opačném případě by totiž hrozilo, že Kanadčané odepřou do budoucna spojeneckou solidaritu Německu. Prohlášení poslance Weisskirchena se tedy neslo ve znamení logiky očekávaných následků.

Plánovanou působnost letadel Tornado na území celého Afghánistánu prosazoval v SPD i Hans-Peter Bartels: „Společně s našimi partnery v NATO jsme převzali odpovědnost za celý Afghánistán. Nelze rozdělovat bezpečnost na oblast severu a jihu země. Vysláním letadel Tornado přispíváme ke stabilizaci situace také v jižních oblastech země.“ Naopak jeho stranická kolegyně Iris Hoffmannová odmítla hlasovat pro návrh, neboť podle jejího názoru dojde rozhodnutím o vyslání letadel Tornado k bojovému nasazení německých jednotek v Afghánistánu. Podle poslankyně navíc nebylo možné vyloučit, že poznatky získané letadly budou využity k přípravě a provádění bojových operací. Podobná slova volila během debaty i další poslankyně SPD Petra Hinzová: „Poprvé od počátku německého angažmá v Afghánistánu v roce 2002 budou německé ozbrojené jednotky nasazeny v oblasti celé země, a zasáhnou tak aktivně do válečného dění. Z toho důvodu se dnes nejedná o mírovou misi, nýbrž dnes rozhodujeme o bojovém nasazení. (...) Snímky získané letadly Tornado neslouží k obnově země, nýbrž k bojovému nasazení. (...) Na základě těchto snímků budou padat bomby.“⁴⁷⁵ V souvislosti s výroky poslankyň SPD, vymezujících se proti většinovému stanovisku strany a hovořících o bojovém nasazení, je třeba upozornit na to, že jejich slova byla velmi podobná tomu, co pronášel poslanec Paul Schäfer z Die Linke během předchozí parlamentní debaty v únoru 2007. V tomto smyslu se tak nejednalo o zcela izolovaný pohled Die Linke na události v Afghánistánu.

---

⁴⁷⁴ Deutscher Bundestag. Stenografischer Bericht. Plenarprotokoll 16/86, 8700 [on-line]. 9. 3. 2007 [cit. 2015-2-6]. Dostupné na <http://dipbt.bundestag.de/doc/btp/16/16086.pdf>

⁴⁷⁵ Tamtéž, 8707, 8775 a 8776.

Potřebu prokázat spojeneckou solidaritu nasazením letadel Tornado ve svém příspěvku k debatě vyzdvihl za CDU/CSU poslanec Bernd Schmidbauer: „Nasazení našich průzkumných letadel může doložit naši společnou odpovědnost, ale také naši spojeneckou věrnost. Nejde jen o šest letadel, nýbrž o to, že se Alianci poskytne to, co potřebujeme, abychom ukázali spolehlivost a solidaritu také navenek.“ Jeho stranický kolega Eckart von Klaeden se v parlamentní debatě věnoval stejné otázce: „Jako spojenci musíme být připraveni nést nejen stejnou zátěž, ale také stejné riziko jako naši spojenci. To je sama podstata Aliance. Jen tak budeme moci uplatňovat potřebný vliv na celkovou strategii NATO“.⁴⁷⁶ Argumentace poslanců frakce CDU/CSU příkladně ukazuje současné působení a vzájemné doplňování logiky vhodnosti a logiky očekávaných následků, a to v rámci jedné parlamentní frakce. Tedy Německo prokazuje spolehlivost a spojeneckou solidaritu, ale současně musí sdílet stejná rizika a zátěž, jinak ztratí vliv na vytváření strategie na úrovni NATO.

Pro samotnou debatu ve Spolkovém sněmu byla důležitá i písemná stanoviska předložená jednotlivými poslanci nebo jejich skupinami. Z písemného stanoviska několika poslanců SPD, kteří odmítli hlasovat pro afghánskou misi, vyplývala obava, že nasazení letadel Tornado a jejich zapojení do ofenzivních operací NATO a OEF změní vnímání německé politiky v Afghánistánu. Němci budou v této v souvislosti činění odpovědnými za válečné operace, kterých se nezúčastnili. To by mohlo vést k tomu, že se poté častěji stanou cílem útoků povstalců. Podobně argumentovala také skupina šesti poslanců Zelených. Ta odmítla účast na misi, neboť podle nich se nasazením letadel poškodí obraz německých vojáků v Afghánistánu a změní tamější role Bundeswehru. Afghánci začnou nasazení německých vojenských sil, zaměřené spíše na civilní a rekonstrukční aktivity, nově spojovat s bombardováním NATO. Za Zelené odmítl nasazení letadel Tornado podpořit také Hans-Christian Ströbele: „Plánovaným nasazením německých letadel Tornado podporujeme špinavou válku vojenských sil USA na jihu Afghánistánu.“ I Zelení byli ale v této otázce nejednotní. Poslanci Hans-Josef Fell a Wolfgang Wieland vyslání letadel naopak schvalovali, neboť Německo muselo dostát svým spojeneckým povinnostem.⁴⁷⁷

Poslanec opoziční FDP Rainer Stinner ve svém písemném stanovisku cítil potřebu sdělit, že se Německo nemůže chovat tak, jako kdyby se ho situace na jihu Afghánistánu

---

⁴⁷⁶ Tamtéž, 8709 a 8692.

⁴⁷⁷ Tamtéž, 8761, 8762, 8765, 8766 a 8779.

netýkala. Jako stát zapojený do mise ISAF je spoluodpovědné za situaci v celé zemi. Když má k dispozici potřebné kapacity, v tomto případě průzkumná letadla, je potřeba je poskytnout a neodepírat spojeneckou solidaritu.“⁴⁷⁸

Pro návrh mandátu k nasazení letadel Tornado 405 poslanců, proti bylo 157, 11 se jich zdrželo hlasování. Nejednotný postoj vládní SPD v této otázce se projevil i tím, že 69 sociálních demokratů, tedy třetina poslanců strany, hlasovala proti vyslání letadel Tornado do Afghánistánu.⁴⁷⁹ Oproti původně zamítavému postoji stranického vedení nakonec většina poslanců SPD s nasazením průzkumných letadel v Afghánistánu souhlasila.

Mezi poslanci Spolkového sněmu se ale našli i tací, kteří kvůli rozhodnutí vyslat letadla Tornado do Afghánistánu podali stížnost u Spolkového ústavního soudu. Poslance CDU/CSU Petera Gauweilera a Willy Wimmera k tomu vedlo přesvědčení, že nasazením letadel Tornado se Německo zapojí do války vedené Spojenými státy, která je v rozporu s mezinárodním právem.⁴⁸⁰ Vedle poslanců CDU/CSU podala ústavní stížnost poslanecká frakce Die Linkspartei/PDS. Podle této strany docházelo vysláním letadel do Afghánistánu ze strany německé vlády ke změně smlouvy o NATO, kterou již nepokrývá německý zákon o vstupu do této organizace. Současně bylo nasazení letadel v rozporu s mezinárodním právem a německou ústavou.⁴⁸¹ Zatímco stížnost poslanců CDU/CSU označil soud z formálních důvodů za nepřipustnou, stížnost Die Linke zamítl. Podle ústavního soudu nedošlo zapojením Bundeswehru do mise ISAF k porušení smlouvy o NATO, neboť jejím záměrem bylo zajistit bezpečnost euroatlantického prostoru.⁴⁸²

Na základě analýzy březnové parlamentní debaty a souvisejícího způsobu argumentace poslanců lze dojít k závěru, že logika vhodnosti a logika očekávaných následků působily současně a navzájem se doplňovaly. Svědčí o tom jak výroky poslance Weisskirchena z SPD, tak i argumentace poslanců frakce CDU/CSU. Tedy podle vlády

---

⁴⁷⁸ Tamtéž, 8778.

⁴⁷⁹ KRONING-HEITMANN, I., *Deutsche Sicherheitspolitik*, s. 183.

⁴⁸⁰ WITTRÖCK, Philipp. Unions-Rebellen klagen gegen Tornado-Einsatz. *Der Spiegel* [online], 9. 3. 2007 [cit. 2015-11-03]. Dostupné na <http://www.spiegel.de/politik/deutschland/verfassungsgericht-unions-rebellen-klagen-gegen-tornado-einsatz-a-470824.html>

⁴⁸¹ Die Linke. Pressemitteilung. Die Linke klagt gegen Tornado-Einsatz in Afghanistan [on-line]. 14. 3. 2007 [cit. 2015-28-4]. Dostupné na <https://www.linksfraktion.de/presse/pressemitteilungen/detail/die-linke-klagt-gegen-tornado-einsatz-in-afghanistan.pdf>

⁴⁸² BAUER, Thomas – SEEGER, Sarah. Politische Kommunikation zwischen politischen Eliten und Bevölkerung – Leitfaden für eine sicherheitspolitische Debatte in Deutschland. *CAP Analyse*, März 2008, Ausgabe 1, s. 9.

je třeba ukázat spolehlivost a solidaritu, jinak se Německu nedostane solidarity od spojenců v budoucnosti a současně nebude mít vliv na celkovou strategii NATO.

Během březnové debaty se projevíly některé obavy a aspekty, které angažmá Bundeswehru v Afghánistánu doprovázely v podstatě v průběhu celé mise. Důležitá v tomto ohledu byla snaha poslanců vládních stran vyhnout se bojovému nasazení německých vojáků nebo jakékoliv operaci, která by takový dojem jen vzbuzovala. Z toho důvodu se poslanci snažili zabránit tomu, aby kvůli některým krokům, např. kvůli potenciální letecké podpoře pozemním operacím, nebylo možné nasazení průzkumných letadel Tornado interpretovat jako bojové nasazení. Některé poslankyně SPD přesto v souvislosti s nasazením letadel o bojovém nasazení hovořily. Vláda touto taktikou popírala již existující konflikt rolí, tedy pokud se přikloníme k takové interpretaci, že nasazení letadel Tornado mělo vést k bojovému nasazení německých vojáků. Vláda se sice prezentovala jako příkladný spojenec, což dokládala nasazením letadel Tornado, ale v žádném případě se nemělo jednat o bojové nasazení, které by bylo v rozporu s kulturou zdrženlivosti. Konflikt rolí tedy vláda řešila jeho popíráním s tím, že nadále paralelně zastávala role spolehlivého spojence a státu zachovávajícího zdrženlivý postoj k nasazení vojenské síly. Přestože se v rámci SPD a Zelených ukazovaly nejednotné postoje a vnitřní rozpory, pokud šlo o nasazení letadel Tornado, jejich poslanecké frakce nakonec misi vyslovily podporu.

Jakým způsobem hodnotili německou politiku týkající se nasazení letadel Tornado ostatní experti? Podle Stefana Korneliuse německá vláda považovala za nutné vyslat letadla Tornado do Afghánistánu, aby zajistila bezpečnost nasazených příslušníků Bundeswehru a prokázala spojeneckou solidaritu a politickou důvěryhodnost své země.⁴⁸³ Přitom chtěla vláda hlavně zabránit nasazení vojáků na jihu a východě v Afghánistánu. O tom svědčí i slova poslance SPD Rainera Arnolda: „Zajisté to byl motiv, i v politické debatě. Dodejme raději průzkumné kapacity vysláním letadel Tornado, než abychom dostali jiné úkoly, např. doprovázet afghánské rekruty při operacích na východě země.“⁴⁸⁴ Ze slov poslance Arnolda jasně vyplývá racionální uvažování typické pro logiku očekávaných následků.

---

⁴⁸³ KORNELIUS, S., *Unerklärte Krieg*, s. 70.

⁴⁸⁴ KRAUSE, von U., *Die Afghanistaneinsätze der Bundeswehr*, s. 156.

Kromě toho bylo vyslání letadel v podstatě vstřícným gestem německé vlády vůči spojencům po striktně odmítavém postoji při summitu NATO v Rize na podzim 2006.⁴⁸⁵ Tak to vidí i Citha Maaßová, expertka na Afghánistán. Nasazení letadel Tornado bylo podle ní politickým kompromisem, který se rýsoval již na summitu NATO v Rize. Byl výsledkem snahy německé vlády zabránit většímu angažmá německých jednotek na jihu Afghánistánu, ale současně splnit spojenecké povinnosti. Podle Maaßové ale bylo zřejmé, že poznatky získané letadly Tornado budou dále předávány spojencům pro potřeby vojenských útoků.⁴⁸⁶

Podle Heitmannové-Kroningové vyvolalo vyslání letadel Tornado konflikt mezi zdrženlivým postojem při nasazení vojenských sil na jedné straně a mezinárodními závazky na straně druhé. V uvažování poslanců se zřejmě projevil i zamítavý postoj německé veřejnosti, kdy tento krok podle průzkumu společnosti Forsa odmítalo 77 % Němců. Kromě toho se v průzkumech veřejného mínění ukazovalo, že se německá veřejnost staví skepticky i k navýšení počtu vojáků v afghánské misi (až 57 % dotázaných) a k jejich robustnějšímu nasazení v zemi. Heitmannová-Kroningová došla k závěru, že se postoj veřejnosti odrazil i při koncipování mandátu pro nasazení letadel Tornado v Afghánistánu. Zprv se projevil v zamezení nasazení letadel pro účely letecké podpory. Důležité to bylo kvůli tomu, neboť někteří poslanci se během debaty ve Spolkovém sněmu snažili zakrýt skutečný vojenský charakter afghánské mise. Zadruhé mandát restriktivně omezil předávání dat získaných průzkumnými letadly např. ve prospěch ofenzivních operací v rámci mise OEF.⁴⁸⁷ Důvodem byla snaha německých politiků, aby kvůli tomu nebylo nasazení průzkumných letadel Tornado hodnoceno jako bojové nasazení.

Ostatně již 7. března 2007 odmítla spolková vláda v odpovědi na interpelaci poslanců strany Zelení uznat, že vysláním letadel Tornado do Afghánistánu dojde k bojovému nasazení.⁴⁸⁸ Omezením nasazení letadel Tornado na průzkumnou činnost umožnilo

---

⁴⁸⁵ KRONING-HEITMANN, I., *Deutsche Sicherheitspolitik*, s. 178.

⁴⁸⁶ HECKMANN, Oliver-Dirk. *Afghanistan-Expertin: Tornos werden Zieldaten für Angriffe liefern*. Citha Maaß rechnet mit weiteren Anforderungen an deutsche Soldaten. Deutschlandfunk [online]. 30. 1. 2007 [cit. 2012-12-01]. Dostupné na https://www.deutschlandfunk.de/afghanistan-expertin-tornos-werden-zieldaten-fuer.694.de.html?dram:article_id=64161

⁴⁸⁷ KRONING-HEITMANN, I., *Deutsche Sicherheitspolitik*, s. 181.

⁴⁸⁸ Deutscher Bundestag. *Antwort der Bundesregierung*. Drucksache 16/4548, 7. 3. 2007.

spolkové vládě nadále představovat misi ISAF jako stabilizační a podpůrnou operaci a současně plnit spojenecké závazky.⁴⁸⁹

Přestože spolková vláda do mandátu prosadila výše uvedená omezení, důležitější pro její rozhodování byla podle Heimann-Kröningové spojenecká rovina. Předně se nasazením průzkumných letadel Tornado, ačkoliv limitovaným, snažila prokázat solidaritu ostatním státům zapojeným do mise ISAF.⁴⁹⁰ Podle Klause Naumanna německé vládě ani nic jiného v podstatě nezbývalo: „V Alianci platí princip solidarity. Pokud Aliance vyžaduje nástroje, které má Německo k dispozici a může je i nasadit, poté je samozřejmým vyjádřením takové solidarity tyto nástroje poskytnout. (...) Sdílení rizika je součástí pouta, které drží Alianci pohromadě.“ K tomu podle Naumanna patří i předávání poznatků získaných průzkumnými letadly Tornado pro účely mise OEF. Jinak by se jednalo o odepření spojenecké solidarity. Podle Naumanna drží Alianci pohromadě právě solidarita a sdílení rizika: „Pokud se některé členské státy v tomto směru zdráhají ve víře, že jedni pouze stabilizují a ostatní za ně vykonávají bojové úkoly, tak takové dělení práce ničí Alianci.“⁴⁹¹ K závěru, že jedním z důvodů pro vyslání letadel Tornado byla spojenecká solidarita, došel i Ulf von Krause. Dalším důvodem byla ale i snaha vlády zabránit tím dalším požadavkům spojencům, aby Německo vyslalo své pozemní síly také na jih Afghánistánu.⁴⁹²

Spolková vláda se přitom snažila najít rovnováhu mezi vnějším politickým tlakem a vnitropolitickými limity pro nasazení Bundeswehru. To se jí nakonec po debatách trvajících několik týdnů podařilo. Na jedné straně sice svolila k nasazení letadel na území celého Afghánistánu, aby tak vyhověla požadavkům spojencům, současně ale vyšla vstříc skeptické veřejnosti a některým poslancům tím, že nasazení letadel v Afghánistánu svázala výše uvedenými limity.⁴⁹³

Během parlamentních debat o vyslání letadel Tornado se ukázalo, že zásady kultury zdrženlivosti mají nadále vliv na způsob nasazení Bundeswehru v zahraničí. Jasně se to projevilo v podpoře poslanců pro misi ISAF. Nikdy předtím ani poté nebyla jejich podpora misi ISAF tak nízká, jako v případě podpory mise ISAF průzkumnými letadly Tornado. Proti hlasovalo 157 poslanců. Za tím stála mj. skutečnost, že se na nasazení

---

⁴⁸⁹ JUNGBAUER, S., Die Bundeswehr in Afghanistan, s. 74.

⁴⁹⁰ KRONING-HEITMANN, I., Deutsche Sicherheitspolitik, s. 185.

⁴⁹¹ DURAK, E., Selbstverständlicher Akt.

⁴⁹² KRAUSE, von U., Die Afghanistaneinsätze der Bundeswehr, s. 291 a 292.

⁴⁹³ KRONING-HEITMANN, s. 186.

letadel Tornado přenesl negativní dojem image protiteroristické mise OEF, která ohrožuje obnovu Afghánistánu. Přestože nasazení letadel podléhalo mandátu ISAF, nebylo možné vyloučit, že získaná data nebudou jednotky OEF také využívat.⁴⁹⁴

Jak již bylo uvedeno, setrvání na stávajících limitech se projevilo i tím, že mandát zamezoval účast letadel Tornado na podpůrných operacích pozemních sil. To ale opakovaně vedlo k paradoxní situaci. Přestože měly např. německé vojenské jednotky na místě k dispozici letadla Tornado schopná i takové vojenské podpory, musely žádat o podpůrné letecké operace ostatní státy zapojené do ISAF. Do konce roku 2008 šlo o 19 případů, které zpravidla uskutečnily americké letecké jednotky.⁴⁹⁵

K uvedenému lze doplnit, že otázka nasazení letadel Tornado vzbuzovala kontroverze i o půl roku později, neboť mandát byl zprvu omezen pouze na šest měsíců, tedy do podzimu 2007. Aby se spolková vláda vyhnula opakování kontroverzních debat z jara 2007, zahrнула mandát týkající se letadel Tornado do mandátu mise ISAF.⁴⁹⁶ Vláda poté předložila sloučený mandát Spolkovému sněmu ke schválení 12. října 2007.⁴⁹⁷ Kvůli tomu bylo pro některé poslance, kteří sice schvalovali mandát k ISAF, ale odmítali nasazení průzkumných letadel, mnohem těžší hlasovat proti. Proto měli potřebu vysvětlit své konání v osobním protokolu. Nakonec hlasovalo 454 poslanců pro, 79 proti, 48 poslanců se zdrželo hlasování.⁴⁹⁸ Hlavním důvodem pro rozhodnutí spolkové vlády sloučit samostatný mandát pro nasazení letadel Tornado s mandátem pro misi ISAF byly zřejmě obavy z hlasování vládních poslanců SPD.

K rozhodování o nasazení letadel Tornado lze učinit následující závěry. Případ letadel Tornado ukázal povolení limitů pro nasazení německých vojáků v Afghánistánu, když mandát umožňoval nasazení letadel i mimo oblast severu. Německá vláda tak váhavě a opožděně reagovala na tlak ostatních států mezinárodní koalice, aby dostála svým spojeneckým závazkům. Jednalo se tedy o reaktivní rozhodnutí. Hlavním motivem přitom bylo, což dokládají i vyjádření členů vládních stran během únorové i březnové parlamentní debaty, prokázat solidaritu a spolehlivost své země před spojenci a současně

---

⁴⁹⁴ JUNGBAUER, S., Die Bundeswehr in Afghanistan, s. 127, 128 a 129.

⁴⁹⁵ CHAUVISTRE, Eric. Die Bundeswehr lässt sich rausbomben. Die Tageszeitung [online]. 24. 3. 2009 [cit. 2016-11-03]. Dostupné na <http://www.taz.de/!5165808/>

⁴⁹⁶ Deutscher Bundestag. Antrag der Bundesregierung. Drucksache 16/6460 [on-line]. 19. 9. 2007 [cit. 2015-1-6]. Dostupné na <http://dipbt.bundestag.de/doc/btd/16/064/1606460.pdf>

⁴⁹⁷ Deutscher Bundestag. Stenografischer Bericht. Plenarprotokoll 16/119 [on-line]. 12. 10. 2007 [cit. 2015-2-23]. Dostupné na <http://dipbt.bundestag.de/doc/btp/16/16119.pdf>

⁴⁹⁸ KRONING-HEITMANN, I., Deutsche Sicherheitspolitik, s. 184.

neztratit vliv na koncipování strategie NATO týkající se Afghánistánu. Mezi poslanci byla patrná obava, že by k tomu mohlo dojít, pokud se přinejmenším tímto způsobem nerozšíří vojenská účast Německa na afghánské misi.

Vzhledem k výše uvedenému lze dojít k závěru, že v případě nasazení letadel Tornado působily logika vhodnosti a logika očekávaných následků paralelně, navzájem se doplňovaly. Zatímco někteří poslanci zvolili ve své argumentaci pouze tu kterou logiku, prohlášení Steinmeiera a Schockenhoffa dokládají současné působení obou logik. V podstatě se shodují v tom, že vysláním letadel je třeba doplnit mandát ISAF a současně zabránit tomu, aby se Afghánistán znovu nestal sídlem teroru, a tím tak ohrozil bezpečnost Německa. K tomu je třeba doplnit, že v rozhodování vlády se projevil i záměr napravit zamítavý postoj ze summitu v Rize, kvůli kterému bylo Německo silně kritizováno ostatními státy zapojenými do mezinárodní koalice v Afghánistánu.

Pokud se ale podíváme na celkovou podobu politického mandátu pro nasazení německých vojáků v Afghánistánu, snažili se němečtí politici učinit vše nezbytné k tomu, aby se zachovala. Jiným slovy aby tedy nedošlo k bojovému nasazení nebo jakékoliv operaci, která by takový dojem vzbuzovala. Proto bylo důležité omezit působnost letadel Tornado pouze na letecký průzkum a současně omezit předávání získaných poznatků pro účely mise OEF. Tato omezení vládě umožňovala prezentovat misi ISAF před německou veřejností dále jako stabilizační a podpůrnou operaci (a nikoliv za bojovou). Současně tím vláda dostala svým spojeneckým závazkům a naplňovala principy kultury zdrženlivosti. Tímto přístupem ale popírala již existující konflikt rolí, tedy za předpokladu že nasazení letadel Tornado mělo vést k bojovému nasazení německých vojáků. Nasazením letadel Tornado doložila své spojení a stanovenými limity zachovala zdržlivý postoj k nasazení ozbrojených sil. Konflikt rolí tedy německá vláda řešila popíráním jeho existence s tím, že nadále paralelně vykonávala roli spolehlivého spojence a státu udržujícího nadále zdržlivý postoj k nasazení vojenské síly.

5.3. Mezinárodní konference o Afghánistánu v Londýně

Dalším z konkrétních případů je politika německé vlády související s mezinárodní konferencí o Afghánistánu v Londýně 28. ledna 2010. Hlavním záměrem mezinárodního společenství bylo stanovit na konferenci cíle a dílčí kroky pro další postup při zajišťování bezpečnosti, správy a obnovy Afghánistánu. Konference se zúčastnily státy zapojené do

tohoto procesu, sousední státy Afghánistánu, hlavní regionální aktéři, zástupci NATO, OSN, EU a dalších mezinárodních organizací.

V souvislosti s londýnskou konferencí je nutné zmínit, že v létě a na podzim 2009 se postupně měnil postoj opoziční SPD k angažmá německé armády v Afghánistánu. V srpnu 2009 představili sociální demokraté vlastní návrhy k dalšímu postupu v Afghánistánu a současně tematizovali stahování německých jednotek. Souvisela s tím mj. skutečnost, že veřejná kritika týkající se problematické mise OEF se začala nyní více týkat i mise ISAF. Velkou roli hrála také členská základna strany, která se chtěla vrátit k tradičním pacifistickým kořenům, a proto odmítala vojenské angažmá Bundeswehru v Afghánistánu. V září 2009, když probíhala kampaň kvůli volbám do Spolkového sněmu, oznámil ministr zahraničí Frank-Walter Steinmeier, že vypracuje konkrétní časový plán pro stažení jednotek z Afghánistánu.⁴⁹⁹

Vedle iniciativy SPD vypracovala vláda CDU/CSU a FDP v listopadu 2009 vlastní koncepci pro další postup v Afghánistánu pod názvem „Übergabe in Verantwortung“.⁵⁰⁰ Jednalo se o koncepci vytvořenou ve spolupráci odpovídajících resortů, ale bez konzultace se spojenci. Koncepce nenabízela mnoho konkrétních závěrů, ukázala ale priority, na které chtěla vláda dále sázet. Jednalo se např. o posílení výcviku afghánských bezpečnostních sil, na kterém se Německo podílelo zejména v policejní oblasti.⁵⁰¹

Kromě této koncepce neměla německá vláda závěrem roku 2009 připraveny žádné další konkrétní návrhy jak dále postupovat v Afghánistánu. Rozhodně ale odmítala, a to i počátkem roku 2010, navýšit počet německých vojáků v zemi. Tato otázka přitom byla v té době na mezinárodní úrovni intenzivně diskutována. Důvodem byla nová strategie boje proti Tálibánu oznámená americkým prezidentem Barrackem Obamou a právě chystaná londýnská konference.⁵⁰² V prosinci 2009 Obama v projevu na vojenské akademii ve West Pointu požadoval navýšit počet vojáků v Afghánistánu o 30 000 do poloviny roku 2010. Ve svých závěrech vycházel ze zprávy vrchního velitele amerických vojsk v Afghánistánu generála Stanley McChrystala ze srpna 2009, kde prosazoval dočasné navýšení počtu amerických vojáků v Afghánistánu o 40 000 kvůli kritické situaci

---

⁴⁹⁹ Tamtéž, s. 214.

⁵⁰⁰ Die Bundesregierung. Auf dem Weg zur Übergabe in Verantwortung: Das deutsche Afghanistan-Engagement nach der Londoner Konferenz, 25. 1. 2010.

⁵⁰¹ KRONING-HEITMANN, I., Deutsche Sicherheitspolitik, s. 214.

⁵⁰² Holbrooke erhöht Erwartungen an Deutschland. Der Tagesspiegel [online]. 6. 1. 2010 [cit. 2015-07-03]. Dostupné na <https://www.tagesspiegel.de/politik/bundeswehreinsatz-in-afghanistan-holbrooke-erhoeht-erwartungen-an-deutschland/1659524.html>

v zemi. Současně americký generál v červenci 2009 vypracoval novou taktickou směrnici pro ISAF s cílem získat „srdce a myšlení“ afghánského obyvatelstva. Měla k tomu dopomoci mj. větší vojenská zdrženlivost ve prospěch ochrany afghánských civilistů. Konkrétně se jednalo o omezení leteckých útoků kvůli možným civilním obětem a také o zajištění doprovodu afghánských bezpečnostních sil při vstupování spojeneckých vojáků do afghánských domů.⁵⁰³ Spolková vláda celkově vzbuzovala dojem, že se chce konkrétní debatě o budoucí politice v Afghánistánu vyhnout a hlavně zabránit dalšímu navýšení německého kontingentu v zemi.

Německá vláda přitom byla v té době pod značným tlakem spojenců. Hlavní velitel sil NATO v Afghánistánu generál Stanley McChrystal např. v lednu 2010 kritizoval přístup německých vojenských jednotek, které se kvůli bezpečnostním obavám vyhýbají přímému kontaktu s Afghánci a vojenské základny opouští jen v obrněných konvojích. Současně od německé vlády požadoval navýšení počtu vojáků a nový mandát pro misi.⁵⁰⁴

Lze vyslovit domněnku, že kritika generála McChrystala souvisela s přesunem 2 500 příslušníků americké armády do oblasti německé správy na severu země. Přestože američtí vojáci formálně spadali pod tamější německé velení, někteří experti považovali tento krok za signál nedůvěry USA vůči německým spojencům. V této souvislosti vyjádřili někteří němečtí důstojníci v zákulisí obavu z toho, že německé vojenské síly budou v této oblasti hrát v brzké době pouze vedlejší roli.⁵⁰⁵ K většímu vojenskému zapojení v Afghánistánu vyzýval Německo počátkem ledna 2010 i Richard Holbrooke, zvláštní pověřenec USA pro Afghánistán a Pákistán.⁵⁰⁶

Přes tento vnější spojenecký tlak nebyla německá vláda schopna se shodnout na jednotné pozici k dalšímu působení mezinárodních sil v Afghánistánu v podstatě až do konání londýnské konference. Dokazovaly to mj. gesční spory mezi ministerstvem obrany a ministerstvem zahraničí, tedy střet mezi koaličními stranami CSU a FDP. Ministr obrany Theodor zu Guttenberg z CSU např. navrhoval zvýšit německý kontingent až o 2 000 vojáků. Naopak ministr zahraničí Guido Westerwelle z FDP to rázně odmítal

---

⁵⁰³ KRONING-HEITMANN, I., Deutsche Sicherheitspolitik, s. 209 a 211.

⁵⁰⁴ GEBAUER, Matthias. ISAF-Chef fordert neue Bundeswehrstrategie. Der Spiegel [online]. 21. 1. 2010 [cit. 2016-07-03]. Dostupné na <http://www.spiegel.de/politik/ausland/afghanistan-mission-isaf-chef-fordert-neue-bundeswehrstrategie-a-672876.html>

⁵⁰⁵ GEBAUER, Matthias. USA schicken 2500 Soldaten ins Bundeswehrgebiet. Der Spiegel [online]. 1. 1. 2010 [cit. 2015-08-03]. Dostupné na <http://www.spiegel.de/politik/ausland/afghanistan-einsatz-in-kunduz-usa-schicken-2500-soldaten-ins-bundeswehrgebiet-a-669965.html>

⁵⁰⁶ Holbrooke erhöht Erwartungen an Deutschland. Der Tagesspiegel, 6. 1. 2010.

a místo toho prosazoval rozšíření policejního výcviku, ve kterém se Německo v rámci afghánské mise výrazně angažovalo. Ministři také nebyli schopni nalézt shodu v tom, jakému resortu náleží zastupování vlády na londýnské konferenci.⁵⁰⁷ Spor byl o to závažnější, neboť se týkal politických stran vytvářejících vládní koalici.

Gesční spor mezi zu Guttenbergem a Westerwellem mj. dokládá, že se spolková vláda dostávala do napětí mezi odmítavým postojem německé veřejnosti k afghánské misi a drobicí se politickou shodou k misi ISAF na jedné straně a tlakem spojenců na straně druhé. Ti požadovali, aby se spolková vláda držela společného časového plánu pro stahování mezinárodních jednotek a převzala více zátěže při boji proti povstaleckým skupinám.⁵⁰⁸

Tři týdny před londýnskou konferencí vytvořila kancléřka Angela Merkelová vládní výbor, do kterého kromě ní patřili ministr zahraničí Guido Westerwelle, ministr rozvoje Dirk Niebel, ministr vnitra Thomas de Maizière, ministr obrany Theodor zu Guttenberg a šéf Spolkového úřadu kancléřky Ronald Pofalla. Cílem bylo vyvarovat se dalších gesčních sporů a vypracovat společnou vládní pozici.⁵⁰⁹ Ve výboru tedy zasedaly všechny relevantní resorty zapojené do mise v Afghánistánu.

Kromě gesčního sporu mezi ministerstvem obrany a ministerstvem zahraničí stěžovala pozici spolkové vlády již zmíněná aktivita opoziční SPD. Ta k Afghánistánu uspořádala 22. ledna 2010 vlastní expertní konferenci s cílem diskutovat o budoucnosti zahraniční mise Bundeswehru v Afghánistánu. Předseda SPD Sigmar Gabriel ve svém projevu na konferenci odmítl navýšit počet německých vojáků v Afghánistánu a navrhl jejich stažení v časovém horizontu mezi lety 2013 až 2015. Jejich postupné stahování ale mělo začít již v létě 2011 souběžně s redukcí amerických vojenských sil.⁵¹⁰ Gabriel tak striktně odmítl navýšení počtu německých vojáků a přes varování expertů stanovil konkrétní časový horizont pro jejich odchod z Afghánistánu. Konference představovala vrchol snah SPD využít případu Kundúz, vymezit se a vytvářet v kontextu německé politiky v Afghánistánu tlak na vládu CDU/CSU a FDP.

---

⁵⁰⁷ GEBAUER, Matthias. Afghanistan-Strategie entzweit Westerwelle und Guttenberg. Der Spiegel [online]. 7. 1. 2010 [cit. 2016-08-03]. Dostupné na <http://www.spiegel.de/politik/ausland/kursstreit-vor-london-konferenz-afghanistan-strategie-entzweit-westerwelle-und-guttenberg-a-670657.html>

⁵⁰⁸ KRONING-HEITMANN, I., Deutsche Sicherheitspolitik, s. 216.

⁵⁰⁹ Holbrooke erhöht Erwartungen an Deutschland. Der Tagesspiegel, 6. 1. 2010.

⁵¹⁰ BICKEL, Markus. SPD will raus aus Afghanistan – auf Raten. Frankfurter Allgemeine Zeitung [online]. 22. 1. 2010 [cit. 2015-3-6]. Dostupné na <https://www.faz.net/aktuell/politik/inland/konferenz-in-berlin-spd-will-raus-aus-afghanistan-auf-raten-1907710.html>

Aktivita opoziční SPD v kontextu afghánské mise byla pro vládu důležitá zejména kvůli tomu, protože kancléřka Merkelová si chtěla získat podporu této strany, nehledě na většinu vlády CDU/CSU a FDP v parlamentu. Kancléřka tak chtěla zachovat dosavadní praxi, podle které byly zahraniční mise Bundeswehru schvalovány na základě široké politické shody.⁵¹¹

Pouhé dva dny před konferencí v Londýně představila kancléřka návrh nové strategie pro misi v Afghánistánu. Její hlavní body poté zmínila ve vládním prohlášení 28. ledna 2010 v den konání konference. Vláda se zavazovala ke zdvojnásobení rozvojové pomoci na 430 mil. eur, vyslání dalších policejních instruktorů (ze 123 na 200) a k navýšení německého kontingentu o 500 vojáků. Kromě toho měla být v pohotovosti připravena flexibilní rezerva v počtu 350 vojáků (na celkových 5 350 vojáků). Tato rezerva měla být nasazena, pokud to bude nutné (např. během afghánských parlamentních voleb). Dále vláda souhlasila s tím, že němečtí vojenští instruktoři začnou při výcviku afghánských bezpečnostních sil nově uplatňovat americký způsob tzv. *partnering*, spočívající v doprovázení cvičenců v terénu.⁵¹² Podle tohoto konceptu měli němečtí vojáci doprovázet své afghánské partnery nejen v prostředí výcvikových zařízení, škol a kasáren, ale také s nimi společně žít, doprovázet je během operací mimo základnu a aktivně je podporovat.⁵¹³ Kancléřka dále ve svém prohlášení uvedla první polovinu roku 2011 jako počátek postupného stahování vojenských jednotek z Afghánistánu. V této souvislosti se přihlásila k prohlášení afghánského prezidenta Karzáiho, podle kterého měla jeho země převzít zodpovědnost za bezpečnost země do roku 2014. Konečný termín pro stažení všech jednotek ale kancléřka odmítla uvést.⁵¹⁴ Lze vyslovit domněnku, že v případě stanovení termínu pro stahování vojenských jednotek z Afghánistánu podléhala kancléřka tlaku opoziční SPD. Zvláště když přihlédneme k tomu, že Sigmar Gabriel tím

---

⁵¹¹ DEMMER, Ulrike – HICKMANN, Christoph – KURBJUWEIT, Dirk – NEUKIRCH, Ralf. *Gemeinsam leben und sterben*. Der Spiegel 4/2010.

⁵¹² Bundesregierung. *Regierungserklärung zum Afghanistan-Konzept der Bundesregierung von Bundeskanzlerin Merkel* [on-line]. 28. 1. 2010 [cit. 2015-11-22]. Dostupné na <https://archiv.bundesregierung.de/archiv-de/regierungserklaerung-zum-afghanistan-konzept-der-bundesregierung-von-bundeskanzlerin-merkel-1009214>

⁵¹³ VOLLMER, Jörg. *Erfahrungen als zweimaliger Kommandeur des Regionalkommandos Nord in den Jahren 2009 und 2013/2014*, s. 84. In: GLATZ, L. Rainer (Hrsg.). *Am Hindukusch – und weiter? Die Bundeswehr im Auslandseinsatz: Erfahrungen, Bilanzen, Ausblicke*. Bonn: Bundeszentrale für politische Bildung, Bonn, 2015.

⁵¹⁴ Deutscher Bundestag. *Stenografischer Bericht. Plenarprotokoll 17/18, 1523* [on-line]. 27. 1. 2010 [cit. 2016-6-7]. Dostupné na <http://dipbt.bundestag.de/doc/btp/17/17018.pdf>

podmiňoval souhlasné stanovisko jeho strany s mandátem⁵¹⁵ a že kancléřka chtěla pro schválení mandátu podporu opoziční SPD.

Během parlamentní debaty 27. ledna 2010 zdůvodňovala kancléřka politiku vlády týkající se londýnské konference mj. nutností prokázat spojeneckou spolehlivost a solidaritu, zejména vůči klíčovému spojenci USA. Odmítla přitom, aby Američané a Britové tahali za Německo „žhavé uhlíky z ohně“. Současně mluvila o tom, že „nasazení Bundeswehru v rámci mezinárodní mise NATO bylo a je v zásadním zájmu bezpečnosti naší země.“ Dále prohlásila: „Mezinárodní společenství čeká zatěžkávací zkouška. Je to také zatěžkávací zkouška tří základních principů, které vedly německou zahraniční politiku v minulosti a dále ji také povedou: služba pro mír, právní stát schopný obrany, a pevné spojenecké vazby a partnerství.“ Její stranický kolega Philipp Mißfelder ji za poslaneckou frakci CDU/CSU doplnil slovy o tom, že je nutné bránit zájmy Německa a jeho občanů také v Afghánistánu. Německo se v této zemi angažuje proto, aby se Afghánistán v dlouhodobé perspektivě nestal jednou z největších základů mezinárodního terorismu.⁵¹⁶ Zatímco tedy z prohlášení kancléřky Merkelové vyplývala logika vhodnosti, její stranický kolega Mißfelder zdůvodňoval německé angažmá v Afghánistánu logikou očekávaných následků.

K londýnské konferenci lze doplnit, že se zástupci 43 států mise ISAF, afghánské vlády, sousedních států a mezinárodních organizací dohodli na nové strategii pro Afghánistán. Ta se týkala zejména navýšení počtu nasazených vojáků a finanční pomoci zemi. Afghánská vláda se přihlásila k převzetí větší míry odpovědnosti za vývoj země. Postupně měla od států mezinárodní koalice přebírat správu nad jednotlivými provinciemi, pokud to dovoľovala bezpečnostní situace.⁵¹⁷ Kromě navýšení celkového počtu vojáků mezinárodní aliance získala afghánská vláda od Německa, Velké Británie a Japonska finanční přísliby⁵¹⁸ týkající se fondu pro plán smíření.⁵¹⁹

---

⁵¹⁵ Hlavní podmínkou Sigmaru Gabriela bylo, aby byl v mandátu uveden rok 2011 jako začátek pro postupné stahování Bundeswehru z Afghánistánu.

⁵¹⁶ Tamtéž, 1533 a 1534.

⁵¹⁷ Afghanistan-Konferenz in London. Bundeszentrale für Politische Bildung [online]. 28. 1. 2010 [cit. 2015-08-03]. Dostupné na <http://www.bpb.de/politik/hintergrund-aktuell/69175/afghanistan-konferenz-28-01-2010>

⁵¹⁸ Celková výše disponibilních finančních prostředků měla dosáhnout 500 miliónů dolarů rozdělených do pěti let. SRN příslibila 50 miliónů euro.

⁵¹⁹ Auswärtiges Amt. Strategischer Neuanfang für Afghanistan, Londoner Afghanistankonferenz [online]. 28. 1. 2010 [cit. 2014-02-03]. Dostupné na <http://www.auswaertiges-amt.de/diplo/de/Aussenpolitik/RegionaleSchwerpunkte/AfghanistanZentralasien/AktuelleArtikel/100128-afghanistankonferenz-london-cntd.navCtx=311108.html>

Na základě výsledků londýnské konference a související vládní koncepce předložila spolková vláda v únoru 2010 nový mandát pro nasazení vojenských jednotek v Afghánistánu. Jeho platnost byla omezena na 12 měsíců.⁵²⁰ Již před předložením mandátu ke schválení se vláda snažila získat i souhlas opoziční SPD. Pozice vládních stran a SPD se rozcházely zejména v otázce navýšení počtu německých vojáků pro misi ISAF. Nakonec větší část SPD s novým mandátem souhlasila (i přes zmíněné navýšení počtu vojáků) díky tomu, že mandát obsahoval požadavek na stahování jednotek z Afghánistánu od roku 2011.⁵²¹

Den po předložení mandátu proběhla ve Spolkovém sněmu debata. Poslanec Christian Ruck z vládní CDU/CSU během debaty uváděl důvody, proč se Německo angažuje v Afghánistánu. Mezi ně patřila snaha zabránit tomu, aby se Afghánci znovu ocitli v občanské válce a pod hrůzovládou Tálibánu ale současně i zajistit bezpečnost Německa před nebezpečím terorismu. Frank-Walter Steinmeier z opoziční SPD varoval před následky stažení vojenských sil z Afghánistánu: „Pokud by mezinárodní společenství okamžitě a bezhlavě opustilo Afghánistán, tak by se tato obtížná země (...) během krátké doby znovu ocitla v občanské válce.“ V takovém případě by podle Steinmeiera současně došlo ke snížení důvěryhodnosti OSN a NATO.⁵²² Nový mandát schválil Spolkový sněm 26. února 2010, kdy 429 poslanců hlasovalo pro přijetí návrhu, 111 poslanců bylo proti a 46 dalších se zdrželo hlasování. Dvě třetiny poslanců SPD hlasovaly pro přijetí mandátu.⁵²³

Intenzivní diskuse týkající se stahování německých vojáků z Afghánistánu svědčí mj. o působení kultury zdrženlivosti, které vycházelo z klesající veřejné podpory pro afghánskou misi v Německu. V podstatě platilo pravidlo, že čím více se zhoršovala bezpečnostní situace v Afghánistánu a narůstalo tamější násilí, tím více klesala podpora německé veřejnosti pro nasazení německých vojáků na Hindukúši. Právě proto bylo nutné stanovit perspektivu pro stažení německých jednotek, aby tak mohla vláda z vnitropolitického pohledu dodávat afghánské misi nadále legitimitu. Současně zde hrála důležitou roli i rovina spojenectví a solidarity Německa s USA. Na vnitropolitické úrovni se sice projevovalo přání stáhnout Bundeswehr, ale v otázce zahájení stahování

---

⁵²⁰ Deutscher Bundestag. Antrag der Bundesregierung. Drucksache 17/654 [online] 9. 2. 2010 [cit. 2015-06-03]. Dostupné na <http://dipbt.bundestag.de/doc/btd/17/006/1700654.pdf>

⁵²¹ KRONING-HEITMANN, I., Deutsche Sicherheitspolitik, s. 217, 218 a 219.

⁵²² Deutscher Bundestag. Stenografischer Bericht. Plenarprotokoll 17/22, 1897 a 1900 [online] 10. 2. 2010 [cit. 2015-06-03]. Dostupné na <http://dipbt.bundestag.de/doc/btp/17/17022.pdf>

⁵²³ KRONING-HEITMANN, I., Deutsche Sicherheitspolitik, s. 217, 218 a 219.

mezinárodních vojenských jednotek z Afghánistánu byla německá vláda závislá na postoji USA, svém nejdůležitějším spojenci. Pokud by o tom nerozhodla americká vláda již dříve, německá vláda by takový krok zřejmě unilaterálně neučinila.⁵²⁴ Ostatně dokládají to i slova německé kancléřky Angely Merkelové z ledna 2010: „Jednostranné stažení německé armády by nebylo žádným příspěvkem k převzetí odpovědnosti, nýbrž příkladem rezignace v nezodpovědnosti.“⁵²⁵

Podle Heitmannové-Kroningové stála za rozhodnutím německé vlády navýšit počet vojáků v Afghánistánu a intenzitu jejich nasazení snaha prokázat spojeneckou solidaritu. Německo se v kontextu londýnské konference podvolilo tlaku USA a přijalo novou formu boje proti povstalcům a rizikový koncept partneringu i na severu Afghánistánu. Do země navíc vyslalo i větší množství vojáků, přestože kvůli tomu musela vláda překonat značný protitlak na domácí půdě.⁵²⁶

Na skutečnost, že koncept partnering zvýší riziko pro nasazené německé vojáky, přitom upozorňovali někteří poslanci. Vedle Jürgena Trittina za Zelené se větších ztrát v řadách německých vojáků obával i Gernot Erler, místopředseda poslanecké frakce SPD: „Tím, že půjdeme více do terénu, budeme více na ráně než v prostoru bezpečné základny. Musíme vycházet z toho, že dojde k nárůstu ozbrojených konfliktů, až se partnering na konci roku skutečně nastartuje.“⁵²⁷

Lze konstatovat, že za obratem v postoji německé vlády stála také snaha vyhnout se vyslání vojáků na jih Afghánistánu. Podle Holgera Möhleho musela německá vláda do Afghánistánu vyslat další vojáky, protože nasazení dodatečných 2 500 německých vojáků poptávaly po Německu USA jako vedoucí mocnost NATO. Vyhověním této žádosti by se totiž Merkelová zbavila té největší starosti: s definitivní platností by již nemusela vyslat bojové jednotky na jih Afghánistánu. Podle Ulfa von Krauseho z toho bylo tehdy patrné, že domácí faktory hrály při rozhodování německé vlády sice velkou roli, snaha vyhovět spojencům byla ale nakonec silnější.⁵²⁸

Otázka stahování Bundeswehru z Afghánistánu byla oproti navyšování počtu nasazených vojáků méně sporná. Politické strany se rozcházely v podstatě jen

---

⁵²⁴ Tamtéž, s. 219, 222 a 227.

⁵²⁵ Deutscher Bundestag, Plenarprotokoll 17/18, 1524.

⁵²⁶ KRONING-HEITMANN, I., Deutsche Sicherheitspolitik, s. 223.

⁵²⁷ MEDICK, Veit. Mehr Risiko, mehr Kampf, mehr Tote. Der Spiegel [online]. 16. 4. 2010 [cit. 2012-12-22]. Dostupné na <http://www.spiegel.de/politik/deutschland/partnering-strategie-in-afghanistan-mehr-risiko-mehr-kampf-mehr-tote-a-689460.html>

⁵²⁸ KRAUSE, von U., Die Afghanistaneinsätze der Bundeswehr, s. 300.

ve stanovení konečného termínu pro stažení a jeho rychlosti. Vládní strany se snažily reflektovat postoj německé veřejnosti, která většinově požadovala stažení Bundeswehru a odmítala afghánskou misi.⁵²⁹

Kromě předloženého expertního hodnocení lze k německé politice v rámci mezinárodní konference v Londýně předložit další a doplňující zjištění. Výsledky konference svědčí o tom, že německá vláda nebyla schopna prosadit se ve svém hlavním záměru, tedy zabránit zvětšení německého kontingentu v Afghánistánu. Nadto byla pod vnějším tlakem donucena vypracovat nový mandát k misi ISAF. V obou případech se nakonec podvolila tlaku spojenců, zejména USA. Představitelé německé vlády si byli nakonec vědomi toho, že navýšení počtu vojáků pro misi v Afghánistánu nezabrání. Odmítavý postoj v této otázce by navíc vedl k poškození vztahů s klíčovými spojenci. Toho se chtěli vyvarovat. Především se snažili zachovat reputaci Německa jako spolehlivého a věrného spojence. Tedy aktéra, který si uvědomuje svoji odpovědnost za udržování bezpečnosti a stability ve světě, tentokrát v Afghánistánu.

Z těchto důvodů přes svůj počáteční zamítavý postoj nakonec přijali navýšení německého kontingentu a větší rizika. Zásadní změnou přitom byl nový způsob výcviku afghánských rekrutů. Dosud je příslušníci Bundeswehru cvičili pouze v prostředí vojenských základen. Jednalo se o tzv. mentoring. Přechodem na koncept partneringu, kdy měli němečtí vojáci doprovázet afghánské cvičence v terénu, se ale německé jednotky vystavovaly výrazně většímu riziku než dříve. To se mohlo projevit na vyšších ztrátách mezi německými vojáky, citlivé to otázky v německé veřejnosti. Kromě vnějšího spojeneckého tlaku se ale představitelé vlády museli vyrovnat i s vnitropolitickým tlakem, ztvárněným aktivní rolí SPD, která chtěla stanovit konkrétní termín pro stažení z Bundeswehru z Afghánistánu. Svoji aktivitou posilovala SPD tlak vzniklý ze strany spojenců a tím přispěla ke změně postoje spolkové vlády.

Na základě uvedených faktů, lze konstatovat, že v případě konference v Londýně se působení logiky vhodnosti z počátku projevovalo velmi slabě. Německá vláda trvala na svém stanovisku a odmítala do Afghánistánu vyslat další vojáky. Až pod silným tlakem spojenců tuto pozici změnila, a to zásadně a během velmi krátké doby. Navýšila stávající počet vojáků pro účely mise v Afghánistánu a přestoupila i na nový způsob výcviku afghánských bezpečnostních sil. To svědčilo spíše o silném vlivu logiky očekávaných

---

⁵²⁹ KRONING-HEITMANN, I., *Deutsche Sicherheitspolitik*, s. 225.

následků. Tedy Německo musí konat tímto způsobem, jinak nastane poškození vzájemných vztahů s důležitými spojenci. V tomto směru bylo velmi dobrým příkladem uvedené prohlášení kancléřky doplněné jejím stranickým kolegou Mißfelderem. Logika očekávaných následků tak měla v případě londýnské konference zásadní roli, převážila rozhodně nad logikou vhodnosti. Ta se v argumentaci vlády projevila až pár dní před samotnou konferencí, a to v kontextu stanovení konečné lhůty pro stažení vojáků z Afghánistánu. Německá vláda se v této souvislosti držela politiky USA, přestože bylo na vnitropolitické úrovni patrné přání stáhnout vojáky z Bundeswehru a opoziční SPD tlačila na stanovení konečné lhůty pro jejich stažení.

Pokud jde o konflikt teorie rolí, ten v tomto případě existoval. Odvíjelo se to od toho, že německá vláda nechtěla do Afghánistánu poslat další vojáky a současně pro ně navýšit rizika, bylo to v podstatě její hlavní prioritou. Nejdříve vláda konflikt rolí popírala, uvedené odmítavé stanovisko k tomu v podstatě stačilo. V souvislosti s novou Obamou strategií pro další postup v Afghánistánu ale tato taktika nebyla již dále možná, konflikt rolí se projevil v plné míře. Nebylo možné zůstat spolehlivým spojencem a současně se izolovat v mezinárodním společenství odmítavým postojem k navýšení vojenského kontingentu, zejména vůči nejdůležitějšímu spojenci USA a jeho strategii pro další postup v Afghánistánu. Tento konflikt se přitom projevil i mezi členy vlády, tedy mezi ministrem zahraničí a ministrem obrany, nikoliv jen ve vztahu vlády a zahraničních partnerů jako do té doby. Z těchto důvodů německá vláda výrazně ustoupila ze svého původního stanoviska a přistoupila na navýšení celkového počtu německých vojáků nasazených v Afghánistánu a přešla i na nový způsob výcviku afghánských sil, znamenající vyšší riziko pro nasazené příslušníky Bundeswehru. V tomto případě tedy příliš ustoupila ze svého zdrženlivého postoje k nasazení ozbrojené síly, opustila tak dočasně roli danou kulturou zdrženlivosti.

5.4. Nasazení německých vojáků v rámci aliančních letounů

AWACS

V prosinci 2010 se americký generál a velitel jednotek ISAF David Petraeus obrátil na představitele německé vlády s žádostí o podporu při kontrole afghánského vzdušného prostoru. Za tímto účelem mělo NATO v Afghánistánu nasadit alianční radarová letadla AWACS, což by si vyžádalo zapojení zhruba 100 německých vojáků. Spolková vláda se této žádosti snažila zabránit. Stála za tím obava, že k takovému nasazení bude velmi těžké

získat politickou podporu ve Spolkovém sněmu, neboť by si to pravděpodobně vyžádalo vypracování samostatného mandátu.⁵³⁰ Kromě toho se představitelé německé vlády obávali toho, že téma politicky využijí opoziční strany, případně proti tomu podají ústavní stížnost. Ve snaze odvrátit vyslání německých vojáků pro účely nasazení letounů AWACS se v listopadu 2010 v Kábulu setkal Michael Steiner, zvláštní vládní pověřenec pro Afghánistán, s americkým generálem Petraeusem, vysvětlil mu německou pozici a žádal o nepodání takové žádosti. Nehledě na tuto iniciativu k tomu ale oficiální cestou záhy došlo.⁵³¹

Lze vyslovit domněnku, že v případě účasti německých vojáků na nasazení letounů AWACS nechtěli představitelé německé vlády ztratit podporu opoziční SPD, zejména na základě zkušenosti ze složitého vyjednávání ohledně německé pozice v kontextu mezinárodní konference v Afghánistánu v Londýně v lednu 2010.

Otázka případného nasazení německých vojáků v rámci aliančních letadel AWACS v Afghánistánu vyvolávala spory i mezi koaličními stranami CSU a FDP. Zatímco ministr obrany Karl Theodor zu Guttenberg nechtěl tuto variantu vyloučit a navrhoval přehodnotit případnou německou účast po uplynutí tří měsíců, jeho vládní kolega ministr zahraničí Guido Westerwelle to zásadně odmítal.⁵³² Podobně jako v kontextu londýnské konference v lednu 2010 se tedy opakoval střet vládních partnerů CSU a FDP ohledně konkrétních aspektů působení Bundeswehru v Afghánistánu.

V lednu 2011 spolková vláda rozhodla, že nasazení aliančních letadel AWACS v Afghánistánu nepodpoří. Představitelé ministerstva zahraničí a ministerstva obrany zdůvodnili zamítavé stanovisko německé vlády tím, že nemají k dispozici žádné další personální kapacity v oblasti. Veškeré německé vojenské síly se totiž zaměřují na výcvik afghánských bezpečnostních sil. Přes negativní stanovisko německé vlády rozhodla Rada NATO o nasazení letounů AWACS, a to bez účasti německých vojáků. Dle interních informací tak chtěly ostatní členské státy vytvořit dodatečný tlak na německou vládu a přimět ji k účasti.⁵³³

---

⁵³⁰ US-General fordert deutsche AWACS-Crews an. Der Spiegel [online]. 11. 12. 2010 [cit. 2013-12-03]. Dostupné na <http://www.spiegel.de/spiegel/vorab/a-734096.html>

⁵³¹ GEBAUER, Matthias. NATO startet AWACS-Mission ohne Deutschland. Der Spiegel [online]. 10. 1. 2011 [cit. 2013-11-03]. Dostupné na <http://www.spiegel.de/politik/ausland/krieg-in-afghanistan-nato-startet-awacs-mission-ohne-deutschland-a-738566.html>

⁵³² Guttenberg und Westerwelle im Clinch. Der Westen [online]. 14. 1. 2011 [cit. 2013-11-12]. Dostupné na <https://www.derwesten.de/politik/guttenberg-und-westerwelle-im-clinch-id4166222.html>

⁵³³ GEBAUER, M., NATO startet AWACS-Mission ohne Deutschland, 10. 1. 2011.

V aliančních kruzích vyvolalo odmítavé stanovisko německé vlády nepochopení: „Je to směšné. Oficiálně chtějí Němci větší dělbu práce na mezinárodní úrovni a poté zabrzdí první multinárodní projekt.“⁵³⁴ Z pohledu spojenců patří působení německých vojáků ve velících strukturách Aliance (i v kontextu nasazení letounů AWACS) do povinností vyplývajících z členství v NATO. Proto odmítavé stanovisko německé vlády v této otázce spojenci obecně vnímají jako nesolidární a v rozporu s postavením Německa jako důležité spojenecké země.⁵³⁵ Důležitost této otázky potvrdil v rozhovoru s autorem i Johann Schmid, který to mohl posoudit i vzhledem ke svému působení v německé armádě a velících vojenských strukturách NATO. Podle Schmida mají spojenci sotva pochopení, vlastně tomu vůbec nerozumí, proč německá vláda stahuje příslušníky Bundeswehru z integrovaných struktur NATO. Poté nemůže být Německo v rámci Aliance v pozici, aby aktivně spoluvytvářelo nebo ovlivňovalo rozhodovací proces v NATO.⁵³⁶

V Německu se naopak nasazení vojáků v rámci letounů AWACS stává předmětem vášnivých politických debat a právních rozborů. Na tuto situaci přitom mysleli právní experti již při zdůvodňování k Zákonu o účasti parlamentu při rozhodování o nasazeních ozbrojených sil v zahraničí (Parlamentsbeteiligungsgesetz)⁵³⁷ v roce 2004, kdy se snažili vyjmout zapojení německého vojenského personálu ve stálých aliančních strukturách ze schvalovacího procesu parlamentu: „V případě operací vedených NATO nepředstavuje účast vojáků Bundeswehru na stálých multinárodně obsazených štábech a hlavních velících strukturách NATO a dalších organizací kolektivní bezpečnosti žádné ozbrojené nasazení německých vojenských sil ve smyslu tohoto zákona.“⁵³⁸ K uvedenému je třeba doplnit, že absence německých vojáků negativně poznamenala nasazení letounů AWACS, neboť ti tvořili zhruba třetinu veškerého personálu NATO pro jejich provoz.⁵³⁹

---

⁵³⁴ GEBAUER, Matthias – DEMMER, Ulrike. Afghanistan-Mission der Nato. Der Spiegel, 27. 11. 2010.

⁵³⁵ BROSE, E., Parlamentsarmee und Bündnisfähigkeit, s. 5.

⁵³⁶ Rozhovor autora s Dr. Johannem Schmidem, 27. 7. 2011.

⁵³⁷ Zákon z roku 2005 stanovuje, že pro nasazení německých vojenských sil v zahraničí je nutný souhlas Spolkového sněmu. Zákon umožňuje poslancům i ukončit účast Bundeswehru na dané misi (Rückholrecht), pokud by chtěl Spolkový sněm svůj souhlas odvolat. Kromě toho zákon umožňuje zjednodušené schválení zahraniční mise Bundeswehru při minimální intenzitě a způsobu nasazení. Při nebezpečí z prodlení (Gefahr im Verzug) a při misích k záchraně lidí z rizikových míst není předchozí souhlas Spolkového sněmu nutný. Musí to být ale zpětně předloženo ke schválení. Při nesouhlasu poslanců musí být nasazení vojáků ukončeno.

⁵³⁸ BROSE, E., Parlamentsarmee und Bündnisfähigkeit, s. 13.

⁵³⁹ GEBAUER, M., NATO startet, 10. 1. 2011.

V březnu 2011 se německá vláda dostala znovu pod tlak spojenců kvůli vojenskému zásahu v Libyi na ochranu tamějšího civilního obyvatelstva. Mezinárodní misi na základě rezoluce RB OSN č. 1973⁵⁴⁰ vedly Francie, Velká Británie a USA. Podpořilo ji také NATO operací Unified Protector, které v březnu 2011 převzalo i vedení vojenských operací. Alianční letecké jednotky útočily na strategické cíle s cílem podpořit civilní obyvatelstvo a povstalce v boji proti libyjskému režimu Muhammada Kaddáfího. Pro postavení a následnou politiku Německa byla zásadní skutečnost, že se při hlasování o rezoluci č. 1973 v RB OSN zdrželo hlasování. Odmítlo tedy schválit mezinárodní misi a zásah skupiny států, které patřily mezi jeho klíčové spojence: USA, Velká Británie a Francie. Tyto státy přitom přijetí rezoluce a zásah v Libyi požadovaly.⁵⁴¹ Ačkoliv misi zastřešil mandát OSN a podporovala ji i Arabská liga, německá vláda hlasovala jinak než partnerské státy NATO a EU zastoupené v RB OSN. Stalo se tak poprvé v německé poválečné historii.

Poměrně jasně vysvětlil stanovisko spojenců bývalý americký velvyslanec v Berlíně James D. Bindenagel: „Faktické ne k rozhodnutí o misi v Libyi vyvolalo pochyby o připravenosti Německa nasadit ozbrojené síly kvůli tomu, aby společně se svými partnery chránilo nezranitelnost lidské důstojnosti. (...) Rozhodnutí proti humanitárnímu zásahu v Libyi dlouhodobě poškodilo pověst Německa jako spolehlivého partnera. (...) Německo bylo předvídatelné, to nyní již neplatí.“⁵⁴²

Přestože za rozhodnutím německé vlády nezapojit se do bezletové zóny v Libyi stálo více důvodů (vojenská zdrženlivost, pochyby z efektivity bezletové zóny apod.), klíčovým důvodem byly podle Gunthera Hellmanna i traumatické zkušenosti z mise v Afghánistánu a jejich dopad na německé veřejné mínění.⁵⁴³ Představitelé německé vlády chtěli zabránit opakování afgánského scénáře, kvůli kterému se na základě nejasných cílů mise dostali do napětí mezi rostoucími požadavky spojenců na vojenskou

---

⁵⁴⁰ Rezoluce umožňovala provedení opatření (včetně vojenských) na ochranu civilistů. Za tímto účelem vznikla nad Libyí bezletová zóna zakazující všechny lety kromě humanitárních. Viz United Nations. Resolution 1973 [online]. 17. 3. 2011 [cit. 2015-8-3]. Dostupné na <https://www.un.org/News/Press/docs/2011/sc10200.doc.htm>

⁵⁴¹ SANDSCHNEIDER, Eberhard. Deutsche Außenpolitik: eine Gestaltungsmacht in der Kontinuitätsfälle. *Aus Politik und Zeitgeschichte*, 2012, B10, s. 4.

⁵⁴² KLOSE, Ulrich-Hans – POLENZ, Ruprecht. Wahre Werte, fälsche Freunden. Deutschlands Partner sitzen im Westen: eine Erinnerung aus gegebenem Anlass. *Internationale Politik*, September/Oktober 2011, s. 22.

⁵⁴³ HELLMANN, Gunther. Berlin, Great Power Politics and Libya. *AICGS* [online]. 22. 9. 2011, s. 1 a 2 [cit. 2012-6-12]. Dostupné na <http://www.aicgs.org/issue/berlin-great-power-politics-and-libya/>

angažovanost Německa a zdrženlivým postojem k nasazení Bundeswehru.⁵⁴⁴ Byli přítomni rozhodnutí nezúčastnit se vojenské mise, zdržet se hlasování, a tak ukázat svoji odhodlanost v tomto směru. Podobně jako Hellmann za tím viděl vliv zkušeností z Afghánistánu a Iráku i Peter Viggo Jakobsen.⁵⁴⁵

Po velké kritice a pod silným tlakem spojenců se německá vláda snažila napravit politické a diplomatické škody vzniklé hlasováním v RB OSN. Proto změnila svůj původně odmítavý postoj a nabídla zapojení německých vojáků do nasazení radarových letadel AWACS v Afghánistánu, aby tak vojenským silám USA umožnila přesunout průzkumné kapacity ve prospěch mise v Libyi.⁵⁴⁶ Otevřeně to řekla německá kancléřka Angela Merkelová: „Jsme připraveni odlehčit NATO zejména u posádek obsluhujících letadla AWACS tím, že převezmeme dodatečnou zodpovědnost v Afghánistánu.“⁵⁴⁷ Kromě toho ponechala také německý personál v aliančních velicích strukturách, přestože se podílel na přípravě operací v Libyi.⁵⁴⁸ Podobně jako kancléřka mluvil při zdůvodňování změny rozhodnutí německé vlády i ministr obrany Thomas de Maizière, podle kterého se navíc jednalo o „politický signál naší spojenecké solidarity také na pozadí událostí v Libyi“.⁵⁴⁹

Mandát pro nasazení německých vojáků v rámci operací aliančních letadel AWACS v Afghánistánu byl platný do ledna 2012 a stanovil maximální počet nasazených vojáků na 300 vojáků v rámci dosavadního mandátu k misi ISAF. Nasazení letadel mělo pokrývat území celého Afghánistánu, přičemž němečtí vojáci mohli být aktivní i při jeho podpoře mimo oblast působnosti mise ISAF.⁵⁵⁰

K mandátu a jeho schválení proběhla 23. března 2011 debata ve Spolkovém sněmu. Podle poslankyně Elke Hoffové z vládní FDP bylo nasazení německých vojáků v rámci

---

⁵⁴⁴ NIEDERMEIER, Pia. German Security Policy on the Move – Challenges In and Post Afghanistan. AICGS [online]. April 2011, s. 3 [cit. 2012-6-12]. Dostupné na <http://www.aicgs.org/publication/german-security-policy-on-the-move-challenges-in-and-post-afghanistan/>

⁵⁴⁵ JAKOBSEN, Viggo Peter. Germany Won't Fight for International Security [online]. 12. 9. 2013, s. 3 [cit. 2012-6-12]. Dostupné na <https://carnegieeurope.eu/2013/09/12/germany-won-t-fight-for-international-security-pub-52941>

⁵⁴⁶ AWACS-Einsatz in Afghanistan als Ersatz für Libyen? Focus [online]. 18. 3. 2011 [cit. 2014-02-08]. Dostupné na http://www.focus.de/politik/deutschland/bundeswehr-awacs-einsatz-in-afghanistan-als-ersatz-fuer-libyen_aid_609956.html

⁵⁴⁷ FRIEDERICHŠ, Hauke. Chaostage in der deutschen Außenpolitik. Die Zeit, 23. 3. 2011.

⁵⁴⁸ BOULEY, Marcel – KESKUS, Rahvusvaheline. Germany's vote on Libya: no national interest involved; the use of military means questionable. *International centre for defence studies* [online]. 2011 [cit. 2012-6-12]. Dostupné na <http://www.digar.ee/arhiiv/en/books/104186>

⁵⁴⁹ Kabinett beschließt AWACS-Einsatz in Afghanistan. Frankfurter Allgemeine Zeitung, 23. 3. 2011.

⁵⁵⁰ Deutscher Bundestag. Antrag der Bundesregierung. Drucksache 17/5190 [online]. 23. 3. 2011 [cit. 2013-6-12]. Dostupné na <http://dipbt.bundestag.de/doc/btd/17/051/1705190.pdf>

letounů AWACS důležité k zajištění bezpečnosti letového prostoru nad Afghánistánem a německých vojáků. Současně tím mělo Německo významně ulevit kapacitám Aliance v Afghánistánu. Podobná slova volil i její stranický kolega a ministr zahraničí Guido Westerwelle. Podle něho bylo kromě zajištění letového provozu nutné takto konat i ze spojeneckého hlediska. Odlehčením spojencům v Afghánistánu v souvislosti s přesunem jejich kapacit do Libye představuje podle ministra „rozumnou spojeneckou politiku.“⁵⁵¹

Otázka spojení hrála výraznou roli i v argumentaci vládních poslanců z CDU/CSU. Podle Ernst-Reinharda Becka „jsou operace letounů AWACS příkladem integrované obrany Aliance. Naše rozhodnutí pro jejich nasazení je také součástí spojenecké solidarity. (...) Naším spojencům můžeme svými vojáky v letadlech AWACS odlehčit, aby mohli nasadit své síly na jiném místě, totiž v Libyi. Tento způsob sdílení zátěže je, jak si myslím, obvyklou praxí mezi spojenci.“ Ještě otevřeněji mluvil o spojeneckých důvodech jako rozhodujících pro nasazení německých vojáků jeho stranický kolega a poslanec Florian Hahn: „Teď je na čase ukázat odpovědnost a ulevit našim spojencům a partnerům, to je to, co vytváří to pravé spojení. (...) Odpovídá to také našemu chápání dlouhodobého, spolehlivého a čestného spojení v Alianci. Musíme společně nést odpovědnost a navzájem se podporovat. (...) K charakteru spojení patří také to, že se partneři dodatečně podpoří, pokud je třeba zajistit realizaci společných mandátů. S ohledem na vývoj v Libyi je takovým případem právě nasazení letadel AWACS v Afghánistánu.“ Opoziční Zelení odmítli mandát k nasazení německých vojáků v rámci AWACS podpořit, neboť došli k závěru, že podporuje vedení války v Afghánistánu. Pro mandát nakonec hlasovalo 407 poslanců, 113 bylo proti a 33 dalších se zdrželo hlasování.⁵⁵²

Z analýzy parlamentní debaty lze odvodit, že při rozhodování poslanců vlády CDU/CSU a FDP o tom přece jenom nasadit německé vojáky v rámci letadel AWACS v Afghánistánu dominovala otázka spojení, tedy potřeba ulevit kapacitám NATO a USA, aby mohly přesunout své vojenské síly do Libye. Velká kritika spojenců a vnější tlak, posílený i politikou Německa v souvislosti s vojenským zásahem v Libyi, vedly k zásadní změně postoje německé vlády. Zatímco v lednu 2011 vláda odmítla nasazení německých vojáků v rámci letadel AWACS v Afghánistánu, pouhé dva měsíce poté s ním

---

⁵⁵¹ Deutscher Bundestag. Stenografischer Bericht. Plenarprotokoll 17/100, 11478 a 11485 [online] 25. 3. 2011 [cit. 2015-06-03]. Dostupné na <http://dipbt.bundestag.de/doc/btp/17/17100.pdf>

⁵⁵² Tamtéž, 11480, 11483, 11486 a 11487.

najednou souhlasila. Taková politika přitom působí značně ambivalentně a vyvolává pochyby o spojenecké solidaritě Německa.

Lze dojít k závěru, že rozhodujícím motivem ke změně postoje německé vlády byla potřeba prokázat postavení Německa jako důvěryhodného a spolehlivého partnera a spojence, a napravit tak diplomatické škody způsobené hlasováním Německa v RB OSN. V tomto směru se tedy jako rozhodující ukázal vliv logiky očekávaných následků, neboť si němečtí poslanci velmi dobře uvědomili důsledky svého rozhodnutí v souvislosti s vojenským zásahem v Libyi a potřebu předejít dalšímu poškození důvěryhodnosti Německa a jeho vlivu v Alianci. Logika vhodnosti vzhledem k původnímu zamítavému postoji německé vlády v tomto směru příliš nepůsobila, v té době upřednostňovali němečtí politici vnitropolitické důvody těm spojeneckým. Logika očekávaných následků tak v tomto případě jasně převážila nad logikou vhodnosti.

Podobně jako v případě londýnské konference se konflikt rolí výrazně projevil i v kontextu vyslání německých vojáků pro účely aliančních letounů AWACS. Současně se v tomto rámci kromě zahraniční, respektive spojenecké roviny, opakoval tento konflikt i na úrovni německé vlády. Ta ho nejprve popírala a poté snažila se zůstat spolehlivým spojencem, přestože preferovala vojenskou zdrženlivost a vyslání vojáků pro účely letounů AWACS odmítla. Ani oddělení rolí ale konflikt nevyřešilo. Nakonec vláda revidovala své původní pozice a vojáky pro činnost letounů nasadila, neboť to bylo nezbytné k zachování postavení Německa jako důvěryhodného a spolehlivého spojence. V této souvislosti je třeba zmínit, že uvedený konflikt v podstatě nemusel nastat, neboť otázku nasazení německých vojáků v rámci vojenského personálu ve stálých aliančních strukturách (týkající se tedy i AWACS) již dříve vyjasnil Zákon o účasti parlamentu při rozhodování o nasazení ozbrojených sil v zahraničí.

5.5. Hodnocení konkrétních případů

Z analýzy německé politiky v Afghánistánu na základě čtyř vyhodnocených případů lze odvodit řadu závěrů, které je ale nutno zasadit do kontextu německé politiky uplatňované v konfliktní oblasti. Přestože Německo nasadilo pro účely mise ISAF třetí největší vojenský kontingent a prosazovalo se při civilně-vojenské spolupráci, vytrvale odmítalo rozšířit operativně a geograficky působnost Bundeswehru v Afghánistánu. Spolková vláda postupovala v tomto rámci velmi opatrně a opakovanému tlaku a požadavkům spojenců v této otázce se bránila prostřednictvím národních limitů pro

nasazení vojenských sil ztvárněných parlamentním mandátem pro misi nebo i argumentací vyzdvihující specifika německé politiky v oblasti. Usilovala o udržení rovnováhy mezi národními limity, vojenskou dimenzí mise a spojeneckou rovinou, především ve vztahu s USA. Úspěšná byla v tomto rámci zejména na počátku afghánské mise, kdy Německo rétorikou a konkrétními kroky dokládalo loajalitu a reputaci spolehlivého spojence. Jednání Německa nevzbuzovalo tehdy v této oblasti v podstatě žádné velké pochyby, kontroverze nebo obavy ostatních členských států NATO.

Rovnováhu mezi národními limity pro vojenské nasazení a spojeneckou rovinou udržela německá vláda do jisté míry i při summitu NATO v Rize v listopadu 2006. Svědčí o tom mj. skutečnost, že německá vláda zůstala pod vnějším tlakem v podstatě na své původní pozici. Zástupcům vlády bylo jasné, že případné vyslání německých vojáků na jih Afghánistánu nedokážou obhájit na domácí půdě, proto to rozhodně odmítali. Pod tlakem ostatních spojenců nakonec ale přece jen souhlasili s nasazením vojáků na jihu země v případě nouze. Svůj hlavní cíl ale splnili, zabránili trvalému rozmístění německých vojáků v této nebezpečné oblasti. V tomto případě se působení logiky vhodnosti projevilo pouze v tom, že Německo mělo zpočátku jasně odmítavou pozici k navyšování počtu německých vojáků v Afghánistánu, respektive k jejich přesunu mimo oblast severu, a v obhajování „správného“ a úspěšného přístupu německé politiky při obnově severního regionu země. Pozdější dílčí změna postoje německé vlády svědčí ale i o působení logiky očekávaných následků. Podle vlády bylo nutné se v Afghánistánu dále angažovat, aby nedošlo ke snížení důvěryhodnosti NATO a dalších mezinárodních organizací a také ke zhoršení kvality vztahu se spojenci. Existenci konfliktu rolí v případě summitu v Rize německá vláda nejprve popírala a poté se ho pokoušela vyřešit oddělením rolí. To se ale nepodařilo zcela, neboť na základě odsouhlasené pomoci v nouzi mohli být němečtí vojáci vystaveni většímu riziku než do té doby.

Po summitu NATO v Rize bylo ale brzy zřejmé, že Německo nebude pod tlakem spojenců schopné udržet zamítavý postoj k navýšení počtu svých vojáků v rámci mise ISAF. Vyplývalo z toho nasazení průzkumných letadel Tornado v roce 2007 v oblasti celého Afghánistánu a vyslání dalších 500 vojáků do Afghánistánu. Německou vládu k tomu vedla zejména snaha prokázat před spojenci, že vlastními vojenskými příspěvky aktivně sdílí oprávněné rozdělení spojenecké zátěže a solidaritu v NATO, potažmo ve vztahu s USA a je spolehlivý spojenec. Současně se ale v politice německé vlády projevovala snaha neztratit vliv na koncipování strategie NATO v Afghánistánu, k čemuž

by mohlo dojít, pokud by k nasazení letadel Tornado nedošlo. To svědčilo o paralelním působení logiky vhodnosti a logiky očekávaných následků a současně o jejich doplňování.

V souvislosti s nasazením letadel Tornado je ovšem třeba uvést ještě další záměr německé vlády. Přestože mohla letadla působit v oblasti celého Afghánistánu, nemělo se jednat o bojové nasazení nebo operaci, které by takový dojem vzbuzovaly. Proto německá vláda v mandátu omezila nasazení letadel pouze na letecký průzkum. To vládě umožnilo prezentovat misi ISAF na domácí úrovni nadále jako stabilizační a podpůrnou operaci, nikoliv jako bojovou. To ale probíhalo za existence konfliktu rolí, tedy pokud bychom přijali tezi o tom, že nasazení letadel Tornado mělo vést k bojovému nasazení německých vojáků. Vláda tento konflikt ale popírala. Rozhodnutím o vyslání letadel Tornado ze svého pohledu doložila své společenství v rámci NATO a omezením jejich působnosti v podstatě zachovala zdrženlivý postoj k nasazení ozbrojených sil. Přece se jednalo pouze o průzkumnou aktivitu německých letadel.

Celkově lze říci, že německá vláda pod tlakem spojenců činila v Afghánistánu ústupky, které měly zmírnit kritiku a uspokojit, přinejmenším částečně, jejich požadavky. Tato situace byla způsobena mj. tím, že v tomto období reagovala německá vláda na vývoj situace v zemi pasivně a reaktivně. V podstatě nepředkládala žádné vlastní koncepty, kterými by byla schopna ovlivnit směřování strategie mezinárodního společenství v Afghánistánu. Kvůli přijímání výše zmíněných ústupků se vláda navíc dostávala do napětí mezi následujícími dvěma aspekty. Zaprvé s principem zdrženlivosti při nasazení ozbrojených sil ústícím ve snahu vystavit německé vojáky nasazené v Afghánistánu co nejmenšímu riziku a zadruhé s naplňováním společenství povinností a očekávání od ostatních států NATO v kontextu zhoršující se bezpečnostní situace v zemi. Zástupci německé vlády se přitom snažili udržet renomé své země jako spolehlivého spojence, který si je vědom svých povinností a odpovědnosti. Současně se snažili zabránit zhoršení relace se spojenci, především s tím nejdůležitějším USA.

Podobně tomu bylo i v případě mezinárodní konference o Afghánistánu v Londýně v lednu 2010. Německá vláda nebyla s to zabránit dalšímu navýšení počtu německých vojáků pro účely mise ISAF, přestože to byl její hlavní záměr. Ačkoliv to německá vláda několik měsíců striktně odmítala, nakonec pod tlakem spojenců zvětšila německý vojenský kontingent o 500, musela vypracovat nový mandát k misi ISAF a přistoupila při výcviku afghánských rekrutů na mnohem rizikovější způsob tzv. partneringu. Nakonec

se tedy výrazně podvolila tlaku spojenců, neboť odmítavý postoj v této otázce by vedl ke zhoršení vztahů s klíčovými spojenci. Tomu chtěla německá vláda zabránit a snažila se udržet postavení Německa jako spolehlivého a věrného spojence.

V případě londýnské konference se v rozhodování německé vlády tedy působení logiky vhodnosti z počátku projevovalo velmi slabě. Naopak velmi silně se projevovala logika očekávaných důsledků, v rozhodování vlády zaujímala zásadní roli a převážila nad logikou vhodnosti. Ta se výrazně projevila pouze v otázce stanovení konečné lhůty pro stažení vojáků z Afghánistánu. Pokud jde o konflikt rolí, vláda jeho existenci nejprve popírala. V kontextu Obamovy strategie pro další postup v Afghánistánu to ale již nebylo možné. Nelze zůstat spolehlivým spojencem a současně se odmítavým stanoviskem k navýšení počtu vojáků vůči spojencům izolovat. Proto německá vláda výrazně ustoupila z principů zdrženlivosti k nasazení ozbrojené síly a dočasně opustila roli danou kulturou zdrženlivosti.

Pokud jde o rozhodnutí německé vlády o nasazení německých vojáků v rámci letounů AWACS v Afghánistánu, lze dojít k závěru, že oproti původnímu zamítavému postoji vlády byla v tomto směru v březnu 2011 rozhodující snaha prokázat aktivně spojenectví a ulevit kapacitám NATO a USA kvůli konfliktu v Libyi. V této souvislosti bylo pro vládu důležité napravit tímto krokem postavení Německa jako důvěryhodného a spolehlivého spojence, poškozeného kvůli hlasování Berlína v RB OSN o Libyi. Při rozhodování vlády se jako zásadní ukázal vliv logiky očekávaných následků, který jasně převážil nad působením logiky vhodnosti. Podobně jako v kontextu londýnské konference byl i v tomto rámci patrný konflikt rolí, a to kromě zahraniční také na úrovni vládní. Ve snaze tento konflikt popírat nebo role oddělit ale nebyla vláda úspěšná. Nebylo možné zachovat vojenskou zdrženlivost a současně si uchovat vliv v Alianci a postavení Německa jako důvěryhodného a spolehlivého spojence, zejména ve vztahu k USA.

6. NASAZENÍ BUNDESWEHRU VE VZTAHU KE STRATEGICKÉ KULTUŘE

„Kundúz navždy zůstane součástí našich společných vzpomínek. Je pro nás místem, kde německá armáda poprvé bojovala, kde se musela naučit bojovat. To byl zlom, nejen pro Bundeswehr, ale i pro německou společnost.“

V roce 2013 se těmito slovy snažil německý ministr obrany Thomas de Maizière vystihnout dopad mise ISAF na německou armádu a společnost.⁵⁵³ V Kundúzu byla soustředěna hlavní část německých vojenských sil v rámci této mise.

6.1. Proměna bezpečnostní situace v Afghánistánu v období 2006 až 2008

Na zhoršení bezpečnostní situace v Afghánistánu, potažmo podmínek pro nasazené vojáky reagovalo během roku 2006 německé ministerstvo obrany. Zaprvé se podnikly kroky na zvýšení pasivní ochrany vojáků. Pokud např. němečtí vojáci opouštěli základnu, museli využít pouze speciálně chráněná (opancéřovaná) vozidla. Současně se nově nastavila pravidla pro použití ozbrojené síly. Z těch dosavadních z právního hlediska vyplývalo, že použití střelných zbraní je možné pouze při sebeobraně nebo při pomoci v nouzi, a že ofenzivní operace nejsou přípustné. Díky novému výkladu se od té doby začali příslušníci Bundeswehru aktivně zapojovat do ofenzivních operací jako např. Harekate Yolo II (dále v textu).⁵⁵⁴

Od roku 2007 zvýšily povstalecké skupiny své aktivity i na severu Afghánistánu, zejména v regionu Kundúz. To ovlivnilo i bezpečnostní situaci tamějších německých ozbrojených sil a jejich způsob nasazení. Lze říci, že do té doby se němečtí vojáci zaměřovali zejména na civilně-vojenské aktivity a udržování stabilního a bezpečného prostředí. Kvůli zásadní proměně bezpečnostní situace se ale museli velmi rychle vyrovnat s novými podmínkami. Na přímou konfrontaci s povstaleckými skupinami ale nebyli dostatečně připraveni. Jak na úrovni strategického velení, tak i z hlediska operačních zkušeností, vojenského personálu a techniky.⁵⁵⁵ Během roku 2007 uskutečnily

---

⁵⁵³ SANGAR, Eric. The German Bundeswehr after Afghanistan: A Return to Which „Normality“? *The Polish Quarterly of International Affairs*, 2014, No. 2, s. 27.

⁵⁵⁴ MÜNCH, Philipp. „Counterinsurgency“ in der Bundeswehr: Konzeption, Interpretation und Praxis. *Sicherheit und Frieden*, 4/2010, 28. Jahrgang, s. 213.

⁵⁵⁵ NOETZEL, Timo. The German politics of war: Kunduz and the war in Afghanistan. *International Affairs*, 2011, 87:2, s. 415.

povstalecké skupiny podle ANSO až 3 448 útoků na jednotky mezinárodní koalice. To znamenalo o 1 000 případů více než v roce 2006. Během první poloviny roku 2007 provedly povstalecké skupiny až 300 útoků měsíčně.⁵⁵⁶

Z německého pohledu se zhoršení bezpečnostní situace v Afghánistánu ztvárnilo 19. května 2007, kdy při sebevražedném útoku na trhu v Kundúzu zahynuli tři němečtí vojáci a dalších pět jich bylo těžce raněno. Tato událost intenzivně rezonovala v německé veřejnosti, neboť drastické záběry zraněných německých vojáků převzala od afghánské televizní stanice také německá média.⁵⁵⁷

Zhoršování bezpečnostní situace pokračovalo i v následujícím roce. Podle údajů ANSO se zvýšil počet povstaleckých útoků v roce 2008 na 5 239, což je o polovinu více než v roce předchozím. Na německé jednotky zaútočili povstalci v severních provinciích ve 215 případech, přičemž 125 útoků se uskutečnilo jen v provincii Kundúz, kde byly soustředěny německé síly. V roce 2008 přišlo o život i více vojáků ISAF, a to zejména na jihu a východě země. Z celkových 263 zahynulo 183 Američanů a Britů, němečtí vojáci zahynuli čtyři (viz příloha č. 4). Přestože se tedy proměnily bezpečnostní podmínky pro nasazení Bundeswehru v Afghánistánu, němečtí politici označovali afghánskou misi ve většině případů stále za stabilizační nebo za operaci na udržení míru.⁵⁵⁸ Navíc opakovaně odmítali, že by se příslušníci Bundeswehru ocitli v Afghánistánu ve válečném konfliktu. V průběhu celého funkčního období v letech 2005 až 2009 to tvrdil např. ministr obrany Franz Josef Jung.⁵⁵⁹

V případě mise ISAF zdůrazňovali němečtí politici opakovaně civilní aspekty, ačkoliv v tomto období již hlavní roli hrály vojenské prvky. Ty však v debatě zmiňovali pouze okrajově nebo jim nepřikládali velký význam.⁵⁶⁰ Také proto se v německém obyvatelstvu usadil obraz německých vojáků jako stabilizačních pracovníků, jejichž hlavním úkolem je v Afghánistánu budovat infrastrukturní projekty (školy, studny, mosty). Němci byli vzdáleni tomu, aby vnímali klasickou roli vojáka, tedy profesionála schopného zabít, ale také být zabit.⁵⁶¹ Obraz německých vojáků nasazených ve stabilizační misi, tak pevně

---

⁵⁵⁶ KRONING-HEITMANN, I., *Deutsche Sicherheitspolitik*, s. 172 a 173.

⁵⁵⁷ KRAUSE, von U., *Die Afghanistaneinsätze der Bundeswehr*, s. 224.

⁵⁵⁸ KRONING-HEITMANN, I., *Deutsche Sicherheitspolitik*, s. 190 a 191.

⁵⁵⁹ FRIESENDORF, Cornelius – DAASE, Christopher – MÜLLER, Thomas. *Flexible Sicherheitskräfte für Auslandseinsätze. Afghanistan und die Grenzen deutscher Sicherheitspolitik. HSFK-Report*, 2013, Nr. 1, s. 16.

⁵⁶⁰ NOETZEL, T., *Germany's Small War*, s. 491.

⁵⁶¹ HAMMERSTEIN, von K. – HOYNG, H. – SCHLAMP, J.-H. – SZANDAR, A., *Das Afghanistan-Abendteuer*.

usazený v německé veřejnosti a většinově prosazovaný politiky a členy vlády, byl ale v rozporu s reálnou situací v Afghánistánu. Ta se během let 2006 až 2008 zásadně proměnila. Kromě uvedených statistických údajů dokládajících rostoucí intenzitu útoků povstaleckých skupin na mezinárodní jednotky, dejme nyní prostor vyjádřením německých vojáků, kteří se během let 2006 až 2008 účastnili afghánské mise, nebo relevantním osobnostem (např. vysloužilým generálům), kteří byli kompetentní pro zhodnocení skutečné situace v Afghánistánu

6.2. Vojenská realita v rozporu s tezí o relativně klidném severu

Němečtí politici a členové vedení armády označovali v létě 2006 situaci v Afghánistánu za „relativně klidnou“, přestože již tehdy zahynulo podle podplukovníka Andrease Timmermanna-Levanase několik příslušníků Bundeswehru a řada dalších byla zraněna. Podle německého důstojníka zahynuli následkem výbušného zařízení nebo sebevražedného útoku. Aby Timmermann-Levanas názorně představil reálnou situaci, vylíčil průběh německé noční hlídky, kterou v červnu 2006 doprovázel severně od Kundúzu. Jeho oddíl vyrazil na pomoc poté, co na jiném místě najelo německé vojenské vozidlo na výbušné zařízení a na místě byli zranění. Jakmile dorazili na místo určení, napadly jeho oddíl povstalecké jednotky. Německý důstojník popsal vzniklou situaci následovně: „Nepřítel na nás zahájil palbu a nasadil všechno, co měl k dispozici: kalašnikovy AK 47 a AK 74 apod. Vlákali nás do pasti a útočili na nás ze všech stran, na naše postavení vyslali také střely z raketometu (RPG).“⁵⁶²

Podobné zkušenosti ze změny bezpečnostních poměrů v Afghánistánu si z léta 2006 odnesl i německý důstojník Marc Lindemann, neboť v té době začaly ve větší míře první ozbrojené střety a sebevražedné útoky na příslušníky mezinárodních jednotek. Jeho kolega velel průzkumné jednotce, která se jako první německý oddíl od konce druhé světové války ocitla pod neustávající palbou povstalců. Vojáci Bundeswehru jim přes dvě hodiny odolávali, než se povstalci stáhli. Proměnu bezpečnostní situace vnímal Lindemann i na základě dvou osobních nasazení v Afghánistánu během let 2005 a 2008. V roce 2005, kdy byl v zemi nasazen poprvé, byly tamější podmínky ještě výhodné, byl relativní klid. Během pěti měsíců nastal na německé základně pouze jeden poplach kvůli

---

⁵⁶² TIMMERMANN-LEVANAS, A. – RICHTER, A., Die reden. Wir sterben, s. 31, 34 a 35.

raketovému útoku a vybuchla dvě nástražná výbušná zařízení. Následkem povstaleckých aktivit nezahynul a nebyl zraněn žádný voják. Nadto měl zpravodajský oddíl skvělý přehled o situaci v celém regionu. O tři roky později byli vojáci Bundeswehru vystaveni zcela jiným podmínkám. Podle Lindemanna útočily na německé vojáky neustále stále silnější povstalecké skupiny, bezpečnostní situace se výrazně zhoršila. Atmosféra v německých jednotkách, jejich úkoly a způsob nasazení se změnily. V roce 2008 již např. nebylo možné využívat mimo prostor základny nechráněná vozidla a raketové útoky se staly běžným jevem.⁵⁶³

Kromě výpovědí přímých účastníků mise v Afghánistánu přibližme nyní realitu, ve které se v Afghánistánu ocitli němečtí vojáci v období 2007 až 2010, analýzou třech bojových operací (Harekate Yolo II, Quick Reaction Force, Task Force 47) a také leteckého útoku v Kundúzu nařízeného v září 2009 německým velitelem.

6.2.1. Operace Harekate Yolo II

V říjnu 2007 se příslušníci Bundeswehru zúčastnili spojenecké ofenzivní operace Harekate Yolo II.⁵⁶⁴ Hlavním záměrem několikátýdenní operace, které velel německý brigádní generál Dieter Warnecke, bylo zlepšit bezpečnostní situaci v severoafghánských provinciích Fárjáb a Bádghís a umožnit afghánské vládě obnovit správu nad touto oblastí. Proto spojenci a afghánské bezpečnostní síly usilovali o znovuzískání vojenské kontroly nad těmito provinciemi.⁵⁶⁵ Kromě zhruba 1 000 příslušníků afghánských bezpečnostních sil se do operace zapojilo 500 vojáků mezinárodní koalice ISAF. Tvořilo je až 300 německých vojáků, kteří byli kromě podpory velení celé operace zodpovědní za různé zpravodajské a logistické úkony a zdravotnickou péči.⁵⁶⁶ Němečtí vojáci spolu s norskými specialisty naváděli také spojenecká letadla, která operaci vojensky

---

⁵⁶³ LINDEMANN, M., *Unter Beschuss*, s. 38, 39, 41 a 42.

⁵⁶⁴ V říjnu 2007 se uskutečnila i operace Harekate Yolo I, do které se zapojilo 400 afghánských vojáků a 160 německých výsadkářů.

⁵⁶⁵ NOETZEL, Timo – SCHREER, Benjamin. Bundeswehr: Herausforderung Aufstandsbekämpfung, s. 34. In: SCHMIDT, Peter (Hg.). *Das internationale Engagement in Afghanistan. Strategien, Perspektiven, Konsequenzen. SWP Studie* [online]. 2008, S23 [cit. 2012-6-12]. Dostupné na https://www.swp-berlin.org/fileadmin/contents/products/studien/2008_S23_smt_ks.pdf

⁵⁶⁶ CHIARI, Bernhard. Der Afghanistan-Einsatz der Bundeswehr aus militärhistorischer Sicht, s. 144. In: GLATZ, L. Rainer (Hrsg.). *Am Hindukusch – und weiter? Die Bundeswehr im Auslandseinsatz: Erfahrungen, Bilanzen, Ausblicke*. Bonn: Bundeszentrale für politische Bildung, 2015.

podpořila.⁵⁶⁷ Zda němečtí vojáci kromě podpůrných kroků v průběhu operace aktivně bojovali a případně zabili nějaké povstalce, nebylo jasné.⁵⁶⁸

V důsledku operace Harekate Yolo II došlo k oslabení povstaleckých skupin v regionu, zlepšení bezpečnostní situace a k návratu civilních vládních i nevládních organizací zaměřujících svou činnost na obnovu země.⁵⁶⁹ Během operace zahynuly desítky povstalců, včetně jednoho vysoce postaveného velitele Tálibánu. Jednotky NATO neztratily žádného vojáka. Rozhodně se ale nejednalo o jednoduchou operaci, což potvrdil i velitel norské jednotky plukovník John Inge Øglænd. Od konce druhé světové války se podle něj nezúčastnili norští vojáci tak těžkých bojů jako právě v rámci této operace. S jistotou navíc mohl říci, že norští vojáci během boje zabíjeli.⁵⁷⁰

Podle některých expertů představovala operace Harekate Yolo II rostoucí militarizaci mise ISAF a vedla ke změně smýšlení jejího velení. Stála se za tím mj. zkušenost, že pro vytvoření bezpečného prostředí, které umožňuje stabilitu a rekonstrukční aktivity, je v některých případech nutné podniknout ofenzivní bojové operace.⁵⁷¹ Ostatně podle některých expertů se v případě operace Harekate Yolo II jednalo o první ofenzivní operaci německé armády od konce druhé světové války, které velel německý velitel.⁵⁷² Aktivní bojové nasazení německých vojáků, ať již příslušníci Bundeswehru vykonávali pouze technickou podporu operaci, však nepasovalo do obrazu přátelských stabilizačních pracovníků, který německá vláda v kontextu afghánské mise prezentovala.⁵⁷³ Proto německá vláda záměrně snižovala význam této ofenzivní bojové operace a neprezentovala ani její úspěšné provedení. Stála za tím politická nervozita z toho, jak přijme operaci německá veřejnost, zejména její bojový charakter.⁵⁷⁴

V této souvislosti je nutné si připomenout oficiální linii německé vlády a vyjadřování většiny poslanců, podle kterých se němečtí vojáci bojového nasazení v Afghánistánu neúčastnili. To je ale v rozporu s tím, jak situaci hodnotili němečtí experti a norské

---

⁵⁶⁷ SZANDAR, Alexander – MUSHARBASH, Yassin. Bundeswehr an Gefechten in West-Afghanistan beteiligt. Der Spiegel [online]. 9. 11. 2007 [cit. 2013-12-03]. Dostupné na <http://www.spiegel.de/politik/ausland/anti-terror-einsatz-bundeswehr-an-gefechten-in-west-afghanistan-beteiligt-a-516455.html>

⁵⁶⁸ MEREY, C., Die afghanische Misere, s. 225.

⁵⁶⁹ NOETZEL, T. – SCHREER, B., Bundeswehr: Herausforderung, s. 35.

⁵⁷⁰ SZANDAR, A. – MUSHARBASH, Y., Bundeswehr an Gefechten.

⁵⁷¹ CHIARI, B., Der Afghanistan-Einsatz, s. 144.

⁵⁷² KRONING-HEITMANN, I., Deutsche Sicherheitspolitik, s. 174.

⁵⁷³ WIEGOLD, Thomas. Deutsche gehen in die Offensive. Focus [online]. 8. 11. 2007 [cit. 2011-12-02]. Dostupné na https://www.focus.de/politik/ausland/afghanistan-einsatz_aid_138606.html

⁵⁷⁴ NOETZEL, T., Germany's Small War, s. 494.

vojenské jednotky, které se do operace Harekate Yolo II přímo zapojily. Podle nich se jednalo o bojovou operaci.

Z německého pohledu byla dalším problémem skutečnost, že němečtí vojáci byli během operace nasazeni i mimo oblast severu. Afghánská provincie Bádghís, sousedící s provincií Fárjáb, nespádala pod německé severní regionální velitelství, nýbrž pod italskou správu. Nasazení Bundeswehru v provincii Bádghís tedy nepokrýval mandát Spolkového sněmu, ačkoliv mohly německé jednotky vykonat časově omezené operace i mimo oblast severu nebo když to bylo nevyhnutelné pro naplnění celé mise ISAF. Podle utajované zprávy, kterou předložila německá vláda Spolkovému sněmu, operace Harekate Yolo II ale této výjimce nepodléhala, jednalo se o regulární vojenské nasazení.⁵⁷⁵ Přestože německá vláda odmítala chápat operaci jako počátek nového působení Bundeswehru v Afghánistánu, ve skutečnosti se jednalo o novou fázi německého angažmá v rámci mise ISAF proti povstaleckým silám na severu země.⁵⁷⁶

6.2.2. Bojová jednotka Quick Reaction Force pod německým velením

V souvislosti se zhoršováním bezpečnostní situace v Afghánistánu a zvyšováním počtu obětí v řadách vojáků mezinárodních sil vypukly na úrovni NATO opět spory mezi státy bojujícími na jihu země a ostatními, které nasadily své jednotky ve stabilnějších oblastech. Kritika spojenců se zaměřila i na Německo, nehledě na vyslání letadel Tornado v roce 2007.

Během svého vystoupení ve Sněmovně reprezentantů byl vůči německé politice v Afghánistánu v prosinci 2007 velmi kritický americký ministr obrany Robert Gates, přestože Německo jmenovitě neuvedl. Jeho hlavním sdělením byla kritika spojenců USA, kteří neodvádějí dostatečné úsilí při stabilizaci Afghánistánu (např. při výcviku afghánské policie).⁵⁷⁷ Závěrem roku 2007 poslal také německému ministrovi obrany Franz Josef Jungovi dopis, ve kterém od Německa požadoval více vojáků a větší vojenské angažmá

---

⁵⁷⁵ BIRNBAUM, Robert – MONATH, Hans. Bundeswehr operiert an der Mandatsgrenze. Der Tagesspiegel [online]. 8. 11. 2007 [cit. 2012-11-02]. Dostupné na <https://www.tagesspiegel.de/politik/afghanistan-bundeswehr-operiert-an-der-mandatsgrenze/1089578.html>

⁵⁷⁶ NOETZEL, T., Germany's Small War, s. 494 a 495.

⁵⁷⁷ Gates Slams Germany over Afghanistan Role. Der Spiegel [online]. 12. 12. 2007 [cit. 2015-07-03]. Dostupné na <http://www.spiegel.de/international/world/us-disappointed-with-police-training-gates-slams-germany-over-afghanistan-role-a-522904.html>

v boji s povstalci.⁵⁷⁸ V této aktivitě pokračoval i později. V únoru 2008 kritizoval nerovnoměrné sdílení zátěže bojů v Afghánistánu a varoval před vznikem dvouúrovňové Aliance: „Podle mě nemůžeš mít některé spojence, kterým umírají synové a dcery v boji, a vedle toho ostatní spojence, kteří jsou před takovou obětí ochráněni.“⁵⁷⁹ Opakované výzvy amerického ministra obrany Gatese svědčí o tom, že USA vytvářely na Německo soustavný tlak, a to kontinuálně během několika měsíců.

Kromě USA vyvíjeli na německou vládu tlak také další důležití spojenci. Patrné to bylo zejména v souvislosti s prohlášením kanadské vlády o možném stažení 2 300 kanadských vojáků z jihu Afghánistánu, pokud je v této oblasti nepodpoří ostatní členské státy.⁵⁸⁰

Výsledkem tlaku spojenců bylo rozhodnutí německé vlády převzít v červenci 2008 od Norů na dva roky velení bojové jednotky Quick reaction force (QRF) pro oblast severního Afghánistánu. Tato jednotka operovala pod mandátem ISAF, měla oprávnění provádět bojové operace proti povstalcům a sloužila jako rezervní síla schopná rychlého nasazení. Členové německé vlády se zapojením do jednotky, účastníci se pravidelně bojů s povstalci, snažili částečně naplnit očekávání spojenců a postavení státu, který vedl regionální velení na severu Afghánistánu a poskytl pro účely mise velký vojenský kontingent.⁵⁸¹

Při rozhodování o převzetí QRF neměla německá vláda podle Bernharda Gertze, předsedy Svazu německé armády, ani jinou možnost: „Nic jiného nám ani nezbývalo. Měli jsme odpovědnost za sever Afghánistánu a žádný partner se o to neucházel.“⁵⁸² Za rozhodnutím stál kromě vojenské nutnosti (nahrazení norských jednotek) zejména multilaterální tlak ztvárněný požadavky, především ze strany USA. Německá vláda se přitom snažila zabránit trvalému rozmístění Bundeswehru na jihu Afghánistánu, aby udržela platný „příběh“ o neválečném konfliktu.⁵⁸³

---

⁵⁷⁸ KOELBL, Susanne – SZANDAR, Alexander. Gates Wants More from Berlin. Der Spiegel [online]. 1. 2. 2008 [cit. 2015-07-03]. Dostupné na <http://www.spiegel.de/international/world/gates-wants-more-from-berlin-us-demands-more-german-troops-at-taliban-front-a-532476.html>

⁵⁷⁹ Germany rejects US Pressure as NATO's Afghan Rift Deepens. Deutsche Welle [online]. 7. 2. 2008 [cit. 2015-01-03]. Dostupné na <https://www.dw.com/en/germany-rejects-us-pressure-as-natos-afghan-rift-deepens/a-3114007>

⁵⁸⁰ KRAUSE, von U., Die Afghanistaneinsätze der Bundeswehr, s. 292.

⁵⁸¹ KRONING-HEITMANN, I., Deutsche Sicherheitspolitik, s. 193 a 194.

⁵⁸² WIEGOLD, Thomas. Ernstfall für die deutsche ISAF-Feuerwehr. Focus [online], 17. 1. 2008 [cit. 2015-11-03]. Dostupné na https://www.focus.de/politik/deutschland/tid-8606/afghanistan_aid_233902.html

⁵⁸³ KRAUSE, von U., Die Afghanistaneinsätze der Bundeswehr, s. 293.

Obvyklou náplní činnosti jednotky QRF byl ozbrojený doprovod ostatních mezinárodních jednotek a různé zajišťovací operace. Kromě toho měla QRF posílit pět provinčních rekonstrukčních týmů v oblasti, zejména německý v Kundúzu a norský ve městě Majmana.⁵⁸⁴ Přitom museli být vojáci, pokud to bylo nutné, připraveni i k nasazení mimo oblast severu, tedy v oblasti celého Afghánistánu.⁵⁸⁵

Již v únoru 2008, tedy několik měsíců před převzetím německého velení nad jednotkou QRF, upozorňoval podplukovník Kjell Inge Bækken, tehdejší norský velitel QRF, na to, že se Němci budou muset připravit na zabíjení: „Pokud je to nutné, musí být připraveni k tomu vzít život.“⁵⁸⁶

Na základě odpovědi německé vlády na interpelaci poslanců FDP z 20. června 2008 se ukázalo, že norské jednotky byly během roku 2007 v rámci QRF nasazeny na severu Afghánistánu celkem v 26 případech. Někdy se jednalo i o podporu ofenzivních operací afghánských bezpečnostních sil proti povstalcům. Jen v období prvních měsíců roku 2008 realizovali norští vojáci v rámci QRF tři ofenzivní operace.⁵⁸⁷ Norští vojáci nasazení v rámci QRF se na podzim 2007 zapojili i do spojenecké ofenzivní operace Harekate Yolo II a zabili přitom mj. 14 povstalců.⁵⁸⁸ Podle poslankyně FDP Birgit Homburgerové, stranické mluvčí pro otázky obranné politiky, se při nasazení jednotky QRF jednalo o ofenzivní boj proti povstalcům: „Nejedná se o hlídkování a provádění evakuací, nýbrž o ofenzivní operace.“⁵⁸⁹ Poslankyně FDP tak podobně jako norský velitel hovořili v kontextu nasazení Bundeswehru v rámci QRF jasně o ofenzivní bojové operaci a zabíjení.

Kromě mandátu ISAF pokrýval činnost německých vojáků související mandát Spolkového sněmu. Plnění úkolů v rámci QRF umožňovala i pravidla pro nasazení vojáků

---

⁵⁸⁴ GROHMANN, Christoph-Hans. Führen im Einsatz und im Gefecht – Erfahrungen als Kommandeur der Quick Reaction Force (QRF) in Nordafghanistan, s. 94. In: GLATZ, L. Rainer (Hrsg.). *Am Hindukusch – und weiter? Die Bundeswehr im Auslandseinsatz: Erfahrungen, Bilanzen, Ausblicke*. Bonn: Bundeszentrale für politische Bildung, 2015.

⁵⁸⁵ JUNGHOLT, Thorsten. Neue, gefährliche Aufgabe für die Bundeswehr. Berliner Morgenpost [online]. 30. 6. 2009 [cit. 2015-10-03]. Dostupné na <https://www.morgenpost.de/politik/article102222831/Neue-gefaehrliche-Aufgabe-fuer-die-Bundeswehr.html>

⁵⁸⁶ MEREY, C., Die afghanische Misere, s. 224.

⁵⁸⁷ Deutscher Bundestag. Antwort der Bundesregierung. Drucksache 16/9688 [online]. 20. 6. 2010 [cit. 2015-07-03]. Dostupné na <http://dipbt.bundestag.de/doc/btd/16/096/1609688.pdf>

⁵⁸⁸ WIEGOLD, Thomas, Ernstfall für die deutsche.

⁵⁸⁹ DEMMER, Ulrike – GEBAUER, Matthias – GOETZ, John – KURBJUWEIT, Dirk – STARK, Holger. Eskalation erwünscht. Der Spiegel 52/2009, 19. 12. 2009.

daná operačním plánem ISAF. O konkrétních úkonech německých vojáků v rámci QRF rozhodoval německý velitel severního regionálního velitelství.⁵⁹⁰

Je třeba zmínit, že v souvislosti s nasazením německých vojáků v rámci QRF se v médiích objevila informace, podle které souhlasila německá vláda s převzetím QRF pouze s podmínkou uplatnění tajného dodatku předloženého v rámci NATO. Podle tohoto dodatku měli mít němečtí vojáci „zakázáno užití smrtelné síly, pokud nejsou napadeni nebo takový útok bezprostředně nehrozí“. To mělo umožnit koncipovat nasazení QRF jinak, než tomu bylo u norských vojáků. Předmětem činnosti německé QRF měly být policejní a nikoliv vojenské úkoly: např. hlídkování, zajišťování veřejných akcí a ochrana konvojů.⁵⁹¹ Skutečně tomu tak bylo? Některé dostupné informace tuto teorii spíše zpochybňují. Ostatně dokládají to i výpovědi německých důstojníků, kteří byli nasazeni v rámci QRF.

Německým vojákům v rámci QRF velel v letech 2009 a 2010 plukovník Michael Matz. Během tohoto období se Němci zúčastnili 50 ozbrojených střetů a několika déle trvajících bojů. Podle důstojníka Matze byla důležitá zejména bitva u oblasti Basoz (10 km západně od Kundúzu) a Sujani 4. června 2009. K té došlo napadením průzkumné jednotky sebevražedným útočником a následným útokem povstaleckých jednotek, vyzbrojených i raketomety. Poté co jednotka QRF přišla na pomoc a přešla do útoku, začal těžký boj trvající s přestávkami až pět hodin. Skončil až v momentě, co spojenecké jednotky posílily další síly, mj. jednotka afghánské armády a belgická jednotka OMLT (Observation, Monitoring and Liaison Team). Současně aktivity spojenců podpořily americké stíhačky Thunderbolt.⁵⁹²

Ozbrojený střet mezinárodních jednotek a povstaleckých skupin popsal i Jan Hecht, velitel oddílu 36 německých vojáků, který se zapojil do bojů v oblasti Basoz: „Když jsem vyskočil z obrněného vozidla, ocitl jsem se ve skutečném krupobití střel všech kalibrů. Pozici oddílu zasahovaly projektily a rakety a trefovaly okolní stromy a zdi domů. Za ohlušujícího rámusu a neuvěřitelného zápachu střelného prachu jsem si hledal nějaký úkryt, abych si vytvořil přehled o situaci mého oddílu.“⁵⁹³

---

⁵⁹⁰ Deutscher Bundestag, Drucksache 16/9688.

⁵⁹¹ BIERLING, S., *Vormacht wider Willen*, s. 164.

⁵⁹² MATZ, Michael. Jägerregiment 1. Im Einsatz als Quick Reaction Force RC North. *Strategie & Technik*, Januar 2011, s. 21 a 22.

⁵⁹³ HECHT, Jan. Afghanistan mit vollem Einsatz – Erfahrungen eines Panzergrenadierzugführers, s. 114. In: GLATZ, L. Rainer (Hrsg.). *Am Hindukusch – und weiter? Die Bundeswehr im Auslandseinsatz: Erfahrungen, Bilanzen, Ausblicke*. Bonn: Bundeszentrale für politische Bildung, 2015.

Ačkoliv se v médiích z důvodů operativní bezpečnosti neobjevily veškeré poznatky a informace o ozbrojených střetech s povstaleckými skupinami, z dostupného popisu je zřejmé, že se němečtí vojáci aktivně zapojili do ofenzivní bojové operace proti povstalcům. Ostatně skutečnost, že se v rámci QRF zapojí do takových operací, byla zřejmá ještě před převzetím operace na základě předchozího působení norských vojáků. Dokládají to i informace uvedené německou vládou v odpovědi na interpelaci poslanců FDP. Pokud by se na toto téma uskutečnila parlamentní debata, bylo by k dispozici více poznatků. V tomto případě se ale parlamentní debata konat nemusela, rozhodla o tom samostatně německá vláda.

6.2.3. Působení německé speciální jednotky Task Force 47

Podle utajovaných dokumentů, které v roce 2010 zveřejnil server Wikileaks, se příslušníci Bundeswehru zapojili v Afghánistánu do operací, jejichž primárním cílem bylo zatýkání předních představitelů Tálibánu a dalších povstaleckých skupin.⁵⁹⁴ Speciální jednotka Bundeswehru pod názvem Task Force 47 působila v severoafghánském regionu Kundúz od října 2007. Mezi její hlavní úkoly patřil sběr informací o aktivitách povstaleckých skupin a identifikování jejich hlavních představitelů zodpovědných za útoky na mezinárodní síly. Jednotka Task Force 47 také prováděla výcvik afghánských bezpečnostních sil. Při výkonu svých úkolů mohla také „aktivně zasáhnout proti identifikovaným aktérům nepřátelské sítě“.⁵⁹⁵ Od počátku svého působení provedla až 50 výzvědných operací a 21 ofenzivních operací ve spolupráci s partnerskými bezpečnostními silami. Při těchto akcích se jednalo zejména o zatýkání hledaných osob.⁵⁹⁶

K jednotce Task Force 47 je třeba říci, že nepodléhala velení německého velitele provinčního rekonstrukčního týmu v Kundúzu. Měla 120 vojáků, polovinu z nich tvořili členové speciální jednotky KSK (Kommando Spezial Kräfte). O existenci Task Force 47 a jejích aktivitách nebyli údajně informováni přední představitelé poslaneckých frakcí Spolkového sněmu. Během tajných zasedání byli v úzkém okruhu osob zpraveni pouze

---

⁵⁹⁴ BLECHSCHMIDT, Peter. „An 21 Operationen beteiligt“. Süddeutsche Zeitung [online]. 13. 8. 2010 [cit. 2013-11-03]. Dostupné na <https://www.sueddeutsche.de/politik/verteidigungsministerium-ueber-task-force-an-operationen-beteiligt-1.987713>

⁵⁹⁵ SCHMIDT, Michael. Geheimtrupp 47 – fast ganz normale Soldaten. Der Tagespiegel [online]. 13. 8. 2010 [cit. 2015-09-04]. Dostupné na <https://www.tagesspiegel.de/politik/bundeswehr-task-force-geheimtrupp-47-fast-ganz-normale-soldaten/1902154.html>

⁵⁹⁶ BLECHSCHMIDT, P., An 21 Operationen beteiligt.

o jednotlivých operacích, do kterých se zapojili příslušníci Bundeswehru.⁵⁹⁷ Nedostatečně informováni se cítili i členové zahraničního a obranného výboru Spolkového sněmu.⁵⁹⁸ O existenci jednotky Task Force 47 se měli např. členové obranného výboru dozvědět až 6. listopadu 2009. Nebyli ale zpraveni o tom, jakou úlohu měli v rámci této jednotky splňovat příslušníci KSK.⁵⁹⁹

Problematickým aspektem působení speciální jednotky Task Force 47 mohla být skutečnost, že získané poznatky (např. identifikace konkrétní osoby) mohly dále americké vojenské síly použít k cílenému zabíjení hledaných osob. Tedy aniž by byly tyto osoby zatčeny a účastnily se soudního řízení. Teoreticky se tak němečtí vojáci mohli podílet na cíleném zabíjení představitelů Tálibánu a dalších povstaleckých skupin bez nároku na soudní proces. Takové aktivity ale spolková vláda oficiálně vylučovala.

Příkladem působení speciální jednotky Task Force 47 v Afghánistánu se stalo její zapojení do operace Halmazag (Blesk). Jednalo se o ofenzivní operaci mezinárodních sil ISAF na přelomu října a listopadu 2010 na území ovládané Tálibánci. Kromě amerických, belgických a afghánských jednotek se do ní zapojili i němečtí výsadkáři a jednotky speciálně uzpůsobené pro pohyb a boj v horském terénu.⁶⁰⁰ Během čtyřdenní operace mělo kromě povstalců a Tálibánců zahynout i 27 civilistů. Podle poznatků Bundeswehru přitom k žádným civilním obětem nemělo dojít.⁶⁰¹

Operace Halmazag byla první ze série dílčích ofenzivních operací v oblasti Kundúzu, kterou vyhlásil německý brigádní generál Frank Leidenberger, velitel regionálního velitelství v severních provinciích v Mazár-e-Šaríf. Vysoce postavený důstojník okomentoval operaci slovy: „Zakročili jsme ofenzivně proti Tálibánu, nikoliv oni proti nám, jako tomu bylo v minulosti.“ Operace, které se zúčastnilo až 500 vojáků a policistů, se zaměřila na oblasti Quatliam a Isa Khel. Zhruba 300 z nich byli příslušníci

---

⁵⁹⁷ KSK-Task-Force seit zwei Jahren in Kundus. Frankfurter Allgemeine Zeitung [online]. 17. 12. 2009 [cit. 2015-09-03]. Dostupné na <https://www.faz.net/aktuell/politik/afghanistan-einsatz-ksk-task-force-seit-zwei-jahren-in-kundus-1901438.html>

⁵⁹⁸ SCHMIDT, M., Geheimtrupp 47.

⁵⁹⁹ Bundeswehr-Elite beriet Oberst Klein. KSK an Kundus-Angriff beteiligt. N-TV [online]. 10. 12. 2009 [cit. 2015-09-03]. Dostupné na <https://www.n-tv.de/politik/KSK-an-Kundus-Angriff-beteiligt-article633323.html>

⁶⁰⁰ FRIEDERICH, Hauke. Fragile Erfolge am Hindukusch. Die Zeit [online]. 27. 1. 2011 [cit. 2013-12-03]. Dostupné na <https://www.zeit.de/politik/ausland/2011-01/nordafghanistan-sicherheit>

⁶⁰¹ Bundeswehr soll zivile Opfer verschwiegen haben. Frankfurter Allgemeine Zeitung [online]. 10. 7. 2014 [cit. 2013-12-01]. Dostupné na <https://www.faz.net/aktuell/politik/ausland/bundeswehr-soll-zivile-opfer-verschwiegen-haben-13037680.html>

Bundeswehru, včetně členů Task Force 47.⁶⁰² Cílem operace bylo vybudovat a udržet základnu na ochranu severojižní komunikace nazývané Little Pluto, která poté měla sloužit vojákům afghánských a mezinárodních sil.⁶⁰³

Operace Halmazag je považována za první válečnou ofenzivní operaci německých vojáků od konce druhé světové války. Její součástí bylo nasazení těžkého dělostřelectva, bojových letadel, tanků a bojových helikoptér.⁶⁰⁴ V porovnání s operací Harekate Yolo II, která se v německém podání týkala pouze logistické, zpravodajské a zdravotnické podpory, se tedy jednalo o znatelný a kvalitativní posun v nasazení německé armády v Afghánistánu.

6.2.4. Přelomové „válečné“ léto v roce 2009

V první polovině roku 2009 změnili povstalci na severu Afghánistánu, zejména v provincii Kundúz, taktiku,⁶⁰⁵ a zvýšili tak podstatně kvalitu svých útoků. Přestože byli němečtí vojáci již dříve konfrontováni útoky s improvizovanými výbušninami, ostřelováním hlídek nebo raketovými útoky na jejich základnu, od léta 2009 bezpečnostní situace na severu Afghánistánu eskalovala. Od té doby se němečtí vojáci ocitali každý týden, někdy skoro každý den, v boji proti povstalcům.⁶⁰⁶ Podle plukovníka Rainera Buskeho, který byl dvakrát velitelem německých jednotek v Kundúzu, vedlo zhoršování bezpečnostní situace v Afghánistánu a rostoucí útoky povstalců ke krokům na zvýšení bezpečnosti německých vojáků, tedy zejména zlepšení opevnění německé základny. Proto se zpevňovaly násypy, posilovaly vnější zdi a ochrana ubytovacích kapacit. Podle plukovníka se tak němečtí vojáci v té době zabývali pouze tím, jak ochránit sami sebe. Přitom to byli oni, kdo měl zajistit ochranu Afgháncům. Situaci na místě označil důstojník Buske následovně: „Bylo to jako ve středověku. Kdo jako první vystřelí, ten přežije.“ To se ostatně snažil vylíčit i německým poslancům, kteří jeho základnu krátce navštívili.

---

⁶⁰² SELIGER, Marco. Der Sieg bei Isa Khel. Frankfurter Allgemeine Zeitung [online]. 15. 11. 2010 [cit. 2013-12-03]. Dostupné na <https://www.faz.net/aktuell/politik/ausland/bundeswehr-der-sieg-bei-isa-khel-11065997.html>

⁶⁰³ GEBAUER, Matthias. Taliban attackieren neuen deutschen Außenposten. Der Spiegel [online]. 4. 11. 2010 [cit. 2013-9-03]. Dostupné na <http://www.spiegel.de/politik/deutschland/krieg-in-kunduz-taliban-attackieren-neuen-deutschen-aussenposten-a-727096.html>

⁶⁰⁴ Bundeswehr soll zivile Opfer, 10. 7. 2014.

⁶⁰⁵ Povstalci přešli na tzv. komplexní útok, který se vyznačoval kombinací nástražných výbušných zařízení a sebevražedných útoků spojených s útoky ze zálohy nebo přímou konfrontací. Povstalci ze severu Afghánistánu se poučili z bojů na jihu země, navíc je podporovali a cvičili bojovníci z jiných oblastí Afghánistánu.

⁶⁰⁶ GROHMANN, Ch.-H., Führen im Einsatz, s. 93.

Když jim ale ukazoval fotografie vyhořelých vraků vojenské techniky, poslanci k tomu nejprve mlčeli a poté mluvili o demokracii a dotazovali se na dívčí školy.⁶⁰⁷

Z pohledu německých vojáků byla afghánská mise na přelomu let 2008 až 2009 již dávno válečným konfliktem. V momentě, kdy opouštěli vojenskou základnu, ocitali se na nepřátelském území a očekávali, že na ně povstalecké skupiny zaútočí.⁶⁰⁸ Jeden z vojáků, který byl nasazen na severu Afghánistánu během roku 2008, popsal své zkušenosti následovně: „Pokud mě někdo každý týden ostřeluje, tak je to pro mě válka“.⁶⁰⁹ Na skutečnost, že se situace v Afghánistánu liší od oficiálního popisu německé vlády, narazil i generál Harald Kujat, bývalý generální inspektor Bundeswehru a předseda vojenského výboru NATO. Na otázku, zda jsou němečtí vojáci v Afghánistánu činní pouze jako „ozbrojení rozvojoví pracovníci“, odpověděl v roce 2008 generál Kujat následujícími slovy: „To je jistě řečeno trochu ostře. Ale rekonstrukce země a stabilizace, oba aspekty jsou důležité, byly dosud dávány příliš do popředí. Vojenské mise, i ty bojové, mají být zjevně vytlačovány z veřejného povědomí.“⁶¹⁰

S reálnou situací byl v červnu 2009 během návštěvy v Afghánistánu konfrontován i Reinhold Robbe, pověřenec Spolkového sněmu pro otázky obrany. Tamní němečtí vojáci se mu svěřili: „Pane Robbe, tady se nyní nevrstají žádné studny a neotevřají žádné školy. V současné chvíli se zde odehrává válka“.⁶¹¹ Podobné zkušenosti si v létě 2009 z Afghánistánu odvezl i poslanec CSU Hans-Peter Uhl. Jeden poddůstojník mu popsal ozbrojený střet z dubna 2009, kdy byl jeho oddíl napaden povstalcí nedaleko Kundúzu: „Stříleli na nás vším, co měli po ruce, my také. Poté začal boj muže proti muži. (...) Kulky hvízdaly kolem mojí hlavy. Pak jsem uviděl svého protivníka. Zastřelil jsem ho.“⁶¹²

Podobná slova jako poslanec Uhl a vojáci volil v létě 2009 i plukovník ve výslužbě a současně otec vojáka účastnícího se mise ISAF. V momentě, kdy v Afghánistánu zemřeli příslušníci Bundeswehru, mluvili podle něho němečtí politici pouze o zbabělých

---

⁶⁰⁷ BLASBERG, Anita – WILLEKE, Stefan. Das Kundus-Syndrom. Die Zeit [online]. 8. 3. 2010 [cit. 2012-12-03]. Dostupné na <https://www.zeit.de/2010/10/DOS-Kundus>

⁶⁰⁸ LINDEMANN, M., Unter Beschuss, s. 125 a 126.

⁶⁰⁹ Auch in Kundus Kampf gegen Aufständische [online]. 29. 6. 2009 [cit. 2017-12-03]. Dostupné na <https://www.onetz.de/deutschland-und-die-welt-r/archiv/isaf-kommandeur-sorgt-sich-um-provinz-in-nordafghanistan-soldaten-fuehlen-sich-seit-langem-im-auch-in-kundus-kampf-gegen-aufstaendische-d1502361.html>

⁶¹⁰ KRAUSE, von U., Die Afghanistaneinsätze der Bundeswehr, s. 234.

⁶¹¹ „Für die Soldaten ist es Krieg.“ Der Spiegel [online]. 24. 6. 2009 [cit. 2017-12-03]. Dostupné na <http://www.spiegel.de/politik/ausland/bundeswehr-in-afghanistan-fuer-die-soldaten-ist-es-krieg-a-632315.html>

⁶¹² HUFELSCHULTE, Josef – WIEGOLD, Thomas. Auf der Schlachtbank. Focus, Nr. 27, 29. 6. 2009.

teroristických útocích, aniž by zmínili padlé vojáky. Snažili se vyvarovat všeho, co by vzbuzovalo dojem, že jsou němečtí vojáci součástí bojového nasazení. Skutečnost, že realita v Afghánistánu byla zcela jiná, pociťovali i samotní vojáci. Během hlídkování se totiž pravidelně dostávali do několikahodinových ozbrojených střetů s povstalci. Nešlo již tedy o nějaký ojedinělý jev, jedinou hrozbou již nebyla jen nástražná výbušná zařízení, nýbrž organizovaný protivník útočící na jejich pozice.⁶¹³

Podle Jörga Vollmera, velitele severního regionálního velitelství v roce 2009 a poté v letech 2013 až 2014, se způsob nasazení německých vojenských sil do velké míry řídil zkušenostmi získanými během misí v bývalé Jugoslávii. Následkem zhoršování bezpečnostní situace, tedy eskalace násilí zejména v provinciích Kundúz, Baghlán a Fárjáb, byla v létě 2009 změněna pravidla pro nasazení. Od té doby mohli příslušníci Bundeswehru použít ozbrojenou sílu podle situace tak, aby společně s afghánskými jednotkami zajistili ochranu afghánských civilistů.⁶¹⁴ Bezpečnostní situaci v Afghánistánu v roce 2009 dokládaly i statistiky: povstalci uskutečnili celkem 7 445 útoků a zemřelo 451 vojáků mezinárodní koalice (z toho čtyři Němci).⁶¹⁵

6.2.5. Důvody vedoucí k veřejným iluzím o afghánské misi

V tehdejší německé debatě existovala značná diskrepance mezi tím, co tvrdili představitelé vlády a většina poslanců na jedné straně, a reálnou situací v Afghánistánu a nasazením německých vojáků na druhé straně. Podívejme se nyní na hlavní aspekty, které se v této debatě projevovaly.

Zaprvé nebyli Němci připraveni na proměnu mise ISAF a situace v Afghánistánu. Měli zkrleslé představy o skutečných poměrech v zemi a o podmínkách nasazení německých vojáků. Bylo to dáno mj. tím, že na téma Afghánistánu se do té doby nekonala v podstatě žádná veřejná diskuse.⁶¹⁶ Pokud jde o parlamentní debaty k afghánské misi, tak ty neměly v podstatě žádný dopad na uvažování německé veřejnosti v této otázce.

Zadruhé němečtí politici a představitelé vlády veřejně odmítali uznat reálnou situaci v Afghánistánu, kde byli nasazení příslušníci Bundeswehru. Vyhýbali se i tomu, aby

---

⁶¹³ „Die harte Wahrheit wird nicht ausgesprochen“. Die Welt [online]. 22. 6. 2009 [cit. 2017-12-03]. Dostupné na <https://www.welt.de/politik/article3970819/Die-harte-Wahrheit-wird-nicht-ausgesprochen.html>

⁶¹⁴ VOLLMER, J., Erfahrungen als zweimaliger Kommandeur, s. 81.

⁶¹⁵ KRONING-HEITMANN, I., Deutsche Sicherheitspolitik, s. 190 a 191.

⁶¹⁶ CHAUVISTRÉ, Eric. Robuste Illusionen: Was einer Debatte über Auslandseinsätze der Bundeswehr im Wege steht. *Internationale Politik*, März 2009, Nr. 3, s. 92.

afghánskou misí spojovali s pojmy jako bojové nasazení nebo válečný konflikt.⁶¹⁷ Příkladem takového vyjadřování bylo prohlášení Jürgena Trittina, zahraničněpolitického experta strany Zelení: „Je absolutní nesmysl tvrdit, že by se v Afghánistánu vedla válka“.⁶¹⁸ Stejně mluvil na podzim 2008 i ministr obrany Franz Josef Jung. Během své návštěvy v Afghánistánu nesouhlasil s tím, že by se tamní němečtí vojáci nacházeli ve válečném konfliktu. Americký generál a velitel ISAF David McKiernan, který ho doprovázel, však jeho tvrzení okamžitě uvedl na pravou míru: „Samozřejmě jsme ve válce“.⁶¹⁹ Vyjádření Junga veřejně odmítli i bývalí němečtí ministři obrany Peter Struck, Rudolf Scharping a Volker Rühle. Posledně jmenovaný k tomu uvedl: „Spolková vláda uvádí lidi v omyl, když dělá, jako by se v případě mise v Afghánistánu jednalo o ozbrojenou rozvojovou pomoc. Je to válka NATO, Západu a civilizace proti světové chobotnici terorismu.“⁶²⁰

Zatřetí členové vlády a poslanci nezprostředkovali německé veřejnosti rámcové podmínky mandátu Spolkového sněmu z 21. prosince 2001, který vymezil nasazení Bundeswehru v Afghánistánu. Podle mandátu směly jednotky ISAF „provádět veškerá nutná opatření, včetně použití vojenského násilí, k prosazení úkolů dle rezoluce RB OSN č. 1386 z roku 2001“.⁶²¹ Současně němečtí politici svým občanům nevysvětlovali, jakých rozměrů dosáhl konflikt v Afghánistánu. Ti proto o tom neměli dostatek informací. Svědčí o tom i průzkum Institutu sociálních věd Bundeswehru z konce roku 2008, podle kterého 56 % Němců nevědělo „nic konkrétního“ o operaci ISAF nebo o ní „nikdy neslyšeli“.⁶²² Přitom v té době byli němečtí vojáci nasazení v Afghánistánu již sedm let.

Němečtí politici nezměnili uvedený způsob vyjadřování k misí v Afghánistánu ani poté, co se bezpečnostní situace v zemi zásadně zhoršila. Odmítali si připustit, že se Bundeswehr stal součástí dlouhotrvajícího válečného konfliktu mezinárodního společenství s povstaleckými skupinami.⁶²³ V této souvislosti se nabízí otázka, zda

---

⁶¹⁷ FISCHER, Sebastian. Guttenberg erklärt den Krieg. Der Spiegel [on-line]. 6. 4. 2010 [cit. 2018-3-6]. Dostupné na <http://www.spiegel.de/politik/ausland/afghanistan-einsatz-der-bundeswehr-guttenberg-erklaert-den-krieg-a-687468.html>

⁶¹⁸ CHAUVISTRÉ, E., Robuste Illusionen, s. 94.

⁶¹⁹ LINDEMANN, M., Unter Beschuss, s. 193.

⁶²⁰ Ex-Verteidigungsminister sehen Soldaten im Krieg. Die Welt [on-line]. 23. 10. 2008 [cit. 2016-3-6]. Dostupné na <https://www.welt.de/politik/article2613370/Ex-Verteidigungsminister-sehen-Soldaten-im-Krieg.html>

⁶²¹ Deutscher Bundestag, Antrag der Bundesregierung, 14/7930.

⁶²² HARSCH, F. M., A Reluctant Warrior, s. 46-48.

⁶²³ KELLER, Patrick. German Hard Power: Is There a There? AICGS, s. 7 [online]. 10. 10. 2013 [cit. 2018-12-04]. Dostupné na <https://www.aicgs.org/2013/10/german-hard-power-is-there-a-there-there/>

přítom spolková vláda nesledovala nějaký záměr. Někteří experti tvrdí, že za politikou vlády v tomto směru skutečně nějaký taktický záměr byl. Například podle Erica Chauvistrého se německá vláda snažila problémy v Afghánistánu relativizovat a dostatečně o nich neinformovala. Někteří poslanci přitom ale reálnou situaci v Afghánistánu a s tím související působnost Bundeswehru skutečně neznali.⁶²⁴ Rainer Stinner, člen obranného výboru Spolkového sněmu za FDP, se např. cítil ze strany vlády o misi ISAF stále méně informován, především pokud se jednalo o zapojení německých vojáků do bojů. Za tím viděl i nějakou strategii: „Spolková vláda přikrášluje ve svých zprávách pro poslance vojenskou stránku operací v Afghánistánu a informuje nás tedy nedostatečně“. Podle poslance FDP usilovala vláda o udržení obrazu mise ISAF jako rozvojové pomoci. Na bojové nasazení německých vojáků v rámci mise ISAF se mělo zapomenout.⁶²⁵ Taktický záměr za politikou vlády v tomto směru nalézali i samotní vojáci, podle kterých politici kvůli odmítavému postoji veřejnosti k afghánské misi zamlčovali pravdu před svými voliči.⁶²⁶ Podle Henninga Rieckeho se politici skutečně kritické reakce voličstva obávali. Nikdo z nich nechtěl být spojován s válkou v Afghánistánu, nebyl v této věci ochoten nést odpovědnost a identifikovat se s cíli ISAF. Avšak kvůli zhoršování bezpečnostní situace v zemi a rostoucímu počtu německých vojáků (viz příloha č. 3) bylo stále těžší držet se takového postoje.⁶²⁷

Chauvistré má za to, že německá vláda zřejmě nezvolila vhodný způsob komunikace s veřejností nebo k informování o reálných rozměrech afghánské mise neměla dostatek politické vůle.⁶²⁸ Podle Georga Löfflmanna se vláda snažila vyhnout zásadní debatě o misi v Afghánistánu, jak na úrovni parlamentu, tak i na veřejnosti. Předmětem veřejné a politické debaty se neměl stát obraz německého vojáka jako válečníka, který má oprávnění k zabití protivníka. Válečný konflikt v této zemi měl zůstat neviditelný.⁶²⁹ Do představ ministerstva obrany se hodil spíše obraz německých vojáků jako ozbrojených rozvojových pracovníků, který ale nevznikl chybnou komunikační strategií resortu. Šlo o záměrnou kampaň, jejímž cílem bylo dodat vojákům co nejcivilnější podobu. Proto prezentovali zástupci tiskového štábu ministerstva obrany na fotkách a prospektech

---

⁶²⁴ CHAUVISTRÉ, E., *Wir Gutkrieger*, s. 45.

⁶²⁵ WEILAND, Severin. *Der weichgespülte Kampfeinsatz*. Der Spiegel [online]. 10. 1. 2008 [cit. 2018-10-04]. Dostupné na <http://www.spiegel.de/politik/deutschland/bundeswehr-in-afghanistan-der-weichgespuelte-kampfeinsatz-a-527869.html>

⁶²⁶ Warum sterben unsere Kameraden? Der Spiegel 16/2010. s. 21.

⁶²⁷ RIECKE, Henning. *Dranbleiben in Afghanistan*. *DGAP-Standpunkt*, Januar 2010, N 1. s. 1 a 2.

⁶²⁸ CHAUVISTRÉ, E., *Robuste Illusionen*, s. 86, 91 a 92.

⁶²⁹ LÖFFLMANN, G., *Verteidigung am Hindukusch*, s. 73 a 75.

týkajících se mise v Afghánistánu např. „mírně obézního důstojníka s knírkem, který právě afghánskému dítěti daruje medvídka“.⁶³⁰

K závěru, že němečtí politici zamlčovali skutečnou podstatu mise ISAF, došli i někteří příslušníci Bundeswehru nasazení v Afghánistánu. Důvodem k tomu měla být podle jejich názoru velká veřejná skepse k účasti německých vojáků v této misi (viz příloha č. 6).⁶³¹ Politici v Německu nechtěli být veřejně spojováni s válečným konfliktem v Afghánistánu, nést za něj politickou odpovědnost a identifikovat se s cíli ISAF. Činili tak z obavy z kritické reakce svých voličů.⁶³² Skutečnost, že za tím stály vnitrostranické důvody, potvrdil anonymně i německý plukovník ve výslužbě. Kvůli tomu že byla afghánská mise z pohledu německé veřejnosti sporná, odmítali politici přiznat skutečné rozměry mise v Afghánistánu. Tamní situaci proto změkčovali a veřejnost informovali pouze o některých záležitostech.⁶³³

K tomu je nutno dodat, že se někteří němečtí politici, i z vládních stran, pokusili afghánskou misi lépe zprostředkovat německé veřejnosti a ostatním politickým stranám. V roce 2008 např. několik poslanců chtělo veřejnosti lépe vysvětlit smysl mise v Afghánistánu. Stála za tím zhoršující se bezpečnostní situace v zemi a současně dále klesající veřejná podpora pro misi ISAF v Německu. Poslankyně Birgit Homburgerová z FDP k tomu uvedla: „Musíme se především pokusit vysvětlit lidem v Německu, proč jsou příslušníci Bundeswehru vlastně v Afghánistánu nasazeni.“ Podobně se vyjádřil i Andreas Schockenhoff: „My poslanci máme nyní důležitý úkol: vysvětlit lidem afghánskou misi.“⁶³⁴

Uvedené výroky a další podobné ovšem přišly v německé debatě celkem pozdě. Navíc se jednalo jen o okrajové pokusy a zůstalo v podstatě pouze u deklaratorního prohlášení, aniž by se pro tento záměr podařilo získat širší podporu. Na mínění německé veřejnosti o misi v Afghánistánu a způsobu nasazení Bundeswehru neměly v podstatě žádný vliv.

6.2.6. Shrnutí dosažených závěrů

V období 2006 až 2008 se výrazně zhoršila bezpečnostní situace v Afghánistánu. O tom svědčí jak rostoucí intenzita útoků povstaleckých skupin na jednotky mezinárodní

---

⁶³⁰ LINDEMANN, M., Unter Beschuss, s. 89 a 149.

⁶³¹ Warum sterben unsere Kameraden? Der Spiegel 16/2010. s. 21.

⁶³² RIECKE, H., Dranbleiben in Afghanistan, s. 1 a 2.

⁶³³ „Die harte Wahrheit wird nicht ausgesprochen“, 22. 6. 2009.

⁶³⁴ CHAUVISTRÉ, E., Robuste Illusionen, s. 94.

koalice, tak i zvýšený počet obětí v řadách spojeneckých vojáků. Kromě statistik týkajících se bezpečnostních incidentů to autor doložil i výpověďmi německých vojáků zapojených do mise ISAF a popisem bojových operací za účasti příslušníků Bundeswehru.

Operaci Harekate Yolo II lze přitom označit za první ofenzivní operaci Bundeswehru od konce druhé světové války. Němečtí vojáci se do bojů s povstaleckými skupinami zapojili ofenzivně i v rámci operace QRF. Zde už se nejednalo pouze o logistickou nebo zpravodajskou podporu jako při Harekate Yolo II. Přinejmenším v tomto případě lze hovořit o bojovém nasazení. Takový rozměr nasazení ale nepokrýval mandát Spolkového sněmu pro misi ISAF a bylo to i v rozporu s oficiální linií německé vlády a většiny poslanců. Podle nich se němečtí vojáci žádného bojového nasazení neúčastnili. Nehledě na proměnu bezpečnostní situace v Afghánistánu a podmínek pro nasazení Bundeswehru rétoriku nezměnili a označovali afghánskou misi zpravidla za stabilizační nebo mírovou, respektive za misi na udržování míru. O tom svědčí výše uvedené rozdílné hodnocení situace v Afghánistánu ze strany člena německé vlády, tedy ministra obrany Junga, a představitele amerických vojenských sil.

Představitelé vlády a poslanci se současně snažili relativizovat reálnou situaci v Afghánistánu. Podle některých příslušníků Bundeswehru, kteří byli nasazení v misi ISAF, navíc pravdu záměrně zamlčovali. To vedlo mj. k tomu, že německá veřejnost nezaregistrovala proměnu mise ISAF a bezpečnostní situace v Afghánistánu. Němci často neměli k dispozici dostatek informací nebo měli o afghánské misi velmi zkreslené představy. Kvůli tomu vznikala diskrepance mezi reálnou situací v Afghánistánu a politickou a veřejnou debatou v Německu.

Německá vláda se nadále snažila udržet v platnosti věrohodný „příběh“ o německých vojácích jako o rozvojových pracovnících v uniformě. Kromě toho informovala o afghánské misi nedostatečným způsobem veřejnost, ani na toto téma neiniciovala žádnou veřejnou rozpravu. Členové vlády zřejmě předpokládali, že čím více bude německá veřejnost vědět o skutečném charakteru nasazení Bundeswehru v Afghánistánu, o to více se proti ní bude stavět.

Tímto přístupem se představitelé vlády a mnozí poslanci snažili vyhnout uznání skutečných rozměrů mise v Afghánistánu a způsobu nasazení německých vojáků. Hlavně přitom nesměl vzniknout dojem, že se Bundeswehr účastní bojového nasazení nebo

se v této zemi nachází v situaci, kterou lze hodnotit jako válečný konflikt. Kromě obav z dalšího snížení veřejné podpory pro afghánskou misi (viz příloha č. 6) stály za touto strategií také vnitrostranické důvody. Poslanci, zejména ti z vládních stran, se nechtěli o afghánskou misi zasazovat, aby kvůli tomu neztratili podporu svých voličů a nepoškodili své politické postavení. Současně se spolu s členy vlády snažili nezpochybnit a dále udržet obraz Německa jako země nadále se řídící přísnými principy zdrženlivosti k nasazení ozbrojené síly. Němečtí vojáci zapojující se v Afghánistánu do ofenzivních bojových operací se do takového obrazu nehodili. To se změnilo až po leteckém útoku v Kundúzu v září 2009.

6.2.7. Případ Kundúz

Důležitým mezníkem německé vojenské angažovanosti v Afghánistánu a také veřejné a politické debaty v Německu byl letecký útok v Kundúzu 4. září 2009, uskutečněný krátce před volbami do Spolkového sněmu. Americké vojenské stíhačky F15 provedly v ten den na rozkaz německého plukovníka Georga Kleina letecký útok na dvě benzinové cisterny, které unesli Tálibánci nedaleko města Kundúz, hlavního města stejnojmenné provincie. Následkem útoku zemřelo přes 100 Afghánců, mezi kterými bylo i hodně civilistů. Skutečnost, že při útoku zahynul také velký počet civilistů, ale spolková vláda nejprve zamlčela, ačkoliv o tom měla informace.⁶³⁵ Vyšlo najevo, že tehdejší ministr obrany Franz Josef Jung tyto informace záměrně zamlčel a následně váhal s vyšetřováním celého incidentu. Kvůli tomu byl nucen později odstoupit z pozice ministra práce a sociálních věcí nové vlády.⁶³⁶

Od té doby, co bylo veřejně známé, že během útoku zahynuli afghánští civilisté a vláda to zamlčela, začala v Německu intenzivní politická a společenská debata. Jejím předmětem byla kromě samotného leteckého útoku a jeho následků, také možná pochybení tamějšího německého velení a celkově smysl mise ISAF.

Dne 8. září 2009 pronesla k aktuálním událostem v Afghánistánu prohlášení německá kancléřka Angela Merkelová. V něm předně vyjádřila lítost nad mrtvými a zraněnými způsobenými leteckým útokem. Současně uvedla, že „bojové nasazení Bundeswehru

---

⁶³⁵ SCHALLER, Christian. „Rechtssicherheit im Auslandseinsatz. Zum völkerrechtlichen Charakter des Einsatzes der Bundeswehr in Afghanistan“. *SWP-Aktuell* 67 [online]. 2009, s. 2 [cit. 2012-1-10]. Dostupné na http://www.swp-berlin.org/common/get_document.php?asset_id=6634

⁶³⁶ Neue Vorwürfe gegen Jung. *Der Spiegel* [online]. 27. 11. 2009, s. 2 [cit. 2012-1-10]. Dostupné na <http://www.spiegel.de/politik/deutschland/luftangriff-neue-vorwuerfe-gegen-jung-a-663747.html>

společně s partnery z NATO je nutné,⁶³⁷ neboť přispívá ke zlepšení mezinárodní bezpečnosti a ochraně Německa před mezinárodním terorismem. Podle kancléřky je tak v naléhavém zájmu bezpečnosti Německa.⁶³⁷ V této souvislosti je nutné zdůraznit skutečnost, že se jednalo vůbec o první prohlášení německé kancléřky určené výhradě situaci v Afghánistánu.

Kvůli útoku nakonec vyšetřovalo plukovníka Kleina Spolkové státní zastupitelství v Karlsruhe. V dubnu 2010 ukončilo vyšetřování s tím, že se německý důstojník neprovinil proti mezinárodnímu právu, resp. proti německému trestnímu zákoníku. Při svém rozhodování nemohl Klein vycházet z toho, že se na místě během útoku nacházejí civilisté. Naopak na základě jemu dostupných faktů mohl spíše dospět k závěru, že se na místě nacházejí pouze povstalci. Státní zastupitelství současně označilo situaci v Afghánistánu za „nemezinárodní ozbrojený konflikt“.⁶³⁸ K závěru, že by Klein porušil pravidla nasazení, nedospělo ani interní vyšetřování nařízené v rámci německé armády.⁶³⁹

K odlišnému závěru ale došlo šetření incidentu ze strany NATO. Z vyšetřovací zprávy vyplynulo, že plukovník Klein porušil tzv. pravidla nasazení, zejména pokud jde o ochranu civilistů.⁶⁴⁰ Podle týdeníku Der Spiegel měl mít plukovník Klein ještě před leteckým útokem od vlastních zpravodajských složek zprávu o tom, že se na místě plánovaného útoku kromě ozbrojených povstalců nacházejí také civilisté.⁶⁴¹ V takovém případě by pravidla nasazení (Comisaf Tactical Directive) z července 2009 skutečně porušil, neboť ta mj. vyzývala spojence k podrobnému přezkoumání a omezení leteckých útoků v oblastech, kde se předpokládal vysoký počet civilních obětí.⁶⁴² Z vyšetřování a z ověřených zpráv z médií vyplynulo, že unesené benzínové cisterny uvízly v pískovém řečišti řeky. Kolem nich se shromáždili obyvatelé blízké vesnice, aby si z cisteren

---

⁶³⁷ Bundesregierung. Regierungserklärung von Bundeskanzlerin Merkel zu den aktuellen Ereignissen in Afghanistan [online]. 8. 9. 2009 [cit. 2012-1-10]. Dostupné na <https://www.bundesregierung.de/breg-de/aktuelles/regierungserklaerung-von-bundeskanzlerin-merkel-zu-den-aktuellen-ereignissen-in-afghanistan-412800>

⁶³⁸ Der Generalbundesanwalt beim Bundesgerichtshof. Ermittlungsverfahren wegen des Luftangriffs vom 4. September 2009 eingestellt [online]. 19. 4. 2010, 8/2010 [cit. 2015-1-10]. Dostupné na <http://www.generalbundesanwalt.de/prnt/showpress.php?newsid=360>

⁶³⁹ KRONING-HEITMANN, I., Deutsche Sicherheitspolitik, s. 200.

⁶⁴⁰ Kunduz-Luftangriff: Ermittlungen gegen Oberst Klein eingestellt. Der Spiegel [online]. 19. 4. 2010 [cit. 2013-11-03]. Dostupné na <http://www.spiegel.de/politik/ausland/kunduz-luftangriff-ermittlungen-gegen-oberst-klein-eingestellt-a-689867.html>

⁶⁴¹ DEMMER, Ulrike – GEBAUER, Matthias. SPD wirft Bundeswehr-Generälen Vertuschung vor. Der Spiegel [online]. 6. 3. 2010 [cit. 2013-09-03]. Dostupné na <http://www.spiegel.de/politik/ausland/kunduz-untersuchungen-spd-wirft-bundeswehr-generaelen-vertuschung-vor-a-682018.html>

⁶⁴² NATO. Tactical Directive [online]. 6. 7. 2009 [cit. 2013-11-03]. Dostupné na http://www.nato.int/isaf/docu/official_texts/Tactical_Directive_090706.pdf

odčerpali palivo. Údaje o obětech se různí, ale pohybují se mezi 14 až 142 mrtvými, z toho 14 až 113 osob byli civilisté.⁶⁴³

Při komunikaci s piloty amerických letounů F-15 hlásil Klein, že nepřátelské jednotky ohrožují ty německé, tedy že se podle vojenské terminologie jednalo o tzv. troops in contact, přestože němečtí vojáci nebyli v žádném bezprostředním kontaktu s povstalcí a nehrozilo bezprostřední nebezpečí. Nadto odmítl, aby američtí piloti provedli pouze letecký manévra k rozehnutí shromážděné masy lidí (tzv. show of force).⁶⁴⁴ Ti se přitom německého velitele Kleina dotazovali hned pětkrát, zda tento manévra za dané situace nestačí. K tomu je třeba říci, že v souvislosti s leteckým útokem byla nejasná role německé speciální jednotky Task Force 47. Kromě toho že řídila jediného afghánského informátora na místě útoku, byli její důstojníci hlavními poradci Kleina onoho osudného večera, neboť plukovník Klein se během útoku nacházel v operační centrále Task Force 47 a nikoliv ve svém vlastním týmu. O záležitosti také neinformoval svého nadřízeného brigádního generála Jörga Vollmera v severním regionálním velitelství v Masar-e-Scharif.⁶⁴⁵

Podle afghánského informátora se na místě měli nacházet čtyři přední velitelé Tálíbanu, jinak se jednalo výhradně o řadové bojovníky Tálíbanu. Na místě se neměli nacházet žádní civilisté. Za takové situace si Klein mohl uvědomit, že jediný útok mohl zničit cisterny a současně zabít několik velitelů Tálíbanu. Není přitom jasné, jaký vliv měli na Kleina důstojníci Task Force 47, kteří podléhali jeho velení. Lze si ale představit, že mu přinejmenším jasně zdůraznili „atraktivitu“ cíle.⁶⁴⁶ Podle zprávy ISAF měli tento letecký útok iniciovat právě důstojníci Task Force 47. To by ostatně nebylo poprvé. Task Force 47 měla v minulosti hned několikrát nařídít útok amerických letadel na údajné členy Tálíbanu v severním Afghánistánu.⁶⁴⁷ Za záměrem zničit unesené cisterny zřejmě stála obava, že je povstalcí využijí při útoku proti mezinárodním vojenským silám,

---

⁶⁴³ KRONING-HEITMANN, I., Deutsche Sicherheitspolitik, s. 197

⁶⁴⁴ Tamtéž, s. 199.

⁶⁴⁵ SCHRÖM, Oliver – STRECK, Michael. Geheimkrieg. Stern [online]. 11. 2. 2010 [cit. 2013-11-01] Dostupné na <https://www.stern.de/investigativ/projekte/ruestungundmilitaer/bundeswehreinsetzung-in-afghanistan-geheimkrieg-3523748.html>

⁶⁴⁶ LOHSE, Eckart. Talibanjagen gehört zum Geschäft der KSK. Frankfurter Allgemeine Zeitung [online]. 10. 12. 2009 [cit. 2011-11-01]. Dostupné na <https://www.faz.net/aktuell/politik/inland/afghanistan-talibanjagen-gehoert-zum-geschaef-der-ksk-1894718.html>

⁶⁴⁷ FRIEDERICHS, Hauke. Geheime Kommandosache Kundus. Die Zeit [online]. 29. 1. 2010 [cit. 2013-11-01]. Dostupné na <https://www.zeit.de/politik/ausland/2010-01/afghanistan-kundus-ksk>

respektive proti německým vojákům.⁶⁴⁸ Spolková zpravodajská služba v srpnu 2009 varovala vedení německého kontingentu v Afghánistánu před plánem Tálibánu, podle kterého měli povstalci využít nákladních aut naložených výbušninami pro útok na německou vojenskou základnu v Kundúzu.⁶⁴⁹

V souvislosti s leteckým útokem v Kundúzu odvolal nový ministr obrany Karl Theodor zu Guttenberg dva klíčové muže ministerstva: státního sekretáře Petera Wicherta a generálního inspektora německé armády Wolfganga Schneiderhana. Důvodem bylo údajné zadržování důležitých dokumentů. Kvůli nedostatku informací označil Guttenberg počátkem listopadu 2009 letecký útok v Kundúzu za „vojensky přiměřený“. Na základě nových poznatků, které měl k dispozici až později, ale takové označení odvolal.⁶⁵⁰

V lednu 2010 zahájil činnost parlamentní vyšetřovací výbor, který měl vyjasnit pozadí leteckého útoku v Kundúzu. Přestože zasedal v utajovaném režimu, na veřejnost se díky týdeníku Der Spiegel dostala řada svědeckých výpovědí. Podle těchto zdrojů měli vojenští představitelé ministerstva obrany⁶⁵¹ před spojenci v NATO, německou veřejností a justicí záměrně zamlčet údaje o civilních obětech, ačkoliv je měli k dispozici.⁶⁵² V souvislosti s těmito poznatky se nabízel otázka, zda zamlčení údajů o mrtvých civilistech nebylo řízeno z nejvyšších míst ministerstva obrany. Na to narážel ostatně Rainer Arnold, expert SPD pro bezpečnostní politiku: „Musí být vyjasněno, jestli se takové zatajování nedělo na přání politického vedení ministerstva“.⁶⁵³

Následky Kundúzu

Letecký útok v Kundúzu změnil německé strategické uvažování o misi v Afghánistánu a veřejné a politické chápání nasazení Bundeswehru v této zemi. Současně rozkaz německého plukovníka potvrdil poslední vývoj německé politiky v této zemi, charakterizovaný ofenzivnějším nasazením vojenských sil.⁶⁵⁴ Kromě toho letecký útok

---

⁶⁴⁸ LOHSE, E., Talibanjagen gehört.

⁶⁴⁹ DEMMER, U. – GEBAUER, M. – GOETZ, J. – KURBJUWEIT, D. – STARK, H., Eskalation erwünscht.

⁶⁵⁰ DEMMER, Ulrike – GOETZ, John. Meister der Verteidigung. Der Spiegel 50/2009. s. 24.

⁶⁵¹ Mělo se jednat o gen. Jörga Vollmera, velitele německých vojenských sil v Afghánistánu, a gen. Rainera Glatze, vrchního velitele všech zahraničních misí Bundeswehru. Ti měli v interní síti NATO upravit první zprávu o leteckém útoku v Kundúzu od zpravodajského důstojníka. Oba odmítli, že takový krok učinili.

⁶⁵² Union: „SPD betreibt das Spiel der Taliban“. Frankfurter Allgemeine Zeitung [online]. 27. 3. 2010 [cit. 2018-10-03]. Dostupné na <https://www.faz.net/aktuell/politik/inland/muss-die-kanzlerin-vor-den-kundus-ausschuss-union-spd-betreibt-das-spiel-der-taliban-1953849/jungs-erklaerung-im-bundestag-1889702.html>

⁶⁵³ DEMMER, U. – GEBAUER, M., SPD wirft Bundeswehr.

⁶⁵⁴ NOETZEL, T., The German politics, s. 398.

s konečnou platností změnil pohled na situaci německých vojáků nasazených v Afghánistánu. Kvůli mnohým civilním obětem byl tento incident považován za nepřiměřené nasazení síly. Současně potvrdil skeptický postoj Němců, pokud jde o přínosnost vojenských nástrojů.⁶⁵⁵

Podle podplukovníka André Wüstnera, šéfa zájmového svazu Bundeswehrverband zastupujícího příslušníky Bundeswehru, představoval letecký útok v Kundúzu změnu veřejného a politického pohledu na misi v Afghánistánu a způsobu její interpretace. Stále více Němců rozpoznávalo, že německá armáda tam působí kvůli tomu, aby „organizovaně vykonávala násilí“. Tedy že těžištěm její práce není hloubení vodních studen.⁶⁵⁶

Postupné rozkrývání okolností leteckého útoku v Kundúzu a také problematické výroky ministra obrany Guttenberga vedly k prohloubení veřejné debaty o zahraniční misi v Afghánistánu. Němci si začali klást otázky a více uvažovat o smyslu a důvodech pro misi ISAF. Proč jsou němečtí vojáci nasazení v tak vzdálené krajině? Je mise v německém národním zájmu? Je důležitá pro vnitřní bezpečnost Německa? Tyto dotazy souvisely s tím, že Němci dlouhá léta považovali afghánskou misi za stabilizační, respektive jako nezbytné opatření v boji proti terorismu.⁶⁵⁷ Nezaregistrovali přitom, že mise, v jejímž rámci měli němečtí vojáci zjednodušeně řečeno stavět mosty a vrtat studny, se kvůli zhoršení bezpečnostní situace v zemi zásadně proměnila.⁶⁵⁸

Lze říci, že díky leteckému útoku v Kundúzu si Němci uvědomili skutečný rozměr mise. Iluzi o stabilizační nebo mírové misi, se kterou do té doby pracovali na veřejnosti politici, již nebylo možné udržet.⁶⁵⁹ Současně začali Němci vnímat, že jejich vojáci se zapojují do bojů s povstalci.⁶⁶⁰ Ukázalo se, že německá veřejnost nebyla dostatečně informována o skutečných rozměrech konfliktu a roli Bundeswehru v Afghánistánu. Němečtí politici nebyli ochotni připustit afghánskou realitu a neodvažovali se do té doby

---

⁶⁵⁵ SCHRÖER Arne. Lessons Learned? German Security Policy and the War in Afghanistan. *German Politics*, 2014, Bd23, 1-2, s. 92.

⁶⁵⁶ „Es wird auch weiterhin gefährlich bleiben“. André Wüstner im Gespräch mit Ute Welty. Deutschlandfunk [online]. 12. 12. 2013 [cit. 2017-01-03]. Dostupné na https://www.deutschlandfunkkultur.de/auslandseinsatze-es-wird-auch-weiterhin-gefaehrlich-bleiben.1008.de.html?dram:article_id=271771

⁶⁵⁷ RIECKE, Henning., Mehr Einsatz in Afghanistan. Deutschland kann Obama konkrete Kooperationsangebote machen. *Internationale Politik*, Januar 2009, s. 40.

⁶⁵⁸ Tot oder lebendig. *Der Spiegel* 22/2009, s. 32.

⁶⁵⁹ RIECKE, H. Dranbleiben in Afghanistan, s. 4.

⁶⁶⁰ Letztes Geleit für getötete Soldaten. *Frankfurter Allgemeine Zeitung* [online]. 10. 4. 2010 [cit. 2014-01-03]. Dostupné na <http://www.faz.net/aktuell/politik/inland/afghanistan-einsatz-letztes-geleit-fuer-getoetete-soldaten-1964622.html>

mluvit o misi ISAF jako o válce.⁶⁶¹ V prosinci 2009 v průzkumu ARD uvedlo 77 % dotázaných Němců, že nebyli dostatečně a pravdivě informováni o nasazení německých vojáků v Afghánistánu.⁶⁶²

Letecký útok v Kundúzu a s ním spojené okolnosti hodnotili někteří poslanci v osobních rozhovorech s Heitmannovou-Kroningovou jako bod obratu. Philipp Ackermann např. v této souvislosti uvedl: „Tento bod obratu vedl k následujícímu úsudku: teď již musíme na rovinu říci, co tam Bundeswehr dělá (v Afghánistánu, pozn. autora). A to je boj proti povstalcům.“⁶⁶³

Skutečnost, že kvůli rozhodnutí německého velitele zemřel velký počet civilistů, vedlo v Německu k šoku a zjištění, že Bundeswehr je ve válce a jeho příslušníci mohou dělat tragické chyby. Poslanec Hans-Peter Uhl k tomu v roce 2009 uvedl: „Na válečné akce nejsme připraveni z hlediska právního, mentálního nebo politického. Chceme být těmi nejvíce pacifickými pacifisty.“⁶⁶⁴

Politická a veřejná diskuse o skutečných poměrech v Afghánistánu, tedy o možném válečném konfliktu, ukázaly, že pro Německo bylo stále obtížné vyrovnat se s komplikacemi doprovázejícími realitu vojenského nasazení. Vyhýbání se slovu „válka“ mělo udržet „příběh“ o mírové, resp. stabilizační misi. To ale nebylo vzhledem ke zhoršující se bezpečnostní situaci v Afghánistánu od let 2008 až 2009 nadále možné. Vznikala tak diskrepance mezi reálnou situací v Afghánistánu a politickou diskusí v Německu. V Afghánistánu se němečtí vojáci přitom dostávali do situace, kdy se na jedné straně často stávali terčem útoků povstalců, v důsledku čehož byli zraněni nebo i zemřeli, a na straně druhé zraňovali nebo i zabíjeli povstalce nebo civilisty. Výsledkem byla debata o tom, zda je možné afghánskou misi nazývat válkou. Slovo „válka“ přitom vyvolávalo v kolektivní paměti i nadále vzpomínky na první a druhou světovou válku, což se promítalo v odmítavém postoji veřejnosti.⁶⁶⁵

Hlasování poslanců Spolkového sněmu o misi v Afghánistánu během let 2008 až 2009 ukazovalo, že se začíná drolit silný politický konsensus pro zahraniční mise Bundeswehru a že rozhodování poslanců více ovlivňuje kultura zdrženlivosti. Za tím stála zejména vzrůstající (bojová) intenzita mise a rostoucí odmítavý postoj německé veřejnosti vůči

---

⁶⁶¹ FISCHER, S., Guttenberg erklärt.

⁶⁶² KRONING-HEITMANN, I., Deutsche Sicherheitspolitik, s. 201.

⁶⁶³ Tamtéž, s. 200.

⁶⁶⁴ KRONING-HEITMANN, I., Deutsche Sicherheitspolitik, s. 201.

⁶⁶⁵ Tamtéž, s. 202 a 203.

misi v Afghánistánu (viz příloha č. 6). Patrné to bylo zejména u poslanců SPD. CDU/CSU nadále sice podporovaly afghánskou misi, ale její koaliční partner FDP se chtěl více držet principů kultury vojenské zdrženlivosti. Aktivní byl v tomto směru zejména její předseda Westerwelle prosazující více civilních prvků na úkor těch vojenských.⁶⁶⁶

Zjištění, že se Bundeswehr podílel na zabití většího počtu afghánských civilistů, odhalilo „humanitární oponu, za kterou se již dlouhou dobu skrývala válka“. Nejistá reakce politiků týkající se okolností spojených s útoky v Kundúzu a německá veřejnost šokovaná reálnými poměry v Afghánistánu ukázaly, že v německé společnosti je nadále silně zakořeněný postoj proti intenzivnějšímu vojenskému nasazení.⁶⁶⁷

To všechno přispělo k tomu, že se dále snižovala veřejná podpora pro afghánskou misi, která klesala již v předchozích letech kvůli geografickému rozšiřování mise a stále větší intenzitě vojenského nasazení (viz příloha č. 6).⁶⁶⁸ Zatímco v roce 2005 souhlasilo s misí 64 % dotázaných, v roce 2010, tedy po leteckém útoku v Kundúzu, to již bylo pouze 44 %.⁶⁶⁹ Kromě toho se v prosinci 2009 navíc 57 % až 69 % Němců v průzkumu společnosti Infratest Dimap vyslovilo pro stažení vojáků z Afghánistánu.⁶⁷⁰

Výše uvedené skutečnosti svědčí o tom, že letecký útok v Kundúzu a související okolnosti vedly k intenzifikaci veřejné debaty o zahraniční misi v Afghánistánu, personálním změnám na významných postech na ministerstvu obrany a také ke zřízení parlamentního vyšetřovacího výboru. Většina Němců si až díky leteckému útoku uvědomila skutečné poměry týkající se mise v Afghánistánu. Do té doby to nebylo zcela možné mj. kvůli tomu, že politici neinformovali dostatečně veřejnost a relativizovali skutečnou situaci v zemi z obavy ze ztráty podpory ve prospěch mise a voličských hlasů. Pod mediálním tlakem souvisejícím s odhalováním poznatků o případu Kundúz však byli donuceni hovořit více o skutečných poměrech v Afghánistánu. Mediální pokrytí aktivit Bundeswehru a celkově Afghánistánu v letech 2009 a 2010 se výrazně zlepšilo, což se odrazilo v lepší informovanosti německé veřejnosti o afghánské misi. Lze konstatovat, že čím více Němci věděli o reálné situaci německých vojáků v afghánské misi, tím více ji

---

⁶⁶⁶ Tamtéž, s. 205 a 206.

⁶⁶⁷ Tamtéž, s. 206 a 207.

⁶⁶⁸ KRAUSE, von U., Die Afghanistaneinsätze der Bundeswehr, s. 282.

⁶⁶⁹ BULMAHN, Thomas – FIEBIG, Rüdiger – HILPERT, Carolin. *Sicherheits- und verteidigungspolitisches Meinungsklima in der Bundesrepublik Deutschland. Ergebnisse der Bevölkerungsbefragung 2010 des Sozialwissenschaftlichen Instituts der Bundeswehr (Forschungsbericht 94)*. Strausberg: Sozialwissenschaftliches Institut der Bundeswehr, 2011, s. 39.

⁶⁷⁰ KRONING-HEITMANN, I., Deutsche Sicherheitspolitik, s. 204.

odmítali. Letecký útok v Kundúzu vytvořil ideální podmínky pro zásadní politickou a veřejnou debatu o misi v Afghánistánu, která se v Německu od roku 2001 nekonala. Politici toho však nevyužili.

6.3. Shrnutí

V období 2006 až 2008 se v Afghánistánu postupně zásadním způsobem zhoršovala bezpečnostní situace. Svědčí o tom jak větší počet útoků na jednotky mezinárodní koalice, tak i výpovědi německých vojáků nasazených v rámci mise ISAF. V této souvislosti již nebylo možné označovat misi ISAF jako stabilizační misi. Přesto se německá vláda snažila na oficiální úrovni zachovat „příběh“ o příslušnících Bundeswehru nasazených v Afghánistánu jako o rozvojových pracovnících v uniformě. Z toho důvodu nedostatečným způsobem informovala veřejnost a relativizovala situaci v Afghánistánu. Hlavním záměrem přitom bylo, aby zapojení příslušníků Bundeswehru do mise ISAF nemohlo být interpretováno jako bojové nasazení. To bylo dáno i tím, že poslanci vládních stran se o afghánskou misi příliš nezasazovali, aby kvůli nepopulárnímu nasazení neztratili voličskou podporu. Výsledkem byl zkreslený pohled německé veřejnosti na misi ISAF a reálnou bezpečnostní situaci v zemi a od toho se odvíjející nepoměr mezi politickou a veřejnou debátou v Německu a reálnou situací v Afghánistánu.

Kvůli zhoršující se bezpečnostní situaci se součástí mise ISAF stal i boj proti povstaleckým skupinám. To se projevilo mj. na tom, že se němečtí vojáci zapojili do několika ofenzivních vojenských operací mezinárodních sil. Zatímco operaci Harekate Yolo II bylo možné označit za první ofenzivní akci německé armády od roku 1945, i když se jednalo převážně pouze o logistickou podporu, v případě velení jednotky QRF, která měla oprávnění provádět bojové operace proti povstalcům, již bylo možné hovořit o bojovém nasazení. Ostatně to tak hodnotila i poslankyně a expertka FDP na obranné otázky a potvrzovaly to i výpovědi německých velitelů zapojených do operace QRF. To bylo ale v rozporu s oficiální linií německé vlády a většiny poslanců, podle kterých se němečtí vojáci žádného bojového nasazení v Afghánistánu nezúčastnili. V souvislosti s převzetím QRF od norských jednotek je důležité připomenout skutečnost, že k takovému kroku vedly německou vládu ve velké míře opakované výzvy amerického ministra obrany Gatese a celkově soustavný tlak americké administrativy na větší vojenskou angažovanost Německa. Představitelé německé vlády se tím snažili

přínejmenším zčásti naplnit očekávání spojenců. Přestože tedy německá vláda ustoupila ze svého zdrženlivého postoje k nasazení ozbrojené síly, dosáhla svého hlavního záměru, tedy zabránit trvalému nasazení německých vojáků na jihu Afghánistánu.

Problematická byla i činnost německé speciální jednotky Task Force 47, která mohla vést k nepřímé účasti na cíleném zabíjení osob americkými vojenskými silami. Současně se jednotka Task Force 47 zapojila do mezinárodní ofenzivní operace Halmazag vedené proti povstalcům, která znamenala pro německé vojáky značný kvalitativní posun ve způsobu nasazení armády, neboť její součástí bylo nasazení těžké vojenské techniky. Němečtí vojáci nasazení v Afghánistánu misi ISAF přitom již dávno považovali za válečný konflikt, což dokládají uvedené výpovědi vojáků a jejich snaha konfrontovat s reálnou situací poslance Spolkového sněmu. Většina německých politiků, hlavně z vládních stran, to ale odmítla oficiálně připustit. Velmi dobrým příkladem je vyjádření německého ministra obrany Junga v souvislosti s reakcí amerického velitele ISAF a vyjádření tří bývalých německých ministrů obrany. Za politikou vlády v tomto směru byl zřejmě i taktický záměr, tedy příkrášlovat situaci v Afghánistánu a tamější nasazení německé armády a současně neposkytovat veřejnosti dostatek informací.

Tento přístup se ale na základě leteckého útoku v Kundúzu ukázal jako neudržitelný. Okolnosti spojené s tímto incidentem vedly k zásadní veřejné a politické debatě v Německu o možném pochybení německého velení v Afghánistánu, celkově o smyslu mise ISAF a související účasti Bundeswehru. Teprve až na základě tohoto útoku si většina Němců uvědomila skutečnou situaci v Afghánistánu a charakter nasazení Bundeswehru. Kvůli mnohým civilním obětem a nepřiměřenému nasazení ozbrojené síly se dále prohluboval skeptický postoj německé veřejnosti pro afghánskou misi. Svědčilo to mj. o tom, že v německé společnosti je nadále silně přítomný odmítavý postoj proti intenzivnímu vojenskému nasazení.

Podle Michaela Harsche je nutné v kontextu uvedeného říci, že představitelé německé vlády se předně snažili udržet rovnováhu mezi mezinárodním očekáváním a domácími limity pro nasazení vojenské síly. Byli přitom připraveni pozměnit svoji politiku na základě ostré kritiky a požadavků svých hlavních spojenců, pokud jde o sdílení rizika a spojenecké zátěže. Přitom jim ale tlak veřejného nesouhlasu vůči afghánské misi zmenšil manévrovací prostor, pokud se jednalo o přijetí větších rizik pro německé vojáky v Afghánistánu. Přesto německá vláda měnila způsob tamějšího nasazení Bundeswehru v tomto směru, neboť se obávala zhoršení postavení Německa v NATO a bilaterální

relace s USA.⁶⁷¹ Z toho jasně vyplývalo působení logiky vhodnosti i logiky očekávaných následků. V kontextu nového ofenzivního přístupu německé armády vůči povstalcům lze ale říci, že logika očekávaných následků měla v tomto směru při rozhodování německé vlády větší váhu.

---

⁶⁷¹ HARSCH, F. M., *A Reluctant Warrior*, s. 20, 23 a 24.

7. Důsledky zapojení Bundeswehru do mise ISAF

Nasazení Bundeswehru v Afghánistánu představovalo pro německou politiku a společnost v mnoha ohledech zlomovou zkušenost a mělo řadu důsledků. Bylo to způsobeno zejména tím, že poprvé od konce druhé světové války se němečtí vojáci ocitli v zahraniční misi v neustávajícím bojovém nasazení (zejména během druhé poloviny jejího trvání), během kterého někteří z nich zahynuli nebo byli zraněni, současně také zabíjeli.⁶⁷²

7.1. Důsledky mise ISAF pro německou politiku

Na základě mise ISAF si německé politické elity uvědomily, že navyšování vojenské angažovanosti v zahraničí nemusí nutně znamenat pozitivní přínos pro bezpečnost Německa a jeho zájmy.⁶⁷³ Kromě toho trvají tyto mise velmi dlouho, jsou politicky a finančně náročné a často se nedaří naplnit jejich cíle. Spolu s tím jim ale bylo jasné, že případným odmítnutím účasti na dané misi mohou poškodit obraz Německa jako spolehlivého partnera a spojence.⁶⁷⁴

Tuto situaci nazval Markus Kaim multilaterální pastí (Multilateralismusfalle). Podle Kaima se Německo od znovusjednocení postupně zavazovalo k přebírání stále větší odpovědnosti v mezinárodní politice, obsahující i vojenskou oblast. Němečtí politici sice při rozhodování o účasti na dané zahraniční misi vyzdvihovali souvislost s národními zájmy státu, ale ve skutečnosti zpravidla nemohli účast vojenských jednotek na misi odsouhlasené na úrovni NATO odmítnout, neboť by to znamenalo značné politické škody. Proto se podle Kaima stávala zahraniční a bezpečnostní politika Německa obětí vlastní politiky založené na zásadách multilateralismu.⁶⁷⁵

---

⁶⁷² NACHTWEI, Winfried. Der ISAF-Einsatz der Bundeswehr. Anmerkungen zu einer überfälligen Bilanzierung, s. 59. In: FRÖHLICH, Christiane – GRÜDER-HEINEMANN, Andreas – HIPPLER, Jochen – JOHANNSEN, Margret – SCHOCH, Bruno. *Friedensgutachten 2010*. Berlin: Verlag Dr. W. Hopf, 2010.

⁶⁷³ V souvislosti s migrační otázkou, kdy velkou část uprchlíků přicházejících do Evropy tvořili Afghánci, opouštějící zemi kvůli zhoršující se bezpečnostní situaci, se tento pohled zřejmě posunul. Kvůli tomu také Němci prodloužili a navýšili počet svých vojáků (až na 980) v rámci nebojové mise Rolute Support, ve které vojáci NATO pomáhají především s výcvikem afghánských bezpečnostních sil.

⁶⁷⁴ GOTKOWSKA, Justyna. No more compulsory engagement. The emancipation of German security policy. *Centre for Eastern Studies* [online]. 19. 7. 2011, s. 2 [cit. 2013-1-10]. Dostupné na <http://www.osw.waw.pl/en/publikacje/osw-commentary/2011-07-19/no-more-compulsory-engagement-emancipation-german-security>

⁶⁷⁵ KAIM, Markus. Deutsches Interesse versus Bündnisverpflichtung: Zur Frage nationaler Handlungsspielräume bei Auslandseinsätzen, s. 177. In: GIESSMANN, Hans-Joachim (Hrsg.). *Armee im Einsatz: Grundlagen, Strategien und Ergebnisse einer Beteiligung der Bundeswehr*. Baden-Baden: Nomos, 2009.

Lze říci, že tato teze platila i o účasti německých vojáků na misi ISAF v Afghánistánu, přestože zapojení Bundeswehru v rámci této mise sporné nebylo. Spíše se jednalo o to, kolik vojáků Německo nasadí a jaký jim poskytne mandát k působení v Afghánistánu. Při rozhodování o těchto otázkách byla ale německá vláda pod velkým vnějším tlakem. V momentě, kdy již padlo nějaké rozhodnutí na úrovni NATO nebo americké administrativy, měla velmi malé možnosti následný proces ovlivnit nebo se vyhnout jeho následkům. Názorným příkladem pro takovou situaci byla německá politika týkající se mezinárodní konference v Londýně v lednu 2010. Přestože německá vláda během celého podzimu 2009 odmítala navýšit počet svých vojáků, v lednu 2010 svůj postoj zásadně změnila. Nejen že navýšila vojenský kontingent v Afghánistánu, ale přijala pro nasazené vojáky i větší rizika. Způsobil to zejména tlak spojenců vycházející mj. z Obamovy strategie pro další postup v Afghánistánu z podzimu 2009. Dalším obdobným příkladem bylo nasazení německých vojáků pro účely letounů AWACS v roce 2011. V rámci německé politiky působila v těchto případech silně logika očekávaných následků. Členové vlády si racionálně uvědomovali případné politické škody, a proto změnili svůj původní postoj.

Mezinárodní mise ISAF v Afghánistánu představovala pro německé ozbrojené síly nejdůležitější válečnou zkušenost od vzniku Bundeswehru v roce 1955. Rozmanitost a současně komplexnost úkolů, se kterými se museli němečtí vojáci vypořádávat na severu Afghánistánu, zřetelně ukázala nepřipravenost použít ozbrojenou sílu ofenzivním způsobem, včetně neadekvátního strategického a operačního uvažování.⁶⁷⁶ To se změnilo až v druhé polovině mise ISAF za velkého tlaku důležitých spojenců Německa a výrazně zhoršené bezpečnostní situace v Afghánistánu.

V této souvislosti přitom nebylo možné považovat Německo za standardního účastníka mise. Sice ji celkově podporovalo, ale zdráhalo se stát jejím skutečným lídrem. Zdrženlivý postoj k nasazení německých vojáků při bojových operacích, který se v německé politice projevoval po většinu mise ISAF, svědčil o neochotě německé vlády sdílet oprávněnou míru spojenecké zátěže. Současně na úrovni NATO vzbuzoval pochyby o důvěryhodnosti a spolehlivosti Německa jako člena Aliance.⁶⁷⁷ Přitom je třeba si uvědomit, že tuto zdrženlivost vnímají spojenci, uplatňující méně přísná kritéria pro vojenskou intervenci v zahraničí, jako nezodpovědnou „volnou jízdu“. Na jejím základě

---

⁶⁷⁶ SANGAR, E., *The German Bundeswehr*, s. 41.

⁶⁷⁷ SCHRÖER A., *Lessons Learned*, s. 78 a 79.

podle nich Německo těží z úsilí ostatních států, aniž by sdílelo oprávněný podíl spojenecké zátěže.⁶⁷⁸ Kromě toho jsou někteří spojenci, hlavně Američané, navíc stále méně ochotni akceptovat německé limity pro nasazení vojenské síly jako důsledek německé historie a specifické mentality. Od Německa požadují větší roli při stabilizaci světového řádu, která je úměrná ekonomické váze země.⁶⁷⁹ K podobnému závěru dospěl v roce 2010 i Marc Lindemann: „Dlouhé roky brali spojenci ohled na naši zvláštní historickou situaci a nepříjemnou část mírových misí prováděli bez Německa. Tato trpělivost se ale blíží ke svému konci.“⁶⁸⁰

V kontextu spojenecké kritiky týkající se sdílení zátěže a solidarity v NATO je vhodné zmínit i výsledek studie z roku 2007 hodnotící německou politiku a způsob nasazení Bundeswehru pomocí sdílené zátěže (burden sharing index). V případě počtu nasazených vojáků v Afghánistánu je působení Německa hodnoceno kladně. S indexem 6,45 na celkovém počtu nasazených vojáků v misi ISAF se Německo umísťuje na třetím místě za USA (43,97) a Velkou Británií (16,87). Podle velikosti vojenského kontingentu tak vykazuje větší spojenecké odhodlání než další důležití spojenci jako Francie (5,47), Kanada (5,36) nebo Itálie (4,45). ČR dosahovala v tomto směru 0,79, tedy lepší nebo podobný údaj jako ostatní srovnatelné státy (Norsko 0,93, Slovensko 0,23). Zcela odlišné výsledky ale přinesl index hodnotící počet nasazených vojáků ve vztahu k HDP NATO. Podle něho dopadlo Německo (0,64) hůře než ostatní spojenci jako Francie (0,71), Kanada (1,31) a Velká Británie (2,05). Vykazovalo ale i menší spojenecké odhodlání než výrazně chudší nebo méně lidnaté státy jako ČR (1,68), Estonsko (4,17), Rumunsko (3,48), Polsko (2,55), Dánsko (1,41), Slovensko (1,15) a další.⁶⁸¹

Napětí mezi snahou naplnit spojeneckou solidaritu a současně zachovat vojenskou zdrženlivost při nasazení německých jednotek přispělo k rozporuplnému působení německé politiky v Afghánistánu. To se ukazovalo zejména při operacích s vyšší intenzitou vojenského nasazení, kdy německá vláda složitě hledala kompromisní řešení. V jejím přístupu se projevovalo lavírování mezi principy spojenecké solidarity a vojenské

---

⁶⁷⁸ ZAPFE, Martin. Nach Kabul und Krim – Deutschland in NATO und EU, s. 333. In: GLATZ, L. Rainer (Hrsg.). *Am Hindukusch – und weiter? Die Bundeswehr im Auslandseinsatz: Erfahrungen, Bilanzen, Ausblicke*. Bonn: Bundeszentrale für politische Bildung, 2015.

⁶⁷⁹ TECHAU, Jan. A Promise Unfulfilled: German-U.S. Relations 25 Years After Reunification. Carnegie Europe [online]. 8. 10. 2015 [cit. 2016-05-08]. Dostupné na <https://carnegieeurope.eu/2015/10/08/promise-unfulfilled-german-u.s.-relations-25-years-after-reunification-pub-61546>

⁶⁸⁰ LINDEMANN, M., Unter Beschuss, s. 225.

⁶⁸¹ SPERLING, J., Germany and America, s. 57.

zdrženlivosti. A to v podstatě v průběhu celé mise ISAF.⁶⁸² Vhodným příkladem tohoto lavírování bylo nasazení průzkumných letadel Tornado v roce 2007. Německá vláda pod tlakem spojenců nakonec tato letadla do Afghánistánu vyslala, ale jejich nasazení výrazně omezila ve snaze vyhnout se jejich bojovému nasazení. Dalším vhodným příkladem bylo rozhodnutí německé vlády týkající se nasazení vojáků pro účely aliančních letounů AWACS, kdy německá vláda pod tlakem spojenců během pouhých dvou měsíců zásadně změnila svůj postoj. V tomto případě se podle spojenců stávalo Německo kvůli tak zásadnímu politickému obratu nepředvídatelné.

V této souvislosti se potvrdily závěry Michaela Harsche, podle kterého bylo nasazení německé armády v misi ISAF určováno požadavky USA a dalších velkých členských států NATO. Německá vláda má přitom strategický zájem těmito požadavkům nějakým způsobem vyhovět, neboť je jako střední mocnost závislá na podpoře spojenců při prosazování státních zájmů na mezinárodní úrovni. Současně si její členové uvědomují, že naplňování očekávání spojenců je nutné k prosazování vlastních národních zájmů, neboť ochota a schopnost podpořit klíčové spojence může mít příznivý dopad na budoucí postavení a vliv Německa v zahraničí.⁶⁸³ Závěry Harsche podpořili v rozhovoru s autorem stejným nebo velmi podobným způsobem i Hans-Georg Ehrhart, Rudolf Mark, Johann Schmid a Klaus Naumann. Podle Ehrharta měly vztahy k USA a spojenecká politika rozhodující vliv na působení Německa v Afghánistánu. Bylo to dáno také tím, že konflikt v Afghánistánu se stal jednou ze zásadních otázek pro budoucnost NATO a jeho spojeneckých a vojenských schopností. Podle Marka dala německá vláda otázce spojenectví přednost, přestože si její členové uvědomovali, že většina německé veřejnosti je proti nasazení Bundeswehru v Afghánistánu. Hlavním motivem přitom bylo zpochybňování spojenectví Německa vyhýbajícího se aktivní účasti na misi ze strany ostatních důležitých spojenců.⁶⁸⁴

Během afghánské mise střídaly německé vlády fáze spojenecké solidarity s fázemi vojenské zdrženlivosti. Rozhodující političtí činitelé se v takové situaci dostávali do protikladného očekávání a tlaků z národní úrovně na jedné straně a z mezinárodní úrovně na straně druhé. Řešili to různým způsobem. Buď našli nějaké kompromisní řešení, které se poté odrazilo v mandátu pro nasazení Bundeswehru v Afghánistánu, nebo

---

⁶⁸² KRONING-HEITMANN, I., *Deutsche Sicherheitspolitik*, s. 247 a 248.

⁶⁸³ HARSCH, F. M., *A Reluctant Warrior*, s. 24.

⁶⁸⁴ Rozhovory autora s Rudolfem A. Markem dne 5. 7. 2011, Hans-Georg Ehrhartem 11. 7. 2011, Klausem Naumannem 12. 7. 2011 a Johannem Schmidem 27. 7. 2011.

zamlčovali některé informace, respektive manipulovali s fakty, ve snaze přikrášlovat tuto misi před německou veřejností. V momentě, kdy byla německá vláda konfrontována s větším tlakem a rozhořčením důležitých spojenců, snažila se to nějak napravit a vyjít spojencům vstříc. Příkladem jsou rozhodnutí o vyslání letadel Tornado v roce 2007, zvýšení vojenského angažmá na základě londýnské konference v roce 2010, nasazení letadel AWACS v roce 2011 i převzetí jednotky QRF. Právě v rámci těchto případů se ukázalo, že německá vláda přizpůsobila své chování a politiku na mezinárodní úrovni vnějšímu tlaku spojenců, což vedlo k intenzivnějšímu nasazení německých vojáků v Afghánistánu.

V tomto ohledu tak autor dospěl ke stejnému závěru jako Jan Ryjáček, podle kterého mohla německá vláda překonávat rozpor mezi rolí odpovědného spojence a národními limity pro nasazení ozbrojené síly pouze přijímáním kompromisních řešení, která zohledňovala oba aspekty. To ale vedlo k prolamování některých tabu a posouvání německé politiky do nových oblastí.⁶⁸⁵ Diskuse o vyslání letadel Tornado navíc ukázala, že argumentace používaná vládou neodpovídala pravé podstatě jejich nasazení. Nebylo možné např. počítat s tím, že by poznatky získané letadly díky průzkumné činnosti nebyly v případě potřeby předány k dispozici spojencům v rámci operace OEF.

Vzhledem k uvedenému lze souhlasit také s Franz-Josefem Meiersem, který již v roce 2008 došel k závěru, že dva klíčové prvky německé zahraniční a bezpečnostní politiky, tedy důraz na multilaterální charakter mezinárodní spolupráce a výrazná zdrženlivost při nasazení vojenské síly, se již navzájem nedoplňují ani neposilují. Naopak se dostávají do napětí, což ztěžuje manévrovací prostor každé německé vlády, aby při současném uplatňování obou uvedených prvků zůstala ve své politice konzistentní, důvěryhodná a spolehlivá.⁶⁸⁶

V rámci německé politiky v Afghánistánu se ale vyskytly i případy, kdy německá vláda setrvala na svých pozicích, ačkoliv byla pod silným tlakem spojenců. Příkladem je udržení zamítavého stanoviska k vyslání vojáků na jih Afghánistánu, zejména v kontextu summitu NATO v Rize v roce 2006. Tehdy se výrazně projevilo působení kultury zdrženlivosti.⁶⁸⁷ Německá vláda obhájila své původní pozice a zamezila trvalému rozmístění německých vojáků na jih Afghánistánu. Vliv kultury zdrženlivosti byl výrazný

---

⁶⁸⁵ RYJÁČEK, J., Spolkový sněm, s. 190.

⁶⁸⁶ MEIERS, J.-F., Crossing the red lines, s. 27 a 28.

⁶⁸⁷ KRONING-HEITMANN, I., Deutsche Sicherheitspolitik, s. 248.

i při rozhodování o vyslání letadel Tornado v roce 2007, kdy německá vláda reagovala na vnější tlak vedoucí k větší vojenské angažovanosti odpovědí ve smyslu „ano, ale“. Svědčily o tom jak volba severní části Afghánistánu jako bezpečnější oblasti pro působení Bundeswehru, tak i četné limity spojené s nasazením letadel Tornado.

V tomto směru se jasně projevilo působení národních limitů pro nasazení Bundeswehru. Lze říci, že pro německou vládu představovaly „ochrannou vestu“ ve snaze odolat tlaku spojenců a udržet „příběh“ o ISAF jako o stabilizační a podpůrné misi. Bylo to nezbytné k udržení shody v rámci vládních poslaneckých frakcí a podpory obyvatelstva při pokračování nasazení Bundeswehru v Afghánistánu.⁶⁸⁸ Podle Stefana Jungbauera měly navíc zajistit oddělení německého nasazení v rámci mise ISAF od protiteroristické OEF, větší ochranu nasazených vojáků a také zabránit situaci, ve které by museli využít násilné prostředky proti afghánským civilistům.⁶⁸⁹

V této souvislosti se jasně ukázala červená nit, která se táhla celým působením Bundeswehru v Afghánistánu. Představitelé německé vlády se několik let snažili představovat působení Bundeswehru v Afghánistánu jako stabilizační misi, neboť takový charakter nasazení odpovídal chování civilní mocnosti vyjádřené důrazem na civilní aspekty a zdrženlivost při nasazení vojenských sil. Z toho důvodu spolková vláda postupně redukovala nasazení speciální jednotky KSK v rámci protiteroristické operace OEF, až ho v roce 2008 převedla do mise ISAF. Současně omezila nasazení vojáků v Afghánistánu četnými limity. Cílem bylo snížit pro ně bezpečnostní riziko v kontextu bojů na jihu země a stále silnějších povstaleckých skupin. Přestože vedly tyto limity opakovaně ke sporům se spojenci o rovnoprávném sdílení spojenecké zátěže a rizik, nebyla německá vláda připravena je zrušit. V tomto směru se prokázala skutečnost, zejména s ohledem na veřejnou a politickou reakci na případ Kundúz na podzim 2009, že Německo stále nedospělo k „normalizaci“ své politiky při nasazení armády v zahraničí. Současně to svědčilo o tom, že obraz mírumilovného národa prosazujícího zejména civilní nástroje je v německé společnosti a politice stále pevně zakotven.⁶⁹⁰

Celkově lze říci, že kultura zdrženlivosti se projevovala více na úrovni parlamentu. Poslanci se cítili konfrontováni tím, že tlak německé veřejnosti kvůli vojenské zdrženlivosti pociťovali bezprostředně přes své volební okrsky a voliče. Lze říci, že

---

⁶⁸⁸ JUNGBAUER, S., Die Bundeswehr in Afghanistan, s. 117.

⁶⁸⁹ JUNGBAUER, S., Die Bundeswehr in Afghanistan, s. 104 a 105.

⁶⁹⁰ KRONING-HEITMANN, I., Deutsche Sicherheitspolitik, s. 249.

uvažování německé veřejnosti, zejména pokud jde o rizika pro nasazené vojáky, se někdy promítalo do rozhodovacího procesu ve Spolkovém sněmu o té které otázce afgánské mise. Dělo se tak prostřednictvím limitů pro nasazení německých vojáků v Afghánistánu ztvárněných v parlamentním mandátu. Přitom se ukázalo, že poslanci, kteří se zahraničními misemi Bundeswehru nezabývali, měli tendenci uplatňovat spíše principy vojenské zdrženlivosti. Naopak poslanci, kteří se touto tematikou odborně zabývali, ve svém rozhodování zdůrazňovali spíše spojeneckou rovinu.⁶⁹¹ Příkladem lze zmínit poslance Winfrieda Nachtweie, který podporoval nasazení letadel Tornado v Afghánistánu, ačkoliv v této otázce nebyla jeho strana Zelení jednotná.

Kromě kultury zdrženlivosti ale hrály při rozhodování poslanců roli i externí faktory. Podle Ehrharta si většina poslanců v této souvislosti uvědomovala, že není tak jednoduché se vyhnout naplnění očekávané spojenecké solidarity, zvláště pokud nechce Německo ztratit vliv v NATO nebo narušit jeho vnitřní fungování a soudržnost. Přitom je nutné si uvědomit, že sice existovali někteří poslanci, kteří byli velmi dobře obeznámeni se situací v Afghánistánu, ale o většině poslanců to neplatilo. Postrádali znalost základních faktů o Afghánistánu (např. o demografickém vývoji), jeho dějinách a kultuře. Proto nebyli schopni adekvátně a kriticky posoudit situaci v zemi a zhodnotit, co je možné v Afghánistánu realizovat a co nikoliv. Problémy, se kterými se tato země potýkala, tak při rozhodování poslanců nehrály žádnou velkou roli, v podstatě vůbec žádnou. Poslanci rozhodovali o něčem jiném: o spojeneckých otázkách a vztahu k USA.⁶⁹²

V této souvislosti je třeba si uvědomit, že v otázce nasazení vojenské síly v zahraničí není vůči veřejnému mínění imunní žádná německá vláda, kultura zdrženlivosti v jejím rozhodování nadále působí. Současně ale bylo možné s ohledem na zapojení do mise ISAF pozorovat, že v uvažování představitelů německé vlády byla patrná i obava související s udržení schopnosti prosazovat německé zájmy na mezinárodní úrovni a vlivu v NATO.⁶⁹³

Zkušenosti z Afghánistánu upevnily skeptický postoj Němců v tom, že nasazení vojenské síly má jen ojediněle pozitivní dopad na řešení konfliktu. Současně převládl názor, že mise NATO v Afghánistánu byla nákladným selháním, když se nepodařilo vytvořit podmínky pro udržení míru. Německé politické elity si uvědomily, že se

---

⁶⁹¹ Tamtéž, s. 252.

⁶⁹² Rozhovor autora s Hans-Georg Ehrhartem, 11. 7. 2011.

⁶⁹³ JOHNSTON, L. K., *Germany, Afghanistan*, s. 181.

v kontextu afghánské mise dostaly do sotva řešitelného postavení, kdy na jedné straně čelily stále více negativně nakloněné veřejnosti (viz příloha č. 6) a na druhé straně „nevděčným“ spojencům požadujících stále větší nasazení a podstoupení většího rizika. Zejména v souvislosti s faktem, že Německo nasadilo v Afghánistánu třetí největší kontingent a bylo třetím největším donorem rozvojové pomoci této zemi.⁶⁹⁴

V rámci mise ISAF se také potvrdilo, jaké hlavní aspekty ovlivňují míru veřejné podpory pro tu kterou misi. Zaprvé to závisí na tom, zda daná mise cílí na stabilizaci krizového regionu a je hlavně pomocného charakteru podpořená civilními prvky. Zadruhé musí probíhat mírovým způsobem. Při platnosti obou podmínek lze od 90. let pozorovat většinovou veřejnou podporu. V opačném případě většina veřejnosti danou misi nepodporuje. Je to dáno mj. tím, že většina Němců odmítá bojové nasazení Bundeswehru jako takové, zvláště když nejsou vyjasněny politické zadání a záměry. Potvrzují to výsledky studie z roku 2011, podle které podporovala většina Němců poválečnou obnovu Afghánistánu a výcvik afghánské policie a armády pro zajištění pořádku a stability země, ale s bojovým nasazením Bundeswehru proti povstalcům souhlasilo pouze 20 % dotázaných.⁶⁹⁵

7.2. Reflexe afghánské mise ve vládních dokumentech a projektech

Zkušenosti z mise ISAF rezonovaly také v koncepčních dokumentech a projektech schválených nebo realizovaných německou vládou v období 2011 až 2015. Příkladem jsou nové směrnice obranné politiky (Verteidigungspolitische Richtlinien, VPR) z května 2011, což je strategický dokument ministerstva obrany představující budoucí směřování armády.

Podle směrnic patří mezi německé bezpečnostní zájmy mj. „předcházení a řešení krizí a konfliktů ohrožujících bezpečnost Německa a jeho spojenců, dlouhodobé a důvěryhodné zastupování zahraničně a bezpečnostně politických postojů a posílení transatlantické a evropské bezpečnosti“. K tomu je třeba aktivní přístup německé politiky zahrnující i nasazení Bundeswehru při řešení konfliktů a krizí ve světě. Německá armáda je přitom podle VPR nepostradatelným nástrojem německé zahraniční a bezpečnostní

---

⁶⁹⁴ JAKOBSEN, V. P., Germany Won't.

⁶⁹⁵ BIEHL, Heiko – JACOBS, Jörg. Öffentliche Meinung und Sicherheitspolitik, s. 276 a 277. In: BÖCKENFÖRDE, Stephan – GAREIS, Bernhard Sven (Hg.). *Deutsche Sicherheitspolitik: Herausforderungen, Akteure und Prozesse*. Opladen & Toronto: Verlag Barbara Budrich, 2014.

politiky. Vláda by měla ale jasně stanovit, za jakých podmínek je možné Bundeswehr v zahraničí nasadit. V takové situaci by měla také vždy posoudit, do jaké míry účast německé armády na dané misi vyžadují a opravňují německé zájmy a současně jaké následky by mělo pro Německo případné odmítnutí účasti.⁶⁹⁶

V této souvislosti ministr obrany Thomas de Maizière řekl: „Německo, stejně jako naši partneři v EU a NATO, má povinnost převzít mezinárodní odpovědnost. Jsme spolehlivý partner v NATO i pro naše přátele. Zároveň jsme ale dospělý národ, který je schopen říci ano, nebo ne.“ S přihlédnutím ke zkušenostem z Afghánistánu je podle ministra při rozhodování o té které misi nutné nejprve si položit některé důležité otázky: kdy, k jakému účelu a výsledku má nasazení vojenských jednotek vést? Vedle německých zájmů je přitom nutné podívat se i na „důsledky spojené s odmítnutím účasti a na cíle, které lze během mise skutečně dosáhnout“.⁶⁹⁷ Lze konstatovat, že při koncipování VPR se projevila zkušenost z mise ISAF, zejména pokud jde o původně odmítavý postoj německé vlády k nasazení vojáků Bundeswehru pro účely letounů AWACS v roce 2011.

V květnu 2012 představili Andreas Schockenhoff a Roderich Kiesewetter, poslanci vládní CDU odpovědní za zahraniční a bezpečnostní politiku, dokument, ve kterém prosazovali posílení NATO a EU, potažmo evropské vojenské integrace a spolupráce. Všechny státy, které mají zájem na posílení Evropy, musí sdílet rizika a zátěž odpovídající jejich možnostem. Státy sdílející riziko pouze selektivně přitom musí počítat s poklesem vlivu na zahraniční úrovni. Podle poslanců CDU se Evropa měla znovu stát relevantním partnerem USA. Přizpůsobit se mělo i Německo, a to zpružněním a usnadněním rozhodování o nasazení Bundeswehru v zahraničí. V roce 2012 vykazovala podle Schockenhoffa a Kiesewettera německá bezpečnostní politika nedostatečnou důvěryhodnost, což trvalo nejpozději od odmítnuté rezoluce OSN v souvislosti s konfliktem v Libyi v roce 2011. Opakované spory týkající se nasazení německých vojáků pro účely aliančních letounů AWACS navíc prohloubily skepsi a pochyby partnerů v NATO, zda lze sázet na Německo při robustnějším řešení konfliktů.⁶⁹⁸

---

⁶⁹⁶ Bundesministerium der Verteidigung. Verteidigungspolitische Richtlinien [online]. 18. 5. 2011, s. 5 a 10. [cit. 2018-1-10]. Dostupné na <https://www.bmvg.de/resource/blob/13568/28163bcaed9f30b27f7e3756d812c280/g-03-download-die-verteidigungspolitische-richtlinien-2011-data.pdf>

⁶⁹⁷ MAIZIERE, de Thomas. „Breath before depth“. *IP Journal* [online]. 2011 [cit. 2012-3-11]. Dostupné na <https://ip-journal.dgap.org/en/ip-journal/regions/%E2%80%9Cbreadth-depth%E2%80%9D>

⁶⁹⁸ KIESEWETTER, Roderich – SCHOCKENHOFF Andreas. Europas sicherheitspolitische Handlungsfähigkeit stärken. Es ist höchste Zeit [online]. 30. 5. 2012 [cit. 2017-01-13], s. 1, 2, 6 a 8.

Schockenhoff a Kiesewetter se snažili prosadit návrhy ze svého dokumentu i na podzim 2013, kdy probíhala koaliční jednání o vzniku spolkové vlády CDU/CSU a SPD. Vládní strany se v koaliční smlouvě poté skutečně dohodly na vzniku komise, která se měla zabývat sladěním rostoucího zapojování německých vojáků do integrovaných struktur NATO a EU se zákonem o podílu parlamentu týkajícího se rozhodování o nasazení vojenských sil v zahraničí. Spolkový sněm si přitom měl v této oblasti ponechat spolurozhodovací práva.⁶⁹⁹

Zmíněná komise vznikla v březnu 2014 a předsedal ji Volker Rühle, ministr obrany v letech 1992 až 1998. Součástí komise se odmítly stát opoziční strany Zelení a Die Linke, neboť se obávaly, že cílem komise má být omezení rozhodovacích pravomocí parlamentu v oblasti nasazení Bundeswehru v zahraničí.⁷⁰⁰ Obě opoziční strany předložily vlastní návrhy, byly ale zamítnuty. Zelení ve svém návrhu navrhovali do budoucna schvalování takového mandátu, který by kromě vyslání vojáků zahrnoval celé spektrum politických a civilních opatření, včetně účasti policejních úředníků a civilních pracovníků.⁷⁰¹ Poslanci Die Linke se ve svém návrhu soustředili mj. na zajištění informací o nasazení speciálních jednotek KSK a na rozšíření počtu poslanců nezbytných k odsouhlasení nasazení Bundeswehru v zahraničí místo dosavadní jednoduché většiny poslanců na dvoutřetinovou.⁷⁰²

Předseda komise Rühle již v lednu 2014 kritizoval pasivitu Německa, které podle jeho názoru hrálo v Afghánistánu „nedůstojnou roli“. Ve vojenské oblasti se omezilo pouze na nejnútnejší kroky a výrazně zaostávalo za svými reálnými možnostmi. Německá vláda měla přestat s „rétorikou bez obsahu“ a převzít skutečnou odpovědnost: „Německo k tomu má dostatečné zdroje a výborně vycvičenou armádu.“ Pokud tak učiní, získá na vlivu.⁷⁰³ Lze se domnívat, že iniciativa Schockenhoffa a Kiesewettera, která vedla

---

Dostupné na https://www.kas.de/c/document_library/get_file?uuid=04adcb76-f562-2c48-edcc-147cfb464c57&groupId=2520381

⁶⁹⁹ Koalitionsvertrag zwischen CDU, CSU und SPD, Deutschlands Zukunft gestalten [online]. Berlin, Deutschland, 2013, s. 123 [cit. 2014-01-08]. Dostupné na <http://www.cdu.de/koalitionsvertrag>

⁷⁰⁰ KNUF, Thorsten. Bundeswehrkommission ohne Opposition. Frankfurter Rundschau [online]. 24. 03. 2014 [cit. 2015-01-13]. Dostupné na <http://www.fr-online.de/politik/bundeswehr-bundeswehrkommission-ohne-opposition,1472596,26637554.html>

⁷⁰¹ Deutscher Bundestag. Antrag der Fraktion Bündnis 90/Die Grünen. Drucksache 18/775 [online]. 12. 3. 2014 [cit. 2014-05-08]. Dostupné na <http://dipbt.bundestag.de/doc/btd/18/007/1800775.pdf>

⁷⁰² Deutscher Bundestag. Antrag der Fraktion Die Linke. Drucksache 18/839 [online]. 20. 3. 2014 [cit. 2014-05-08]. Dostupné na <http://dipbt.bundestag.de/doc/btd/18/008/1800839.pdf>

⁷⁰³ RÜHE, Volker. *Deutschland muss führen, damit Europa nicht schwächer wird*. Frankfurter Allgemeine Zeitung [online]. 21. 1. 2014 [cit. 2015-01-03]. Dostupné na <https://www.securityconference.de/news/article/deutschland-muss-fuehren-damit-europa-nicht-schwaecher-wird/>

ke vzniku Rūheho komise, souvisela se zkušenostmi politiků z afghánské mise, zejména pokud se jednalo o spojeneckou kritiku z nedostatečného nasazení německých vojáků nebo ambivalentní politiky Německa charakterizovanou případem nasazení letounů AWACS v Afghánistánu v roce 2011.

Závěrem roku 2014 představilo německé ministerstvo zahraničí výsledky projektu „Review 2014 – Außenpolitik Weiter Denken“ zaměřeného na postoje veřejnosti k cílům a nástrojům německé zahraniční politiky. Podle studie spatřovalo 51 % Němců jako nejdůležitější cíl německé zahraniční politiky zajišťování míru, resp. ochrana lidských práv. K prosazování těchto cílů ale v německé veřejnosti existovala malá ochota: pouze 37 % Němců podporovalo větší angažovanost své země při mezinárodních krizích, naproti tomu 60 % Němců prosazovalo zdrženlivý postoj k použití vojenské síly. Jen 13 % Němců souhlasilo s nasazováním německých vojáků v zahraničí. Nicméně v případě přímého ohrožení míru a bezpečnosti v Evropě, humanitárního nasazení nebo genocidy podporovalo nasazení Bundeswehru více než 80 % Němců.⁷⁰⁴ Z uvedeného lze odvodit, že německá veřejnost velmi citlivě rozlišuje, za jakým účelem je Bundeswehr v zahraničí nasazen. Pokud se to týká posledních uvedených tří důvodů, podporuje to většina německé veřejnosti. V ostatních případech je veřejná podpora nízká.

V červnu 2015 vydala Rūheho komise závěrečnou zprávu. V ní došla k závěru, že kvůli pokračující integraci německých jednotek v rámci NATO a EU není nutné omezovat práva Spolkového sněmu týkající se rozhodování o nasazení Bundeswehru v zahraničí. Nicméně navrhovala, aby vláda každý rok předkládala Spolkovému sněmu zprávu, ve které měly být uvedeny multilaterální závazky dané spojeneckou solidaritou a také informace o tom, na jaké kapacity německé armády jsou spojenci v NATO odkázáni (např. posádky letounů AWACS). Záměrem členů komise bylo zlepšit informovanost poslanců o zapojení německých vojenských jednotek do spolupráce v rámci NATO. Poslanci měli do budoucna obdržet zpětně informace i o utajovaném nasazení speciální jednotky KSK v zahraničí. Autoři komise dále doporučili, aby k působení německých vojáků v řídicích vojenských úsecích NATO a EU nebyl nutný souhlas Spolkového sněmu, pokud nejsou nasazeni v oblasti ozbrojeného konfliktu.⁷⁰⁵

---

⁷⁰⁴ HEGENBART, Christine – WOLF, Alexander. Wie soll die deutsche Außenpolitik der Zukunft aussehen? Zivile Konfliktprävention als Leitlinie der strategischen Neuausrichtung. *Argumentation Kompakt*, 26. September 2014, 4, s. 3.

⁷⁰⁵ Deutscher Bundestag. Beschlussempfehlung und Bericht. Drucksache 18/500, s. 4-6 [online]. 12. 2. 2014, s. 1-2 [cit. 2016-6-12]. Dostupné na <http://dipbt.bundestag.de/doc/btd/18/005/1800500.pdf>

Snaha členů komise zvýšit informovanost poslanců o zahraničních misích Bundeswehru vychází ze zkušeností z afghánské mise. V souvislosti s leteckým útokem v Kundúzu se totiž ukázalo, že řada poslanců neměla k dispozici dostatečné informace o reálné situaci v Afghánistánu a tamější roli Bundeswehru. Současně to ztěžovalo argumentaci vlády při navyšování vojenské angažovanosti v druhé polovině mise ISAF, kdy byla veřejná podpora nižší. Větší informovaností a transparentí v této otázce se mělo do budoucna předcházet tomu, aby nenastalo tak náhlé prozření německé politiky a veřejnosti jako v případě leteckého útoku v Kundúzu. Současně se do budoucna mělo předcházet situacím, která nastala např. v souvislosti s ambivalentním rozhodováním německé vlády o nasazení vojáků pro účely aliančních letadel AWACS v roce 2011.

7.3. Implikace pro nasazení Bundeswehru v zahraničí po roce 2014

Součástí politické diskuse vycházející ze zkušeností z afghánské mise byla i budoucí angažovanost německé armády v zahraničí. Podle Jochena Bittnera se účast na misi podobné té v Afghánistánu po roce 2014 sotva stane pravidlem, spíše představuje výjimečný odklon od politiky, kterou Německo reprezentovalo více než 70 let.⁷⁰⁶ To potvrdil v září 2011 svými slovy i ministr obrany Thomas de Mazière: „Afghánistán není žádnou šablonou pro budoucí mise.“⁷⁰⁷ Podobně mluvil v kontextu afghánské mise i ministr zahraničí Guido Westerwelle: „vojenské mise nesmí být běžným nástrojem politiky, nýbrž musí zůstat velkou výjimkou.“⁷⁰⁸ Podle poslance SPD Nielse Annena není možné, aby při rozhodování o zahraničních misích fungoval nějaký automatismus: „Pokud bychom chtěli aktivně řešit každé porušení lidských práv, brzy bychom vedli stoletou válku.“⁷⁰⁹

Podle Christopha Heusgena, tehdejšího poradce kancléřky pro oblast bezpečnostní politiky, nebyla v roce 2014 na domácí úrovni k dispozici taková veřejná podpora, aby se Německo mohlo v dohledné době znovu zapojit do zahraniční mise v takovém rozsahu

---

⁷⁰⁶ BITTNER, Jochen. Rethinking German Pacifism. The New York Times [online]. 4. 11. 2013 [cit. 2016-6-12]. Dostupné na <https://www.nytimes.com/2013/11/05/opinion/bittner-rethinking-german-pacifism.html>

⁷⁰⁷ DAUSEND, Peter – LAU, Jörg. „Afghanistan war kein Irrtum.“ Die Zeit [on-line]. 8. 11. 2011 [cit. 2016-6-7]. Dostupné na https://blog.zeit.de/joerglau/2011/09/08/afghanistan-war-kein-irrtum_5062

⁷⁰⁸ „Der Krieg war präsent“. Der Spiegel 21/2013.

⁷⁰⁹ DEMMER, Ulrike – NIESMANN, Andreas – HUFELSCHULTE, Josef. Was sollen wir hier. Focus [online]. 3. 2. 2014 [cit. 2015-01-03]. Dostupné na http://www.focus.de/politik/ausland/politik-was-sollen-wir-hier_id_3584890.html

jako v případě mise ISAF. Proto nebude v budoucnu ani v parlamentu dostatek podpory k tomu, aby se Bundeswehr zapojil do zahraniční mise, kterou budou poslanci vnímat jako nákladnou, neúčinnou a uskutečnitelnou bez účasti německé armády. To povede ke snížení počtu zahraničních misí EU, NATO a OSN se zapojením Bundeswehru.⁷¹⁰

Německá vláda se bude chtít vyhnout opakování afghánského scénáře. V rámci mise ISAF se podle Klause Naumanna totiž od roku 2006 dostala do problematické situace, kdy musela rozhodovat pod tlakem několika faktorů: spojenců a vedení NATO, problémů spojených s realizací mise, bezpečnostní situace v Afghánistánu a současně německé veřejnosti. Bylo to způsobeno mj. tím, že německá vláda si v rámci mise ISAF od počátku stanovila malé cíle, přistupovala k misi příliš optimisticky a s mnoha iluzemi. Současně nebyla schopna adekvátně zhodnotit získané zkušenosti a využít je v dalším politickém a vojenském angažmá v Afghánistánu.⁷¹¹

Lze konstatovat, že při reflektování zkušeností z mise ISAF se do velké míry potvrdil výrok německého důstojníka z roku 2010: „My Němci jsme právě v procesu normalizování našich postojů k použití ozbrojené síly. Urazili jsme kus cesty ve srovnání s tím, kde jsme byli před 15 lety. Může se ale stát, že tento proces bude zvrtný. Není vůbec jisté, zda se při vysokých ztrátách na životech nevrátíme zpět k našemu tradičnímu postoji, který zahrnuje vysokou zdrženlivost při nasazení vojenské síly.“⁷¹²

V červnu 2012 se do debaty a budoucí angažovanosti německé armády v zahraničí zapojil i německý prezident Joachim Gauck, když se tématu zčásti věnoval ve svém projevu na akademii německé armády v Hamburku (Führungsakademie der Bundeswehr). Pro německou společnost je podle prezidenta těžko snesitelné, že němečtí vojáci znovu umírají ve válce. Nato navázal slovy: „Odpor proti násilí je pochopitelný. Násilí, také vojenské násilí, vždy zůstane zlem. Ale může být (...) nutné a smysluplné, aby se tím překonalo násilí jiné. Vojenské zahraniční mise ale musíme dobře zdůvodňovat. Musíme vést diskusi o tom, zda tyto mise dosahují stanovených cílů nebo v horším případě vedou k novému násilí, a také o tom, zda v daném případě máme

---

⁷¹⁰ KAIM, Markus – ROUGE, de Guillaume – BARRY, Ben – JAKOBSEN, Viggo Peter – SAIDEMAN, Steve. Lehren aus Afghanistan. Der Krieg am Hindukusch hat die westliche Sicherheitspolitik verändert. *Internationale Politik*, Juli/August 2015, 4, s. 94-109.

⁷¹¹ Rozhovor autora s Klausem Naumannem, 12. 7. 2011.

⁷¹² SCHMITT, Olivier. Strategic Users of Culture: German Decisions for Military Action. *Contemporary Security Policy*, 2012, Volume 33, Issue: 1.

prostředky k rozumnému zásahu.“⁷¹³ Přitom narážel na absenci důsledné politické a společenské debaty doprovázející válečný konflikt v Afghánistánu. Současně poukazoval na počet vojáků Bundeswehru, kteří v této zemi zahynuli, a způsob jejich úmrtí. Jinými slovy tedy že nezemřeli při nehodě autobusu jako na území bývalé Jugoslávie, ale v ozbrojeném střetu s nepřítelem.

Již v závěru mise ISAF se ukazovalo, že se v Německu kvůli velkému rozčarování a frustraci, způsobených nedostatkem zásadních výsledků afghánské mise, projevovala jistá intervenční únava. Podle Heitmannové-Kroningové z toho bylo možné usuzovat, že spolkové vlády budou v krátkodobé perspektivě zřejmě opatrnější při rozhodování o zahraničním nasazení Bundeswehru. Zkušenosti z Afghánistánu proto ovlivnily i rozhodnutí německé vlády v kontextu zásahu mezinárodního společenství v Libyi, i při zdrženlivém přístupu týkajícího se konfliktů v Mali a Sýrii.⁷¹⁴ K podobnému závěru došel i Markus Kaim. Podle něho nebude v Německu v dohledné době k dispozici žádná většina pro další velké zahraniční mise Bundeswehru, zvláště pokud budou považovány za příliš nákladné a neúčinné.⁷¹⁵

Tato politická zdrženlivost vychází i z postoje německé veřejnosti patrného v závěru mise ISAF. Podle průzkumu nadace Körber-Stiftung z května 2014 až 82 % Němců požadovalo výrazně snížit počet vojenských nasazení Bundeswehru v zahraničí. Tento odmítavý postoj byl zastoupen napříč všemi věkovými a vzdělanostními skupinami nezávisle na stranicko-politických preferencích nebo původu dotázaného z té které části Německa. Nasazení Bundeswehru v zahraničí sice podporovala většina Němců, pouze ale v případě přímého ohrožení míru a bezpečnosti v Evropě, pro humanitární účely, při přímém ohrožení spojenců, při opatřeních na udržení míru a ve snaze zabránit genocidě a šíření ZHN.⁷¹⁶ Lze doplnit, že výsledky průzkumu této nadace se lišily od závěrů uvedeného projektu ministerstva zahraničí. Jejich jediným společným znakem byl závěr, že německá veřejnost podporuje většinově nasazení armády v zahraničí pouze ve stanovených a spíše výjimečných případech. Z přílohy č. 7 současně vyplývá, že 57 %

---

⁷¹³ GAUCK, Joachim. „Mut-Bürger in Uniform“. Gaucks Rede im Wortlaut. Der Spiegel [online]. 12. 6. 2012 [cit. 2015-12-01]. Dostupné na <http://www.spiegel.de/politik/deutschland/gaucks-rede-bei-der-bundeswehr-a-838435.html>

⁷¹⁴ KRONING-HEITMANN, I., Deutsche Sicherheitspolitik, s. 256.

⁷¹⁵ KAIM, Markus. Vom „Sicherheitsanbieter“ zum „Sicherheitsberater“ – zur Zukunft der Auslandseinsätze der Bundeswehr, s. 350. In: GLATZ, L. Rainer (Hrsg.). *Am Hindukusch – und weiter? Die Bundeswehr im Auslandseinsatz: Erfahrungen, Bilanzen, Ausblicke*. Bonn: Bundeszentrale für politische Bildung, 2015.

⁷¹⁶ Involvement or restraint? Findings of a representative survey conducted by TNS Infratest Policy Research on German Attitudes to foreign policy. Körber-Stiftung, May 2014, s. 6.

Němců v roce 2014 dle průzkumu odmítalo, aby se Německo v budoucnu znovu zúčastnilo zahraniční mise takové jako ISAF.

Podle Kaima se v této souvislosti ukázalo, že již skončila fáze politického a veřejného souhlasu pro zahraniční mise Bundeswehru z 90. let a začala nová fáze charakteristická intervenční únavou a zabývající se zejména tím, jakých cílů lze vůbec podobnými multilaterálními operacemi dosáhnout. Přitom se projevila i změna zahraniční politiky Německa, které kvůli ekonomické a finanční krizi přesunulo těžiště své politiky na evropský integrační proces a konsolidaci domácího rozpočtu. A to se stalo na úkor ambicióznějšího vytváření mezinárodní bezpečnosti a globálního krizového managementu. Novým modelem tedy podle Kaima bude účast na misích, jejichž hlavním cílem bude vytvořit vhodné podmínky a pomoci vládám daných států, aby byly schopné zajistit bezpečnost své země samostatně. Tento přístup se již projevilo na německé účasti na misích v Mali a Somálsku.⁷¹⁷

Svědčí o tom i způsob vyjadřování a politika představitelů německé vlády. Podle ministra obrany Thomase de Maizièra „musí být stát, který byl podpořen vojenským zásahem, veden k tomu, aby příčiny vedoucí k takovému kroku odstranil vlastním přičiněním.“⁷¹⁸ V této souvislosti se ukazovalo, že německá vláda nechtěla na základě zkušeností z Afghánistánu vysílat vojáky do krizových regionů a snažila se ohrožené státy spíše podporovat v tom, aby si zajistily bezpečnost vlastními silami. Příkladem bylo nasazení německých vojáků v severním Iráku, kde Německo tamějším Kurdům dodávalo zbraně v boji proti Islámskému státu a do oblasti vyslalo i vojenské instruktory. Lze konstatovat, že v novém přístupu německé vlády k nasazení ozbrojených sil se projevovala snaha vyhnout se nepopulárním vojenským misím, o jejichž nezbytnosti bylo v kontextu zkušeností z mise ISAF velmi těžké přesvědčit veřejnost nebo kde panovala obava, že Německo bude zavlčeno do dlouhotrvající a nákladné mise nebo válečného konfliktu bez dlouhodobé koncepce a výstupové strategie.

O každém budoucím nasazení Bundeswehru v zahraničí bude vláda rozhodovat případ od případu a nějakou dobu bude v této otázce na úrovni NATO těžkopádným partnerem.⁷¹⁹ Německá vláda bude v tomto ohledu pravděpodobně prosazovat tzv.

---

⁷¹⁷ KAIM, Markus. Nicht weniger Auslandseinsätze, sondern andere. Der Tagesspiegel [online]. 3. 11. 2015 [cit. 2012-6-12]. Dostupné na <https://causa.tagesspiegel.de/politik/zukunft-der-bundeswehr/nicht-weniger-auslandseinsatze-sondern-andere.html>

⁷¹⁸ DAUSEND, Peter – LAU, Jörg. „Afghanistan war.

⁷¹⁹ NIEDERMEIER, P., German Security, s. 3.

politiku muddling through. Bude se přitom sice snažit zachovat kulturu zdrženlivosti, ale současně bude chtít ukazovat připravenost k převzetí větší odpovědnosti na mezinárodní úrovni, včetně použití ozbrojené síly.⁷²⁰ V této souvislosti se projevila skutečnost, že německé politické elity většinou odmítají chápat a používat Bundeswehr jako rozhodující nástroj při prosazování národních zájmů a řešení politických problémů. Nasazení ozbrojené síly podporují pouze v širším strategickém rámci založeném na nevojenských aspektech bezpečnosti.⁷²¹ V tomto rámci stále hraje důležitou roli německá historie. Německé politické elity nadále obtížně nalézají vhodný přístup k chápání a nasazování ozbrojené síly jako nástroje zahraniční politiky. Stojí za tím až instinktivní zdrženlivost k použití hrubé síly založená mj. na studu německého národa z hrůz nacistického militarismu a na poválečné převýchově státu jako konzumenta bezpečnosti zajišťované spojenci. Kromě toho zpravidla průměrný Němec nevnímá spojitost mezi zajišťováním bezpečnosti na domácí úrovni a potřebou angažovat se za zachování stabilního liberálního prostředí na zahraniční úrovni. Tyto důvody činí Německo v mezinárodním prostředí nepředvídatelným, neboť nelze vyloučit situaci, kdy německá vláda upřednostní zdrženlivost k nasazení ozbrojené síly před strategickými zájmy státu.⁷²²

Budoucí rozhodování o zahraničním nasazení Bundeswehru měla ovlivňovat také specifika mise: stupeň vojenské intenzity nasazení, asymetrický konflikt s nestátními aktéry a oblast cizí německým kulturním kruhům. Němečtí politici závěrem mise ISAF poznali, že je nutné se více zaměřit na výcvik afghánských bezpečnostních složek, aby to umožnilo stažení německých vojenských sil ze země. Tato zkušenost se projevila již v roce 2013 v německém přístupu k misi EUTM v Mali.⁷²³ V rámci této mise se Německo soustředilo na výcvik tamějších bezpečnostních sil.

Negativní zkušenosti z Iráku a Afghánistánu způsobily, že německé vlády budou do budoucna extrémně zdráhavé, pokud se bude jednat o účast Bundeswehru na operacích zaměřených na řešení konfliktů (kromě účelu sebeobran). Do budoucna bude německá vláda omezovat svoji působnost v této otázce na různé logistické úkony, zdravotnickou péči a nízkorizikové letecké a námořní operace.⁷²⁴ Pro vysílání německých vojáků do

---

⁷²⁰ SANGAR, E., *The German Bundeswehr*, s. 40.

⁷²¹ NOETZEL, Timo – SCHREER, Benjamin. All the way? The evolution of German military power. *International Affairs*, 2008, 84: 2, s. 219.

⁷²² KELLER, P., *German Hard Power*, s. 5.

⁷²³ KRONING-HEITMANN, I., *Deutsche Sicherheitspolitik*, s. 257.

⁷²⁴ JAKOBSEN, V. P., *Germany Won't*.

zahraničí budou v budoucnu potřeba zvláště působivé a emoční důvody týkající se centrálních prvků německé bezpečnostní politiky: budou se realizovat pouze v rámci NATO nebo OSN, německá armáda nebude nikdy operovat osamoceně a bude k tomu nutná silná mezinárodní a legitimní podpora.⁷²⁵

7.4. Shrnutí

Nasazení německé armády v Afghánistánu představovalo pro německou politiku a společnost přelomovou zkušenost. V rámci této mise se potvrdila teze Markuse Kaima o tom, že Německo se na základě vlastní politiky dostává do „multilaterální pasti“. Názorně to ukázalo zejména rozhodování německé vlády týkající se mezinárodní konference v Londýně. Napětí mezi snahou naplňovat spojenecká očekávání a solidaritu a současně udržet vojenskou zdrženlivost při nasazení vojenských jednotek vedlo k lavírování mezi těmito principy a někdy k ambivalentnímu působení německé politiky v Afghánistánu. Zvláště patrné to bylo při operacích s vyšší intenzitou vojenského nasazení, kdy německá vláda složitě hledala kompromisní řešení ve snaze vyjít vstříc spojencům. Tato ambivalentní politika přitom mezi spojenci vzbuzovala pochyby o důvěryhodnosti a spolehlivosti Německa jako člena Aliance. Kromě toho rozpor mezi rolí odpovědného spojence a národními limity pro nasazení Bundeswehru překonávala německá vláda kroky, které vedly k robustnějšímu a ofenzivnějšímu nasazení německých vojáků v misi ISAF.

Zkušenosti z mise ISAF upevnily skeptický postoj německé veřejnosti k nasazení Bundeswehru v zahraničí. Kromě výsledků nadace Körber Stiftung to dokládají i závěry vládního projektu Review 2014. Důležitým zjištěním přitom bylo, že německá veřejnost velmi citlivě rozlišuje, za jakým účelem je německá armáda v zahraničí nasazena. Na politické úrovni rezonovaly zkušenosti z Afghánistánu také v koncepčních dokumentech a projektech realizovaných německou vládou v období 2011 až 2015. Projevilo se to např. v koncipování nových směrnic obranné politiky nebo dokumentu poslanců CDU vedoucímu ke zřízení tzv. Rüheho komise.

Mise ISAF bude mít dopad i na nasazení Bundeswehru v zahraničí po roce 2014. Charakter nasazení německé armády uplatněný v rámci této mise se stane pro německou politiku sotva pravidlem, představoval spíše výjimečné odbočení. Podle členů vlády se

---

725 MAULL, W. H., *Germany and the use*, s. 18

německá armáda nesmí stát běžným nebo rozhodujícím nástrojem při prosazování národních zájmů a řešení politických problémů. V posledních letech mise ISAF se v Německu kromě frustrace z nedostatku zásadních výsledků projevovala také intervenční únava, 82 % Němců požadovalo výrazně snížit počet zahraničních misí, na kterých se podílejí němečtí vojáci.

Při rozhodování o nasazení Bundeswehru v zahraničí budou německé vlády do budoucna opatrnější a účast na té které misi budou posuzovat případ od případu. Nasazení německé armády budou omezovat na různé logistické úkony, zdravotnickou péči a nízkorizikové letecké a námořní operace. Rozhodujícím důvodem k takovému počínání budou zkušenosti z Afghánistánu a s tím související obava, aby nebylo Německo zavlečeno do dlouhotrvající a nákladné mise bez reálné možnosti stažení jednotek a výstupové strategie. Na základě těchto skutečností bude německá vláda uplatňovat nový model nasazení Bundeswehru na zahraničních misích, jejichž hlavním cílem má být vytvoření podmínek a pomoc vládám daných států, aby byly schopné zajistit bezpečnost své země vlastními silami. To se ukázalo již v německém přístupu k misím v Mali a Somálsku.

Závěr

Během prvních týdnů po teroristických útocích na USA 11. září 2001 naplňovala německá vláda v kontextu vojenského zásahu v Afghánistánu a mise OEF roli solidárního a spolehlivého spojence USA. Kromě oficiální rétoriky to dokládala i následným chováním a realizovanými kroky. Hlavním výrazem této politiky bylo vyzdvihování spojenecké povinnosti Německa a aktivní solidarity při pomoci USA, zahrnující i příspěvek německé armády. Kvůli tomu, že někteří poslanci vlády SPD a Zelení odmítali podpořit nasazení německé armády v rámci mise OEF, spojil kancléř Gerhard Schröder schvalování této otázky v parlamentu s hlasováním o vyslovení nedůvěry vládě. Podtrhl tak zásadní význam spojení pro německou politiku, když riskoval vlastní politickou kariéru a budoucnost celé vlády. To zvláště oceňovali zástupci americké administrativy. Důležitost snahy německé vlády prokázat spojení a solidaritu se spojenci, zejména s USA, dokládají i analýzy parlamentních debat k misím OEF a ISAF v listopadu a prosinci 2001.

V počátečním období mise ISAF nemusela německá vláda v souvislosti s nasazením Bundeswehru řešit dilema vyplývající z role důvěryhodného a solidárního spojence na jedné straně a tradičně zdrženlivého postoje při nasazení vojenské síly na straně druhé. Za této situace konflikt rolí zatím neexistoval, a německá vláda tak mohla obě role realizovat zároveň. Multilaterální přístup německé vlády nebyl v tomto směru v rozporu se zdrženlivým postojem k nasazení ozbrojených sil. Bylo to dáno zejména tím, že v této fázi afghánské mise byly úkoly mezinárodních jednotek omezené a zdaleka ne tolik nebezpečné (s ohledem na pozdější vývoj konfliktu).

V rozhodování německé vlády hrál v této době silnou roli princip logiky vhodnosti. Německá vláda naplňovala vlastní pravidla vhodného chování, která byla v souladu s očekáváním spojenců. Kromě toho se v tomto rámci projevovala i logika očekávaných následků, zejména pokud se jednalo o možný negativní dopad na ztrátu důvěryhodnosti a vlivu Německa v NATO i EU, potažmo ve vztahu k USA. Proto muselo Německo uplatňovat spojeneckou solidaritu, aby si takové postavení a renomé udrželo. Mezi principy obou logik nenastal v této fázi žádný rozpor, naopak se navzájem doplňovaly.

V kontextu proměny politiky mezinárodního společenství daného zejména zhoršováním bezpečnostní situace v Afghánistánu bylo Německo nuceno svoji politiku postupně upravovat a navyšovat počet nasazených vojáků v zemi. Přesto se jeho politika

nesla ve znamení pasivity a snahy zachovat charakter dosavadního přístupu k nasazení německých vojenských sil v Afghánistánu. Příkladem byl mj. počáteční zamítavý postoj k rozšíření mise ISAF na celý Afghánistán. V této souvislosti se v rozhodování německé vlády projevil i záměr napravit poškozené vztahy s USA v kontextu vojenského zásahu v Iráku v roce 2003.

Kromě počátečního období autor disertační práce následně otestoval německou politiku týkající se nasazení Bundeswehru v Afghánistánu na základě čtyř případů v období 2006 až 2010. Během nich se německá vláda nadále snažila udržet rovnováhu mezi národními limity pro nasazení Bundeswehru na jedné straně a vojenskou dimenzí afghánské mise související se spojeneckou rovinou na straně druhé. Přestože Německo nasadilo v rámci mise ISAF třetí největší vojenský kontingent, vytrvale odmítalo rozšířit geografickou a operativní působnost Bundeswehru v Afghánistánu. V tomto směru přitom čelilo soustavnému tlaku a požadavkům důležitých spojenců v NATO. Bránilo se tomu zejména stanovením přísných limitů pro nasazení Bundeswehru v Afghánistánu, ztvárněných v parlamentním mandátu.

Výše zmíněnou rovnováhu udržela spolková vláda i při summitu NATO v Rize v listopadu 2006. A to i přes silný vnější tlak, který se neomezoval pouze na oficiální úroveň. Na zástupce německé vlády a parlamentu vytvářeli opakovaně a na více úrovních tlak vrcholní představitelé NATO, představitelé vlád, diplomaté a zástupci spojeneckých vojenských složek. Přes tento tlak německá vláda odmítla rozšířit vojenskou angažovanost německé armády Afghánistánu a v podstatě vytrvala na svých pozicích. Především zabránila trvalému rozmístění německých vojenských sil na jihu a východě země. Na rozdíl od počátečního období afghánské mise tak nebylo za této situace působení logiky vhodnosti tolik patrné. Naopak se zde projevila hlavně logika očekávaných následků, kdy vláda nakonec odsouhlasila alespoň tzv. pomoc v nouzi. Stála za tím zejména skutečnost, že představitelé německé vlády si během summitu NATO uvědomili, že pokud nevyjdou spojencům nějakým způsobem vstříc a setrvají zcela na svých původních pozicích, negativně to ovlivní vztahy s důležitými spojenci. Na rozhodování německé vlády v kontextu summitu v Rize tak měla větší účinek logika očekávaných následků, a to i na domácí úrovni. Německo nemohlo vyslat své vojáky na jih Afghánistánu, protože to nebylo možné obhájit na domácí úrovni. Existenci konfliktu rolí v případě summitu v Rize vláda nejprve popírala a poté se ho pokoušela vyřešit

oddělení rolí. Přitom ale nebyla tolik úspěšná, neboť na základě odsouhlasené pomoci v nouzi mohli být němečtí vojáci vystaveni většímu riziku než do té doby.

V roce 2007 již ale spolková vláda tlaku spojenců neodolala a vyslala do Afghánistánu průzkumná letadla Tornado, která mohla být nasazena v oblasti celé země. Navíc si to vyžádalo nasazení dalších 500 vojáků Bundeswehru. V rozhodnutí německé vlády se projevilo úsilí prokázat před důležitými spojenci, že Německo aktivně sdílí solidaritu a oprávněně rozdělení spojenecké zátěže v NATO, respektive ve vztahu k USA. Kromě toho se v rozhodování německé vlády ukazovala snaha neztratit vliv na koncipování strategie NATO a současně nepoškodit vztahy s důležitými spojenci, které by mohly vést až k odepření solidarity Německu v budoucnu (Kanada). To dokládá paralelní působení logiky vhodnosti a logiky očekávaných následků a současně jejich doplňování.

V této souvislosti je nutné uvést, že spolkové vládě se podařilo omezit nasazení letadel Tornado takovým způsobem (vyloučení pozemní podpory apod.), že se nemělo jednat o bojové nasazení, nýbrž pouze o letecký průzkum oddělený od mise OEF. Poslanci vládních stran se chtěli především vyhnout bojovému nasazení Bundeswehru nebo jakékoliv operaci, kterou by tak bylo možné interpretovat. Omezení letadel pouze na průzkumné aktivity totiž vládě nadále umožňovalo představovat misi ISAF na domácí úrovni jako stabilizační, respektive podpůrnou operaci. Z pohledu německé vlády za této situace tedy k žádnému konfliktu rolí dojít nemělo. Pokud se ale přikloníme k tomu, že nasazení letadel Tornado bylo přinejmenším nepřímým bojovým nasazením (předávání získaných poznatků pro účely mise OEF), ostatně o bojovém nasazení mluvili i členové vládní SPD, konflikt rolí existoval a vláda to popírala. Vysláním letadel totiž ze svého pohledu doložila společenství v rámci NATO a stanovenými limity pro jejich nasazení zachovala principy vojenské zdrženlivosti. Ze svého pohledu tedy nadále zastávala paralelně roli spolehlivého spojence a současně státu udržujícího přísné limity pro nasazení ozbrojených sil. V souvislosti s analýzou parlamentní debaty o vyslání letadel Tornado je důležité také upozornit na podobnost výroků (bojové nasazení) některých poslankyň vládní SPD s tím, co pronášel Paul Schäfer, poslanec opoziční Die Linke. Nejednalo se tedy o izolovaný pohled opoziční strany, která v kontextu afghánské mise hovořila o bojovém nasazení.

Celkově lze říci, že německá vláda činila pod tlakem důležitých spojenců ústupky ve snaze zmírnit kritiku a přinejmenším částečně uspokojit jejich požadavky. To bylo dáno mj. tím, že v té době německá vláda uplatňovala s ohledem na Afghánistán pasivní

politiku a reagovala reaktivně. Nevytvářela v podstatě žádné koncepty, kterými by mohla ovlivnit směřování politiky mezinárodního společenství v Afghánistánu. Na základě těchto ústupků se německá vláda zpravidla ocitala v napětí mezi zdrženlivostí při nasazení vojenských sil, ztvárněnou mj. úsilím vystavit německé vojáky co nejmenšímu možnému riziku, a naplňováním spojeneckých povinností souvisejících s očekáváním ostatních států NATO. Do této situace se dostávala zejména kvůli své snaze udržet postavení Německa jako spolehlivého spojence dbajícího svých povinností a odpovědnosti. Současně bylo záměrem vlády zabránit zhoršování vztahů s důležitými spojenci, zejména s USA.

Podobně tomu bylo i v případě mezinárodní konference o Afghánistánu v Londýně v lednu 2010. Přestože bylo hlavním záměrem německé vlády zabránit navýšení německého kontingentu v rámci mise ISAF, její představitelé to proto několik měsíců striktně odmítali, pod tlakem spojenců nakonec vláda zvýšila počet nasazených vojáků v zemi o 500, vypracovala nový mandát pro misi ISAF a přistoupila k výcviku afghánských rekrutů pomocí tzv. partneringu, mnohem rizikovějšího konceptu než do té doby uplatňovaného mentoringu. Koncept partneringu přitom zvyšoval riziko ztrát mezi německými vojáky. Za změnou přístupu německé vlády stála zejména skutečnost, že si její představitelé v kontextu londýnské konference uvědomili, že navýšení počtu vojáků nezabrání a navíc tím poškodí své vztahy s klíčovými spojenci. V případě mezinárodní konference v Londýně se tedy logika vhodnosti v rozhodování německé vlády projevovala velmi slabě. Naopak bylo patrné silné působení logiky očekávaných následků. Ta zaujímala v rozhodování vlády zásadní roli a převážila jasně nad logikou vhodnosti, která se projevila v podstatě pouze v tom, že německá vláda přizpůsobila stanovení konečné lhůty pro stažení vojáků z Afghánistánu politice USA.

V případě německé politiky týkající se londýnské konference konflikt rolí existoval, kromě zahraniční úrovně se navíc ukázal i na úrovni vlády, konkrétně při střetu ministra zahraničí a ministra obrany. Oproti předchozím hodnoceným případům se tak stalo v německé politice poprvé. Konflikt rolí spočíval v tom, že německá vláda nechtěla do Afghánistánu poslat další vojáky a současně pro ně navýšit rizika. Vlastně to bylo jejím hlavním záměrem. Přitom ale chtěla zůstat nadále spolehlivým a solidárním spojencem. Proto nejprve konflikt rolí popírala. Na počátku sice tato taktika ještě fungovala, ale po oznámení nové strategie amerického prezidenta pro další postup v Afghánistánu to již nebylo možné. Konflikt rolí se projevil naplno a nebylo možné ho popírat. Německo

nemohlo zůstat spolehlivým a solidárním spojencem, když by se v rámci mezinárodního společenství izolovalo zatvrzelým odmítáním navýšení vojenského kontingentu. A to zejména ve vztahu ke svému nejdůležitějšímu spojenci USA a jeho nové strategii pro Afghánistán, prosazované na úrovni NATO. Z toho důvodu opustila vláda své původní pozice a vyhověla silnému tlaku a požadavkům spojenců. Ustoupila tak ze svého zdrženlivého postoje k nasazení ozbrojené síly, resp. oslabila roli danou kulturou zdrženlivosti. K tomu lze doplnit, že kromě vnějšího tlaku se představitelé spolkové vlády v tomto případě museli vyrovnat i se značným, v případě mise ISAF novým, vnitropolitickým tlakem a aktivitou opoziční SPD požadující konkrétní termín pro stažení německých vojáků z Bundeswehru.

Otázka spojenectví hrála zásadní roli i v případě rozhodování vlády o nasazení německých vojáků v rámci aliančních letadel AWACS. Zatímco v lednu 2011 to ještě vláda rozhodně odmítala, na základě velké kritiky a tlaku spojenců to o pouhé dva měsíce později odsouhlasila. Hlavním motivem k této změně byla snaha vlády prokázat aktivním způsobem spojenectví a ulevit kapacitám NATO a USA v Afghánistánu, aby mohly přesunout své vojenské síly do Libye. Hlavním záměrem vlády tedy bylo napravit diplomatické škody způsobené hlasováním v RB OSN v kontextu konfliktu v Libyi, a obnovit tak postavení Německa jako důvěryhodného a spolehlivého spojence. V tomto případě se tedy jako rozhodující ukázal vliv logiky očekávaných následků, neboť němečtí poslanci si velmi dobře uvědomili důsledky rozhodnutí vlády týkajícího se vojenského zásahu v Libyi a potřebu předejít dalšímu poškození důvěryhodnosti Německa a snížení jeho vlivu v Alianci. Logika vhodnosti vzhledem k původnímu postoji německé vlády, kdy dostaly přednost domácí faktory před těmi spojeneckými, v tomto směru příliš nepůsobila.

Podobně jako v případě londýnské konference se tedy konflikt rolí výrazně projevil i v tomto případě. Kromě zahraniční, respektive spojenecké roviny, se opakoval i na úrovni německé vlády, konkrétně mezi ministrem obrany a ministrem zahraničí. Představitelé německé vlády nejprve tento konflikt popírali a snažili se zůstat spolehlivým spojencem, přestože nejdříve upřednostnili vojenskou zdrženlivost a vyslání vojáků pro účely aliančních letounů AWACS odmítli. Ani oddělení rolí situaci ale nevyřešilo a německá vláda nakonec opustila své původní pozice a vojáky pro činnost letounů nasadila. Bylo to totiž nezbytné k zachování postavení Německa jako důvěryhodného a spolehlivého spojence.

Na základě porovnání čtyř uvedených případů lze dojít k závěru, že působení obou logik na německou politiku se projevovalo rozdílným způsobem. Zatímco v případě summitu NATO v Rize převážila logika očekávaných následků lehce nad logikou vhodnosti, při rozhodování o nasazení letadel Tornado již působily obě logiky paralelně, navzájem se doplňovaly. V dalších dvou případech, tedy v kontextu německé politiky týkající se londýnské konference a při rozhodování o nasazení německých vojáků pro alianční letouny AWACS, již logika očekávaných následků jasně dominovala. K tomu je nutné doplnit, že ve všech čtyřech případech byla německá vláda pod silným tlakem spojenců. V této souvislosti pro ni bylo velmi důležité prokázat, že Německo je nadále spolehlivý a solidární spojenec. Na základě analýzy těchto případů lze také říci, že logika očekávaných následků dostává přednost hlavně za situace, kdy se následování pravidel a norem (vyjádřené logikou vhodnosti) ukáže jako nedostatečné v souvislosti se stanovenými cíli, mj. kvůli spojeneckým ohledům.

Mezi roky 2006 a 2008 se v Afghánistánu zásadním způsobem zhoršila bezpečnostní situace. Kromě většího počtu útoků na jednotky mezinárodní koalice to dokládaly i výpovědi německých vojáků nasazených v misi ISAF. Proto již nebylo možné tuto misi nadále označovat jako stabilizační. Přesto se představitelé německé vlády na oficiální úrovni snažili udržet „příběh“ o příslušnících Bundeswehru nasazených v Afghánistánu jako o rozvojových pracovnících v uniformě. Hlavním záměrem přitom bylo zabránit interpretaci zapojení německé armády do mise ISAF jako bojového nasazení nebo označení situace v Afghánistánu za válečný konflikt. Z toho důvodu vláda před německou veřejností relativizovala, až zamlčovala reálné poměry v Afghánistánu. Lze dojít k závěru, že za tím byl i taktický záměr. Kromě obavy z dalšího snižování veřejné podpory pro afghánskou misi za tím stály i vnitrostranické důvody. Poslanci se nechtěli o nepopulární afghánskou misi zasazovat, aby neztratili podporu svých voličů a politicky neoslabili. Současně se snažili udržet obraz Německa jako země držící se nadále přísných principů zdrženlivosti k nasazení ozbrojené síly. Situace v Afghánistánu, kde se němečtí vojáci zapojovali do ofenzivních bojových operací, se do takové představy nehodila. Výsledkem byla skutečnost, že německá veřejnost neměla k dispozici dostatek informací, nezaregistrovala proměnu mise ISAF a bezpečnostní situace v Afghánistánu a měla zkreslený pohled na rizika odvíjející se z toho pro nasazené německé vojáky. Patrný byl tedy nepoměr mezi politickou a veřejnou debatou v Německu na jedné straně a reálnou situací v Afghánistánu na straně druhé.

Kvůli zhoršující se bezpečnostní situaci se součástí strategie mise ISAF stal i cílený boj proti povstaleckým skupinám. To vedlo mj. ke změně způsobu nasazení Bundeswehru, neboť němečtí vojáci se začali zapojovat do ofenzivních operací mezinárodních sil. Zatímco v případě operace Harekate Yolo II se jednalo o první ofenzivní akci německé armády od roku 1945, ačkoliv pouze v logistické, zpravodajské a zdravotnické oblasti, činnost jednotky QRF již bylo možné označit za bojové nasazení. Tato jednotka měla oprávnění provádět bojové operace proti povstalcům. O tom, že se nejednalo pouze o oprávnění, nýbrž o reálnou náplň činnosti, svědčily i výpovědi německých velitelů zapojených do činnosti QRF a těžkých bojů s povstalcí. Tato skutečnost ale byla v rozporu s oficiální rétorikou německé vlády a většiny poslanců, podle které se němečtí vojáci do žádného bojového nasazení v Afghánistánu nezapojovali. V kontextu aktivit jednotky QRF pod německým velením je nutné připomenout, že k převzetí velení nad touto jednotkou vedly německou vládu ve velké míře opakované výzvy amerického ministra obrany Gatese a celkově soustavný tlak americké administrativy požadující intenzivnější vojenské zapojení Německa do mise ISAF.

Charakter bojového nasazení naplňovalo zčásti i působení německé speciální jednotky Task Force 47. Kromě toho, že její činnost mohla vést k nepřímé účasti na cíleném zabíjení osob americkými vojenskými silami, se tato jednotka zapojila i do ofenzivní protipovstalecké operace mezinárodních sil pod názvem Halmazag, jejíž součástí bylo i nasazení těžké vojenské techniky. V souvislosti s touto změnou způsobu nasazení Bundeswehru v Afghánistánu je třeba říci, že se německá vláda stále snažila udržet rovnováhu mezi očekáváním spojenců a domácími limity pro nasazení vojenské síly, resp. mírou rizik pro německé vojáky. Jak vyplývá z uvedených případů, byli její představitelé připraveni změnit dosavadní politiku, a to zejména na základě ostré kritiky hlavních spojenců požadujících po Německu rovnoprávné sdílení rizika a spojenecké zátěže. Hlavním motivem vlády přitom byla obava ze zhoršení postavení Německa v NATO a bilaterální relace s USA. Kromě logiky vhodnosti bylo v tomto směru patrné i působení logiky očekávaných následků, která měla při rozhodování německé vlády větší váhu.

Přelomem působení německé politiky a armády v Afghánistánu bylo 4. září 2009, kdy americké stíhačky F15 dle rozkazu německého plukovníka Georga Kleina provedly letecký útok na dvě benzínové cisterny unesené Tálibánci nedaleko města Kundúz. Jeho následkem zahynulo přes sto Afghánců, mezi kterými bylo i mnoho civilistů. Okolnosti

související s tímto incidentem vedly v Německu k zásadní veřejné a politické debatě o možném pochybení německého velení, celkově o smyslu mise ISAF a souvisejícím zapojení Bundeswehru. Současně to vedlo k personálním změnám na klíčových postech ministerstva obrany a ke zřízení parlamentního vyšetřovacího výboru. Teprve až souvislosti s tímto leteckým útokem si většina Němců uvědomila skutečnou situaci v Afghánistánu a charakter tamější nasazení Bundeswehru. Lepší informovanost, vědomí o mnoha civilních obětech a nepřiměřeném nasazení ozbrojené síly ze strany německého velení dále prohlubovaly skeptický postoj německé veřejnosti ve vztahu k afghánské misi.

Nasazení německé armády v Afghánistánu znamenalo pro německou politiku a společnost přelomovou zkušenost, v jejímž rámci se Německo dostávalo do „multilaterální pasti“ jako např. při mezinárodní konferenci v Londýně v lednu 2010. Napětí mezi snahou splnit očekávání spojenců a udržet si postavení spolehlivého partnera a současně se držet principů tzv. kultury zdrženlivosti mělo během mise ISAF za následek lavírování a ambivalentní působení německé vlády a její politiky. To vedlo k pochybám spojenců o důvěryhodnosti a spolehlivosti Německa. Pod velkým tlakem spojenců přijímala německá vláda kompromisní řešení, která ale měla za následek robustnější a ofenzivnější činnost německých jednotek v Afghánistánu. Zkušenosti z mise ISAF upevnily skeptický postoj německé veřejnosti týkající se nasazování Bundeswehru v zahraničí a odrazilily se také v několika vládních koncepčních dokumentech a projektech.

Mise ISAF ovlivní nasazení německé armády i po roce 2014, přičemž afghánský scénář se nestane pravidlem, nýbrž spíše výjimkou. Stojí za tím i postoje členů vlády odmítající roli Bundeswehru jako běžného nástroje k prosazování národních zájmů a řešení politických problémů a současně nedostatek veřejné a politické podpory. Německá vláda bude v budoucnu při rozhodování o vyslání Bundeswehru do zahraniční mise opatrnější, bude uplatňovat selektivní přístup a omezí ho zejména na různé logistické úkony, zdravotnickou péči a nízkorizikové letecké a námořní operace. Kromě toho bude prosazovat nový model nasazení německé armády, jehož hlavním záměrem má být podpora vládám krizových regionů k tomu, aby byly schopné zajistit bezpečnost svého státu vlastními silami. Tento přístup se již projevil v německé politice týkající se misí v Mali a v Somálsku.

Nyní se na základě dosažených výsledků podívejme na tři hypotézy, které si autor stanovil v úvodu doktorské práce. Podle první hypotézy bylo zapojení Německa do mise ISAF do velké míry motivováno snahou nezhoršit kvalitu vztahu s USA a dalšími spojenci a nepoškodit postavení Německa jako odpovědného a spolehlivého spojence. Proto byl manévrovací postoj Německa poněkud omezen. Zástupci spolkové vlády nechtěli poškodit renomé a snížit vliv země ve vztahu k USA a dalším členským státům. Lze říci, že autor předloženými výsledky platnost první hypotézy doložil. Uvedená motivace byla přítomná v podstatě ve všech zpracovávaných fázích německé vojenské angažovanosti v Afghánistánu. Lišila se pouze míra důrazu a výsledný účinek této motivace na rozhodování německé vlády. V některých situacích, např. v případě summitu NATO v Rize, dostaly přednost domácí faktory, později ale výše uvedené spojenecké faktory. Patrné to bylo zejména v souvislosti se změnou postoje německé vlády v kontextu mezinárodní konference v Londýně, kdy vláda ustoupila ze svých původních pozic na základě silného tlaku spojenců požadujících větší vojenskou angažovanost Bundeswehru v Afghánistánu.

Podle druhé hypotézy se těmto požadavkům Německo bránilo. Pod rostoucím spojeneckým tlakem se jim ale snažilo i nějakým způsobem vyhovět. Proto činilo ústupky postupně vedoucí k větší angažovanosti německé armády v zemi. To mělo ale značný dopad na povahu nasazení Bundeswehru v Afghánistánu a z toho vyplývající rizika pro německé vojáky a současně na veřejnou a politickou debatu v Německu. Konečným výsledkem byla účast německých vojáků na bojovém nasazení a boj proti povstalcům. Lze říci, že autor předloženými výsledky prokázal platnost i této hypotézy. Čím více se zhoršovala bezpečnostní situace v Afghánistánu, o to větší byl spojenecký tlak na německou vládu, aby rozšířila své vojenské angažmá v rámci mise ISAF. Zmíněné ústupky byly patrné zejména v případě mezinárodní konference v Londýně a nasazení německých vojáků v rámci letadel AWACS, kdy německá vláda pod tlakem okolností zásadně změnila svůj původní postoj. Na základě těchto kompromisů se ale měnil způsob nasazení Bundeswehru a současně se zvyšovala rizika pro nasazené vojáky. Ti se navíc postupně začali zapojovat do ofenzivních bojových operací v boji proti povstalcům.

Podle třetí hypotézy docházelo v souvislosti s nárůstem vojenské angažovanosti Německa v Afghánistánu k napětí mezi dvěma základními pilíři německé poválečné strategické kultury: mezi důrazem na multilaterální řešení mezinárodních konfliktů (tedy spojenectví) a zdrženlivým postojem při nasazení vojenské síly. Výsledkem tohoto napětí

byla v některých případech ambivalentní politika německé vlády, která mezi spojenci vzbuzovala nedůvěru a vedla ke kritice až ke zpochybňování spojenecké solidarity a odhodlanosti Německa. Disertační práce dokládá i platnost této hypotézy. Zmíněné napětí doprovázelo německou politiku zejména od druhé poloviny mise ISAF, která probíhala za zásadně odlišné bezpečnostní situace. Poté již nebylo možné zůstat spolehlivým spojencem a současně zachovat vojenskou zdrženlivost. Politika spolkové vlády neměla v tomto směru konzistentní charakter a zpravidla oscilovala mezi těmito dvěma aspekty. Ze strany spojenců tedy působila nespolehlivě. Nebylo jasné, co Němci odsouhlasí a co nikoliv. Německo se stávalo nepředvídatelným. Patrné to bylo zejména v souvislosti s rozhodováním o nasazení německých vojáků pro účely aliančních letounů AWACS v roce 2011.

Summary

The deployment of the German army abroad (particularly in combat operations) is still a sensitive issue, even after more than 70 years since the end of the World War II. This was also evident in Germany's approach to the ISAF mission in Afghanistan between 2001 and 2014, which is the focus of this dissertation. Its research aim was to analyse the external factors affecting the decision-making process of the German government on the manner of the German troops' deployment in Afghanistan, namely the importance of Germany's ties within NATO, particularly to the USA and other leading NATO members. To this end, constructivist concepts – the logic of appropriateness, the logic of expected consequences and the role theory – were applied in the dissertation.

During most of the ISAF mission, NATO allies requested that Germany be more intensely militarily engaged and more actively share the burden imposed by and the risks stemming from the deployment of international units in Afghanistan. Concrete examples are used to illustrate that this external pressure was in contradiction to Germany's "culture of restraint", i.e. the country's traditionally restrained approach to its armed forces' deployment, and thus it led to tensions. On the one hand the German government strived to maintain the country's position and reputation as a reliable and responsible partner, to maintain good relations with important allies and thereby to preserve Germany's influence on the NATO decision-making process. However, on the other hand, the German policy endeavoured to comply with the principles of the "culture of restraint", which within the ISAF mission were represented by national caveats, i.e. restrictions NATO members imposed on the deployment of their forces in Afghanistan to minimise the risks the deployment would pose to their troops.

In response to the external pressure, the German cabinet made concessions to tone down the criticism and to meet at least some of the allies' requests. These concessions or, more precisely, compromise solutions, in most cases resulted in a more intense military involvement of the German army in Afghanistan. Particularly after 2006, when the situation in Afghanistan worsened dramatically, Germany resorted to a more robust and offensive deployment of the German army's troops in the fight against insurgents as well as in ISAF offensive operations.

In some cases due to the above tensions Germany's policies were inconsistent and ambivalent and were thus regarded with distrust by NATO allies, who therefore began to

question Germany's solidarity with NATO partners and its determination. The situation in Afghanistan did not allow Germany to continue being a reliable and responsible ally and, at the same time, to comply with the strict principles of military restraint. The German government failed to resolve this conflict during the ISAF mission, instead it hovered between these two roles. In some cases it prioritised domestic factors, however, later, when under pressure, the alliance's requests were the major factors in subsequent German policies.

During the initial period, which was strongly affected by the terrorist attacks on the USA of 11 September 2001, the German government was able to play the role of a reliable and responsible ally as well as apply its restrained approach to the military deployment of its forces as the above conflict did not exist yet. The government's decision making was at that time strongly influenced by the logic of appropriateness complemented by the logic of expected consequences.

Despite the deteriorating security situation in Afghanistan, the German government continued to balance between the national caveats restricting the deployment of German armed forces manoeuvring within the parliamentary mandate and its commitments towards the allies. Although Germany deployed the third largest military contingent in Afghanistan, it was persistent in refusing to expand the Bundeswehr's areas of operation and operative activities, particularly to include the east and south of the country. Consequently, the German cabinet found itself under constant pressure from leading NATO allies and their demands.

The German government managed to maintain the balance referred to above even during the 2006 NATO Riga Summit when it refused to expand the Bundeswehr military engagement in Afghanistan and to deploy its troops in the southern and eastern parts of the country. Unlike in the initial period, the effect of the logic of appropriateness was not so evident in this case. The logic of expected consequences was manifested in the government's approval of the "emergency assistance" potentially putting German soldiers at a greater risk. During the summit, the government representatives realised that unless they complied with the alliance's requirements to a certain extent and instead maintain their original positions, Germany's relations with leading NATO members would suffer. In this situation the government at first denied the existence of the conflict between the two roles and subsequently tried to split the roles, which proved unsuccessful.

In 2007 the federal government was not so resistant to the pressure from the allies as it sent Tornado reconnaissance jets to Afghanistan to operate within the whole country, reinforcing thereby the German military contingent. This decision was evidently made in efforts, on the one hand, to persuade the leading NATO allies that Germany actively shared the burden involved in NATO commitments and, on the other hand, not to lose the influence on the decision-making process in the alliance and avoid harming Germany's relations with key allies. This illustrates a parallel application of the logic of appropriateness and the logic of expected consequences. The German government succeeded in limiting the deployment of the Tornado jets in such a way that from its point of view they could only be used for air reconnaissance activities and not for combat, by which the cabinet in actuality denied the existence of the conflict between the two roles.

At the London International Conference on Afghanistan in 2010, the German government primarily endeavoured to prevent an expansion of the German contingent within the ISAF mission. Although the government representatives had refused to take this step for several months, under the pressure from the allies they gave in in the end and drew up a new parliamentary mandate for the mission and adopted a new concept of Afghan recruit training increasing thus risks faced by the deployed soldiers. In this connection they realised that they were unable to avoid the reinforcement of their forces in Afghanistan, as otherwise they would harm Germany's relations with key NATO allies. Their decisions were thus fundamentally influenced by the logic of expected consequences. In addition to the foreign dimension, the conflict between the two roles was also manifested within the government coalition, namely by a clash over the subsequent policy concerning the ISAF mission between the defence and foreign ministers. Although the government had denied the conflict between the two roles initially, it could not follow this course after the US administration had announced the new strategy of further steps in Afghanistan. If Germany had isolated itself within the international community by stubbornly refusing to expand its contingent, it would not have been able to remain a reliable and responsible ally, particularly in its relation to its most important ally – the USA and its NATO strategy.

The issue of solidarity with the alliance also played a crucial role in the German government's decision to deploy German soldiers as a part of the crews on AWACS aircraft operated by NATO. While in January 2011 the cabinet was resolutely against this option, only two months later it approved the deployment due to the criticism and pressure

from the allies. The German government was mainly motivated to manifest and prove its solidarity and allow the NATO and US military capacities in Afghanistan to be redeployed to Libya. This step was greatly influenced by the logic of expected consequences, as the government representatives were well aware of the consequences of their decision concerning the military intervention in Libya and of the need to prevent a further damage of Germany's credibility and a weakening of its influence in the alliance. As was the case during the London conference, the conflict between the two roles became evident again on the international as well as domestic levels, when another clash between the defence and foreign ministers took place. The German government representatives denied the conflict initially and strived to remain a reliable ally, although they initially opted for the approach of military restraint and refused to send their troops on board the AWACS aircraft. However, the splitting of the roles had not helped to resolve the situation.

From 2006 to 2008 the security situation in Afghanistan dramatically deteriorated. Therefore the ISAF mission could not be perceived as stabilising anymore. Nevertheless, the German government tried to prevent this mission to be interpreted as a combat deployment. For this reason the government representatives relativized and concealed the real state of affairs in Afghanistan from the German public. As a result the German society lacked relevant information, failed to notice the change of the ISAF mission as well as of the security situation in Afghanistan and had a distorted view of the risks the deployed German soldiers faced.

Due to the deteriorating security situation in Afghanistan, combat against insurgent groups was incorporated into the ISAF mission's activities, which led to the involvement of German troops in offensive operations of the international forces. While within the Operation Harekate Yolo II in 2007, being the first offensive operation with the involvement of the German army since 1945, the German forces were engaged in logistic, intelligence and medical areas, their part in the Quick Reaction Force could be described as a combat deployment. The German army was forced to take over the command of this unit by the constant pressure from the US administration. The Task Force 47 special unit was in fact deployed in combat too, as it could indirectly participate in targeted killings of individuals carried out by US military forces. Moreover this unit was also involved in the offensive operation of the international forces – Halmazag.

The Kunduz airstrike in September 2009 was the key aspect of the German policy concerning the Bundeswehr's deployment in Afghanistan. The strike carried out on the order of German Colonel Georg Klein killed more than 100 Afghans, primarily civilians. In Germany this incident sparked a wide public as well as political debate as to whether the German command had committed an error, and also on the purpose of the ISAF mission in general as well as the Bundeswehr's involvement in the mission. It led to key personnel changes at the Ministry of Defence, a further drop in public support for the deployment of German troops in Afghanistan and to the establishment of a parliamentary investigation committee.

The deployment of the Bundeswehr within the ISAF mission was a turning point for Germany's politics as well as the society which reinforced the German public's sceptical stance on the Bundeswehr's deployment abroad and was reflected in several government documents and projects. This mission has influenced the deployment of the German army after it ended (2014) and will continue to do so in the future. However, the Afghan scenario will not become a rule but rather an exception. This is due to the positions of the government members refusing the Bundeswehr's role as a standard tool to promote national interests and to address political problems as well as the lack of public and political support. In the future, subsequent German governments will be more cautious when making decisions on the Bundeswehr's deployment abroad and will apply a selective approach and limit the deployment to various logistic and medical activities as well as low-risk air and naval operations. In addition, subsequent German governments will promote a new model of the German army's deployment which will primarily aim to provide support to the governments in crisis-stricken regions to enable them to ensure security in their countries.

Použitá literatura

Primární zdroje

a) Dokumenty Spolkového sněmu

Deutscher Bundestag. Antrag der Bundesregierung. Drucksache 14/7296 [on-line]. 7. 11. 2001 [cit. 2016-3-6]. Dostupné na <http://dipbt.bundestag.de/doc/btd/14/072/1407296.pdf>

Deutscher Bundestag. Antrag der Bundesregierung. Drucksache 14/7930 [on-line]. 21. 12. 2001 [cit. 2016-6-6]. Dostupné na <http://dipbt.bundestag.de/doc/btd/14/079/1407930.pdf>

Deutscher Bundestag. Antrag der Bundesregierung. Drucksache 16/2573 [on-line]. 13. 9. 2006 [cit. 2016-3-6]. Dostupné na <http://dipbt.bundestag.de/doc/btd/16/025/1602573.pdf>

Deutscher Bundestag. Antrag der Bundesregierung. Drucksache 16/4298 [on-line]. 8. 2. 2007 [cit. 2015-3-6]. Dostupné na <http://dipbt.bundestag.de/doc/btd/16/042/1604298.pdf>

Deutscher Bundestag. Antrag der Bundesregierung. Drucksache 16/6460 [on-line]. 19. 9. 2007 [cit. 2015-1-6]. Dostupné na <http://dipbt.bundestag.de/doc/btd/16/064/1606460.pdf>

Deutscher Bundestag. Antrag der Bundesregierung. Drucksache 17/654 [online] 9. 2. 2010 [cit. 2015-06-03]. Dostupné na <http://dipbt.bundestag.de/doc/btd/17/006/1700654.pdf>

Deutscher Bundestag. Antrag der Bundesregierung. Drucksache 17/5190 [online]. 23. 3. 2011 [cit. 2013-6-12]. Dostupné na <http://dipbt.bundestag.de/doc/btd/17/051/1705190.pdf>

Deutscher Bundestag. Antwort der Bundesregierung. Drucksache 16/9688 [online]. 20. 6. 2010 [cit. 2015-07-03]. Dostupné na <http://dipbt.bundestag.de/doc/btd/16/096/1609688.pdf>

Deutscher Bundestag. Antrag der Fraktion Bündnis 90/Die Grünen. Drucksache 18/775 [online]. 12. 3. 2014 [cit. 2014-05-08]. Dostupné na <http://dipbt.bundestag.de/doc/btd/18/007/1800775.pdf>

Deutscher Bundestag. Antrag der Fraktion Die Linke. Drucksache 18/839 [online]. 20. 3. 2014 [cit. 2014-05-08]. Dostupné na <http://dipbt.bundestag.de/doc/btd/18/008/1800839.pdf>

Deutscher Bundestag. Beschlussempfehlung und Bericht. Drucksache 18/500 [online]. 12. 2. 2014 [cit. 2016-6-12]. Dostupné na <http://dipbt.bundestag.de/doc/btd/18/005/1800500.pdf>

Deutscher Bundestag. Entschließungsantrag. Drucksache 14/6920 [on-line]. 19. 9. 2001 [cit. 2016-6-6]. Dostupné na <http://dipbt.bundestag.de/doc/btd/14/069/1406920.pdf>

Deutscher Bundestag. Entschließungsantrag. Drucksache 16/2623 [on-line]. 20. 9. 2006 [cit. 2016-3-6]. Dostupné na <http://dipbt.bundestag.de/doc/btd/16/026/1602623.pdf>

Deutscher Bundestag. Stenografischer Bericht. Plenarprotokoll 13/248 [on-line]. 16. 10. 1998 [cit. 2016-6-7]. Dostupné na <http://dip21.bundestag.de/dip21/btp/13/13248.pdf>

Deutscher Bundestag. Stenografischer Bericht. Plenarprotokoll 14/3 [on-line]. 10. 11. 1998 [cit. 2016-6-7]. Dostupné na <http://dip21.bundestag.de/dip21/btp/14/14003.pdf>

Deutscher Bundestag. Stenografischer Bericht. Plenarprotokoll 14/186 [on-line]. 12. 9. 2001 [cit. 2016-6-6]. Dostupné na <http://dipbt.bundestag.de/doc/btp/14/14186.pdf>

Deutscher Bundestag. Stenografischer Bericht. Plenarprotokoll 14/187 [on-line]. 19. 9. 2001 [cit. 2016-3-6]. Dostupné na <http://dipbt.bundestag.de/doc/btp/14/14187.pdf>

Deutscher Bundestag. Stenografischer Bericht. Plenarprotokoll 14/192 [on-line]. 11. 10. 2001 [cit. 2016-3-6]. Dostupné na <http://dipbt.bundestag.de/doc/btp/14/14192.pdf>

Deutscher Bundestag. Stenografischer Bericht. Plenarprotokoll 14/198 [on-line]. 8. 11. 2001 [cit. 2016-5-1]. Dostupné na <http://dipbt.bundestag.de/doc/btp/14/14198.pdf>

Deutscher Bundestag. Stenografischer Bericht. Plenarprotokoll 14/202 [on-line]. 16. 11. 2001 [cit. 2016-5-1]. Dostupné na <http://dipbt.bundestag.de/doc/btp/14/14202.pdf>

Deutscher Bundestag. Stenografischer Bericht. Plenarprotokoll 14/210 [on-line]. 22. 12. 2001 [cit. 2016-3-6]. Dostupné na <http://dipbt.bundestag.de/doc/btp/14/14210.pdf>

Deutscher Bundestag. Stenografischer Bericht. Plenarprotokoll 15/70 [on-line]. 24. 10. 2003 [cit. 2017-3-6]. Dostupné na <http://dipbt.bundestag.de/doc/btp/15/15070.pdf>

Deutscher Bundestag. Stenografischer Bericht. Plenarprotokoll 16/81 [on-line]. 28. 2. 2007 [cit. 2015-3-6]. Dostupné na <http://dipbt.bundestag.de/doc/btp/16/16081.pdf>

Deutscher Bundestag. Stenografischer Bericht. Plenarprotokoll 16/86 [on-line]. 9. 3. 2007 [cit. 2015-2-6]. Dostupné na <http://dipbt.bundestag.de/doc/btp/16/16086.pdf>

Deutscher Bundestag. Stenografischer Bericht. Plenarprotokoll 16/119 [on-line]. 12. 10. 2007 [cit. 2015-2-23]. Dostupné na <http://dipbt.bundestag.de/doc/btp/16/16119.pdf>

Deutscher Bundestag. Stenografischer Bericht. Plenarprotokoll 17/18 [on-line]. 27. 1. 2010 [cit. 2016-6-7]. Dostupné na <http://dipbt.bundestag.de/doc/btp/17/17018.pdf>

Deutscher Bundestag. Stenografischer Bericht. Plenarprotokoll 17/22 [online] 10. 2. 2010 [cit. 2015-06-03]. Dostupné na <http://dipbt.bundestag.de/doc/btp/17/17022.pdf>

b) Ostatní primární zdroje

Afghanistan-Konferenz in London. Bundeszentrale für Politische Bildung [online], 28. 1. 2010 [cit. 2015-08-03]. Dostupné na <http://www.bpb.de/politik/hintergrund-aktuell/69175/afghanistan-konferenz-28-01-2010>

Auswärtiges Amt. Abteilungen. Politische Abteilung 2 [online]. [cit. 2015-7-5]. Dostupné na http://www.auswaertiges-amt.de/DE/AAmt/Abteilungen/PolAbteilung2_node.html

Auswärtiges Amt. Koordinatoren und Beauftragte. Afghanistan und Pakistan [online]. [cit. 2015-7-5]. Dostupné na http://www.auswaertiges-amt.de/DE/AAmt/Koordinatoren/AfghanistanPakistan/Afg-Pak-Beauftragter_node.html

Auswärtiges Amt. Strategischer Neuanfang für Afghanistan, Londoner Afghanistankonferenz [online]. 28. 1. 2010 [cit. 2014-02-03]. Dostupné na <http://www.auswaertiges-amt.de/diplo/de/Aussenpolitik/RegionaleSchwerpunkte/AfghanistanZentralasien/AktuelleArtikel/100128-afghanistankonferenz-london-cntd.navCtx=311108.html>

Bundesministerium der Verteidigung. Verteidigungspolitische Richtlinien. Bonn, 26. November 1992, 18 s.

Bundesministerium der Verteidigung. Verteidigungspolitische Richtlinien für den Geschäftsbereich des Bundesministers der Verteidigung, 2003, 32 s.

Bundesministerium der Verteidigung. Weißbuch 1994. Weißbuch zur Sicherheit der Bundesrepublik Deutschland und zur Lage und Zukunft der Bundeswehr. Bonn, 1994, 160 s.

Bundesministerium der Verteidigung. Verteidigungspolitische Richtlinien [online]. 18. 5. 2011, 20 s. [cit. 2018-1-10]. Dostupné na <https://www.bmvg.de/resource/blob/13568/28163bcaed9f30b27f7e3756d812c280/g-03-download-die-verteidigungspolitische-richtlinien-2011-data.pdf>

Bundespräsident. Ansprache von Bundespräsident Roman Herzog bei der Deutschen Gesellschaft für Außenpolitik in Bonn [online]. 13. 3. 1995 [cit. 2018-1-11]. Dostupné na http://www.bundespraesident.de/SharedDocs/Reden/DE/Roman-Herzog/Reden/1995/03/19950313_Rede.html

Bundesregierung. Bundeskanzleramt [online]. [cit. 2015-7-5]. Dostupné na <http://www.bundesregierung.de/Content/DE/StatischeSeiten/Breg/element-chef-des-bundeskanzleramtes.html?nn=391346>

Bundesregierung. Bundeskanzleramt. Bundeskabinett [online]. [cit. 2015-7-6]. Dostupné na http://www.bundeskanzlerin.de/Webs/BKin/DE/Kanzleramt/Bundeskabinett/bundeskabinett_node.html

Bundesregierung. Regierungserklärung von Bundeskanzlerin Merkel zu den aktuellen Ereignissen in Afghanistan [online]. 8. 9. 2009 [cit. 2012-1-10]. Dostupné na <https://www.bundesregierung.de/breg-de/aktuelles/regierungserklaerung-von-bundeskanzlerin-merkel-zu-den-aktuellen-ereignissen-in-afghanistan-412800>

Bundesregierung. Regierungserklärung zum Afghanistan-Konzept der Bundesregierung von Bundeskanzlerin Merkel [on-line]. 28. 1. 2010 [cit. 2015-11-22]. Dostupné na <https://archiv.bundesregierung.de/archiv-de/regierungserklaerung-zum-afghanistan-konzept-der-bundesregierung-von-bundeskanzlerin-merkel-1009214>

Bundesregierung. Das Wortprotokoll der Pressekonferenz. Bundeskanzlerin Angela Merkel am 29. November 2006 anlässlich des NATO-Gipfels in Riga [on-line]. 29. 11. 2006 [cit. 2015-11-22]. Dostupné na <http://www.ag-friedensforschung.de/themen/NATO/riga-merkel.html>

Deutscher Bundeswehrverband. Über uns [online]. [cit. 2015-7-11]. Dostupné na <https://www.dbwv.de/C12574E8003E04C8/CurrentBaseLink/W27J5CY3090CCHEDE>

Die Linke. Pressemitteilung. Die Linke klagt gegen Tornado-Einsatz in Afghanistan [on-line]. 14. 3. 2007 [cit. 2015-28-4]. Dostupné na <https://www.linksfraktion.de/presse/pressemitteilungen/detail/die-linke-klagt-gegen-tornado-einsatz-in-afghanistan.pdf>

Der Generalbundesanwalt beim Bundesgerichtshof. Ermittlungsverfahren wegen des Luftangriffs vom 4. September 2009 eingestellt [online]. 19. 4. 2010, 8/2010 [cit. 2015-1-10]. Dostupné na <http://www.generalbundesanwalt.de/prnt/showpress.php?newsid=360>

GAUCK, Joachim. „Mut-Bürger in Uniform“. Gaucks Rede im Wortlaut. Der Spiegel [online]. 12. 6. 2012 [cit. 2015-12-01]. Dostupné na <http://www.spiegel.de/politik/deutschland/gaucks-rede-bei-der-bundeswehr-a-838435.html>

JACOBSEN, Hans-Adolf. Die künftigen Aufgaben der Bundeswehr: Abschlussbericht und Empfehlungen. Bonn: Unabhängige Kommission für die künftigen Aufgaben der Bundeswehr, 1991, 39 s.

Keynote speech by NATO Secretary General Jaap de Hoop Scheffer at the Riga Conference. North Atlantic Treaty Organisation [on-line]. 28. 11. 2006 [cit. 2015-11-20]. Dostupné na <https://2001-2009.state.gov/p/eur/rls/rm/77025.htm>

KIESEWETTER, Roderich – SCHOCKENHOFF Andreas. Europas sicherheitspolitische Handlungsfähigkeit stärken. Es ist höchste Zeit [online]. 30. 5. 2012 [cit. 2017-01-13], s. 1, 2, 6 a 8. Dostupné na https://www.kas.de/c/document_library/get_file?uuid=04adcb76-f562-2c48-edcc-147cfb464c57&groupId=2520381

Koalitionsvertrag zwischen CDU, CSU und SPD. Deutschlands Zukunft gestalten [online]. Berlin, Deutschland, 2013 [cit. 2014-01-08]. Dostupné na <http://www.cdu.de/koalitionsvertrag>

NATO. Revised operational plan for NATO's expanding mission in Afghanistan [online]. 18. 5. 2006 [cit. 2016-1-6]. Dostupné na <http://reliefweb.int/report/afghanistan/revised-operational-plan-nato-s-expanding-mission-afghanistan>

NATO. Tactical Directive [online]. 6. 7. 2009 [cit. 2013-11-03]. Dostupné na http://www.nato.int/isaf/docu/official_texts/Tactical_Directive_090706.pdf

President George Bush. A Europe Whole and Free. Remarks to the Citizen in Mainz [online]. 31. 5. 1989 [cit. 2016-6-18]. Dostupné na <http://usa.usembassy.de/etexts/ga6-890531.htm>

Remarks of U.S. Deputy Secretary of Defense Paul Wolfowitz, 38th Munich Conference on Security Policy [online]. 2. 2. 2002 [cit. 2016-6-24]. Dostupné na http://avalon.law.yale.edu/sept11/wolfowitz_003.asp

Rozhodnutí Spolkového ústavního soudu z 8. dubna 1993, BVerfG.

Rozhodnutí Spolkového ústavního soudu z 12. července 1994, BVerfG.

Rozhovor autora s Rudolfem A. Markem, 5. 7. 2011.

Rozhovor autora s Hans-Georgem Ehrhartem, 11. 7. 2011.

Rozhovor autora s Klausem Naumannem, 12. 7. 2011.

Rozhovor autora s Johannem Schmidem, 27. 7. 2011.

Statement to the Press by NATO Secretary General, Lord Robertson, on the North Atlantic Council Decision On Implementation Of Article 5 of the Washington Treaty following the 11 September Attacks against the United States. North Atlantic Treaty Organisation [on-line], 4. 10. 2001, [cit. 2016-11-20]. Dostupné na <https://www.nato.int/docu/speech/2001/s011004b.htm>

United Nations. Security Council, Resolution 1368 [online]. 12. 9. 2001. [cit. 2015-8-3]. Dostupné na <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N01/533/82/pdf/N0153382.pdf?OpenElement>

United Nations. Security Council, Resolution 1373 [online]. 28. 9. 2001. [cit. 2015-8-3]. Dostupné na https://www.unodc.org/pdf/crime/terrorism/res_1373_english.pdf

United Nations. Security Council, Resolution 1386 [online]. 20. 12. 2001. [cit. 2015-8-3]. Dostupné na <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N01/708/55/pdf/N0170855.pdf?OpenElement>

United Nations. Security Council, Resolution 1441 [online]. 8. 11. 2002. [cit. 2015-8-3]. Dostupné na <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N02/682/26/pdf/N0268226.pdf?OpenElement>

United Nations. Security Council, Resolution 1510 [online]. 13. 10. 2003 [cit. 2015-8-3]. Dostupné na [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1510\(2003\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1510(2003))

United Nations. Security Council, Resolution 1973 [online]. 17. 3. 2011 [cit. 2015-8-3]. Dostupné na <https://www.un.org/News/Press/docs/2011/sc10200.doc.htm>

Monografie a příspěvky ve sborníku

BAHR, Egon. *Deutsche Interessen: Streitschrift zu Macht, Sicherheit und Außenpolitik*. München: Blessing, 1998, 157 s.

BARŠA, Pavel – CÍSAŘ, Ondřej. *Anarchie a řád ve světové politice*. Praha: Portál, 2008.

BIEHL, Heiko – JACOBS, Jörg. Öffentliche Meinung und Sicherheitspolitik, s. 265-286. In: BÖCKENFÖRDE, Stephan – GAREIS, Bernhard Sven (Hg.). *Deutsche Sicherheitspolitik: Herausforderungen, Akteure und Prozesse*. Opladen & Toronto: Verlag Barbara Budrich, 2014.

BIERLING, Stephan. *Die Außenpolitik der Bundesrepublik Deutschland. Normen, Akteure, Entscheidungen*. München. Wien: Oldenbourg Verlag, 1999, 366 s.

BIERLING, Stephan. *Vormacht wider Willen. Deutsche Außenpolitik von der Wiedervereinigung bis zur Gegenwart*. München: C. H. Beck OHG, 2014, 304 s.

BRUMMER, Klaus – FRÖHLICH, Stefan (Hrsg.). *Zehn Jahre Deutschland in Afghanistan*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2011, 310 s.

BULMAHN, Thomas – FIEBIG, Rüdiger – HILPERT, Carolin. *Sicherheits- und verteidigungspolitisches Meinungsklima in der Bundesrepublik Deutschland. Ergebnisse der Bevölkerungsbefragung 2010 des Sozialwissenschaftlichen Instituts der Bundeswehr (Forschungsbericht 94)*. Strausberg: Sozialwissenschaftliches Institut der Bundeswehr, 2011.

BUSSE, Nikolas. Die Entfremdung vom wichtigsten Verbündeten. Rot-Grün und Amerika, s. 19-32. In: MAULL, W. Hanns – HARNISCH, Sebastian – GRUND, Constantin. *Deutschland im Abseits? Rot-grüne Außenpolitik 1998-2003*. Baden-Baden: Nomos, 2003.

CHAUVISTRÉ, Eric. *Wir Gutkrieger. Warum die Bundeswehr im Ausland scheitern wird*. Frankfurt/New York: Campus Verlag, 2009, 188 s.

CHIARI, Bernhard. Der Afghanistan-Einsatz der Bundeswehr aus militärhistorischer Sicht, s. 139-155. In: GLATZ, L. Rainer (Hrsg.). *Am Hindukusch – und weiter? Die Bundeswehr im Auslandseinsatz: Erfahrungen, Bilanzen, Ausblicke*. Bonn: Bundeszentrale für politische Bildung, 2015.

DALGAARD-NIELSEN, Anja. *Germany, Pacifism, and Peace Enforcement*. Manchester: Manchester University Press, 2006, s. 200.

DUFFIELD, S. John. *World Power Forsaken. Political Culture, International Institutions, and German Security Policy After Unification*. Stanford: Stanford University Press, 1998, 385 s.

EICHLER, Jan – HYNEK, Nikola. Obnova Afghánistánu: bezpečnostní kontext české účasti, s. 102-125. In: DRULÁK, Petr – STRÍTECKÝ, Vít a kol. *Hledání českých zájmů. Mezinárodní bezpečnost*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2010.

ELGSTRÖM, Ole – SMITH, Michael (eds.). *The European Union's Roles in International Politics: Concepts and Analysis*. London: Routledge, 2006, 260 s.

GAREIS, Bernhard Sven. Die Organisation deutscher Sicherheitspolitik, 89-112. In: BÖCKENFÖRDE, Stephan – GAREIS, Bernhard Sven (Hg.). *Deutsche Sicherheitspolitik: Herausforderungen, Akteure und Prozesse*. Opladen & Toronto: Verlag Barbara Budrich, 2014.

GAREIS, Bernhard Sven. Militärische Beiträge zur Sicherheit, 115-146. In: BÖCKENFÖRDE, Stephan – GAREIS, Bernhard Sven (Hg.). *Deutsche Sicherheitspolitik: Herausforderungen, Akteure und Prozesse*. Opladen & Toronto: Verlag Barbara Budrich, 2014.

GEYER, Matthias – KURBJUWEIT, Dirk – SCHNIBBEN, Cordt. *Operation rot-grün. Geschichte eines politischen Abendteuers*. München: Deutsche Verlags-Anstalt, 2005, 334 s.

GIESSMANN, Hans-Joachim (Hrsg.). *Armee im Einsatz: Grundlagen, Strategien und Ergebnisse einer Beteiligung der Bundeswehr*. Baden-Baden: Nomos, 2009, 409 s.

GLASER, Kristian. *Das vereinte Deutschland und die Transformation der NATO (1990-2008)*. Hamburg: Verlag Dr. Kovac, 2011, 407 s.

GROHMANN, Christoph-Hans. Führen im Einsatz und im Gefecht –Erfahrungen als Kommandeur der Quick Reaction Force (QRF) in Nordafghanistan, s. 93-106. In: GLATZ, L. Rainer (Hrsg.). *Am Hindukusch – und weiter? Die Bundeswehr im Auslandseinsatz: Erfahrungen, Bilanzen, Ausblicke*. Bonn: Bundeszentrale für politische Bildung, 2015.

HACKE, Christian. *Die Außenpolitik der Bundesrepublik Deutschland. Von Konrad Adenauer bis Gerhard Schröder*. Berlin: Ullstein, 2003, 652 s.

HANDL, Vladimír (ed.). *Německo v čele Evropy? SRN jako civilní mocnost a hegemon eurozóny*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2011, 376 s.

HANDL, Vladimír. Rámce zahraniční politiky a rolí sjednoceného Německa, 13-75. In: HANDL, Vladimír (ed.). *Německo v čele Evropy? SRN jako civilní mocnost a hegemon eurozóny*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2011.

HANSEN, Stefan. *Neue deutsche Sicherheitsstruktur*. Frankfurt am Main: Peter Lang, 2009, 176 s.

HARTENSTEIN, Hendrik. *Deutsche Außenpolitik gegenüber Amerika nach 9/11. Eine kontrafaktische Analyse*. Wiesbaden: Springer, 2015, 191 s.

HECHT, Jan. Afghanistan mit vollem Einsatz – Erfahrungen eines Panzergrenadierzugführers, s. 107-120. In: GLATZ, L. Rainer (Hrsg.). *Am Hindukusch – und weiter? Die Bundeswehr im Auslandseinsatz: Erfahrungen, Bilanzen, Ausblicke*. Bonn: Bundeszentrale für politische Bildung, 2015.

HEDSTÜCK, Michael – HELLMANN, Gunther. „Wir machen einen deutschen Weg.“ Irak-Abendteuer, das transatlantische Verhältnis und die Risiken der Methode Schröder für die Außenpolitik, s. 224-234. In: KUBBIG, W. Bernd (Hrsg.). *Brandherd Irak. US-Hegemonieanspruch, die UNO und die Rolle Europas*. Frankfurt am Main, New York: Campus Verlag, 2003.

HELLMANN, Gunther – WOLF, Reinhard. *Handbuch zur deutschen Außenpolitik*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2007, 968 s.

HELLMANN, Gunther. *Deutsche Außenpolitik. Eine Einführung*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2006, 260 s.

HÖSE, Alexander – OPPERMANN, Kai. Die innenpolitischen Restriktionen deutscher Außenpolitik, 40-68. In: JÄGER, Thomas (Hrsg.). *Deutsche Außenpolitik. Sicherheit, Wohlfahrt, Institutionen und Normen*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2007.

JUNGBAUER, Stefan. *Die Bundeswehr in Afghanistan. Die innerstaatlichen Restriktionen des deutschen ISAF-Einsatzes*. Hamburg: Verlag Dr. Kovač, 2010, 172 s.

KAGAN, Robert. *Labyrint síly a ráj slabosti. Amerika, Evropa a nový řád světa*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2003, 140 s.

KAIM, Markus. Deutsches Interesse versus Bündnisverpflichtung: Zur Frage nationaler Handlungsspielräume bei Auslandseinsätzen, s. 176-185. In: GIESSMANN, Hans-Joachim (Hrsg.). *Armee im Einsatz: Grundlagen, Strategien und Ergebnisse einer Beteiligung der Bundeswehr*. Baden-Baden: Nomos, 2009.

KAIM, Markus. Die deutsche NATO-Politik, s. 87-105. In: JÄGER, Thomas (Hrsg.). *Deutsche Außenpolitik. Sicherheit, Wohlfahrt, Institutionen und Normen*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2007.

KAIM, Markus. Vom „Sicherheitsanbieter“ zum „Sicherheitsberater“ – zur Zukunft der Auslandseinsätze der Bundeswehr, s. 342-355. In: GLATZ, L. Rainer (Hrsg.). *Am Hindukusch – und weiter? Die Bundeswehr im Auslandseinsatz: Erfahrungen, Bilanzen, Ausblicke*. Bonn: Bundeszentrale für politische Bildung, 2015.

KLOKOČKA, Vladimír – WAGNEROVÁ, Eliška. *Ústavy států Evropské unie. Díl první*. Praha: Linde, 2004, 795 s.

- KOLLMER, H. Dieter. In die Wüste geschickt? Der Deutsche Unterstützungsverband Somalia im Rahmen von UNOSOM II, s. 287-299. In: GIESSMANN, Hans-Joachim (Hrsg.). *Armee im Einsatz: Grundlagen, Strategien und Ergebnisse einer Beteiligung der Bundeswehr*. Baden-Baden: Nomos, 2009.
- KOŘAN, Michal. Jednopřípadová studie, 29-61. In: DRULÁK, Petr a kol. *Jak zkoumat politiku. Kvalitativní metodologie v politologii a mezinárodních vztazích*. Praha: Portál, 2008.
- KORNELIUS, Stefan. *Der Unerklärte Krieg. Deutschlands Selbstbetrug in Afghanistan*. Berlin: Körber Stiftung, 2009, 100 s.
- KRAUSE, von Ulf. *Die Afghanistaneinsätze der Bundeswehr. Politischer Entscheidungsprozess mit Eskalationsdynamik*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2011, 376 s.
- KŘÍŽ, Zdeněk. Německá bezpečnostní politika: Adaptační civilní mocnosti, 176-201. In: HANDL, Vladimír (ed.). *Německo v čele Evropy? SRN jako civilní mocnost a hegemon eurozóny*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2011.
- KRONING-HEITMANN, Imken. *Deutsche Sicherheitspolitik zwischen „never alone“ und „never again“*. *Der Auslandseinsatz der Bundeswehr in Afghanistan*. Opladen, Berlin, Toronto: Barbara Budrich, 2015, 320 s.
- LANGER, C. Phil – PIETSCH, Carsten – SEIFERT, Anja (Hrsg.). *Der Einsatz der Bundeswehr in Afghanistan. Sozial- und politikwissenschaftliche Perspektiven*. Wiesbaden: VS-Verlag, 2012, 240 s.
- LINDEMANN, Marc. *Unter Beschuss. Warum Deutschland in Afghanistan scheitert*. Berlin: Econ, 2010, 282 s.
- LINN, Susanne – SOBOLEWSKI, Frank. *So arbeitet der Deutsche Bundestag. Organisation und Arbeitsweise. Die Gesetzgebung des Bundes*. Rheinbreitbach: Neue Darmstädter Verlagsanstalt, 2010, 156 s.
- LÖFFLMANN, Georg. *Verteidigung am Hindukusch? Die Zivilmacht Deutschland und der Krieg in Afghanistan*. Hamburg: Diplomica-Verl, 2008, 88 s.
- LONGHURST, Kerry Anne. *Germany and the use of force*. Manchester: Manchester University Press, 2004, 172 s.
- MAULL, W. Hanns. Abkehr von vertrauten Pfaden. Wird die deutsche Außenpolitik „normal“?, s. 133-148. In: MEIER-WALSER, Reinhard. *Die Außenpolitik der Bundesrepublik Deutschland. Anspruch, Realität, Perspektiven*. München: Hanns-Seidel-Stiftung, 2012, 209 s.
- MAULL, W. Hanns. Deutschland als Zivilmacht, s. 73-84. In: HELLMANN, Gunther – WOLF, Reinhard. *Handbuch zur deutschen Außenpolitik*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften: 2007.

- MAULL, W. Hanns. Die prekäre Kontinuität: Deutsche Außenpolitik zwischen Pfadabhängigkeit und Anpassungsdruck, s. 421-446. In: SCHMIDT, G. Manfred (Hrsg.). *Regieren in der Bundesrepublik Deutschland. Innen- und Außenpolitik seit 1949*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2006.
- MEREY, Can. *Die afghanische Misere. Warum der Westen am Hindukusch zu scheitern droht*. Weinheim: WILEY-VCH, 2008, 308 s.
- MILOSEVIC, Nik. *Deutsche Kriegsbeteiligung und -verweigerung. Analyse der Einflussfaktoren im politischen Entscheidungsprozess der Fälle Kosovo, Afghanistan, Irak und Libyen*. Hamburg: Diplomica Verlag, 2012, 167 s.
- NACHTWEI, Winfried. Der ISAF-Einsatz der Bundeswehr. Anmerkungen zu einer überfälligen Bilanzierung, s. 49-62. In: FRÖHLICH, Christiane – GRÜDER-HEINEMANN, Andreas – HIPPLER, Jochen – JOHANNSEN, Margret – SCHOCH, Bruno. *Friedensgutachten 2010*. Berlin: Verlag Dr. W. Hopf, 2010.
- NACHTWEI, Winfried. Die Politik und Afghanistan: persönliche Bilanz und Ausblick eines politischen Auftraggebers, s. 311-325. In: GLATZ, L. Rainer (Hrsg.). *Am Hindukusch – und weiter? Die Bundeswehr im Auslandseinsatz: Erfahrungen, Bilanzen, Ausblicke*. Bonn: Bundeszentrale für politische Bildung, 2015.
- NOETZEL, Timo – SCHREER, Benjamin. Bundeswehr: Herausforderung Aufstandsbekämpfung, s. 31-36. In: SCHMIDT, Peter (Hg.). *Das internationale Engagement in Afghanistan. Strategien, Perspektiven, Konsequenzen*. SWP Studie [online]. 2008, S23 [cit. 2012-6-12]. Dostupné na https://www.swp-berlin.org/fileadmin/contents/products/studien/2008_S23_smt_ks.pdf
- OVERHAUS, Marco. Civilian Power under Stress: Germany, NATO and the European Security and Defense Policy, s. 66-78. In: MAULL, W. Hanns (Hrsg.). *Germany's Uncertain Power. Foreign Policy of the Berlin Republic*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2006.
- PETERS, Dirk. Ansätze und Methoden der Außenpolitikanalyse, s. 815-835. In: HELLMANN, Gunther – WOLF, Reinhard. *Handbuch zur deutschen Außenpolitik*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften: 2007.
- PHILIPPI, Nina. *Bundeswehr-Auslandseinsätze als außen- und sicherheitspolitisches Problem des geeinten Deutschland*. Frankfurt am Main, Berlin, Bern, New York, Paris, Wien: Lang, 1997, 244 s.
- PHILIPPI, Nina. Civilian Power and war: the German debate about out-of-area operations 1990-99, s. 49-67. In: HARNISCH, Sebastian – MAULL, W. Hanns. *Germany as a Civilian Power? The foreign policy of the Berlin Republic*. Manchester/New York: Manchester university Press, 2001.
- RAUCH, M. Andreas. *Auslandseinsätze der Bundeswehr*. Baden-Baden: Nomos Verlagsgesellschaft, 2006, 296 s.

RISSE, Thomas. Deutsche Identität und Außenpolitik, s. 49-61. In: HELLMANN, Gunther – WOLF, Reinhard. *Handbuch zur deutschen Außenpolitik*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften: 2007.

RUDOLF, Peter. The Transatlantic Relationship: A View from Germany, s. 137-151. In: MAULL, W. Hanns (Hrsg.). *Germany's Uncertain Power. Foreign Policy of the Berlin Republic*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2006.

RYJÁČEK, Jan. *Spolkový sněm a nasazení ozbrojených sil v zahraničí*. Praha: Karolinum, 2012, 328 s.

STAACK, Michael. Normative Grundlagen, Werte und Interessen deutscher Sicherheitspolitik, s. 53-87. In: BÖCKENFÖRDE, Stephan – GAREIS, Bernhard Sven (Hrsg.). *Deutsche Sicherheitspolitik: Herausforderungen, Akteure und Prozesse*. Opladen & Toronto: Verlag Barbara Budrich, 2014.

STEINBERG, Guido. Im Visier von Al-Qaida. *Deutschland braucht eine Anti-Terror-Strategie*. Hamburg: Körber Stiftung, 2009, 105 s.

SZABO, F. Stephen. Parting Ways: The German-American Relationship after Iraq, s. 122-136. In: MAULL, W. Hanns (Hrsg.). *Germany's Uncertain Power. Foreign Policy of the Berlin Republic*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2006.

SZABO, F. Stephen. Vereinigte Staaten von Amerika: politische und Sicherheitsbeziehungen, s. 353-366. In: HELLMANN, Gunther – WOLF, Reinhard. *Handbuch zur deutschen Außenpolitik*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2007.

TEWES, Henning. *Germany, Civilian Power and the New Europe: enlarging NATO and European Union*. Basingstoke: Palgrave, 2002, 251 s.

THEILER, Olaf. Bundeswehr und NATO, s. 186-199. In: GIEßMANN, Hans-Joachim (Hrsg.). *Armee im Einsatz: Grundlagen, Strategien und Ergebnisse einer Beteiligung der Bundeswehr*. Baden-Baden: Nomos, 2009.

TIMMERMANN- LEVANAS, Andreas – RICHTER, Andrea. *Die reden. Wir sterben. Wie unsere Soldaten zu Opfern der deutschen Politik werden*. Frankfurt/New York: Campus Verlag, 2010, 268 s.

VARWICK, Johannes. Bundeswehr, s. 246-258. In: HELLMANN, Gunther – WOLF, Reinhard. *Handbuch zur deutschen Außenpolitik*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2007.

VARWICK, Johannes. Deutsche Sicherheits- und Verteidigungspolitik in der Nordatlantischen Allianz: Die Politik der rot-grünen Bundesregierung 1998-2003, s. 15-36. In: HARNISCH, Sebastian (Hrsg.). *Deutsche Sicherheitspolitik. Eine Bilanz der Regierung Schröder*. Baden-Baden: Nomos, 2004.

VARWICK, Johannes. Nordatlantische Allianz, s. 763-778. In: HELLMANN, Gunther – WOLF, Reinhard. *Handbuch zur deutschen Außenpolitik*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2007.

VESELÁ, Barbora. Normativní a institucionální rámec tvorby německé zahraniční politiky, s. 119-175. In: HANDL, Vladimír (ed.). *Německo v čele Evropy? SRN jako civilní mocnost a hegemon eurozóny*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2011.

VOLLMER, Jörg. Erfahrungen als zweimaliger Kommandeur des Regionalkommandos Nord in den Jahren 2009 und 2013/2014, s. 78-92. In: GLATZ, L. Rainer (Hrsg.). *Am Hindukusch – und weiter? Die Bundeswehr im Auslandseinsatz: Erfahrungen, Bilanzen, Ausblicke*. Bonn: Bundeszentrale für politische Bildung, 2015.

WAGNER, Wolfgang – SCHLOTTER, Peter. Zwischen Multilateralismus und militärischer Zurückhaltung: die Sicherheits- und Verteidigungspolitik Deutschlands, s. 447-466. In: SCHMIDT, G. Manfred (Hrsg.). *Regieren in der Bundesrepublik Deutschland. Innen- und Außenpolitik seit 1949*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2006.

ZAPFE, Martin. Nach Kabul und Krim – Deutschland in NATO und EU, s. 326-341. In: GLATZ, L. Rainer (Hrsg.). *Am Hindukusch – und weiter? Die Bundeswehr im Auslandseinsatz: Erfahrungen, Bilanzen, Ausblicke*. Bonn: Bundeszentrale für politische Bildung, 2015.

Odborné články a studie

AGGESTAM, Lisbeth. Role Conceptions and the Politics of Identity in Foreign Policy. *Arena Working Papers*, 1999, 8, 27 s.

BAUER, Thomas – SEEGER, Sarah. Politische Kommunikation zwischen politischen Eliten und Bevölkerung – Leitfaden für eine sicherheitspolitische Debatte in Deutschland. *CAP Analyse*, März 2008, Ausgabe 1, 14 s.

BECKER, Markus – STIEGLITZ, Nils. Toward a logic of appropriateness? Rules, identities and organizational coordination. Paper presented at the 25th Celebration conference 2008: Entrepreneurship and innovation – organizations, institutions, systems and regions. Copenhagen: 17 – 20. June 2008.

BENEŠ, Vít. Teorie rolí. Konceptuální rámec pro konstruktivistickou analýzu zahraniční politiky. *Mezinárodní vztahy*, 2010, roč. 45, č. 4, s. 72-87.

BIERLING, Stephan. Auseinander gelebt – Das Ende der transatlantischen Sonderbeziehungen. *Internationale Politik*, Oktober 2004, Jahrgang 59, Nummer 10, s. 69-74.

BOEKLE, Henning – RITTBERGER, Volker – WAGNER, Wolfgang. Normen und Außenpolitik: Konstruktivistische Außenpolitiktheorie. *Tübinger Arbeitspapiere zur Internationalen Politik und Friedensforschung* [online]. 1999, 58 s. [cit. 2014-3-11]. Dostupné na <https://publikationen.uni-tuebingen.de/xmlui/handle/10900/47198>

BROSE, Ekkehard. Parlamentsarmee und Bündnisfähigkeit: ein Plädoyer für eine begrenzte Reform des Parlamentsbeteiligungsgesetzes. *SWP-Studie*, September 2013, S 18, 21 s.

BRUMMER, K. –THIES Cameron. The Contested Selection of National Role conceptions. *Foreign Policy Analysis*, July 2015, Volume 11, Issue 3, s. 273-293.

BRUMMER, Klaus. *The Contested Origins of National Role conceptions: Lessons from Germany*. Paper prepared for the Annual meeting of the International Studies association, San Diego, CA, April 1-4, 2012.

CHAUVISTRÉ, Eric. Robuste Illusionen: Was einer Debatte über Auslandseinsätze der Bundeswehr im Wege steht. *Internationale Politik*, März 2009, Nr. 3, s. 84-95.

CONRAD, Björn – STUMM, Mario. German strategic Culture and Institutional Choice: Transatlanticism and/or Europeanism? *Trierer Arbeitspapiere zur Internationalen Politik*, Dezember 2004, Nr. 9, 68 s.

DEMBINSKI, Matthias. Ein Sturm im Wasserglas? Deutsche Außenpolitik im Zeichen transatlantischer und europäischer Verwerfungen. *HSFK-Report*, 2003, 12, 29 s.

FRIESENDORF, Cornelius – DAASE, Christopher – MÜLLER, Thomas. Flexible Sicherheitskräfte für Auslandseinsätze. Afghanistan und die Grenzen deutscher Sicherheitspolitik. *HSFK-Report*, 2013, Nr. 1.

GEIS, Ann. Die Zivilmacht Deutschland und die Enttabuisierung des Militärischen. *HFSK Standpunkte* [online]. Nr. 2/2005, 12 s. [cit. 2007-1-10]. Dostupné na [http://hsfk.de/fileadmin/downloads/Standpunkte-2-2005\(druckfrei\).pdf](http://hsfk.de/fileadmin/downloads/Standpunkte-2-2005(druckfrei).pdf)

GOTKOWSKA, Justyna. No more compulsory engagement. The emancipation of German security policy. *Centre for Eastern Studies* [online]. 19. 7. 2011, 6 s. [cit. 2013-1-10]. Dostupné na <http://www.osw.waw.pl/en/publikacje/osw-commentary/2011-07-19/no-more-compulsory-engagement-emancipation-german-security>

HACKE, Christian. Deutschland, Europa und der Irakkonflikt. *Aus Politik und Zeitgeschichte*, 2003, B 24–25, s. 8-16.

HARNISCH, Sebastian. *Conceptualizing in the minefield: Role theory and foreign policy learning*. Contribution to the ISA-Workshop „Integrating Foreign Policy Analysis and International Relations through Role Theory at the Annual ISA-Conference, New Orleans, 15 – 20. February 2010.

HARNISCH, Sebastian. German Non-Proliferation Policy and the Iraq conflict. *German Politics*, 2004. Volume 13, Issue 1, s. 1-34.

HARSCH, F. Michael. A Reluctant Warrior. The German Engagement in Afghanistan. *PRIO Paper*, 2011, 26 s.

HEGENBART, Christine – WOLF, Alexander. Wie soll die deutsche Außenpolitik der Zukunft aussehen? Zivile Konfliktprävention als Leitlinie der strategischen Neuausrichtung. *Argumentation Kompakt*, 26. September 2014, 4, 7 s.

HELLMANN, Gunther. Berlin, Great Power Politics and Libya. *AICGS* [online]. 22. 9. 2011 [cit. 2012-6-12]. Dostupné na <http://www.aicgs.org/issue/berlin-great-power-politics-and-libya/>

HOLSTI, J. Kalevi. National Role Conceptions in the Study of Foreign Policy. *International Studies Quarterly*, September 1970, Vol. 14, No. 3, s. 233-309.

HYDE-PRICE, Adrian. Continental Drift? Transatlantic Relations in the Twenty-First Century. *Defence Studies*, 2002, No. 2, s. 1-20.

Involvement or restraint? Findings of a representative survey conducted by TNS Infratest Policy Research on German Attitudes to foreign policy. Körber-Stiftung, May 2014.

JAKOBS, Nadine. Deutsche Sicherheitspolitik nach dem 11. September 2001. *Studien zur Deutschen und Europäischen Außenpolitik*, 2005, s. 149-198.

JAKOBSEN, Viggo Peter. Germany Won't Fight for International Security [online]. 12. 9. 2013 [cit. 2012-6-12]. Dostupné na <https://carnegieeurope.eu/2013/09/12/germany-won-t-fight-for-international-security-pub-52941>

JOHNSTON, Lynn Karin. Germany, Afghanistan and the process of decision making in German foreign policy: Constructing a framework for analysis. College Park, 2011. Dissertation. Faculty of the Graduate School of the University of Maryland.

JORDAN, Andrew. "Overcoming the Divide" Between Comparative Politics and International Relations Approaches to the EC: What role for "Post-Decisional" Politics? Paper presented at the 1997 European Community Studies Association (ECSA), Biennial International Conference, Seattle, Washington, May 29 – June 1 1997.

KAGAN, Robert. „Power und Weakness“. *Policy Review*, June/July 2002, Nr. 113, 19 s.

KAIM, Markus – ROUGE, de Guillaume – BARRY, Ben – JAKOBSEN, Viggo Peter – SAIDEMAN, Steve. Lehren aus Afghanistan. Der Krieg am Hindukusch hat die westliche Sicherheitspolitik verändert. *Internationale Politik*, Juli/August 2015, 4, s. 94-109.

KAMP, Heinz-Karl. Die Zukunft der deutsch-amerikanischen Sicherheitspartnerschaft. *Aus Politik und Zeitgeschichte*, 2003, B46, s. 16-22.

KELLER, Patrick. German Hard Power: Is There a There There? *AICGS*, 10 s. [online]. 10. 10. 2013 [cit. 2018-12-04]. Dostupné na <https://www.aicgs.org/2013/10/german-hard-power-is-there-a-there-there/>

KIRSTE, Knut – MAULL, W. Hanns. Zivilmacht und Rollentheorie. *Zeitschrift für Internationale Beziehungen*, 1996, 3. Jahrgang, Heft 2, s. 283-312.

KLOSE, Ulrich-Hans – POLENZ, Ruprecht. Wahre Werte, falsche Freunden. Deutschlands Partner sitzen im Westen: eine Erinnerung aus gegebenem Anlass. *Internationale Politik*, September/Oktober 2011, s. 18-27.

KROTZ, Ulrich. National Role Conceptions and Foreign Policies: France and Germany Compared. *Working Paper*, 2002, Vol. 2, No. 1, 45 s.

KÜHNE, Winrich. Interessen, Kriterien, Probleme deutscher Beteiligung an Friedenseinsätzen. Wann? Wohin? Warum? *Die Friedenswarte: Journal of International Peace and Organization*, 2007, Bd. 82, 1, s. 23-40.

MAIZIERE, de Thomas. „Breath before depth“. *IP Journal* [online]. 2011 [cit. 2012-3-11]. Dostupné na <https://ip-journal.dgap.org/en/ip-journal/regions/%E2%80%9Cbreadth-depth%E2%80%9D>

MARCH, G. James – OLSEN, P. Johan. Elaborating the „New Institutionalism“. *Arena working papers* [online]. 2005 [cit. 2016-12-04]. Dostupné na https://www.sv.uio.no/arena/english/research/publications/arena-working-papers/2001-2010/2005/wp05_11.pdf

MARCH, G. James – OLSEN, P. Johan. The Institutional Dynamics of International Political Orders. *International Organization*, autumn 1998, 52, 4, 45 s.

MARCH, G. James – OLSEN, P. Johan. The logic of appropriateness. *Arena working papers* [online]. 1999 [cit. 2016-12-04]. Dostupné na https://www.sv.uio.no/arena/english/research/publications/arena-working-papers/2001-2010/2004/wp04_9.pdf

MARWAN, Taam Abou. Deutsche Sicherheit im Spannungsfeld des internationalen Terrorismus und der Weltordnungspolitik. Hamburg, 2007. Dissertation, Universität Göttingen, 234 s.

MASALA, Carlo. Möglichkeiten einer Neuorientierung deutscher Außen- und Sicherheitspolitik. *Aus Politik und Zeitgeschichte*, 2008, B43, s. 22-27.

MATZ, Michael. Jägerregiment 1. Im Einsatz als Quick Reaction Force RC North. *Strategie & Technik*, Januar 2011, s. 20-24.

MAULL, W. Hanns. „Normalisierung“ oder Auszehrung? Deutsche Außenpolitik im Wandel. *Aus Politik und Zeitgeschichte*, 2004, B11, s. 17-23.

MAULL, W. Hanns. Germany and the Use of Force: Still a Civilian Power? Paper prepared for the Workshop on Force, Order and Global Governance, an Assessment of U.S., German and Japanese Approaches, the Brooking Institution, Washington, DC, July 1-2, 1999.

MEIERS, Josef-Franz. Crossing the red lines? The grand coalition and the paradox of German foreign policy. *AICGS Policy report*, 37 s. [online]. 2008 [cit. 2015-11-04]. Dostupné na <http://www.aicgs.org/publication/crossing-the-red-lines-the-grand-coalition-and-the-paradox-of-german-foreign-policy/>

MESSNER, Dirk. Wettstreit der Akteure. Die internationale Verflechtung revolutioniert das Regieren. *Internationale Politik*, Januar 2005, Bd. 60, 1, s. 16-22.

MÜNCH, Philipp. „Counterinsurgency“ in der Bundeswehr: Konzeption, Interpretation und Praxis. *Sicherheit und Frieden*, 4/2010, 28. Jahrgang, s. 211-216.

NIEDERMEIER, Pia. German Security Policy on the Move – Challenges In and Post Afghanistan. *AICGS* [online]. April 2011, s. 3 [cit. 2012-6-12]. Dostupné na <http://www.aicgs.org/publication/german-security-policy-on-the-move-challenges-in-and-post-afghanistan/>

NOETZEL, Timo – SCHREER, Benjamin. All the way? The evolution of German military power. *International Affairs*, 2008, 84: 2, s. 211-221.

NOETZEL, Timo. Germany's Small War in Afghanistan: Military Learning amid Politico-Strategic Inertia. *Contemporary Security Policy*, December 2010, No. 3, s. 486-508.

NOETZEL, Timo. The German politics of war: Kunduz and the war in Afghanistan. *International Affairs*, 2011, 87:2, s. 397-418.

PÖTZSCHKE, Jana – RATTINGER, Hans – WAGNER, Corina. A Threat to Partnership? Perceived Threat and Attitudes toward German-American Relations. Paper prepared for presentation at the 53rd Annual Convention of the International Studies Association (ISA), San Diego, 2012.

PUTNAM, D. Robert. Diplomacy and Domestic Politics: The Logic of Two-Level Games. *International Organization*, Summer 1988, Volume 42, Issue 3, s. 427-460.

RIECKE, Henning. Dranbleiben in Afghanistan. *DGAP-Standpunkt*, Januar 2010, N 1., 4 s.

RÜHE, Volker. Füreinander wichtig sein. Die USA und Europa müssen ihr Verhältnis neu begründen. *Internationale Politik*, März 2005, s. 58-64.

SANDSCHNEIDER, Eberhard. Deutsche Außenpolitik: eine Gestaltungsmacht in der Kontinuitätsfalle. *Aus Politik und Zeitgeschichte*, 2012, B10, s. 3-9.

SANGAR, Eric. The German Bundeswehr after Afghanistan: A Return to Which „Normality“? *The Polish Quarterly of International Affairs*, 2014, No. 2, s. 27-42.

SCHALLER, Christian. „Rechtssicherheit im Auslandseinsatz. Zum völkerrechtlichen Charakter des Einsatzes der Bundeswehr in Afghanistan“. *SWP-Aktuell 67* [online]. 2009, 8 s. [cit. 2012-1-10]. Dostupné na http://www.swp-berlin.org/common/get_document.php?asset_id=6634

SCHMITT, Olivier. Strategic Users of Culture: German Decisions for Military Action. *Contemporary Security Policy*, 2012, Volume 33, Issue: 1, s. 59-81.

SCHRÖER Arne. Lessons Learned? German Security Policy and the War in Afghanistan. *German Politics*, 2014, Bd23, 1-2, s. 78-102.

SCHULZ, Martin. Logic of Consequences and Logic of Appropriateness [online]. 2014, 17 s. [cit. 2015-12-01]. Dostupné na http://www.martinshub.org/Download/LoC_LoA_PrePub.pdf

ŠEDIVÝ, Jiří. Střet identit? USA a Evropa po 11. září. *Mezinárodní vztahy*, 2002,4, s. 5-25.

SPERLING, James. Germany and America in the Twenty-first Century: Repeating the Post-war Patterns of Conflict and Cooperation. *German Politics*, 2010, Bd. 19, 1, s. 53-71.

STEINBERG, Guido. Counter-Terrorism and German-American Relations: A German Perspective. *AICGS Issue brief*, October 2008, s. 1-8.

SZABO, F. Stephen. Germany and the United States After Iraq: From Alliance to Alignment. *International Politics and Society*, 2004, 1, s. 41-52.

TECHAU, Jan. A Promise Unfulfilled: German-U.S. Relations 25 Years After Reunification. Carnegie Europe [online]. 8. 10. 2015 [cit. 2016-05-08]. Dostupné na <https://carnegieeurope.eu/2015/10/08/promise-unfulfilled-german-u.s.-relations-25-years-after-reunification-pub-61546>

TEWES, Henning. Between Deepening and Widening: Role Conflict in Germany's Enlargement Policy. *IGS Discussion Paper*, 1997, 97/14, s. 117-133.

THUNERT, Martin. Think Tanks in Deutschland – Berater der Politik. *Aus Politik und Zeitgeschichte*, 2003, Bd. 53, 51, s. 30-38.

TIMMERMANN, Martina. Setting the Stage for a U.S.-German Partnership Befitting the Twenty-First Century. [online]. 2014 [cit. 2014-3-11]. Dostupné na <https://www.aicgs.org/publication/setting-the-stage-for-a-u-s-german-partnership-befitting-the-twenty-first-century/>

WAGENER, Martin. The Labyrinth of German Iraq Policy. *German Foreign Policy in Dialogue*, 2002, Nr. 8, s. 38-42.

WANNER, Meike. Einstellungen zu den Auslandseinsätzen der Bundeswehr und Bewertung des ISAF-Einsatzes der Bundeswehr, s. 52-59 In: BIEHL, Heiko – HÖFIG, Chariklia – WANNER, Meike. *Sicherheits- und verteidigungspolitisches Meinungsklima in der Bundesrepublik Deutschland. Ergebnisse der Bevölkerungsumfrage 2014*. Forschungsbericht 111 [online]. August 2015 [cit. 2019-

01-26]. Dostupné na

<http://www.mgfa.de/html/einsatzunterstuetzung/downloads/forschungsbericht111bevoelkerungsumfragesipo2014.pdf>

Novinové články

Auch in Kundus Kampf gegen Aufständische [online]. 29. 6. 2009 [cit. 2017-12-03]. Dostupné na <https://www.onetz.de/deutschland-und-die-welt-r/archiv/isaf-kommandeur-sorgt-sich-um-provinz-in-nordafghanistan-soldaten-fuehlen-sich-seit-langem-im-auch-in-kundus-kampf-gegen-aufstaendische-d1502361.html>

AWACS-Einsatz in Afghanistan als Ersatz für Libyen? Focus [online]. 18. 3. 2011 [cit. 2014-02-08]. Dostupné na http://www.focus.de/politik/deutschland/bundeswehr-awacs-einsatz-in-afghanistan-als-ersatz-fuer-libyen_aid_609956.html

BANNAS, Günter. Merkels Mann für heikle Missionen. Frankfurter Allgemeine Zeitung [online]. 30. 10. 2013 [cit. 2015-7-5]. Dostupné na <http://www.faz.net/aktuell/politik/sicherheitsberater-christoph-heusgen-merkels-mann-fuer-heikle-missionen-12641115.html>

BICKEL, Markus. SPD will raus aus Afghanistan – auf Raten. Frankfurter Allgemeine Zeitung [on-line]. 22. 1. 2010 [cit. 2015-3-6]. Dostupné na <https://www.faz.net/aktuell/politik/inland/konferenz-in-berlin-spd-will-raus-aus-afghanistan-auf-raten-1907710.html>

BIRNBAUM, Robert – MONATH, Hans. Bundeswehr operiert an der Mandatsgrenze. Der Tagesspiegel [online]. 8. 11. 2007 [cit. 2012-11-02]. Dostupné na <https://www.tagesspiegel.de/politik/afghanistan-bundeswehr-operiert-an-der-mandatsgrenze/1089578.html>

BLASBERG, Anita – WILLEKE, Stefan. Das Tachus-Syndrom. Die Zeit [online]. 8. 3. 2010 [cit. 2012-12-03]. Dostupné na <https://www.zeit.de/2010/10/DOS-Kundus>

BLECHSCHMIDT, Peter. „An 21 Operationen beteiligt“. Süddeutsche Zeitung [online]. 13. 8. 2010 [cit. 2013-11-03]. Dostupné na <https://www.sueddeutsche.de/politik/verteidigungsministerium-ueber-task-force-an-operationen-beteiligt-1.987713>

BOULEY, Marcel – KESKUS, Rahvusvaheline. Germany's vote on Libya: no national interest involved; the use of military means questionable. *International centre for defence studies* [online]. 2011 [cit. 2012-6-12]. Dostupné na <http://www.digar.ee/arhiiv/en/books/104186>

BUCK, Christian. Zwei-Klassen-Kämpfer. Die Welt, 29. 10. 2006.

Bundeswehr-Elite beriet Oberst Klein. KSK an Kundus-Angriff beteiligt. N-TV [online]. 10. 12. 2009 [cit. 2015-09-03]. Dostupné na <https://www.n-tv.de/politik/KSK-an-Kundus-Angriff-beteiligt-article633323.html>

Bundeswehr soll zivile Opfer verschwiegen haben. Frankfurter Allgemeine Zeitung [online]. 10. 7. 2014 [cit. 2013-12-01]. Dostupné na <https://www.faz.net/aktuell/politik/ausland/bundeswehr-soll-zivile-opfer-verschwiegen-haben-13037680.html>

DAUSEND, Peter – LAU, Jörg. „Afghanistan war kein Irrtum.“ Die Zeit [on-line]. 8. 11. 2011 [cit. 2016-6-7]. Dostupné na https://blog.zeit.de/joerglau/2011/09/08/afghanistan-war-kein-irrtum_5062

DEMMEER, Ulrike – HICKMANN, Christoph – KURBJUWEIT, Dirk – NEUKIRCH, Ralf. Gemeinsam leben und sterben. Der Spiegel 4/2010.

DEMMEER, Ulrike – GEBAUER, Matthias. SPD wirft Bundeswehr-Generälen Vertuschung vor. Der Spiegel [online]. 6. 3. 2010 [cit. 2013-09-03]. Dostupné na <http://www.spiegel.de/politik/ausland/kunduz-untersuchungen-spd-wirft-bundeswehr-generaelen-vertuschung-vor-a-682018.html>

DEMMEER, Ulrike – GEBAUER, Matthias – GOETZ, John – KURBJUWEIT, Dirk – STARK, Holger. Eskalation erwünscht. Der Spiegel 52/2009, 19. 12. 2009.

DEMMEER, Ulrike – GOETZ, John. Meister der Verteidigung. Der Spiegel 50/2009.

DEMMEER, Ulrike – NIESMANN, Andreas – HUFELSCHULTE Josef. Was sollen wir hier. Focus [online]. 3. 2. 2014 [cit. 2015-01-03]. Dostupné na http://www.focus.de/politik/ausland/politik-was-sollen-wir-hier_id_3584890.html

„Der Krieg war präsent“. Der Spiegel 21/2013.

„Die harte Wahrheit wird nicht ausgesprochen“. Die Welt [online]. 22. 6. 2009 [cit. 2017-12-03]. Dostupné na <https://www.welt.de/politik/article3970819/Die-harte-Wahrheit-wird-nicht-ausgesprochen.html>

DURAK, Elke. „Selbstverständlicher Akt von Solidarität“. Naumann begrüßt Tornado-Einsatz in Afghanistan. Deutschlandfunk [online]. 10. 2. 2007 [cit. 2013-11-03]. Dostupné na https://www.deutschlandfunk.de/selbstverstaendlicher-akt-von-solidaritaet.694.de.html?dram:article_id=64209

„Es wird auch weiterhin gefährlich bleiben“. André Wüstner im Gespräch mit Ute Welty. Deutschlandfunk [online]. 12. 12. 2013 [cit. 2017-01-03]. Dostupné na https://www.deutschlandfunkkultur.de/auslandseinsaetze-es-wird-auch-weiterhin-gefaehrlich-bleiben.1008.de.html?dram:article_id=271771

Ex-Verteidigungsminister sehen Soldaten im Krieg. Die Welt [on-line]. 23. 10. 2008 [cit. 2016-3-6]. Dostupné na <https://www.welt.de/politik/article2613370/Ex-Verteidigungsminister-sehen-Soldaten-im-Krieg.html>

FISCHER, Sebastian. Guttenberg erklärt den Krieg. Der Spiegel [on-line]. 6. 4. 2010 [cit. 2018-3-6]. Dostupné na <http://www.spiegel.de/politik/ausland/afghanistan-einsatz-der-bundeswehr-guttenberg-erklaert-den-krieg-a-687468.html>

FRIEDERICHS, Hauke. Chaostage in der deutschen Außenpolitik. Die Zeit, 23. 3. 2011.

FRIEDERICHS, Hauke. Geheime Kommandosache Kundus. Die Zeit [online]. 29. 1. 2010 [cit. 2013-11-01]. Dostupné na <https://www.zeit.de/politik/ausland/2010-01/afghanistan-kundus-ksk>

FRIEDMANN, Jan – HENGST, Björn. Einsatz im Kampfgebiet, aber kein Kampfeinsatz. Der Spiegel [online]. 8. 2. 2007 [cit. 2013-12-03]. Dostupné na <http://www.spiegel.de/politik/deutschland/tornado-debatte-einsatz-im-kampfgebiet-aber-kein-kampfeinsatz-a-465256.html>

„Führen, nicht auftrumpfen“. Der Spiegel 14/2013.

„Für die Soldaten ist es Krieg.“ Der Spiegel online]. 24. 6. 2009 [cit. 2017-12-03]. Dostupné na <http://www.spiegel.de/politik/ausland/bundeswehr-in-afghanistan-fuer-die-soldaten-ist-es-krieg-a-632315.html>

GALLU, Joshua. Avoiding the Violence in Afghanistan. Der Spiegel [online]. 25. 10. 2006 [cit. 2015-12-04]. Dostupné na <http://www.spiegel.de/international/criticism-of-germany-and-france-avoiding-the-violence-in-afghanistan-a-444666.html>

GEBAUER, Matthias. Afghanistan-Strategie entzweit Westerwelle und Guttenberg. Der Spiegel [online]. 7. 1. 2010 [cit. 2016-08-03]. Dostupné na <http://www.spiegel.de/politik/ausland/kursstreit-vor-london-konferenz-afghanistan-strategie-entzweit-westerwelle-und-guttenberg-a-670657.html>

GEBAUER, Matthias. ISAF-Chef fordert neue Bundeswehrstrategie. Der Spiegel [online]. 21. 1. 2010 [cit. 2016-07-03]. Dostupné na <http://www.spiegel.de/politik/ausland/afghanistan-mission-isaf-chef-fordert-neue-bundeswehrstrategie-a-672876.html>

GEBAUER, Matthias. NATO startet AWACS-Mission ohne Deutschland. Der Spiegel [online]. 10. 1. 2011 [cit. 2013-11-03]. Dostupné na <http://www.spiegel.de/politik/ausland/krieg-in-afghanistan-nato-startet-awacs-mission-ohne-deutschland-a-738566.html>

GEBAUER, Matthias. Taliban attackieren neuen deutschen Außenposten. Der Spiegel [online]. 4. 11. 2010 [cit. 2013-9-03]. Dostupné na <http://www.spiegel.de/politik/deutschland/krieg-in-kunduz-taliban-attackieren-neuen-deutschen-aussenposten-a-727096.html>

GEBAUER, Matthias. USA schicken 2500 Soldaten ins Bundeswehrgebiet. Der Spiegel [online]. 1. 1. 2010 [cit. 2015-08-03]. Dostupné na <http://www.spiegel.de/politik/ausland/afghanistan-einsatz-in-kunduz-usa-schicken-2500-soldaten-ins-bundeswehrgebiet-a-669965.html>

GEBAUER, Matthias – DEMMER, Ulrike. Afghanistan-Mission der Nato. Der Spiegel, 27. 11. 2010.

GEBAUER, Matthias – WEILAND, Severin. USA und Briten überziehen Deutschland mit Kritik-Kampagne [online]. 17. 11. 2006 [cit. 2015-7-3]. Dostupné na <http://www.spiegel.de/politik/deutschland/afghanistan-einsatz-usa-und-briten-ueberziehen-deutschland-mit-kritik-kampagne-a-449160.html>

GEBAUER, Matthias – WEILAND, Severin. Tornados in begrenzter Mission. Der Spiegel [online]. 5. 2. 2007 [cit. 2014-12-03]. Dostupné na <http://www.spiegel.de/politik/deutschland/afghanistan-mandat-tornados-in-begrenzter-mission-a-464406.html>

Guttenberg und Westerwelle im Clinch. Der Westen [online]. 14. 1. 2011 [cit. 2013-11-12]. Dostupné na <https://www.derwesten.de/politik/guttenberg-und-westerwelle-im-clinch-id4166222.html>

FRIEDERICHS, Hauke. Fragile Erfolge am Hindukusch. Die Zeit [online]. 27. 1. 2011 [cit. 2013-12-03]. Dostupné na <https://www.zeit.de/politik/ausland/2011-01/nordafghanistan-sicherheit>

Gates Slams Germany over Afghanistan Role. Der Spiegel [online]. 12. 12. 2007 [cit. 2015-07-03]. Dostupné na <http://www.spiegel.de/international/world/us-disappointed-with-police-training-gates-slams-germany-over-afghanistan-role-a-522904.html>

Germany rejects US Pressure as NATO's Afghan Rift Deepens. Deutsche Welle [online]. 7. 2. 2008 [cit. 2015-01-03]. Dostupné na <https://www.dw.com/en/germany-rejects-us-pressure-as-natos-afghan-rift-deepens/a-3114007>

HAMMERSTEIN, von Konstantin – HOYNG, Hans – SCHLAMP, Jürgen-Hans – SZANDAR, Alexander. Das Afghanistan-Abenteuer. Der Spiegel, 47/2006.

HECKMANN, Oliver-Dirk. Afghanistan-Expertin: Tornados werden Zieldaten für Angriffe liefern. Citha Maaß rechnet mit weiteren Anforderungen an deutsche Soldaten. Deutschlandfunk [online]. 30. 1. 2007 [cit. 2012-12-01]. Dostupné na https://www.deutschlandfunk.de/afghanistan-expertin-tornados-werden-zieldaten-fuer.694.de.html?dram:article_id=64161

HEINLEIN, Stefan. Kolbow: Tornados dienen dem Schutz der eigenen Truppen. SPD-Politiker für Entsendung nach Afghanistan. Deutschlandfunk [online]. 31. 1. 2007 [cit. 2013-11-03]. Dostupné na https://www.deutschlandfunk.de/kolbow-tornados-dienen-dem-schutz-der-eigenen-truppen.694.de.html?dram:article_id=64168

Holbrooke erhöht Erwartungen an Deutschland. Der Tagesspiegel [online]. 6. 1. 2010 [cit. 2015-07-03]. Dostupné na <https://www.tagesspiegel.de/politik/bundeswehreinsatz-in-afghanistan-holbrooke-erhoeht-erwartungen-an-deutschland/1659524.html>

HUFELSCHULTE, Josef – WIEGOLD, Thomas. Auf der Schlachtbank. Focus, Nr. 27, 29. 6. 2009.

CHAUVISTRE, Eric. Die Bundeswehr lässt sich rausbomben. Die Tageszeitung [online]. 24. 3. 2009 [cit. 2016-11-03]. Dostupné na <http://www.taz.de/!5165808/>

JUNGHOLT, Thorsten. Neue, gefährliche Aufgabe für die Bundeswehr. Berliner Morgenpost [online]. 30. 6. 2009 [cit. 2015-10-03]. Dostupné na <https://www.morgenpost.de/politik/article102222831/Neue-gefaehrliche-Aufgabe-fuer-die-Bundeswehr.html>

Kabinettt beschließt AWACS-Einsatz in Afghanistan. Frankfurter Allgemeine Zeitung, 23. 3. 2011.

KAIM, Markus. Nicht weniger Auslandseinsätze, sondern andere. Der Tagesspiegel [online]. 3. 11. 2015 [cit. 2012-6-12]. Dostupné na <https://causa.tagesspiegel.de/politik/zukunft-der-bundeswehr/nicht-weniger-auslandseinsatze-sondern-andere.html>

KNUF, Thorsten. Bundeswehrkommission ohne Opposition. Frankfurter Rundschau [online]. 24. 3. 2014 [cit. 2015-01-13]. Dostupné na <http://www.fr-online.de/politik/bundeswehr-bundeswehrkommission-ohne-opposition,1472596,26637554.html>

KOELBL, Susanne – SZANDAR, Alexander. Gates Wants More from Berlin. Der Spiegel [online]. 1. 2. 2008 [cit. 2015-07-03]. Dostupné na <http://www.spiegel.de/international/world/gates-wants-more-from-berlin-us-demands-more-german-troops-at-taliban-front-a-532476.html>

KRAUSS, Bärbel. Feuertaufe am Hindukusch. Badische Zeitung [online]. 29. 12. 2014 [cit. 2019-01-27]. Dostupné na <https://www.badische-zeitung.de/deutschland-1/feuertaufe-am-hindukusch--97914952.html>

KSK-Task-Force seit zwei Jahren in Kundus. Frankfurter Allgemeine Zeitung [online]. 17. 12. 2009 [cit. 2015-09-03]. Dostupné na <https://www.faz.net/aktuell/politik/afghanistan-einsatz-ksk-task-force-seit-zwei-jahren-in-kundus-1901438.html>

Kunduz-Luftangriff: Ermittlungen gegen Oberst Klein eingestellt. Der Spiegel [online]. 19. 4. 2010 [cit. 2013-11-03]. Dostupné na <http://www.spiegel.de/politik/ausland/kunduz-luftangriff-ermittlungen-gegen-oberst-klein-eingestellt-a-689867.html>

KURBJUWEIT, Dirk – REPINSKI, Gordon, „Auf Messers Schneide“. Der Spiegel, 52/2014.

LABUHN, Wolfgang. Hintergrund: Bundeswehr-Tornados nach Afghanistan. Vom Kabinetttbeschluss zur Abstimmung im Bundestag. Deutschlandfunk [online]. 27. 2. 2007 [cit. 2014-12-04]. Dostupné na https://www.deutschlandfunk.de/bundeswehr-tornados-nach-afghanistan.724.de.html?dram:article_id=98712

Letztes Geleit für getötete Soldaten. Frankfurter Allgemeine Zeitung [online]. 10. 4. 2010 [cit. 2014-01-03]. Dostupné na <http://www.faz.net/aktuell/politik/inland/afghanistan-einsatz-letztes-geleit-fuer-getoetete-soldaten-1964622.html>

LOHSE, Eckart. Talibanjagen gehört zum Geschäft der KSK. Frankfurter Allgemeine Zeitung [online]. 10. 12. 2009 [cit. 2011-11-01]. Dostupné na <https://www.faz.net/aktuell/politik/inland/afghanistan-talibanjagen-gehört-zum-geschaeft-der-ksk-1894718.html>

MEDICK, Veit. Mehr Risiko, mehr Kampf, mehr Tote. Der Spiegel [online]. 16. 4. 2010 [cit. 2012-12-22]. Dostupné na <http://www.spiegel.de/politik/deutschland/partnering-strategie-in-afghanistan-mehr-risiko-mehr-kampf-mehr-tote-a-689460.html>

MÜLLER, Dirk. „Es geht rein um Aufklärung“. CDU-Politiker erwartet Tornado-Entsendung nach Afghanistan. Deutschlandfunk [online]. 26. 1. 2007 [cit. 2013-12-03]. Dostupné na https://www.deutschlandfunk.de/es-geht-rein-um-aufklaerung.694.de.html?dram:article_id=64148

Neue Vorwürfe gegen Jung. Der Spiegel [online]. 27. 11. 2009 [cit. 2012-1-10]. Dostupné na <http://www.spiegel.de/politik/deutschland/luftangriff-neue-vorwuerfe-gegen-jung-a-663747.html>

RÜHE, Volker. Deutschland muss führen, damit Europa nicht schwächer wird. Frankfurter Allgemeine Zeitung [online]. 21. 1. 2014 [cit. 2015-01-03]. Dostupné na <https://www.securityconference.de/news/article/deutschland-muss-fuehren-damit-europa-nicht-schwaecher-wird/>

SELIGER, Marco. Der Sieg bei Isa Khel. Frankfurter Allgemeine Zeitung [online]. 15. 11. 2010 [cit. 2013-12-03]. Dostupné na <https://www.faz.net/aktuell/politik/ausland/bundeswehr-der-sieg-bei-isa-khel-11065997.html>

SCHMIDT, Michael. Geheimtrupp 47 – fast ganz normale Soldaten. Der Tagespiegel [online]. 13. 8. 2010 [cit. 2015-09-04]. Dostupné na <https://www.tagesspiegel.de/politik/bundeswehr-task-force-geheimtrupp-47-fast-ganz-normale-soldaten/1902154.html>

Schröder Gerhard. Traces of Terror: Perspectives. 'No One Has a Clear Idea about what the Effects Would Be'. New York Times [online]. 5. 9. 2002 [cit. 2015-7-5]. Dostupné na <http://www.nytimes.com/2002/09/05/world/traces-terror-perspectives-gerhard-schroder-no-one-has-clear-idea-about-what.html?pagewanted=all>.

Schröder schließt Ja zur Kriegsresolution aus. Frankfurter Allgemeine Zeitung, 22. 1. 2003.

SCHRÖM, Oliver – STRECK, Michael. Geheimkrieg. Stern [online]. 11. 2. 2010 [cit. 2013-11-01] Dostupné na <https://www.stern.de/investigativ/projekte/ruestungundmilitaer/bundeswehreinsatz-in-afghanistan-geheimkrieg-3523748.html>

SZANDAR, Alexander – MUSHARBASH, Yassin. Bundeswehr an Gefechten in West-Afghanistan beteiligt. Der Spiegel [online]. 9. 11. 2007 [cit. 2013-12-03]. Dostupné na

<http://www.spiegel.de/politik/ausland/anti-terror-einsatz-bundeswehr-an-gefechten-in-west-afghanistan-beteiligt-a-516455.html>

Tornados für Afghanistan. N-TV [online]. 12. 1. 2007 [cit. 2013-12-03]. Dostupné na <https://www.n-tv.de/politik/Tornados-fuer-Afghanistan-article208089.html>

Tot oder lebendig. Der Spiegel 22/2009.

Union: „SPD betreibt das Spiel der Taliban“. Frankfurter Allgemeine Zeitung [online]. 27. 3. 2010 [cit. 2018-10-03]. Dostupné na <https://www.faz.net/aktuell/politik/inland/muss-die-kanzlerin-vor-den-kundus-ausschuss-union-spd-betreibt-das-spiel-der-taliban-1953849/jungs-erklaerung-im-bundestag-1889702.html>

US-General fordert deutsche AWACS-Crews an. Der Spiegel [online]. 11. 12. 2010 [cit. 2013-12-03]. Dostupné na <http://www.spiegel.de/spiegel/vorab/a-734096.html>

Vier Bundeswehr-Soldaten getötet [online]. 7. 6. 2003 [cit. 2015-7-3]. Dostupné na <http://www.spiegel.de/politik/ausland/afghanistan-vier-bundeswehr-soldaten-getoetet-a-252046.html>

Warum sterben unsere Kameraden? Der Spiegel 16/2010.

WEILAND, Severin. Der weichgespülte Kampfeinsatz. Der Spiegel [online]. 10. 1. 2008 [cit. 2018-10-04]. Dostupné na <http://www.spiegel.de/politik/deutschland/bundeswehr-in-afghanistan-der-weichgespuelte-kampfeinsatz-a-527869.html>

WIEGOLD, Thomas. Ernstfall für die deutsche ISAF-Feuerwehr. Focus [online]. 17. 1. 2008 [cit. 2015-11-03]. Dostupné na https://www.focus.de/politik/deutschland/tid-8606/afghanistan_aid_233902.html

WITTROCK, Philipp. Unions-Rebellen klagen gegen Tornado-Einsatz. Der Spiegel [online]. 9. 3. 2007 [cit. 2015-11-03]. Dostupné na <http://www.spiegel.de/politik/deutschland/verfassungsgericht-unions-rebellen-klagen-gegen-tornado-einsatz-a-470824.html>

Zustimmung in der Regierung zu Tornado-Einsatz. Frankfurter Allgemeine Zeitung [online]. 21. 12. 2006 [cit. 2012-12-02]. Dostupné na <https://www.faz.net/aktuell/politik/ausland/neues-mandat-noetig-zustimmung-in-der-regierung-zu-tornado-einsatz-1387058.html>

Seznam příloh

Příloha č. 1: Regionální velitelství a rozmístění PRT v misi ISAF (mapa)

Příloha č. 2: Počet vojáků ISAF a afghánských bezpečnostních sil (graf)

Příloha č. 3: Počet německých vojáků nasazených v rámci mise ISAF v letech 2001 až 2014 (graf)

Příloha č. 4: Padlí vojáci amerických a koaličních jednotek v Afghánistánu v letech 2001-2014 (graf)

Příloha č. 5: Němečtí vojáci padlí během zahraničních misí Bundeswehru po roce 1990 (tabulka)

Příloha č. 6: Veřejná podpora pro nasazení Bundeswehru v misi ISAF v letech 2006 až 2014 (graf)

Příloha č. 7: Postoj veřejnosti k účasti Bundeswehru na budoucích zahraničních misích, takových jako ISAF (graf)

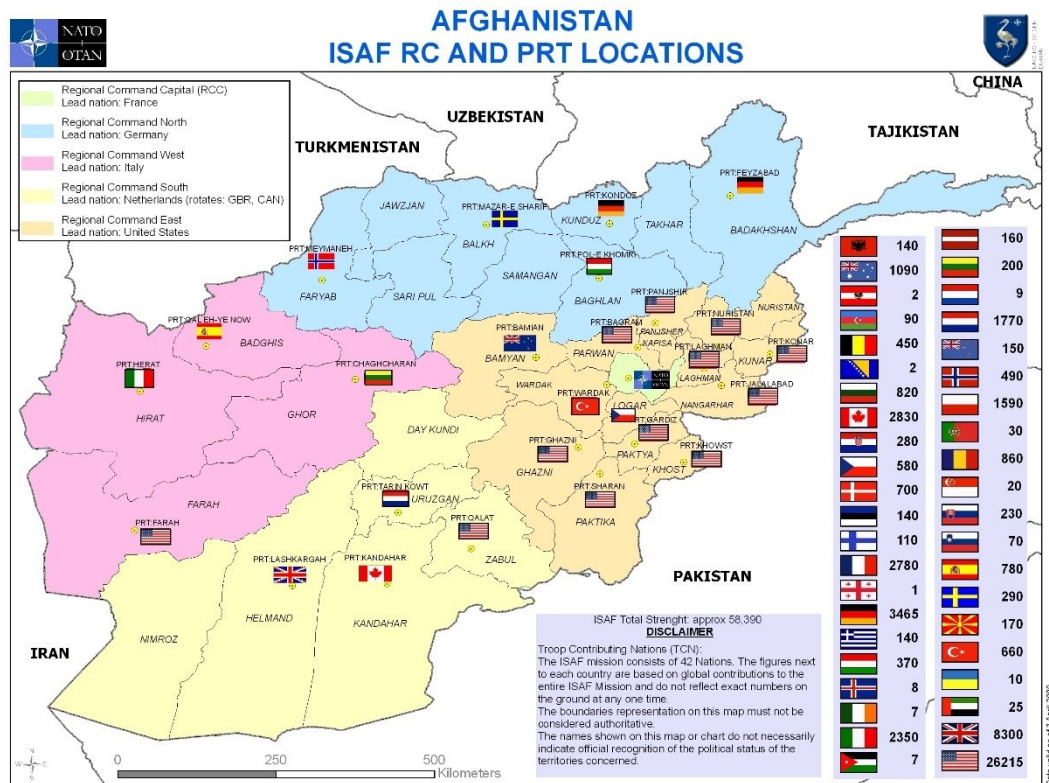
Příloha č. 8: Seznam zkratk

Přílohy

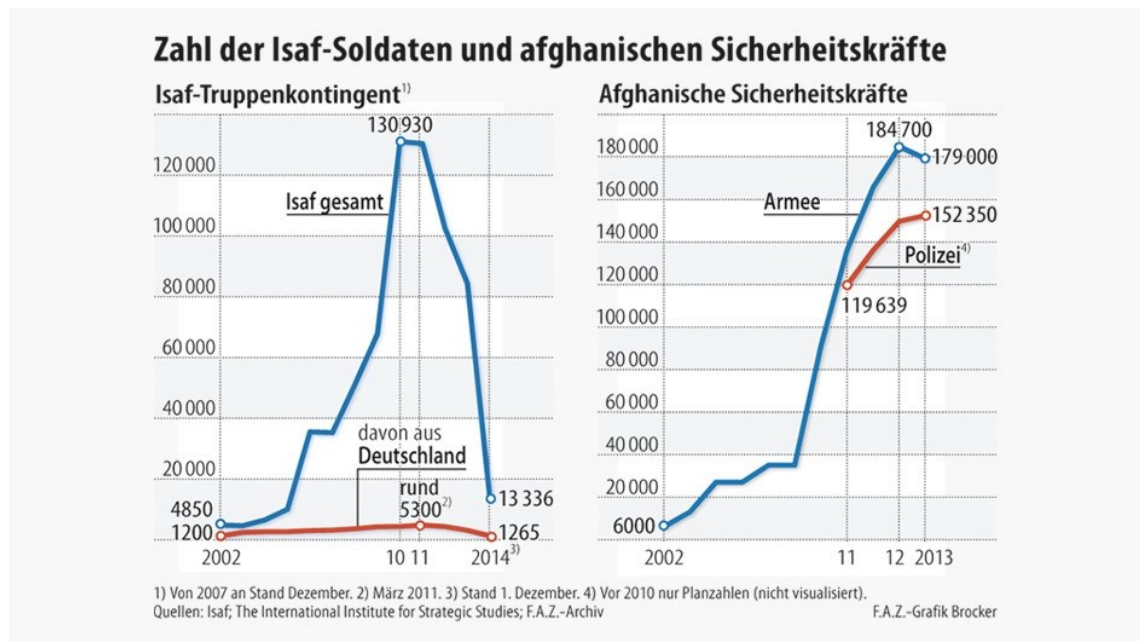
Příloha č. 1: Regionální velitelství a rozmístění PRT v misi ISAF (mapa)

Údaje jsou platné k 29. říjnu 2009.

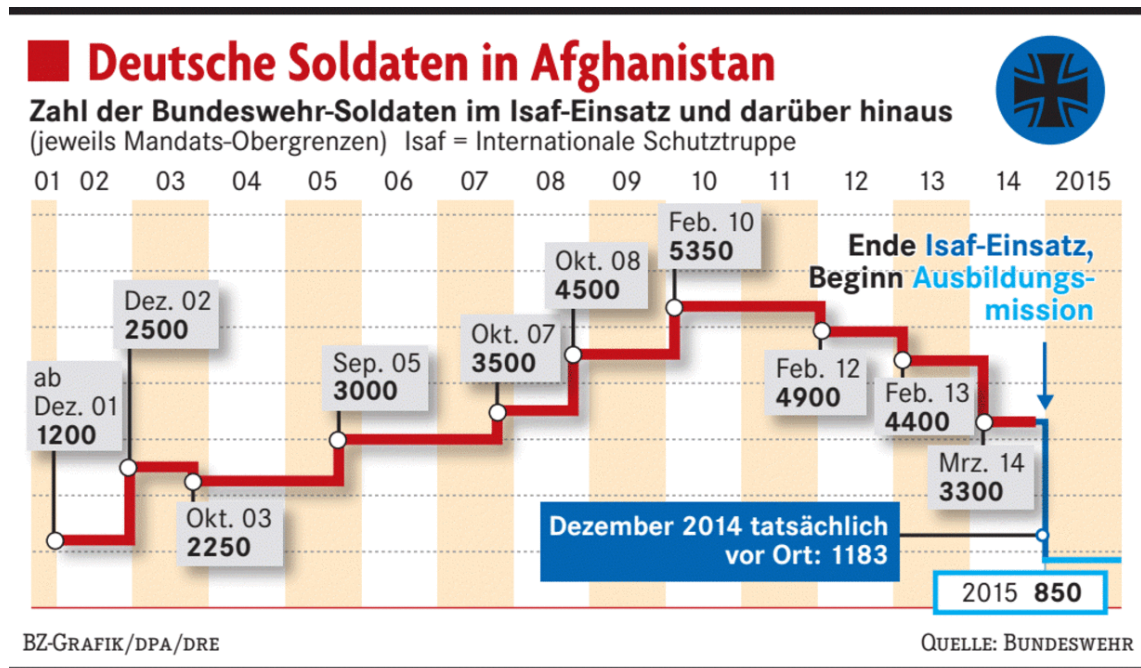
Zdroj: International Security Assistance Force. ISAF Maps & Logos. Map of Afghanistan showing the Regional Commands (ISAF RCs) and the Provincial Reconstruction Teams (ISAF PRTs) [online]. 29. 10. 2009 [cit. 2019-01-01]. Dostupné na <https://www.nato.int/isaf/docu/epub/maps/index.html>

Příloha č. 2: Počet vojáků ISAF a afghánských bezpečnostních sil (graf)

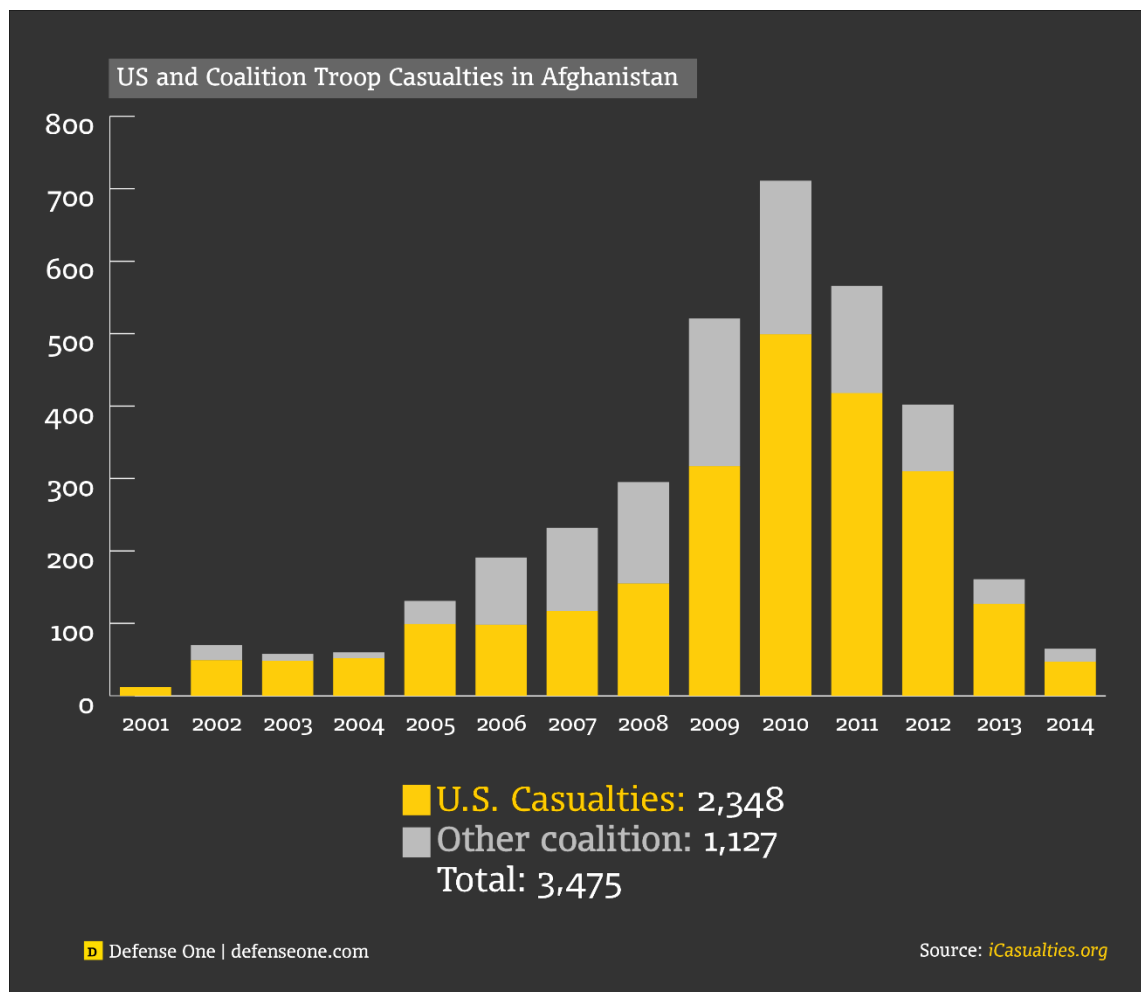
Zdroj: BÖGE, Friederike – LEITHÄUSER, Johannes. Am Ende einer Reifeprüfung. Frankfurter Allgemeine Zeitung [online]. 28. 12. 2014 [cit. 2019-01-02]. Dostupné na <https://www.faz.net/aktuell/politik/hohe-militaers-blicken-auf-den-afghanistan-mission-zurueck-13344010/infografik-zahl-der-13344398.html>

Příloha č. 3: Počet německých vojáků nasazených v rámci mise ISAF v letech 2001 až 2014 (graf)

Zdroj: KRAUSS, Bärbel. *Feuertaufe am Hindukusch*. *Badische Zeitung* [online]. 29. 12. 2014 [cit. 2019-01-27]. Dostupné na <https://www.badische-zeitung.de/deutschland-1/feuertaufe-am-hindukusch--97914952.html>

Příloha č. 4: Padlí vojáci amerických a koaličních jednotek v Afghánistánu v letech 2001-2014 (graf)

Zdroj: GASKELL, Stephanie. Will Afghanistan Become the 'Forgotten War' Again? Defense One [online]. 6. 10. 2014 [cit. 2019-01-04]. Dostupné na <https://www.defenseone.com/politics/2014/10/will-afghanistan-become-forgotten-war-again/95921/>

Příloha č. 5: Němečtí vojáci padlí během zahraničních misí Bundeswehru po roce 1990 (tabulka)

Údaje platné k červenci 2017.

TODESFÄLLE BEI BUNDESWEHRANGEHÖRIGEN IM EINSATZ		
Einsatzland/Einsatzgebiet	Mission	Todesfälle
Afghanistan	ISAF/RS	58
Mali	MINUSMA	2
Adria (abgeschlossen)	Sharp Guard	1
Bosnien und Herzegowina (abgeschlossen)	SFOR/EUFOR	19
Georgien (abgeschlossen)	UNOMIG	1
Kambodscha (abgeschlossen)	UNTAC	1
Kosovo	KFOR	27
Irak	Ausbildungsunterstützung Irak	1

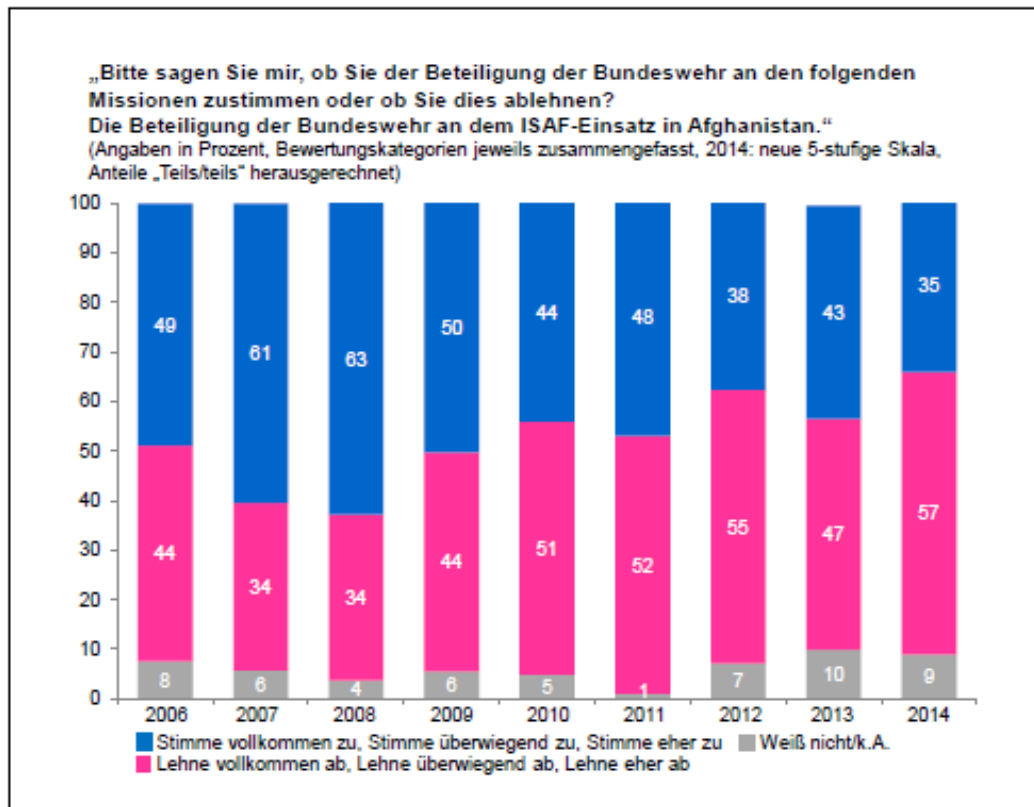
Zdroj: Bundeswehr. Gedenken. Todesfälle im Auslandseinsatz [online]. 1. 12. 2018 [cit. 2019-01-27].

Dostupné na

https://www.bundeswehr.de/portal/a/bwde/start/gedenken/todesfaelle_im_einsatz!/ut/p/z1/04_Sj9CPykssy0xPLMnMz0vMAfIjo8zinSx8QnyMLI2MfEKcnQ0czUyNXLwtgwwMPI3IwwkpiAJKG-AAjgb6wSmp-pFAM8xxmuFoph-sH6UfjZVYllihV5BfVJKTWqKXmAxyoX5kRmJeSk5qQH6yI0SgIDei3KDcUREAm984Xg!!/dz/d5/L2dBISEvZ0FBIS9nQSEh/#Z7_B8LTL2922LTCC0A652DK9R00A6

Příloha č. 6: Veřejná podpora pro nasazení Bundeswehru v misi ISAF v letech 2006 až 2014 (graf)

Abbildung 9.3: Zustimmung zum ISAF-Einsatz der Bundeswehr im Zeitvergleich

Datenbasis: Bevölkerungsbefragungen des Zentrums für Militärgeschichte und Sozialwissenschaften der Bundeswehr 2006–2014.

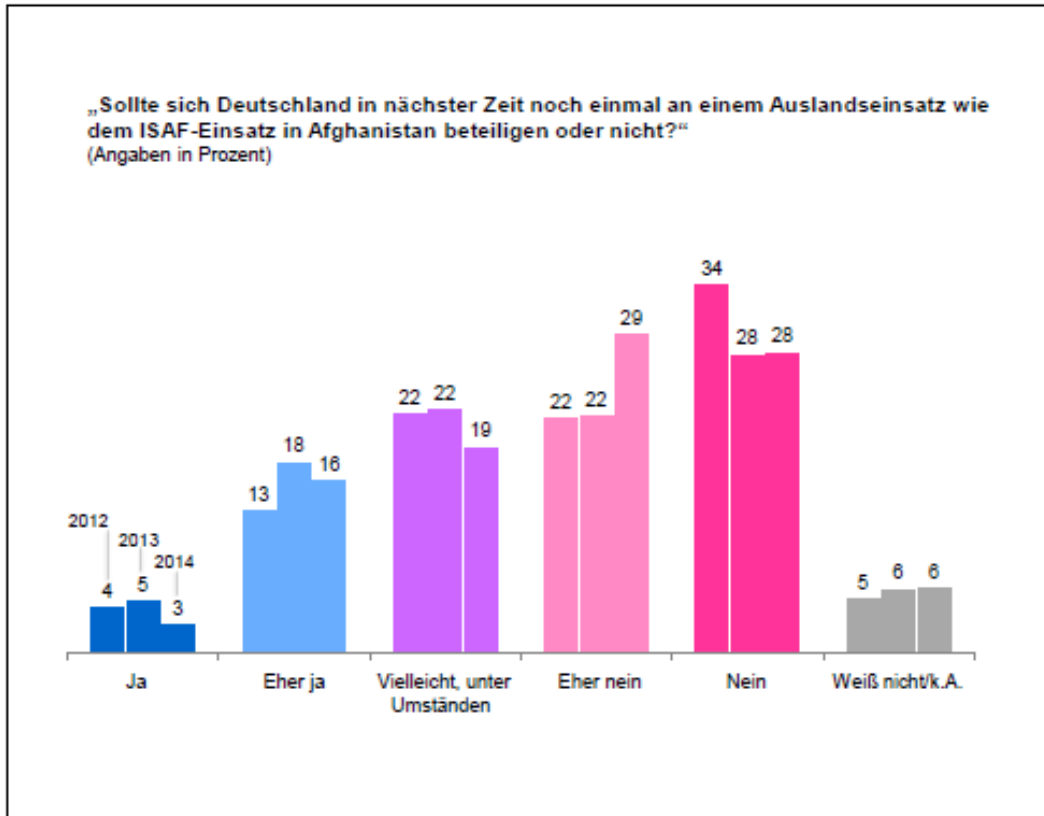
Zdroj: WANNER, Meike. Einstellungen zu den Auslandseinsätzen der Bundeswehr und Bewertung des ISAF-Einsatzes der Bundeswehr, s. 55 In: BIEHL, Heiko – HÖFIG, Chariklia – WANNER, Meike. Sicherheits- und verteidigungspolitisches Meinungsklima in der Bundesrepublik Deutschland. Ergebnisse der Bevölkerungsumfrage 2014. Forschungsbericht 111 [online]. August 2015 [cit. 2019-01-26].

Dostupné na

<http://www.mgfa.de/html/einsatzunterstuetzung/downloads/forschungsbericht111bevoelkerungsumfragesi-po2014.pdf>

Příloha č. 7: Postoj veřejnosti k účasti Bundeswehru na budoucích zahraničních misích, takových jako ISAF (graf)

Abbildung 9.5: Einstellung zur zukünftigen Beteiligung der Bundeswehr an weiteren Auslandseinsätzen wie dem ISAF-Einsatz

Datenbasis: Bevölkerungsbefragungen des Zentrums für Militärgeschichte und Sozialwissenschaften der Bundeswehr 2012–2014.

Zdroj: WANNER, Meike. Einstellungen zu den Auslandseinsätzen der Bundeswehr und Bewertung des ISAF-Einsatzes der Bundeswehr, s. 58 In: BIEHL, Heiko – HÖFIG, Chariklia – WANNER, Meike. Sicherheits- und verteidigungspolitische Meinungsklima in der Bundesrepublik Deutschland. Ergebnisse der Bevölkerungsumfrage 2014. Forschungsbericht 111 [online]. August 2015 [cit. 2019-01-26].

Dostupné na

<http://www.mgfa.de/html/einsatzunterstuetzung/downloads/forschungsbericht111bevoelkerungsumfragesi-po2014.pdf>

Příloha č. 8: Seznam zkratk

ANSO	Afghanistan NGO Safety Office
AWACS	Airborne Warning and Control System
CDU	Křesťanskodemokratická unie
CSU	Křesťansko-sociální unie
FDP	Svobodná demokratická strana
IFOR	The Implementation Force, mise NATO v Bosně a Hercegovině
ISAF	International Security and Assistance Force, mise NATO v Afghánistánu
KFOR	Kosovo Force, mise NATO v Kosovu
KSK	Kommando Spezialkräfte
OEF	Operation Enduring Freedom
PDS	Strana demokratického socialismu
PRT	Provinční rekonstrukční tým
QRF	Quick Reaction Force
SPD	Sociálnědemokratická strana Německa
UNOSOM II	United Nations Operation in Somalia
UNTAC	United Nations Transitional Authority in Cambodia
VENRO	Svaz rozvojové politiky německých nevládních organizací
VPR	Obranně-politické směrnice
ZHN	Zbraně hromadného ničení